ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1986

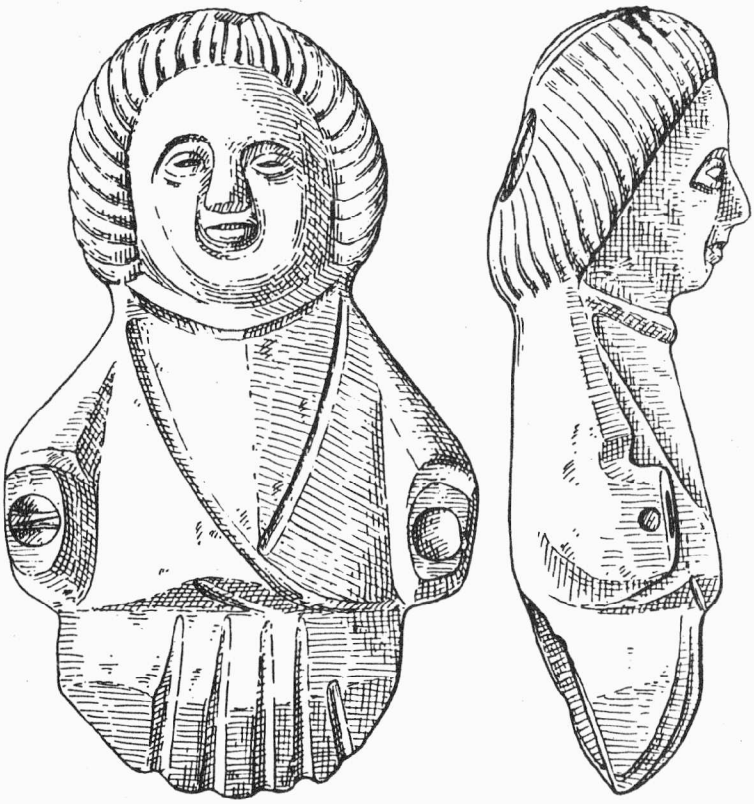

BRNO 1989

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

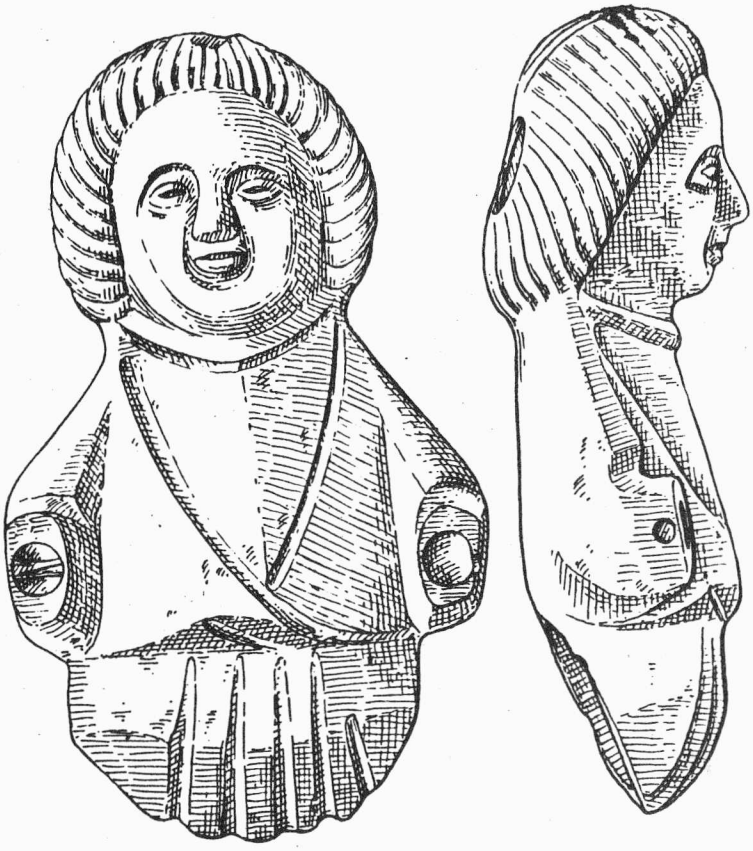

BRNO 1989

PD 1520/1986. (1989.)

Ústředí vědeckých informací ČSAV Praha
Základní knihovna

01482/91p

JUBILEUM MARIE KOSTELNÍKOVÉ

V roce 1986 oslavila životní jubileum PhDr. Marie Kostelníková, vědecko-technická pracovnice našeho ústavu. Narodila se 4. června 1926 v Brně, kde prožila i své dětství a studovala na reálném gymnáziu v Brně-Husovicích. Původně se zaměřila na přípravu pro učitelské povolání, které také krátkou dobu zastávala, avšak již v roce 1951 začala pracovat v technickém a dokumentačním oddělení brněnského Archeologického ústavu. Na výzkumech se především uplatnila její systematičnost a nadání pro kresebnou dokumentaci, a proto již záhy samostatně vedla různé zachraňovací či zjišťovací výzkumy /např. Telnice, Nová Ves/ a od roku 1955 byla technickou vedoucí výzkumu v Mikulčicích až do roku 1961, kdy přešla do dokumentačního oddělení výzkumné expedice v Bylanech. Do Brna se vrátila v roce 1966 a současně začala studovat prehistorii na filozofické fakultě univerzity J. E. Purkyně, kde ukončila studium v roce 1971 a promovala v roce 1973. Jižní Morava zůstávala stále jejím terénním pracovištěm - zkoumala např. slovanské sídliště v blízkosti přítluckého mohylníku, hradisko u Strachotína a nové lokality na území vodního díla na Dyji. To už se však její zájem soustřeďoval především na zkoumání pozůstatků pravěké a časně historické textilní výroby. Znalosti v této specializaci prohlubovala i konzultacemi s odborníky-techniky a brzy se její pracovna stala střediskem pro rozbory a posudky pozůstatků textilu - od drobných nitek zachovaných v korozním povrchu předmětů po otisky tkanin či jejich dochované zbytky. Věnovala se i různým nástrojům či pomůckám ke zpracování vláken, jako jsou např. přesleny či unikátní síťovací jehlice. Tuto práci jubilantka nepřerušila ani při odchodu na odpočinek a nebrání jí v ní ani zdravotní problémy; v její pracovně na nábřeží řeky Svitavy se stále soustřeďují různé předměty, na nichž ulpěly zbytky textilií. Dr. Kostelníková dokáže v těchto ně-

kdy nepatrných částečkách rozpoznat často i původ vlákna či techniku zpracování tkaniny. Její odborné posudky tvoří pak nedílnou část komplexního zpracování nálezů z různých objektů či kulturních epoch.

Tato specializace se odráží i v jubilantčině publikační činnosti. M. Kostelníková vydala především studii "Velkomoravský textil v archeologických nálezech na Moravě"/Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně I. 1972, seš. 4/, kterou doplnila dalšími články o slovanském textilu či o pomůckách k jeho zpracování /Archeologické rozhledy 25, 1973, 680-682; 27, 1975, 45-51; 32, 1980, 78-82; Časopis Moravského muzea 57, 1972, 185-186/. Její zájem se samozřejmě týká i předslovanských nálezů textilu /viz neolitický nález z Lulče, AR 37, 1985, 197-198/. Znalosti o starých technikách zpracování vláken a historickém vývoji předává M. Kostelníková i odborníkům z oboru současného textilnictví, jak dokazují dvě obsáhlé studie /Nejstarší doklady o lnářství v Čechách a na Moravě, in: Lnářský průmysl, Trutnov 1981, 47-68; Počátky textilní výroby v Čechách a na Moravě do 11. století podle archeologických nálezů, in: Z dějin textilu, Studie a materiály 9, Ústí nad Orlicí 1985, 7-36/.

Přejeme naší kolegyni a přítelkyni Manitě hodně spokojenosti do dalších let. Ať je její "odpočinek" stále naplněn zajímavým výzkumem dokladů jedné z nejstarších řemeslných dovedností; její znalosti o starém textilu nám dnes nikdo nenahradí.

Zora Trňáčková

ŽIVOTNÍ JUBILEUM PhDr. JINDRY NEKVASILA, CSc.

V plné pracovní aktivitě a životním elánu oslavil v roce 1986 své šedesáté narozeniny přední moravský archeolog PhDr. Jindra Nekvasil, CSc. Narodil se 8. července 1926 v Praze, ale celé své mládí prožil v Uherském Hradišti. Oblast bohatá na archeologické nálezy všeho druhu, výrazně ovlivněná činorodým Velehradským spolkem, navodila u něho již v dětství zájem o historické památky. Ten se dále rozvíjel během studia na obchodní akademii a gymnasiu a byl posilován i spoluprací při záchraně archeologických nálezů s tehdejším učitelem Vilémem Hrubým. Po maturitě začal v roce 1947 studovat na filosofické fakultě brněnské university u prof. E. Šimka. Již během studií se aktivně zapojil do výzkumů realizovaných Archeologickým ústavem nebo Moravským muzeem a zúčastnil se mimo jiné odkryvů na Starých Zámcích u Líšně, Žuráni a řadu let působil i při odkryvu velkomoravského pohřebiště ve Starém Městě. Za studií pomáhal rovněž při inventarizaci nálezového fondu v Moravském muzeu a při uspořádání sbírek Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Po vystudování v roce 1951 nastoupil jako odborný pracovník do Archeologického ústavu v Brně. Studijní léta pak ukončil v následujícím roce doktorátem filosofie na základě disertační práce "Horákovská skupina mohylového lidu na jižní Moravě".

Již od počátku své vědecké dráhy se zaměřil na studium historického vývoje od mladší doby bronzové až po halštatské období a nasměroval k tomu i většinu svých systematických a záchran-

ných výzkumů, z nichž jmenujme aspoň lužický mohylník ve Stavenicích, lužické pohřebiště v Tišnově, lužické sídliště v Paloníně nebo horákovská sídliště v Brně-Králově poli a Šlapanicích. Při všech výzkumech se uplatňoval cit dr. Nekvasila pro terénní práci, jeho píle a systematičnost. Se stejnou ochotou a pečlivostí však pracoval i na nalezištích z jiných období a tak v dlouhé řadě výzkumů najdeme vedle lokalit z jemu blízkých období i neolitické sídliště u Dolního Sukolomu, únětické pohřebiště u Rebešovic, slovanský mohylník u Bulhar nebo středověké pohřebiště z Moravičan. Všechny jeho terénní akce významem značně převyšuje odkryv popelnicového pohřebiště lužické kultury v Moravičanech, které s 1310 hroby je největší nekropolí z tohoto období v Československu a je zároveň jedním z mála komplexně zveřejněným nalezištěm tohoto druhu. Stejně rozsáhlá jako terénní práce je i teoretická činnost jubilanta. Bohatý pramenný materiál ze záchranných i systematických výzkumů a neúnavné studium muzejních fondů se staly v roce 1961 podkladem pro zpracování kandidátské disertační práce "Severní Morava v době halštatské". Řada jeho článků a studií položila základy pro přehodnocení celého vývoje lužické kultury na Moravě a umožnila mu řešit otázku autochtonního vzniku, podrobné roztřídění středního a halštatského období lužické kultury a její vztah a migrační zásahy do středodunajského prostředí popelnicových polí. Neméně významná složka jeho práce je spojena s detailním zpracováním bohatého nálezového materiálu z jeskyně Býčí skála, které mu umožnilo precizovat vývoj mladšího a pozdního halštatu, předložit novou interpretaci tohoto známého objevu a zařadit ho do historického vývoje.

Při stručném hodnocení dosavadního díla jubilanta nelze opomenout jeho spolupráci s muzejními institucemi, zejména pak s muzeem v Mohelnici, podíl na popularizaci výsledků naší disciplíny formou četných přednášek veřejnosti a článků v denním tisku a aktivitu při záchraně a ochraně archeologických památek. Dobré jméno československé archeologie pomáhá šířit aktivní účastí na domácích i zahraničních konferencích svolávaných k řešení problematiky lužické kultury. Stranou nelze ponechat ani organizační a pedagogickou činnost. Od roku 1972 úspěšně vede keramickou laboratoř ústavu, která pod jeho vedením rozšířila svou činnost i o dokumentační složku. Široké znalosti a dlouholeté zkušenosti si neponechává pro sebe, ale vždy ochotně přispěje radou i pomocí nejen kolegům, ale i nastupující archeologické generaci jako konzultant a oponent diplomových prací. Na seminářích filosofické fakulty UJEP v Brně má pravidelné přednášky o organizaci československé archeologie a pro frekventanty státních konzervátorských kursů podává výklady o práci keramické laboratoře.

Výsledkem dlouholeté činnosti dr. J. Nekvasila je rozsáhlé dílo, které výrazně ovlivnilo vědecké bádání o tomto úseku našich dějin a je vysoce hodnoceno našimi i zahraničními odborníky. Pro jubilanta však šedesáté narozeniny znamenaly pouze dovršení jedné etapy jeho bohaté činnosti. Do dalších etap mu všichni spolupracovníci a kolegové přejí mnoho dalších úspěchů v tvořivé práci, stále dobrou životní pohodu a hlavně pevné zdraví.

Stanislav Stuchlík

OBSAH

Svoboda J. : Výzkumy na Stránské skále v roce 1986 /okr. Brno-město/. - Untersuchungen auf Stránská skála im Jahre 1986 /Bez. Brno-město/. 15

Svoboda J. : Průzkum paleolitu na Vyškovsku v roce 1986 /okr. Vyškov/. - Erforschung des Paläolithikums im Vyškover Raum /Bez. Vyškov/. 16

Klíma B. : Paleolitický trojhrob z Dolních Věstonic /okr. Břeclav/. - Paläolithisches Dreigrab aus Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. 17

Svoboda J. : Výzkum mamutí skládky u Dolních Věstonic /okr. Břeclav/. - Erforschung einer Mammutknochenanhäufung bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. . 19

Svoboda J. : Výzkum před jeskyní Pekárnou /okr. Brno-venkov/. - Grabung vor der Höhle Pekárna /Bez. Brno-venkov/. 20

Pavelčík J. : Mammutbackenzahn aus Branka /Bez. Opava/. 21

Pavelčík J. : Objev kostí diluviální zvířeny v Sušicích - Kudlově /okr. Přerov/. - Entdeckung von Knochen diluvialer Fauna in Sušice - Kudlov /Bez. Přerov/. 21

Kazdová E., Koštuřík P., Podborský V. : Systematische archäologische Grabung auf der neolithischen Siedlung in Těšetice-Kyjovice /Bez. Znojmo/. 22

Čižmářová J., Geislerová K. : Dvě neolitické lokality z Brna-Žebětína /okr. Brno-město/. - Zwei neolithische Lokalitäten aus Brno-Žebětín /Bez. Brno-město/. 22

Langová J. : Objekt kultury s moravskou malovanou keramikou v Gottwaldově-Malenovicích /okr. Gottwaldov/. - Objekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Gottwaldov-Malenovice /Bez. Gottwaldov/. 23

Krechler I., Večeřa F. : Neolitická sekera z Mouchnic /okr. Vyškov/. - Neolithische Axt aus Mouchnice /Bez. Vyškov/. 23

Geislerová K. : Záchranný výzkum neolitického a eneolitického sídliště v Žádovicích /okr. Hodonín/. - Rettungsgrabung einer neolithischen und äneolithischen Siedlung in Žádonice /Bez. Hodonín/. 24

Janák V. : Staroeneolitická lokalita mezi Služovicemi a Hněvošicemi /okr. Opava/. - Altäneolithische Lokalität zwischen Služovice und Hněvošice /Bez. Opava/. 24

Prudká A., Šmíd M. : Výzkum na eneolitickém mohylníku v Alojzově - Frolinkové /okr. Prostějov/. - Grabung auf dem äneolithischen Hügelgräberfeld in Alojzov - Frolinková /Bez. Prostějov/. 26

Prudká A., Šmíd M. : Výzkum na eneolitickém Mohylníku v Alojzově - Spáleném kopci /okr. Prostějov/. - Grabung auf dem äneolithischen Hügelgräberfeld in Alojzov - Spálený kopec /Bez. Prostějov/. 27

Pavelčík J. : Pravěká lokalita u Držkovic /okr. Opava/. - Prähistorische Lokalität bei Držkovice /Bez. Opava/. 27

Pavelčík J. : XX. Grabungssaison auf der Höhensiedlung des Volkes mit kannelierter Keramik in Hlinsko bei Lipník nad Bečvou /Bez. Přerov/. 28

Pavelčík J. : Sekeromlat lidu se šňůrovou keramikou z Radslavic /okr. Přerov/. - Streitaxt der Träger der Schnurkeramik aus Radslavice /Bez. Přerov/. .. 29

Peška J. : Nově zjištěné pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů u Brumovic /okr. Břeclav/. - Neu festgestelltes Gräberfeld der Glockenbecherkultur bei Brumovice /Bez. Břeclav/. 29

Langová J. : Befund der Gruppe Chlopice-Veselé in Otrokovice-Kvítkovice /Bez. Gottwaldov/. 29

Chybová H. : Bronzedepot aus Prasklice /Bez. Kroměříž/. 30

Stuchlíková J. : Bericht über die Grabung in Budkovice im Jahre 1986 /Bez. Brno-venkov/. 31

Stloukal M. : Menschliches Skelett aus einer Věteřover Grube in Budkovice /Bez. Brno-venkov/. 31

Salaš M. : Čtvrtá výzkumná sezóna na výšinném sídlišti z doby bronzové u Blučiny /okr. Brno-venkov/. 33

Geislerová K., Salaš M. : Záchranný výzkum na Cezavách u Blučiny /okr. Brno-venkov/. - Rettungsgrabung auf Cezavy bei Blučina /Bez. Brno-venkov/. 34

Stuchlík S. : Elfte Saison auf der Grabung in Borotice /Bez. Znojmo/. 35

Geislerová K. : Nález nádoby ze starolužického období z Ježova /okr. Hodonín/. - Fund eines Gefässes aus dem altlausitzer Zeitabschnitt aus Ježov /Bez. Hodonín/. 36

Pavelčík J. : Fund einer Schildfibel in Týn nad Bečvou /Bez. Přerov/. 36

Kolbinger D., Nekvasil J. : Lužické pohřebiště u Bílavska /okr. Kroměříž/. - Lausitzer Gräberfeld bei Bílavsko /Bez. Kroměříž/. 36

Prudká A. : Objekty lužické kultury z Určic /okr. Prostějov/. - Objekte der Lausitzer Kultur aus Určice /Bez. Prostějov/. 37

Kaliszová D. : Žárové pohřebiště kultury lužických popelnicových polí v Drahanovicích /okr. Olomouc/. - Brandgräberfeld der Lausitzer Urnenfelderkultur in Drahanovice /Bez. Olomouc/. 38

Kaliszová D. : Pokračování záchranného výzkumu sídliště lidu lužické kultury v cihelně v Blatci /okr. Olomouc/. - Fortsetzung der Rettungsgrabung der Lausitzer Siedlung in der Ziegelei in Blatec /Bez. Olomouc/. 38

Koštuřík P., Salaš M. : Hrob z mladší doby bronzové v Tetčicích /okr. Brno-venkov/. - Grab aus der jüngeren Bronzezeit in Tetčice /Bez. Brno-venkov/. 39

Doležel J. : Velatické a horákovské sídliště v Hradčanech /okr. Brno-venkov/. - Velaticer und Horákover Siedlung in Hradčany /Bez. Brno-venkov/. 39

Salaš M. : Záchranný výzkum pozdně bronzové fortifikace na Leskouně u Olbramovic /okr. Znojmo/. - Rettungsgrabung der spätbronzezeitlichen Fortifikation am Leskoun bei Olbramovice /Bez. Znojmo/. 40

Dohnal V. : Zjišťovací sondáž na kopci "Hradisko" u Roštína /okr. Kroměříž/. - Feststellungsgrabung auf dem Berg "Hradisko" bei Roštín /Bez. Kroměříž/. 41

H o r á l k o v á P. : Weitere Funde der Horákover Kultur aus Troubsko /Bez. Brno-venkov/. 42

Č i ž m á ř M. : Erforschung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1986 /Bez. Prostějov/. 42

K l í m a B., jr. : Laténský hrob u Pouzdřan /okr. Břeclav/. - Latenezeitliches Grab bei Pouzdřany /Bez. Břeclav/. 43

P e š k a J., R a k o v s k ý I., S t u c h l í k o v á J. : Laténské objekty u Pouzdřan /okr. Břeclav/. - Latenezeitliche Objekte bei Pouzdřany /Bez. Břeclav/. 44

T e j r a l J. : Grabungsergebnisse am "Burgstall" bei Mušov im Jahre 1986 /Bez. Břeclav/. 44

S t u c h l í k S. : Hütte aus der römischen Kaiserzeit in Křižanovice bei Bučovice /Bez. Vyškov/. 46

P e š k a J., S t u c h l í k o v á J. : Rettungsgrabung der Siedlung aus der römischen Kaiserzeit in Charvátská Nová Ves /Bez. Břeclav/. 47

P o u l í k J., R a k o v s k ý I. : Archeologický výzkum u Velkých Němčic /okr. Břeclav/. - Archäologische Forschung bei Velké Němčice /Bez. Břeclav/. 47

Č í ž e k P. : Zpráva o geologických poměrech archeologické lokality Velké Němčice /okr. Břeclav/. - Bericht über die geologischen Verhältnisse der archäologischen Lokalität Velké Němčice /Bez. Břeclav/. 48

K l a n i c a Z. : Gräberfeld aus der Völkerwanderungszeit in Lužice /Bez. Hodonín/. 49

K l a n i c a Z. : Vorbericht über die Forschungsergebnisse in Mikulčice für das Jahr 1986 /Bez. Hodonín/. 50

D o s t á l B., V i g n a t i o v á J. : Břeclav-Pohansko 1986 /okr. Břeclav/. - Břeclav-Pohansko 1986 /Bez. Břeclav/. 51

K l í m a B., jr. : Nový výzkum na Hradišti ve Znojmě /okr. Znojmo/. - Die neue Erforschung in Znojmo - Hradiště /Bez. Znojmo/. 53

G e i s l e r M., P r o c h á z k a R. : Průzkum valů Hradiště ve Znojmě /okr. Znojmo/. - Untersuchung des Walles in Znojmo - Hradiště /Bez. Znojmo/. 55

K o u ř i l P. : Výzkum na hradisku Chotěbuz-Podobora u Českého Těšína /okr. Karviná/. - Grabung auf dem Burgwall Chotěbuz-Podobora bei Český Těšín /Bez. Karviná/. 55

K u n d e r a L., M ě ř í n s k ý Z. : Výzkum "Petrovy louky" u Strachotína v roce 1986 /okr. Břeclav/. - Erforschung von "Petrova louka" bei Strachotín im Jahre 1986 /Bez. Břeclav/. 56

H i m m e l o v á Z., K u n d e r a L., M ě ř í n s k ý Z. : Grabung auf dem Burgwall "Vysoká zahrada" bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. 56

K u n d e r a L. : Slovanské sídliště v Bojkovicích /okr. Uherské Hradiště/. - Slawische Siedlung in Bojkovice /Bez. Uherské Hradiště/. 56

P r o c h á z k a R. : Zjišťovací průzkum slovanského opevnění na Pohansku u Nejdku /okr. Břeclav/. - Feststellungsgrabung der slawischen Befestigung auf Pohansko bei Nejdek /Bez. Břeclav/. 57

S t a ň a Č. : Dritte Saison der archäologischen Grabung am Horní náměstí /Oberring/ in Přerov /Bez. Přerov/. 58

P e š k a J. : Neue slawische Siedlung in Sedlec bei Mikulov /Bez. Břeclav/. 62

P e š k a J. : Ein weiteres grossmährisches Grab aus Velké Hostěrádky /Bez. Břeclav/. 62

C h y b o v á H. : Záchranný výzkum středohradištních kostrových hrobů v Litenčicích /okr. Kroměříž/. - Rettungsgrabung mittelburgwallzeitlicher Körpergräber in Litenčice /Bez. Kroměříž/. 63

Š t r o f A. : Rettungsgrabung in der Flur Badálek bei Bořitov /Bez. Blansko/. .. 63

K a l i s z o v á D. : Zjišťovací výzkum mladohradištního pohřebiště v Drahanovicích /okr. Olomouc/. - Feststellungsgrabung des jungburgwallzeitlichen Gräberfeldes in Drahanovice /Bez. Olomouc/. 64

B e l c r e d i L., U n g e r J. : Zjištění v areálu slovanského hradiska u Rajhradu /okr. Brno-venkov/. - Feststellung im Areal des slawischen Burgwalles bei Rajhrad /Bez. Brno-město/. 65

P r o c h á z k a R. : Povrchový průzkum u kostela sv. Bartoloměje v Jevičku /okr. Svitavy/. - Oberflächenuntersuchung bei der Kirche des Hl. Bartholomäus bei Jevíčko /Bez. Svitavy/. 65

K o u ř i l P. : Záchranný výzkum v Hradci nad Moravicí /okr. Opava/. - Rettungsgrabung in Hradec nad Moravicí /Bez. Opava/. 66

K o u ř i l P. : Záchranný archeologický výzkum v Opavě - Kateřinkách /okr. Opava/. - Archäologische Rettungsgrabung in Opava - Kateřinky /Bez. Opava/. .. 66

B e l c r e d i L. : Tišnov II. - Předklášteří /Bez. Brno-venkov/. 66

J a n á k V. : Raně středověký opevňovací příkop v Hradci nad Moravicí /okr. Opava/. - Frühmittelalterlicher Befestigungsgraben in Hradec nad Moravicí /Bez. Opava/. 67

C h y b o v á H. : Záchranný výzkum středověkých objektů ve Zdounkách /okr. Kroměříž/. - Rettungsgrabung mittelalterlicher Objekte in Zdounky /Bez. Kroměříž/. 68

N o v á k J., K a r e l J. : Hrádek Rýmařov /okr. Bruntál/. - Hausberg Rýmařov /Bez. Bruntál/. 69

U n g e r J. : Dritte Saison der Vorsprungsgrabung der mittelalterlichen Burg in Lelekovice /Bez. Brno-venkov/. 70

M ě ř í n s k ý Z. : Zpráva o výzkumu hradu Rokštejna, k. ú. Brtnice v roce 1986 /okr. Jihlava/. - Bericht über die Erforschung der Burg Rokštejn, Kat. Geb. Brtnice im Jahre 1986 /Bez. Jihlava/. 71

G o š V. : Zjišťovací výzkum na hradě v Úsově /okr. Šumperk/. - Feststellungsgrabung auf der Burg in Úsov /Bez. Šumperk/. 72

K o h o u t e k J. : Sonsážní výzkum na hradě Rožnov /okr. Vsetín/. - Tastgrabung auf der Burg Rožnov /Bez. Vsetín/. 73

K o h o u t e k J. : Zaniklý středověký hrad na katastru obce Komňa /okr. Uherské Hradiště/. - Mittelalterliche Burgwüstung im Kataster der Gemeinde Komňa /Bez. Uherské Hradiště/. 74

K o h o u t e k J., N o v o t n ý J. : Průzkumná sondáž v areálu hradu Buchlova, k. ú. Buchlovice /okr. Uherské Hradiště/. - Tastgrabung im Areal der Burg Buchlov /Bez. Uherské Hradiště/. 75

K o h o u t e k J. : K lokalizaci zaniklé středověké osady Petrova Lhota /Petrovice/, k. ú. Štěpán /okr. Gottwaldov/. - Zur Lokalisierung der mittelalterlichen Dorfwüstung Petrova Lhota /Petrovice/ im Gottwaldover Raum /Bez. Gottwald/. ... 76

P l a č e k M. : Lokalizace všetrapských tvrzišť, k. ú. Čejkovice /okr. Hodonín/. - Lokalisierung der Všetraper Festen, Kat. Geb. Čejkovice /Bez. Hodonín/. 76

P l a č e k M. : Povrchový průzkum zříceniny hradu u Plečí /okr. Šumperk/. - Oberflächenuntersuchung der Burgruine bei Pleče, Kat. Gebiet Jindřichov /Bez. Šumperk/. 76

P l a č e k M. : Povrchový průzkum hradní zříceniny u Boňkova /okr. Přerov/. - Oberflächenuntersuchung der Burgruine bei Boňkov /Bez. Přerov/. 77

P l a č e k M. : Středověký hrádek u Pulkova /okr. Třebíč/. - Mittelalterlicher Hausberg bei Pulkov, Kat. Geb. Radkovice /Bez. Třebíč/. 78

P l a č e k M., P r o c h á z k a R. : Povrchový průzkum zříceniny hradu Dědic, k. ú. Dědice /okr. Vyškov/. - Oberflächenuntersuchung der Burgruine Dědice, Kat. Geb. Vyškov-Dědice /Bez. Vyškov/. 79

P l a č e k M., P r o c h á z k a R. : Povrchový průzkum opevněného sídla v Rumberku /okr. Blansko/. - Oberflächenuntersuchung des befestigten Wohnsitzes in Rumberk, Kat. Geb. Deštná-Roubanina /Bez. Blansko/. 80

K o u ř i l P. : Revisionsuntersuchung mittelalterlicher Fortifikationen im Raum von Bruntál und Nový Jičín /Bez. Bruntál, Nový Jičín/. 81

K o u ř i l P. : Archeologický výzkum drobného středověkého opevnění ve Stonavě /okr. Karviná/. - Archäologische Untersuchung einer kleinen mittelalterlichen Befestigung in Stonava /Bez. Karviná/. 81

K o u ř i l P. : Archeologický výzkum drobného středověkého opevnění Lipina /okr. Frýdek-Místek/. - Archäologische Untersuchung der kleinen mittelalterlichen Befestigung Lipina /Bez. Frýdek-Místek/. 82

K o u ř i l P., P l a č e k M. : Revisionsuntersuchung der Burg in Moravský Beroun /Bez. Bruntál/. 82

V í c h a F. : Die gegenwärtigen Ergebnisse der archäologischen Untersuchung am staatlichen Schloss Slavkov bei Brno /Bez. Vyškov/. 83

H a v l á t J., O p a t ř i l P., U n g e r J. : Povrchový průzkum a zjišťovací výzkum na zaniklé středověké vsi Srnávka u Svinošic /okr. Blansko/. - Oberflächenuntersuchung und Feststellungsgrabung auf der mittelalterlichen Dorfwüstung Srnávka bei Svinošice /Bez. Blansko/. 83

U n g e r J. : Kirchenüberreste auf der mittelalterlichen Dorfwüstung Divice bei Brumovice /Bez. Břeclav/. 85

M ě c h u r o v á Z. : Mittelalterliche Kleinplastik von der mittelalterlichen Dorfwüstung Konůvky /Bez. Vyškov/. 85

J e ř á b e k O., U n g e r J. : Mittelalterliche Keramik aus Velké Pavlovice /Bez. Břeclav/. 86

P r u d k á A. : Jímky ze 16. - 17. století z Prostějova /okr. Prostějov/. - Fanggruben aus dem 16. - 17. Jahrhundert aus Prostějov /Bez. Prostějov/. 86

B r a c h t l Z., D o h n a l J. : Geofyzikální a topografický průzkum středověkých lokalit na katastru města Javorníku /okr. Šumperk/. - Geophysikale und topographische Untersuchung mittelalterlicher Lokalitäten im Kataster der Stadt Javorník /Bez. Šumperk/. 86

P a v e l č í k J. : Středověké tvrziště u Bítova /okr. Nový Jičín/. - Mittelalterliche Feste bei Bítov /Bez. Nový Jičín/. 88

P a v e l č í k J. : Raně novověké objekty z Uherského Brodu /okr. Uherské Hradiště/. - Frühneuzeitliche Objekte aus Uherský Brod /Bez. Uherské Hradiště/. . 88

P r o c h á z k a R. : Výzkumy v Brně v roce 1986 /okr. Brno-město/. - Grabungen in Brno im Jahre 1986 /Bez. Brno-město/. 88

J e l í n k o v á D., R a k o v s k ý I., S t u c h l í k o v á J., P e š k a J. : Rettungsgrabungen am Bau des Wasserwerkes Nové Mlýny im Jahre 1986 /Bez. Břeclav/. 89

Č i ž m á ř M., G e i s l e r M. : Archäologische Grabungen am Bau der Autobahn im Jahre 1986 /Bez. Vyškov/. 91

G e i s l e r M. : Záchranný výzkum ve Vyškově /okr. Vyškov/. - Rettungsgrabung in Vyškov /Bez. Vyškov/. 91

G e i s l e r M. : Dokončení záchranného výzkumu u České /okr. Brno-venkov/. - Beendigung der Rettungsaktion bei Česká /Bez. Brno-venkov/. 91

Č i ž m á ř M., G e i s l e r M. : Zjišťovací výzkum v Dobrochově /okr. Prostějov/. - Feststellungsgrabung in Dobrochov /Bez. Prostějov/. 92

Č i ž m á ř M., G e i s l e r o v á : Další etapa výzkumu v Bořitově /okr. Blansko/. - Weitere Grabungsetappe in Bořitov /Bez. Blansko/. 92

S t u c h l í k S. : Pokračování výzkumu výšinného sídliště v Křižanovicích u Bučovic /okr. Vyškov/. - Fortsetzung der Grabung der Höhensiedlung in Křižanovice bei Bučovice /Bez. Vyškov/. 93

K l í m a B., jr., : Průzkum u jižního břehu věstonického jezera /okr. Břeclav/. - Untersuchung beim südlichen Ufer des Věstonicer Stausees /Bez. Břeclav/. ... 93

H o r á l k o v á P. : Rettungsgrabung in Rakvice /Bez. Břeclav/. 94

K r e c h l e r I. : Záchranný výzkum v Mouchnicích /okr. Vyškov/. - Rettungsgrabung in Mouchnice /Bez. Vyškov/. 94

P a v e l č í k J. : Pravěké lokality u Holasovic /okr. Opava/. - Prähistorische Lokalitäten bei Holasovice /Bez. Opava/. 95

P a v e l č í k J. : Pravěká a časně historická lokalita u Neplachovic /okr. Opava/. - Prähistorische und frühhistorische Lokalität bei Neplachovice /Bez. Opava/. .. 96

P a v e l č í k J. : Terénní průzkum v prostoru Kostelního kopce v Opavě-Jaktaři /okr. Opava/. - Geländeuntersuchung im Raum von Kostelní kopec in Opava-Jaktař /Bez. Opava/. 96

P a v e l č í k J. : Terénní průzkum u Vávrovic /okr. Opava/. - Terrainuntersuchung bei Vávrovice /Bez. Opava/. 96

J a n á k V. : Šestá etapa záchranného výzkumu ve Velkých Hošticích /okr. Opava/. - Sechste Etappe der Rettungsgrabung in Velké Hoštice /Bez. Opava/. 97

J a n á k V., G r e p l E. : Výzkumy v Hájově /okr. Nový Jičín/. - Ausgrabungen in Hájov /Bez. Nový Jičín/. 97

Štrof A., Procházka R. : Grabung auf Hradisko bei Svitávky /Bez. Blansko/. 99

Peška J., Rakovský I. : Dokončení záchranného výzkumu v Lanžhotě /okr. Břeclav/. - Beendigung der Rettungsgrabung in Lanžhot /Bez. Břeclav/. .. 99

Dohnal V. : Sídlištní lokalita u Ústína /okr. Olomouc/. - Siedlungslokalität bei Ústín /Bez. Olomouc/. 99

Dohnal V. : Zjišťovací sondáž na hradisku v Kokorách /okr. Přerov/. - Feststellungsgrabung auf Hradisko in Kokory /Bez. Přerov/. 100

Kaliszová D. : Nové nálezy z Osvětiman /okr. Uherské Hradiště/. - Neufunde aus Osvětimany /Bez. Uherské Hradiště/. 101

Salaš M. : Nové pravěké nálezy z Blučiny /okr. Brno-venkov/. - Neue prähistorische Funde aus Blučina /Bez. Brno-venkov/. 101

Galuška L. : Záchranné výzkumy u Ostrožské Nové Vsi v roce 1986 /okr. Uherské Hradiště/. - Rettungsgrabungen bei Ostrožská Nová Ves im Jahre 1986 /Bez. Uherské Hradiště/. 102

Kovárník J. : Zpráva o archeologických nálezech v roce 1986 /okr. Brno-město, Třebíč, Vyškov, Znojmo/. - Bericht über archäologische Befunde aus Südmähren /Bez. Brno-město, Třebíč, Vyškov, Znojmo/. 104

Šedo O. : Nálezy zachráněné při sledování stavebních akcí na Vyškovsku /okr. Vyškov/. - Funde, die beim Verfolgen der Bautätigkeit im Bezirk Vyškov geborgen wurden. 106

Bálek M., Čižmář M., Peška J. : Entdeckung eines Beinhauses in Valtice /Bez. Břeclav/. 108

Romanovský A. : Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně-Líšni v letech 1984 - 1986 /okr. Brno-město/. - Lesefunde auf dem Burgwall Staré Zámky in Brno-Líšeň /Bez. Brno-město/. 108

Kos P. : Neue Funde aus der Umgebung von Horákov, Podolí und Valtice /Bez. Brno-venkov/. 108

Svobodová H. : Archeologický průzkum okolí rašelinného profilu DU - 10 - A, k. ú. Mistřín /okr. Hodonín/. - Archäologische Untersuchung der Umgebung des Torfprofiles DU - 10 - A /Kat. Gem. Svatobořice-Mistřín, Bez. Hodonín/. 109

Opravil E. : Zuhelnatělé obilí z objektu č. 79 ve Velešovicích /okr. Vyškov/. - Verkohltes Getreide aus Objekt Nr. 79 in Velešovice /Bez. Vyškov/. 109

Opravil E. : Zuhelnatělé obilí z doby římské z Drnholce /okr. Břeclav. - Verkohltes Getreide aus der römischen Kaiserzeit aus Drnholec /Bez. Břeclav/. 111

Opravil E. : Okurka setá /cucumis sativus L./ v našich zemích. - Die Gurke /Cucumis sativus L./ in unseren Ländern. 112

Bálek M. : Letecké snímkování v archeologii na Moravě v roce 1986. - Luftbildarchäologie in Mähren im Jahre 1986. 114

Výzkumy a záchranné akce na Moravě v roce 1986. 116

Seznam hlášení o výzkumech provedených na Moravě v roce 1986 a evidovaných v archivu nálezových zpráv Archeologického ústavu ČSAV v Brně. 119

Nálezové zprávy z mimoústavních archeologických pracovišť odevzdané do archivu AÚ ČSAV v Brně. 120

K l í m a B., jr. : Kovářská produkce velkomoravských Mikulčic /autoreferát kandidátské disertace/. - Das Schmiedehandwerk des grossmährischen Mikulčice. ... 121

VÝZKUMY NA STRÁNSKÉ SKÁLE V ROCE 1986 /k. o. Slatina, okr. Brno-město/

Jiří Svoboda, AÚ ČSAV Brno

Výzkum Stránské skály se v roce 1986 zaměřil na plošné odkryvy paleolitických nálezových vrstev a souvrství. V poloze Stránská skála IV byl dokončen odkryv loviště divokých koní /srv. PV 1985/ a v poloze Stránská skála II otevřen výzkum další superpozice aurignacienu a bohunického typu, označený jako lokalita IIa. Výzkum přinesl nové stratigrafické poznatky i materiál ke studiu mladopaleolitického osídlení brněnské kotliny.

Stránská skála IIa

V roce 1985 jsme na temeni Stránské skály zachytili a prozkoumali nálezovou vrstvu aurignacienu, nasedající na vápencové podloží /srv. PV 1985/. Na tyto výsledky jsme v roce 1986 navázali plošným odkryvem o rozměrech 7 x 4,2 m. Byl lokalizován níže po svahu a zastihl proto členitější profil přemístěných sedimentů v podloží aurignacienu.

Na aurignackou nálezovou vrstvu /4/ jsme narazili v hloubce 60 - 80 cm. Měla charakter hnědošedé půdy s ojedinělými úlomky vápence. Ležela v podloží nejmladší würmské spraše /3/. Vyvinuta byla na soliflukčních polohách, tvořených ve středních úsecích zahliněnou vápencovou sutí s příměsí křemenného štěrčíku /6/. Směrem po svahu se mezi půdu a zahliněnou suť vklíňovala sprašová vrstva se sutí, kterou lze považovat za nejvyšší část soliflukčního souvrství /5/; ta obsahovala industrii bohunického typu. Při bázi profilu suť přechází do žlutých písčitých poloh /7/.

Celková situace - superpozice aurignacienu uloženého v půdě nad industrií bohunického typu v nejvyšší části soliflukčních poloh - je tedy zcela obdobná situaci na lokalitě Stránská skála IIIa /Svoboda 1987/. Odlišný je však charakter podložního soliflukčního souvrství; zatímco na Stránské skále IIIa je tvořeno přemístěnými půdními sedimenty a vápnitými zeminami s minimálním obsahem vápencových úlomků /pod 2 cm/, na lokalitě IIa jde naopak o hrubotvaré sutě, ve střední části jen s nízkým obsahem hlinité výplně. Industrie bohunického typu, které soliflukční proces uzavírají, však ukazují, že sedimenty se v obou případech ukládaly v obdobných podmínkách závěru prvého würmského pleniglaciálu.

Dne 19.11. navštívili lokalitu účastníci pracovního setkání k problematice komplexního výzkumu spraší, jeskynních výplní a dalších pleistocénních sedimentů. Při této příležitosti byly na místě konzultovány a dohodnuty další směry všestranného zpracování lokality.

Stránská skála IV

V roce 1986 byl plošný odkryv veden v pásu 25 m dlouhém a max. 6 m širokém, táhnoucím se ve směru vedení plynovodní přípojky podél severního úpatí Stránské skály. V západní části navázal na výkop z roku 1985. Nálezový horizont ležel opět v nejvyšší části nejmladší pleistocénní spraše, místy v dosahu holocénní hnědozemě.

Předměty tvořily dvě výrazné kumulace, oddělené asi 5 m širokou plochou bez nálezů /nebo s ojedinělými nálezy/, jejímž středem probíhal výkop vodovodního potrubí. Západní kumulace byla z větší části prozkoumána již v roce 1985. Větší záběr plošného odkryvu však ukázal, že ji tvoří zhruba kruhovitý shluk větších vápencových bloků, provázených kostmi koně a štípanou industrií. V těsné blízkosti probíhal pás po svahu rozvlečených předmětů, v němž naopak kosti převažovaly nad kamennými bloky.

Východní kumulace byla opět tvořena převážně většími kameny, z nichž největší v centrální části dosahovaly velikosti 0,75 m. Více se zde projevily kosti jiných zvířat než koně - mamuta, nosorožce a soba. Kontrolní sonda, vedená ve směru po svahu od hlavního výkopu, ukázala pokles celkové hustoty předmětů, ostatní kontrolní sondy již zastihly plochy bez nálezů.

Datováním kolagenu ze dvou vzorků koňských kostí v laboratoři v Groningen byla získána tato data:

GrN - 13945 : 18220 ± 120 B.P.
GrN - 14351 : 17740 ± 90 B.P.

Lokalita se tímto datováním řadí do období v dosahu druhého würmského pleniglaciálu, kdy se na našem území dosud předpokládal dlouhodobý hiát osídlení. Získává tak mimořádný význam nejen pro poznání paleolitické ekonomiky jako loviště divokých koní, ale i jako zatím ojedinělý doklad přítomnosti a vývoje paleolitických kultur na Moravě na rozmezí střední a mladší fáze mladého paleolitu.

Izolovaným nálezem bez průvodního laténského materiálu byla zlatá keltská mince z nadložní navážkové vrstvy, kterou určil J. Sejbal jako bójskou ražbu z 1. století před n.l.

Literatura:

Svoboda, J. 1987: Stránská skála. Bohunický typ v brněnské kotlině, Studie AÚ ČSAV Brno XIV/1, Praha.

Untersuchungen auf Stránská skála im Jahre 1986 /Kat. Gemeinde Slatina, Bez. Brno-město/. Die Grabung auf Stránská skála nahm sich im Jahre 1986 eine Flächenabdeckung der paläolithischen Fundschichten und Schichtenfolgen zum Ziel. In der Lage Stránská skála IIa hat man bereits die zweite Superposition des Aurignaciens erfasst, im interpleniglacialen Boden ober der Industrie des Bohunice Types gelagert, im obersten Teil der Solifluktionslagen aus dem Ende des ersten Würm - Pleniglaciales liegend. In der Lage Stránská skála IV wurde die Abdeckung der Pferdjagdstelle beendet, durch die Radiokarbonmethode zum Jahre 18 000 B.P., also in den knapp nach dem zweiten Würm-Pleniglacial folgenden Zeitabschnitt datiert.

PRŮZKUM PALEOLITU NA VYŠKOVSKU V ROCE 1986 /okr. Vyškov/

Jiří Svoboda, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 1-6/

Průzkum paleolitického osídlení v okolí Vyškova, prováděný zejména Miroslavem Daňkem, nabyl v roce 1986 širšího záběru a přinesl nové poznatky a objevy dalších lokalit. V nejbližším okolí Vyškova se v současné době jeví jako nejvýznamnější dvě povrchové stanice na táhlých hřbetech, vystupujících z masívu Drahanské vrchoviny do Vyškovské brány: Končiny a Kněží háj nad Drnovicemi a Lány nad Opatovicemi. Jejich zázemí tvoří několik menších lokalit hlouběji v masívu Drahanské vrchoviny /Račice-Pístovice, Ježkovice/. Jde o území primárního výskytu křemencových bloků - sluňáků /mapka viz Štelcl 1986, Abb. 1/, které se jako surovina projevily ve větší či menší míře i ve sledovaných industriích.

Drnovice, Končiny - Kněží háj /srv. PV 1985/. Z návrší nad Drnovicemi pochází v současné době nejpočetnější a první vyhodnotitelná silicitová kolekce /obr. 1-6/. Obě hlavní polohy, Končiny a Kněží háj, jsou odděleny plochou hřbetu, kde převažují spíše nálezy křemenců. Podobná pozorování o určité prostorové výlučnosti silicitů a křemenců uváděl ze stanic na Prostějovsku i J. Kopecký. Křemencová industrie z Drnovic tvoří průvodní hrubotvarou složku, v níž jsou z výrazných typů zastoupena pouze drasadla /obr. 6:5/. Jádra připravená /obr. 6:1/ i těžená /obr. 6:2, 4/ souvisí s činností primární dílny na zpracování křemence.

V rámci silicitové industrie se projevuje závislost na moravských rohovcích, podle zbytků kůry jistě často sbíraných z druhotných poloh /štěrky/. Určitého podílu dosahují rovněž pazourky /zvláště u škrabadel/, méně radiolarit. V poslední době byly podrobně petrograficky vyhodnoceny dvě srovnatelné industrie z Prostějovska /Svoboda-Přichystal,1987, v tisku/, které vykazují analogická surovinová spektra.

Škrabadla jsou v souboru zastoupena 15 ks /obr. 1:1-11, 13-15, 5:11-12/, z čehož pouze dvě lze řadit mezi atypické aurignacké tvary. Převažují plochá škrabadla na úštěpech, často vyrobená z pazourku. Rydla /obr. 2:1-5, 7, 12-13/ jsou zastoupena 7 ks, přičemž opakovaně se objevují pouze typy na přímo retušované hraně /v jednom případě až mikrolitických rozměrů/. Pazourek je v rámci této skupiny vystřídán různými typy rohovců. Skupinu hrotů tvoří drobný, dokonale opracovaný listovitý hrot /obr. 3:1/, který má tvarově nejbližší analogie v Olšanech /Klíma 1971/, dva další zlomky listovitých hrotů /obr. 3:2, 6/ a hrot typu Tayac /obr. 5:16/. Nejpočetnější skupinu /20 ks/ tvoří drasadla různých tvarů /nejvíce boční, ojediněle příčná, úhlová a dvojitá, obr. 1:12; 2:6, 8-11; 3:3-5, 7-11; 4:2-4, 6-11; 5:2, 6/, opracovaná stupňovitými, okrajovými i plošnými retušemi. Zde je třeba upozornit na zajímavý technologický detail: v několika případech jsou na ventrální straně drasadel patrny negativy velkých úštěpů, jako by byl nástroj záměrně a opakovaně vyráběn na reziduích či zlomcích jader. Surovinově se u drasadel uplatňují moravské rohovce /křídový rohovec, typ Troubky/, méně pazourek. Poslední početnější skupinu tvoří retušované čepele /7 ks, obr. 5:1, 8, 17/, často obráběné strmými okrajovými retušemi. Ze zbývajících typů lze jmenovat zejména dva vrtáky /obr. 5:10, 13/, dva zobce /oba z radiolaritu, obr. 5:3, 4/, dva vruby /obr. 5:5/, dva odštěpovače /obr. 5:9/ a dva typy "raclette" /obr. 4:1, 5/. Z kombinací je zastoupeno škrabadlo /rydlo/ obr. 1:9/ a drasadlo /rydlo/ obr. 4:7/.

Tento předběžný typologický rozbor již dovoluje i bližší kulturní klasifikaci industrie v rámci starší fáze mladého paleolitu. Výskyt listovitých hrotů /5 %/ spolu s vysokým zastoupením drasadel /31 %/, celkovým rozšířením stupňovitých a méně i plošných retuší a nízkým zastoupením výrazně aurignackých typů ukazuje na příslušnost industrie k szeletienu. Blíže lze tento szeletien charakterizovat převahou škrabadel /23 %/ nad rydly /11 %/.

Drnovice, Chocholík. Izolovaná koncentrace artefaktů při úpatí Chocholíku, vesměs úlomků a úštěpů /různé rohovce, křemenec, křemen, ojediněle radiolarit/ byla v roce 1986 obohacena o vysoké škrabadlo, kombinované s dlátkem a strmě retušovanou čepel z pazourku.

Ježkovice. Lok. I /na kraji lesa S od obce/ a lok. II /okraj lesa JJZ od obce/ poskytly menší soubory hrubotvarých úštěpů a úlomků místního křemence.

Opatovice, Lány /kota 374 m/. Větší soubor silicitové industrie /drasadla, rydlo, vysoké škrabadlo/, provázený hrubotvarou industrií křemencovou /jádra, úštěpy/.

Račice-Pístovice, Zádvorčí, Za pístovickým hřbitovem, Za račickým hřbitovem. Tři menší soubory křemencové industrie /připravená surovina, jádra, drasadla, úštěpy a úlomky/, ojediněle i artefakty z jiných surovin. Všechny tyto industrie mají charakter primárních dílen.

Rostěnice-Zvonovice, Ostrovy. Zatím ojedinělé paleolitické nálezy, z nichž nejvýraznější je podélný zlomek listovitého hrotu z křídového rohovce.

Vyškov, Markova cihelna. Při výkopech v prostoru Markovy cihelny zachytil R. Kratochvíl na dvou místech ojedinělé zlomky pleistocénních kostí. Podle údajů nálezce ležely jednak v podloží blíže neurčené hnědé půdy, která probíhá spraší /metapodium koně/ a na bázi nečleněného sprašového pokryvu v nadloží štěrků. Paleolitické osídlení v prostoru cihelny dokládá L. Skácel povrchovým nálezem patinovaného úštěpu.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B. 1971: Paleolitické a mesolitické nálezy od Olšan, SPFFBU E 16, 51-58.
Svoboda, J. - Přichystal, A. 1987: Szeletská industrie z Vincencova /Otaslavice, okr. Prostějov/, ČMM 72, 5-19.
- v tisku : Aurignacká industrie z Přediny u Dobrochova, AR.
Štelcl, J. ml. 1986: Knollensteine des Drahany-Hochlandes - Rohstoff der paläolithischen Steinindustrie, in: International conference on prehistoric flint mining and lithic raw material identification in the Carpathian Basin, 207-210, Budapest-Sümeg.

E r f o r s c h u n g d e s P a l ä o l i t h i k u m s i m V y š k o v e r R a u m /B e z . V y š k o v/. Die Erforschung der paläolithischen Besiedlung in der Umgebung von Vyškov gewann im Jahre 1986 an Breite, brachte neue Erkenntnisse und Entdeckungen neuer Lokalitäten. In der nächsten Umgebung von Vyškov äussern sich zur Zeit als bedeutendst zwei Freilandstationen: Končiny und Kněží háj oberhalb von Drnovice /Szeletien/ und Lány oberhalb Opatovice /älteres Jungpaläolithikum, vorläufig näher nicht bestimmt/. Ihr Hinterland bilden einige kleinere Lokalitäten tiefer im Massiv der Drahanská vysočina /Hochebene/ /Račice-Pístovice, Ježkovice/. Es handelt sich um ein Gebiet des primären Vorkommens von Quarzitknollensteinen, die sich als Rohstoff auch in den verfolgten Industrien, besonders in Račice-Pístovice und Ježkovice äusserten.

PALEOLITICKÝ TROJHROB Z DOLNÍCH VĚSTONIC /okr. Břeclav/

Bohuslav K l í m a, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 7-9/

Hned s prvým rozbřeskem jara pokračovala v roce 1986 těžba spraší nad bývalou cihelnou u Dolních Věstonic ve svrchní etáži široce založeného hliníku. I zde probíhal v hloubce 4 - 5 m pod dnešním povrchem souvislý nálezový horizont se zbytky otevřených ohnů v té podobě, v jaké se vyskytoval v předchozím roce na spodní etáži /Klíma 1987/. Počátkem května však zachytil bagr v jeho úrovni na kulminační linii sprašového hřbetu pravou sídlištní vrstvu, která se stala předmětem bezprostředního zachraňovacího výzkumu. Obsahovala početné kamenné i kostěné nástroje a ozdobné předměty /nálezový protokol bez průvodních předmětů výroby dosáhl téměř 5.000 pořadových čísel/ v doprovodu s hojnými kostmi ulovených zvířat, hlavně vlka, lišky, soba, koně a drobných savců i ptáků. Kolem ohnišť však převládaly zbytky sněžného zajíce, zatímco mamutí kosti lemovaly obvod obývaného prostoru. Kamenná industrie sama se vyznačuje poměrně omezeným počtem skutečných nástrojů, které však dosahují velkých tvarů a dokonalé úpravy, a velkým zastoupením blíže neretušovaných a pracovně nepoužitých čepelí i úštěpů. Zvláště nápadný je pak nedostatek hrotů a dlát, nechybějí ale čepelky s otupeným bokem, mikrolitické tvary, ani charakteristické pilečky.

I zde byla kulturní vrstva narušena druhotnými pohyby, zejména soliflukcí, a neposkytovala

proto možnosti spolehlivě postihnout, kromě mísovitě zahloubených ohnišť, jiné úpravy a vybavenost sídliště. Nálezová situace napovídala krátkodobému a jednorázově použitému stanovišti, které se dochovanými památkami řadí k předním nalezištím studovaného soustředění paleolitických stanic se svéráznou kulturou pavlovienu na jižní Moravě. Tuto skutečnost potvrdilo i stanovení absolutního stáří radiokarbonovou metodou z uhlíku na spodní etáži /GrN 13962 Dolní Věstonice A+B+C 27.660 ± 80 let B.P./.

Jestliže kulturní vrstva sama neumožňovala spolu s podmínkami zachraňovacího výzkumu vypracování zvláštních sídlištních struktur, poskytla zato mimořádné nálezy. K prvému z nich došlo 14.6., kdy se podařilo vyzvednout zcela osamocenou krytinu lidské lebky bez obličejové části a bez lebeční spodiny /Dolní Věstonice XI/. O 15 m níže po svahu ji následoval o týden později zlomek čelní kosti /Dolní Věstonice XII/ patrně téhož jedince, asi čtyřicetiletého muže. Zatím co kalva se vyznačuje výraznou tenkostěnností a nemá ani vyhlazené okraje po použití ve významu lebeční číše, je druhý nález pozoruhodnější. Nad pravým nadočnicovým obloukem nese širokou jizvu po těžkém, avšak vyhojeném zranění, které postižený přežil. Teprve podrobné studium bude moci prokázat něco o postupech, které vedly k opakujícím se výskytům osamocených lidských pozůstatků na paleolitických sídlištích, zvláště pak v dosahu pravidelně uložených rituálních hrobů.

Při postupu zachraňovacích prací výše do svahu přibývalo jakoby v řadě za sebou ohnů s neobvykle četnými a pevnými uhlíky i ve velkých kusech dobře zachovanými zbytky zuhelnatělých dřev. Vymezovaly zcela zvláštní, ohňový okrsek sídliště. U koncentrace ohnů na samém okraji obývaného prostoru došlo pak 13.8. k vyvrcholení zachraňovacích prací překvapivým objevem společného hrobu tří dospělých jedinců /Dolní Věstonice XIII-XV/ ve věku 16 - 20 let. Jejich kostry ležely v natažené poloze vedle sebe a prokazovaly velmi pozoruhodné nálezové okolnosti.

K červeně intenzívně zbarveným hlinitým obalům lebek, které v obou případech nabývaly podobu pevné krusty se zatmelenými příkrasky a snad i původního významu pohřební masky, se připojovala i nápadná koncentrace červeného barviva pod pánví a mezi stehenními kostmi střední kostry. Antropologové ji na základě předběžného posouzení připisují mladé ženě, která prodělala různé choroby a byla i tělesně postižená. Přesvědčivě to prokazuje řada patologických změn, jako skoliosa páteře, asymetrie čelní krajiny i lebky jako celku, perforace levého nadočnicového oblouku a nedokonalé vyvinutí i deformace kostí pravé strany skeletu jako projev jednostranné obrny a následek porencephalie v útlém věku. V dutině ústní měla uložen zlomek opálené zvířecí kosti se stopami po řezání a tlaku. Nebyl to zřejmě jen zbytek potravy, ale spíše prostředek, který, sevřený mezi zuby, měl napomáhat překonat prudké bolesti. Podobné praktiky, zvláště při porodech, zná ostatně i současná etnografie. Kostra po levém boku ženy patřila muži vysoké postavy. Ležel v poloze na břichu s odvrácenou hlavou, levou paží překrýval ruku ženy, jakoby ji přidržoval. Na druhé straně ležel rovněž muž. S menším prostorovým odstupem byl naopak přikloněn k tělu ženy a obě ruce dosahovaly až do míst koncentrace barviva mezi jejími stehny.

Nálezová situace jakoby byla přímou rekonstrukcí určité pohnuté události, obrazem skutečné tragédie, která měla mít přirozené pokračování v posmrtném životě. Snad čtvrté ohnisko červeného barviva skrývalo původně také hlavu nebo dokonce celé tělo novorozence, který zemřel při porodu i s matkou. Oba muži nesli patrně v představách ostatních příslušníků rodu plnou odpovědnost za nezdar porodu a museli asi nedobrovolně následovat rodičku do záhrobí. Ten odkloněný ji měl snad utěšovat a přidržovat při křečích, tomu druhému, s větším počtem příkrasků na hlavě, lze připsat pak úlohu medicinmana či přímo porodníka. Teprve odborné šetření ovšem může prozradit, do jaké míry lze soudit na násilnou smrt obou mužů a na lidské oběti. Zatím jim napovídá zbytek hluboce v pánvi zabořeného kůlu přikloněného muže a jediná propadlá lebka muže na druhé straně ženy.

V závěru pohřebního obřadu byla těla zakryta dřevěnými kmeny a smrkovými větvemi, ty pak zapáleny. Vznikl skupinový požár, který zachvátil řetězovitě v okolí soustředěné dřevo, a který byl hned přehrnován zeminami a záhy uhašen. Základ hrobu vytvořil tak zřejmě nízkou mohylu, nebyl však natolik dokonalý, aby uchránil tlející těla před vnějšími vlivy. Narušili je především drobní hlodavci a v zemi žijící živočichové, kteří přemístili některé drobnější kosti, a malé šelmy, zvláště vlci a lišky, které se zase postaraly o to, že některé součásti koster, zvláště kůstky chodidel v úplných sestavách dokonce chybějí. Opačně však znovu v širším okolí hrobu ležely ještě další, zcela osamocené zlomky kosterných zbytků lidských jedinců.

Společný hrob z Dolních Věstonic je jistě mimořádným objevem, jehož význam vyzvedla komise odborníků, svolaná přímo k nálezu akademikem J. Poulíkem. Její účastníci potvrdili nálezové okolnosti a poukázali zejména na to, že hrob poskytl vzácné a dobře zachované antropologické pozůstatky. Ty svérázným způsobem nahrazují dřívější moravské nálezy pleistocén-

ního člověka, zničené při požáru mikulovského zámku na sklonku válečné bouře v roce 1945. Hlavní význam zachráněného hrobu spočívá však v oněch pozoruhodných nálezových okolnostech, pro něž je zcela jedinečný. Prokazuje, že příslušníci loveckých společností ku konci mladého paleolitu zacházeli s těly zemřelých podivným způsobem, a že jen některé z nich pochovávali se šetřením složitých obřadů, které měly základ ve fantastických a již velmi rozvinutých představách o posmrtném životě.

U Dolních Věstonic se tak znovu potvrdilo, že i v podmínkách bezprostředních zachraňovacích archeologických prací lze dosáhnout význačných objevů a uskutečnit důležitá pozorování. Výzkum na sprašovém hřbetu nad cihelnou bude dále pokračovat prošetřením zbylé části sídliště, skrýváním odpadové skládky mamutích kostí v přilehlé zamokřené pánvi, kterým se zabýval J. Svoboda, i sondážemi nad rozsáhlou skrývkou, kde lze očekávat další sídlištní stanoviště.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B. 1987: Zachraňovací výzkum nad cihelnou u Dolních Věstonic, PV 1985, 16-18.

P a l ä o l i t h i s c h e s D r e i g r a b a u s D o l n í V ě s t o n i c e /Bez. B ř e c l a v/. Im Mai 1986 erfasste ein Bagger auf der oberen Etage einer breit angelegten Lehmgrube im Lössrücken oberhalb der ehemaligen Ziegelei bei Dolní Věstonice eine Siedlungsschicht, die Gegenstand einer unmittelbaren Notgrabung wurde. Sie enthielt zahlreiche Stein- sowie Knochengeräte, Ziergegenstände und Knochen erbeuteter Tiere. Unter diesen gelang es eine völlig isolierte menschliche Kalva und weiter von dieser auch ein, demselben erwachsenen Mann angehörendes Bruchstück des Stirnknochens mit ausdrucksvoller Narbe nach einer schweren, aber geheilten Verwundung, abzudecken. Die Kulturschicht war ziemlich durch Solifluktion gestört und erlaubte nicht verlässlich besondere Siedlungsherrichtungen zu unterscheiden. Aufgrund ihres Inhaltes kann man sie mit den umliegenden Siedlungen bei Dolní Věstonice und Pavlov vergleichen, was auch die Bestimmung des absoluten Alters durch die Radiokarbonmethode bestätigte /GrN 13962 : 27 660 ± 80 B.P./.

Am oberen Siedlungsrand und im Bereich einer Feuerreihe wurde ein gemeinsames Grab von drei jungen Individuen in bemerkenswerten Fundumständen erfasst. Zu den rot verfärbten Schädelhüllen schloss sich auch eine auffallende Konzentration roten Farbstoffes unter dem Becken und zwischen den Schenkeln des mittleren Skelettes an, welches die Anthropologen einer Frau zuschreiben und die eine Reihe pathologischer Veränderungen aufweist /Skoliose der Wirbelsäule, Asymmetrie der Stirngegend, eine durch eitrigen Prozess entstandene Aushöhlung des Augenbogens, unvollkommene Entwicklung der Knochen der rechten Skelettseite, als Äusserung einer einseitigen Lähmung und Folge von Porencephalie/. In der Mundhöhle hatte sie ein Bruchstück eines angesengten Tierknochens, der zwischen den Zähnen geklemmt, offensichtlich als Mittel, das die heftigen Schmerzen zu überwinden helfen sollte. Das Skelett linkerseits gehörte einem Mann. Dieser lag am Bauch mit abgekehrtem Kopf, mit dem linken Arm überdeckte er die Frauenhand, als würde er sie halten wollen. Auf der anderen Seite lag ebenfalls ein Mann. Er war zu der Frau geneigt und seine beiden Arme reichten bis zu den Stellen der Farbstoffkonzentration zwischen ihren Schenkeln. Die Fundsituation war die Rekonstruktion einer bestimmten Begebenheit, das Bild einer tatsächlichen tragischen Szene, die im Fortleben nach dem Tode ihre Fortsetzung haben sollte. Vielleicht umhüllte das vierte Farbstoffzentrum den Schädel oder den ganzen Körper eines Neugeborenen, das bei der Geburt gemeinsam mit der Mutter starb. Beide Männer waren vermutlich für das Misslingen der Geburt verantwortlich und mussten unfreiwillig die Gebärerin in das Jenseits folgen. Die weitere fachliche Untersuchung wird vielleicht beurteilen, inwiefern man über ihren gewalttätigen Tod und menschliche Opfer erwägen wird können. Vorläufig deutet dies der Rest eines tief im Becken versenkten verkohlten Pfahles des zugeneigten Mannes und der einzige eingestürzte Schädel des Mannes auf der anderen Seite an. Zum Abschluss der Begräbniszeremonie wurden die Körper mit Baumstämmen und Ästen überdeckt und diese dann angezunden. Der Gruppenbrand wurde jedoch sofort mit Erdmassen überhäuft und früh erstickt. Das gemeinsame Grab aus Dolní Věstonice ist gewiss eine ausserordentliche Entdeckung, die ein seltenes und gut erhaltenes anthropologisches Material gewährte. Seine Hauptbedeutung beruht jedoch in jenen bemerkenswerten Fundumständen, wegen welchen es zweifellos unikat ist.

VÝZKUM MAMUTÍ SKLÁDKY U DOLNÍCH VĚSTONIC /okr. Břeclav/

Jiří S v o b o d a , AÚ ČSAV Brno

Součástí záchranných prací, vyvolaných těžbou spraše v prostoru paleolitického osídlení nad

bývalou věstonickou cihelnou, byl i výzkum skládky mamutích kostí. Ležela v úžlabině, táhnoucí se při západním okraji hlavního sídelního prostoru a přimykala se k jejímu protilehlému svahu. Čela sesuvů terciérních jílů a sutí zde na sklonku pleistocénu vytvořila vodou vyplněnou depresi, v níž probíhala klidná sedimentace spraší a písčitých vrstev. Tuto situaci překrývají přemístěné spraše a svahoviny.

Výplní deprese probíhají uhlíkaté polohy a souvislá vrstva mamutích kostí. Bohaté byly i nálezy měkkýšů. Podle předběžného určení J. Kovandy naprosto převažují vodní druhy Lymnaea palustris /Müll./ a Anisus leucostomus /Millet/, přítomny jsou dále Lymnaea peregra /Müll./, Pisidium sp. a terestrický druh Trichia cf. hispida /L./ juv. Posledně jmenovaný druh obývá převážně údolní zatravnatělé, případně lužní biotopy. Celkově jde o společenstvo mělké, zřejmě periodické stojaté vody.

Plošným odkryvem byla prozkoumána plocha zhruba 10 x 10 m. Nálezy velkých mamutích kostí se hromadily ve středních, nejhlubších částech deprese. Naproti tomu při "březích", kde úroveň terciérního podloží stoupala, byly zachyceny souvislejší polohy uhlíků i četnější artefakty. Silicitová štípana industrie /z výraznějších nálezů lze jmenovat čepelku s otupeným bokem, čepel s otupující retuší, jádro, odštěpovač/ je doplněna hrubotvarou industrií z jiných surovin. Ojedinělým nálezem je schránka třetihorního měkkýše Melanopsis se stopami vrtání.

Lokalita poskytla dvě radiokarbonová data:

GrN 14830 : 26 100 ± 200 B.P.
CU 715 : 22 368 ± 749 B.P.

Úkolem zpracování získaného materiálu bude především vyřešit otázku funkce této skládky v životě tehdejšího sídliště a objasnit její místo v rámci lovecké ekonomiky. V kontextu geologických a paleobotanických údajů ze širší oblasti pod Pavlovskými vrchy přispěje i k rekonstrukci přírodního prostředí posledního glaciálu.

Erforschung einer Mammutknochenanhäufung bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. Bestandteil der während der Lössförderung, im Raume der paläolithischen Besiedlung oberhalb der einstigen Věstonicer Ziegelei hervorgerufenen Rettungsarbeiten, war auch die Untersuchung einer Mammutknochenanhäufung. Sie lag in einer Schlucht, die sich bei dem westlichen Rand des Hauptsiedlungsraumes erstreckte und an ihren gegenüberliegenden Hang anschloss. Die Bodenrutschstirnen der tertiären Tegel und Schutte schufen hier an der Neige des Pleistozäns eine mit Wasser angefüllte Depression, in der eine ruhige Löss- und Sandschichtensedimentation verlief. Aufgabe der Bearbeitung des bei der Grabung gewonnenen Materiales wird die Frage der Funktion dieser Anhäufung im Leben der damaligen Siedlung zu lösen. Im Kontext der geologischen und paläobotanischen Angaben aus der breiteren Region unter den Pollauer Bergen wird sie auch zur Rekonstruktion des Naturmilieus des letzten Glaziales beitragen.

VÝZKUM PŘED JESKYNÍ PEKÁRNOU /k.o. Mokrá, okr. Brno-venkov/

Jiří Svoboda, AÚ ČSAV Brno, Josef Havel, Př.F UJEP Brno

Na podzim 1986 provedli členové ZO 6-11 České speleologické společnosti zjišťovací akci při skalní stěně východně od vchodu do jeskyně Pekárny. Vedly k tomu určité indikační jevy /tání sněhu a výrony teplejšího vzduchu/. Protože jsou v AÚ ČSAV v současné době zpracovávány deníky R. Czižeka, týkající se výzkumů, probíhajících v jeskyni v letech 1925-30 pod vedením K. Absolona, uvítali jsme tuto možnost ověřit zde stratigrafickou situaci a srovnat ji s dochovanou dokumentací.

R. Czižek /rkp./ zjistil v prostoru při východním okraji jeskynního vchodu /čtverce 14y-17y, 14x-15x, 15a3, 15b3/ až do hloubky 1,5 m polohu velkých kamenných bloků a pod nimi 0,5 m drobnotvaré ostrohranné suti, propojené hlínou a humusem. Následovala poloha gh, která se zde jevila jako asi 10 - 20 cm mocná šedá hlinitá vrstva s kostmi koně a soba a magdalénskými artefakty. Podloží tvořila asi 20 cm mocná žlutá hlinitá vrstva i, rovněž s kostmi a artefakty. Směrem ven z jeskyně se vrstvy gh a i vytrácely v polohách recentních půd a nemohly již být oddělovány.

Těmto pozorováním odpovídají i výsledky B. Klímy /1974/, který před jeskyní zachytil a popsal sled holocénních sedimentů /vrstvy 1-4/ s hnědavou půdou na bázi /4/. Magdalénská nálezová poloha ležela ve spraši /7/, místy však přecházela i do nadložní půdy. Pouze při skalní stěně nebo v izolovaných čočkách se magdalénská poloha vyčleňovala jako samostatná, šedavěji zbarvená spraš s ostrohrannou sutí /6/. Jinde se objevila i uvnitř spraše v podobě šedavé šmouhy s uhlíky /8/.

Speleologická sonda v roce 1986 zastihla při skalní stěně výkop R. Czižeka /čtverce i3-i8 a j3-j8/, vyplněný volnou sutí a skartovaným osteologickým a střepovým materiálem. Svým vnějším okrajem navázala na dosud patrnou hranu výzkumu B. Klímy. Mezi oběma staršími výkopy zůstalo zachováno intaktní souvrství z konce pleistocénu, které pokračovalo i pod dno sondy R. Czižeka.

Nálezové souvrství je tvořeno 10 - 20 cm mocnou hnědou vrstvou, srovnatelnou s vrstvou gh R. Czižeka. Ta poskytla největší množství štípané industrie /37 ks/ i kostí, které náležejí převážně koni. Podložní spraš se sutí, srovnatelná s vrstvou i, obsahovala ve své svrchní části rovněž jednotlivé kosti a při skalní stěně, pod velkým blokem, na němž se zastavil starší výkop, i větší kumulaci uhlíků provázenou jediným artefaktem. To je v souladu s pozorováními R. Czižeka /rkp./ ve vchodu jeskyně, kde uhlíkaté polohy přímo přecházely z vrstvy gh do i. Na více místech R. Czižek vypovídá, že svrchní část vrstvy i /"svrchní aurignacien" K. Absolona/ obsahuje industrii plně srovnatelnou s magdalénienem vrstvy gh, která teprve hlouběji v jeskyni splývala s úrovní staršího osídlení báze vrstvy i.

L i t e r a t u r a :

Czižek, R. rkp.: Mokrá, jeskyně Pekárna, okr. Brno-venkov, uloženo v archivu AÚ ČSAV Brno, č.j. 168/87.

Klíma, B. 1974: Archeologický výzkum plošiny před jeskyní Pekárnou, Studie AÚ ČSAV Brno II/1, Praha.

G r a b u n g v o r d e r H ö h l e P e k á r n a / K a t. G e m e i n d e M o k r á , B e z. B r n o - v e n k o v /. Bei der Felswand östlich vom Eingang in die Höhle Pekárna hoben Mitglieder der Tschechischen speläologischen Gesellschaft einen Suchgraben aus, der die Ausgrabung von R. Czižek erfasste und an die Kante der Grabung von B. Klíma anknüpfte. Zwischen beiden älteren Grabungen blieb eine intakte Schichtenfolge aus dem Ende des Pleistozäns erhalten. Sie wird durch eine braune Schicht gebildet, die mit der Schicht gh von R. Czižek vergleichbar ist. Diese gewährte die grösste Menge von Spaltindustrie des Magdaleniens sowie paläontologischen Materials /hauptsächlich Pferd/. Ebenfalls das Lössliegende mit Schutt, mit der Schicht i vergkeichbar, enthielt in seinem oberen Teil Knochen, eine Kumulation von Holzkohlepartikeln und ein vereinzeltes Artefakt.

MAMMUTBACKENZAHN AUS BRANKA /Kat. Gemeinde Hradec nad Moravicí-Branka, Bez. Opava/

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

František Tylich aus Opava übergab den Angestellten der Opavaer Expositur des AI ČSAV Brno einen zerfallenen Mammutbackenzahn, den er in einer Tiefe von 2,5 m in der Lehmgrube der Ziegelei in Branka ausgebaggert hatte.

OBJEV KOSTÍ DILUVIÁLNÍ ZVĚŘENY V SUŠICÍCH - KUDLOVĚ /okr. Přerov/

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

Stanislav Šromota ze Sušic-Kudlova čp. 77 předal pracovníkům opavské expositury AÚ ČSAV Brno zvířecí kosti, které nalezl ve "Výletišti". Lokalita - bývalý soukromý lom, upravená dnes na výletiště místní jednotky Požární ochrany, se nachází 250 - 300 m jihovýchodně od samoty Kudlov nad soutokem hlinské a obranské Libuše, přičemž vytváří levobřežní terasu obou potůčků. Původně byla tato terasa vysoká a Libuše v těchto místech prorazila do diluviální terasy hluboký a poměrně široký kaňon. V místě dnešního "Výletiště" obtékala skalní útvar, který její původní jihozápadní tok změnil na severozápadní. Tento skalní blok byl v minulosti odtěžen, takže dnes tvoří stěny "Výletiště" 3-5 m vysoké vrstvy spraše a odvalů. Zvířecí kosti byly nalezeny v hloubce 3 m v jižní části amfiteátru, kde byly obnaženy prudkými lijáky v dubnu 1986. Po vypracování nálezové zprávy byly předány k určení paleozoologickému oddělení ústavu Anthropos MM v Brně.

E n t d e c k u n g v o n K n o c h e n d i l u v i a l e r F a u n a i n S u š i c e - K u d -

l o v / B e z. P ř e r o v / . Durch die Frühlingsregen im Jahre 1986 wurden in einer Tiefe von 3 m in den Lösswänden des Südsektors des Amphitheaters "Výletiště" bei der Einöde Sušice-Kudlov Tierknochen freigelegt.

SYSTEMATISCHE ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG AUF DER NEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN TĚŠETICE-KYJOVICE /Bez. Znojmo/

E. Kazdová, P. Košturík, V. Podborský, FF UJEP Brno

Im Jahre 1986 konzentrierten sich die Forschungsarbeiten auf Sektor A 1, wo acht Objekte abgedeckt wurden, die archäologisches Material aus dem Neolithikum gewährten. Zu den reichsten gehörte Objekt 291 mit Funden einer vollwertig abgefertigten bemalten Keramik und Fragmenten menschlicher und zoomorpher Plastiken.

Ausser den erwähnten Objekten hat man die Aussenpalisade mit der Nordpforte erfasst und teilweise untersucht, die eine ähnliche Konstruktion, wie auch die Pforte auf der östlichen und südlichen Seite hatte. Ein Teil der Palisade in diesem Sektor stört sich gegenseitig mit einer grossen Lehmgrube /Objekt 170/, deren einige Teile bereits in der vorhergehenden archäologischen Saison untersucht worden waren und die Situation hier bleibt bislang ungeklärt.

Zu weiteren wichtigen Funden gehört die Entdeckung des Grundrisses des grossen Pfostenhaus D 15 mit einem halbkreisförmigen Abschluss auf der Nordseite, in den Zeitabschnitt der Kultur mit Linearbandkeramik datiert. Sollte es sich tatsächlich um einen "Apsidialabschluss" handeln, wäre dies ein besonderer Haustyp, der vorläufig auf dieser Lokalität keine Analogien hat.

In nicht allzu grosser Entfernung von dem Linearhaus D 15 in NO-Richtung wurde ein Skelettgrab der Kultur mit Linearbandkeramik untersucht. Das Skelett lag in Hockerlage und die Grabausstattung bildeten typische Keramikbruchstücke und eine Steinunterlage zum Getreidezerreiben.

Ausser der Grabung in Sektor A1 wurde mit Hilfe von Suchgräben der Verlauf der Aussenpalisade im westlichen Teil der vorausgesetzten Stellen ihres Vorkommens beglaubigt. Leider gelang es uns die gesuchte Palisade in keinem der Suchgräben festzustellen.

DVĚ NEOLITICKÉ LOKALITY Z BRNA-ŽEBĚTÍNA /okr. Brno-město/

Jana Č i ž m á ř o v á , Muzeum města Brna, Kateřina G e i s l e r o v á, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 47-49/

V květnu a červnu roku 1986 provedlo Muzeum města Brna společně s AÚ ČSAV Brno záchranný výzkum na dvou lokalitách na katastru Brna-Žebětína.

Lokalita "Na drdi" je známa již z dřívější doby /Kazdová 1977-78/. V rýze vodovodu na Chrpové ulici bylo zjištěno 17 sídlištních objektů, které nebylo možno prozkoumat plošně, byly pouze ovzorkovány. Část náleží mladšímu stupni kultury s lineární keramikou, část staršímu stupni kultury s moravskou malovanou keramikou. Mimo rýhu byl částečně prozkoumán velký hliník kultury s moravskou malovanou keramikou. Kromě hojného běžného keramického inventáře MMk obsahoval rovněž početnou štípanou industrii, několik artefaktů broušené industrie a hliněnou lidskou plastiku střelického typu.

Lokalita "Kamechy", dosud neznámá, byla zjištěna při stavbě komunikace pro sídliště Bystrc lla při skrývce ornice, takže bylo možno provést nevelký plošný výzkum. Prozkoumalo se 8 sídlištních objektů a řada kůlových jamek, snad pozůstatky halového domu. Nečetný keramický inventář je zařaditelný do mladšího stupně kultury s lineární keramikou.

L i t e r a t u r a :

Kazdová, E. 1977-78: Nové lokality s moravskou malovanou keramikou staršího stupně na Brněnsku, SPFFBU E 22-23, 59-61.

Z w e i n e o l i t h i s c h e L o k a l i t ä t e n a u s B r n o - Ž e b ě t í n / B e z . B r n o - m ě s t o / . Im Kataster Brno-Žebětín hat man im Jahre 1986 zwei Rettungsgrabungen durchgeführt. Auf der Lokalität "Na drdi", bereits früher bekannten, wurden 18 Objekte der Kultur mit Linearbandkeramik und der Kultur mit mährischer bemalter Keramik festgestellt, von denen die Lehmgrube dieser Kultur teilweise untersucht worden war. Auf der Lokalität "Kamechy"

hat man eine kleinere Flächenabdeckung durchgeführt, bei der Objekte der Kultur mit Linearbandkeramik festgestellt wurden.

OBJEKT KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU V GOTTWALDOVĚ - MALENOVICÍCH /okr. Gottwaldov/

Jana Langová, Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy Gottwaldov

V dubnu 1986 byla při hloubení výkopu pro kanalizační potrubí k nové prodejně Pramen na Švermově ulici v Gottwaldově - Malenovicích narušena pravěká kulturní jáma. Během záchranného výzkumu mohla být prozkoumána pouze její část /objekt byl překryt zbytky asanovaného domu/, která však poskytla poměrně bohatý střepový a osteologický materiál.

Objekt, proříznutý výkopem v délce téměř 9 m, byl zahlouben do jílovitého podloží, max. do hloubky 160 cm pod dnešní úroveň povrchu. Výplň jámy tvořila v horní části černohnědá hlína, od hloubky ca 110 cm pak šedožlutě zbarvená vrstva, silně promísená uhlíky a drobnými kousky mazanice, obsahující prakticky všechny nálezy /střepy, zlomky zvířecích kostí, kamenné hladidlo, ploché kostěné dlátko/.

Početný keramický materiál umožňuje bezpečně datovat tento objekt do mladšího stupně kultury s MMK /absence malované výzdoby, ojediněle zjištěná výzdoba obloukovitou žlábkovitou linií, odsazené, příp. bochánkovité nebo ploché výčnělky pouze na výdutích nádob, fragmenty mís s rozevřenými až extrémně rozevřenými plecemi, v několika případech s plecemi v řezu zesílenými/.

Objekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Gottwaldov - Malenovice /Bez. Gottwaldov/. Bei der Bergung eines gestörten Objektes in Gottwaldov - Malenovice gewann man Material aus der jüngeren Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik.

NEOLITICKÁ SEKERA Z MOUCHNIC /okr. Vyškov/

Ivo Krechler, AÚ ČSAV Brno, František Večeřa, Mouchnice

/Obr. 10:1/

V listopadu 1986 předal František Večeřa z Mouchnic, bývalý učitel dějepisu na ZDŠ v Koryčanech, kamennou sekeru. Předmět nalezl v létě roku 1982 při vycházce v trati "Hejnice" na severním okraji Mouchnic. Nástroj ležel na polní cestě, vedoucí mírnou úžlabinou ve svahu tratě, ohraničené ze západní strany údolím potoka Kyjovky, asi 150 m za posledním domkem obce.

Téměř úplně zachovaná, klínovitá sekerka bez provrtu, v nárysu asymetrického tvaru, se symetrickým podélným profilem, má přímé ostří o výšce 50 mm, celkovou délku 118 mm a šířku 35 mm. Příčný profil je pravoúhlý. Byla vyrobena z temně zelené, bazické, vyvřelé horniny /dle určení RNDr. A. Přichystala, CSc., Katedra geologie a mineralogie PřF UJEP Brno/.

Tvarem nejspíše náleží ke kultuře s moravskou malovanou keramikou /posudek PhDr. M. Salaše, MM Brno/, příslušné sídliště, ani pohřebiště však na katastru obce, ani blízkém okolí, dosud není známo.

Po zdokumentování bude nález uložen v ZŠ Koryčany.

Neolithische Axt aus Mouchnice /Bez. Vyškov/. Im November 1986 übergab F. Večeřa aus Mouchnice dem I. Krechler eine Steinaxt, die im Jahre 1982 auf dem Feldweg in der Flur "Hejnice", im Kataster der Gemeinde Mouchnice gefunden wurde. Es handelt sich um eine keilförmige Axt ohne Durchbohrung, im Aufriss von asymmetrischer Form, mit symmetrischem länglichem Profil und gerader Schneide, aus dunkelgrünem, basischem Eruptivgestein. Der Fund gehört am ehesten zur Kultur mit mährischer bemalter Keramik.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM NEOLITICKÉHO A ENEOLITICKÉHO SÍDLIŠTĚ V ŽÁDOVICÍCH /okr. Hodonín/

Kateřina Geislerová, AÚ ČSAV Brno

Při stavbě velkokapacitního kravína v Žádovicích bylo po skrývce ornice v tříhektarovém areálu staveniště objeveno velké množství pravěkých objektů, na které upozornil J. Chlachula ze Slováckého muzea v Uherském Hradišti. AÚ ČSAV v Brně zde ihned zahájil záchranný výzkum, který probíhal od června do srpna 1986, a v první etapě se na něm podílelo i Slovácké muzeum.

Lokalita se nachází těsně před obcí /směrem od Kýjova/, po pravé straně silnice, nad potokem Hruškovice v nadm. v. 220 m.

Na staveništi byla detailně začištěna plocha 250 x 55 m a na ni navazující plocha 75 x 55 m. Na zbývajícím prostoru, který musel být uvolněn pro potřeby stavby, bylo ovzorkováno 50 objektů, vesměs kultury s lineární keramikou.

Celkem bylo prokopáno na 200 objektů /mimo kůlové jamky/, z nichž většina náležela kultuře s LnK. Kromě velkých hliníků a dalších sídlištních objektů /v některých byla ohniště nebo zbytky pecí/ bylo objeveno několik neúplných půdorysů kůlových domů. Ve čtyřech jámách se našly dětské kostry /celkem 8 jedinců/, uložené ve skrčené poloze.

Další osídlení lokality patří do období eneolitu. Několik sídlištních jam náleželo kultuře nálevkovitých pohárů. Nejzajímavější je kruhový objekt této kultury s pohřbem zvířete bez hlavy /patrně krávy/, nad nímž byla kostra mladého muže v nepřirozené poloze a nálevkovitý pohár.

Asi desítka sídlištních objektů z období kultury s kanelovanou keramikou obsahovala kromě početné keramiky mj. i měděný plíšek, rohovcovou sekeru a dvě parohová kladiva.

Nejmladší osídlení na lokalitě je datováno do období kultury zvoncovitých pohárů. Několik jam poskytovalo zejména bohatý keramický materiál /mj. i zdobené poháry a mísy/.

Rettungsgrabung einer neolithischen und äneolithischen Siedlung in Žádovice /Bez. Hodonín/. Insgesamt hat man 200 Objekte untersucht, die grösstenteils der Kultur mit Linearbandkeramik angehörten. Ausser Siedlungsobjekten dieser Kultur wurden einige unkomplette Grundrisse von Pfostenbauten entdeckt. In vier Gruben fand man insgesamt 8 Kinderskelette in Hockerlage. Die äneolithische Besiedlung der Lokalität stellen einige Siedlungsgruben der Trichterbecherkultur, der Kultur mit kannelierter Keramik und der Glockenbecherkultur vor. Interessant war das kreisförmige Objekt der TRB mit der Bestattung vermutlich einer Kuh ohne Kopf, dem hingeworfenen Skelett eines jungen Mannes und einem Becher.

STAROENEOLITICKÁ LOKALITA MEZI SLUŽOVICEMI A HNĚVOŠICEMI /okr. Opava/

Vratislav Janák, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 11/

V červenci roku 1986 bylo při stavbě vodojemů na poli u jižního okraje Státní přírodní reservace Hněvošický háj výkopem pro přívodný elektrický kabel a montážními jámami narušeno 38 staroeneolitických zahloubených objektů na pomezí katastrů obcí Služovice a Hněvošice /s lokalitou snad souvisí ateliér na výrobu štípané industrie na katastru dnes polských Rozumic - srv. Kozlowski 1964 - vzdálený cca 1 - 2 km/. Pracovníci opavské expozitury AÚ ČSAV Brno provedli jejich zaměření, probírku vyhozené zeminy a zjišťovací výzkum, při němž se tři narušené objekty podařilo prozkoumat úplně, čtvrtý částečně. Také při probírce se podařilo většinou získat soubory, které mají do značné míry povahu nálezových celků, protože jámy byly rozmístěny obvykle v několikametrových vzdálenostech a materiál, vyhozený na povrch, se nemísil. Především to platí o objektech, zachycených výkopem pro kabel, který byl hlouben zemní frézou; výplně jednotlivých jam byly na souvislém pásu vyhozené hlíny odděleny úseky sterilního podložního písku. Pravděpodobnost kontaminace s předměty z povrchu je - nejen v těchto případech, ale na lokalitě vůbec - velmi malá, protože v asi 40 cm mocné šedavé orniční vrstvě, tvořené přeplavenými písky a překrývající eneolitické sídlištní niveau - objekty začínají až pod ní - se vyskytují pravěké nálezy jen zcela výjimečně, pravděpodobně vyneseny orbou.

Ze 38 zjištěných objektů náleželo 16 kultuře nálevkovitých pohárů /KNP/, zbytek hornoslezské lengyelské skupině /užívaný pojem "skupina ocická" není vhodný, reprezentuje jen část místního lengyelského vývoje/. Zjišťovací výzkum se s ohledem na omezené časové i technické možnosti

zaměřil výhradně na objekty lengyelské, protože podle předběžného posousení nálezů je bylo možno připsat nejmladší, "epilengyelské" vývojové fázi hornoslezské skupiny. Možnost existence takové fáze naznačil poprvé výzkum objektu 4/84 v nedalekých V. Hošticích /Janák 1987/; tam jsou ovšem celkem tři lengyelské sídlištní horizonty, takže z inventáře zmíněného objektu lze bezpečně připsat "epilengyelské" fázi jen několik vskutku typických střepů. Výzkum ve Služovicích/Hněvošicích však předpoklad plně potvrdil a obsah prozkoumaných objektů, spolu s některými soubory z povrchu, umožňuje vytvořit si alespoň hrubou představu o keramice pozdní fáze, dosti odlišné od keramiky fáze předcházející, současné s MMK IIb. Ostatní nálezy - vlastně jen kamenná industrie - nejsou dosud příliš četné ani příliš výrazné.

V keramice převládají nízké hrnce, většinou takřka kulovité a s velmi krátkým hrdlem, vzácně opatřené uchy i ušky, častěji výčnělky. Dále je možno uvést mísy se zataženými, souměrnými i rozevřenými plecemi, měkce profilované mísy s prohnutým hrdlem /"bolerázského typu"/, mísy s ostře odsazeným prohnutým hrdlem a zesíleným členěným lomem a nerekonstruovatelné mísy na nožce. Hladítka z "rohatých" uch dosvědčují existenci puten. Významným morfologickým charakteristikem je absence zesílení plecí u nečetných rozevřených mís. Mezi okraji převládají oblé a rovné, jiné typy jsou ojedinělé; výjimečně jsou okraje členěny. Malovaná výzdoba - vlastně souvislý červený nátěr na vnějším povrchu - se vyskytla jen u několika střepů z jediné nádoby. Proti předcházející fázi se podstatně mění i tvar a kvantitativní skladba plastických výčnělků. Převládají výčnělky kónické, příp. s oblým vrcholem. Nevýrazné výčnělky svisle protažené, výčnělky v profilu obloukovité, svisle protažené či velké bochánkovité jsou méně časté. Originální je výčnělek v podobě vysokého, svisle postaveného a obloukovitě prohnutého plastického žebra; ukazuje snad na ovlivnění výzdobou keramiky KNP, ale prozatím jde o fenomén zcela ojedinělý.

Výzkum přinesl první nálezové celky, dokládající existenci pozdnělengyelské fáze ve vývoji hornoslezské skupiny. Její keramika sice zjevně navazuje na keramiku předcházející fáze - současné s MMK IIb - tak jak ji známe dosud nejlépe z výzkumů posledních let ve V. Hošticích /srv. zejména Janák 1985/, ale zároveň se od ní jako celek liší natolik, že jejich rozdílná časová pozice je nesporná. Menší stáří nálezů ze Služovic/Hněvošic zaručuje mj. především přítomnost několika jordanovských střepů /může se ovšem jednat i o místní napodobeniny/ v prozkoumaném objektu č. 2.

Nejbližší analogie pro lengyelské nálezy z naší lokality můžeme prozatím hledat - odhlédneme-li od několika zmíněných zlomků z V. Hoštic - v keramice z Uh. Brodu - Kyčkova /Pavelčík 1974/, Charvát /Pavelčík 1976, s. 143-145/ a Příbora - Hájova /Janák et cie./. Na těchto sídlištích je - podobně jako ve Služovicích/Hněvošicích - zastoupena jen jediná lengyelská fáze a ta reprezentuje vývoj po skončení horizontu fáze MMK IIb, na většině území střední Evropy relativně typologicky jednotného. Zatímco v západnějších oblastech se utváří pod silnými jihovýchodními vlivy skupina jordanovská, na východní Moravě a v Horním Slezsku pokračuje vývoj dále zřejmě nerušeně - alespoň v ohledu formálním. Některé význačné typologické diference mezi keramikou ze zmíněných lokalit sice naznačují možnost jednak individuálních chronologických rozdílů, jednak dosti silné regionalizace, ale dosud poměrně malé množství materiálu nedovoluje zabývat se těmito otázkami hlouběji. Jejich datování je rámcově dáno pozorovatelnými kontakty jak s jordanovskou skupinou, tak s KNP do období mezi horizont fáze MMK IIb a počátky bolerázské skupiny. Upřesnit je prozatím nelze, ale s ohledem na jámu z Charvát, kterou přítomnost dvouuchého hrnce datuje až na úroveň jevišovické vrstvy C_2 a na četné lengyelské elementy v tzv. předbolerázském horizontu hradiska ve Hlinsku /Pavelčík 1976, s. 143-145/ nemůžeme v žádném případě vyloučit možnost alespoň lokálního podílu ještě na genezi bolerázské skupiny.

Nálezy z objektů KNP byly poměrně chudé, většinou jde o střepy hrnců s členěnou, výjimečně hladkou plastickou lištou. Nález části jednouchého šálku s výrazně odděleným kónickým hrdlem a nepřítomnost "bolerázských" elementů datují prozatím zdejší sídliště rámcově do starších fází KNP. Mezi štípanou industrií zaujme nález obsidiánového úštěpu v zemině, vyhozené z objektu č. 10.

Pozoruhodné je rozmístění objektů na lokalitě. Prozatím se zdá, že lengyelské jámy se nacházejí výhradně v západní části sídliště, objekty KNP výhradně v jeho východní části, že se tedy oba "okrsky" respektují, přičemž mezi nejvýchodnějším objektem lengyelským a nejzápadnějším objektem KNP je distance pouhých 10 m. Zda to však platí pro celou lokalitu, může ukázat jedině plošný odkryv. Zde je také na místě se zmínit o tom, že ojedinělé střepy KNP se vyskytly nejen v lengyelských souborech, získaných z vyhozené zeminy, ale že dva typické zlomky byly také v nenarušené části prozkoumaného objektu č. 2, jeden dokonce přímo na dně.

Systematický výzkum - který zde plánujeme na 90-tá léta - by tedy mohl poskytnout důležité údaje netoliko o dosud málo známé hmotné kultuře pozdní fáze hornoslezské lengyelské skupiny, ale také o vztazích mezi ní a KNP.

L i t e r a t u r a :

Janák, V. 1985: Třetí etapa záchranného výzkumu ve Velkých Hošticích /okr. Opava/, PV 1983, Brno, s. 109-110.
Janák, V. 1987: Pokračování záchranného výzkumu ve Velkých Hošticích /okr. Opava/, PV 1984, v tisku.
Janák, V. - Grepl, E. Kroužek mimořádných členů ČSSA Příbor: Výzkumy v Příboře - Hájově, PV 1986, s. 97.
Kozlowski, J. K. 1964: Rozumice, pow. Glubczyce, Sil. ant. 6, Wrocław, s. 238-239.
Pavelčík, J. 1974: Eneolitické sídliště Uherský Brod-Kyčkova Havřice - cihelna, Studie AÚ ČSAV Brno II, 5, Praha.
Pavelčík, J. 1976: Poznámky k neolitu a eneolitu východní Moravy, SPFFBU, E 20 - 21, Brno, s. 141-148.

A l t ä n e o l i t h i s c h e L o k a l i t ä t z w i s c h e n S l u ž o v i c e u n d H n ě v o š i c e / B e z . O p a v a /. Beim Bau von Wasserreservoiren auf der Grenze der Kataster zwischen den Gemeinden Služovice und Hněvošice wurden 38 eingetiefte Siedlungsobjekte gestört; 4 von diesen wurden untersucht, aus den übrigen Proben entnommen. 16 Objekte gehören der TRB, die übrigen 22 der oberschlesischen Lengyelgruppe an. Diese können wir nach der Keramikanalyse in ihre späte /"epi-"/ Lengyelphase datieren. Die nächsten Analogien hat die Keramik in den Funden aus Objekt Nr. 4/84 in V. Hoštice /Janák 1987/, in den Fundkomplexen aus Uh. Brod-Kyčkov /Pavelčík 1974/ und Charváty /Pavelčík 1976, 143-145/ und in den Lesefunden aus Příbor-Hájov /Janák et cie./. Die erwähnten Lokalitäten repräsentieren die Spätlengyelentwicklung in Ostmähren und in Oberschlesien; es handelt sich um eine im Grunde autonome /autochthone ?/ Entwicklung, auch wenn auf der Keramik einige Einflüsse der gleichzeitigen Jordanów-Gruppe und der TRB sichtbar sind. Vorläufig können wir sie nur rahmenhaft in den Zeitabschnitt nach dem Ende des Horizontes der Phase MBK IIb und vor die Anfänge der Boleráz-Gruppe datieren. Die Siedlung der TRB in Služovice/Hněvošice gehört rahmenhaft dem älteren, "vorbolerázer" Zeitabschnitt dieser Kultur an. Die bisherigen Kenntnisse über die Lokalisierung der Objekte auf der Fundstelle und die Anwesenheit vereinzelter Scherben der TRB in Lengyelobjekten schliesst die Möglichkeit nicht aus, dass beide Siedlungen zeitlich sehr nahe stehen.

VÝZKUM NA ENEOLITICKÉM MOHYLNÍKU V ALOJZOVĚ - FROLINKOVÉ /okr. Prostějov/

Alena P r u d k á - Miroslav Š m í d , Muzeum Prostějovska, Prostějov

Mohylové pohřebiště v trati Frolinková je rozloženo na velmi mírném svahu otočeném k jihovýchodu. V zalesněném terénu bylo vizuálně zjištěno asi 30 nízkých mohylových násypů /skutečný počet mohyl bude patrně vyšší, jak zatím naznačila zjištění při výzkumu/. V říjnu až listopadu 1985 byl zahájen výzkum mohyly č. I, dokončen byl v červnu 1986, v červnu a červenci 1986 pak byl proveden výzkum mohyl č. II a III.

Mohyla č. I se v terénu jevila jako nízký oválný násyp, orientovaný ve směru JJZ - SSV a převyšující terén maximálně o 40 cm; násyp měl rozměry 14,9 x 8,4 m. Jednolitý hlinitý násyp kryl obdélníkovou kamennou konstrukci, shodně orientovanou, o rozměrech 14,1 x 7,8 m a o šířce hrany 0,5 - 2,0 m, výšce hrany max. 0,35 m. Konstrukce byla sestavena z lomových kamenů /písčitá droba/. Na spodní úroveň byl posazen žárový hrob č. 1, hroby č. 2 - 4 byly mělce zapuštěny pod zpevněnou spodní úroveň. Všechny čtyři hroby byly uloženy na podélné ose mohyly, obsahovaly 2 - 3 nádoby. Keramika je řadí do závěru KNP.

Mohyla č. II se v terénu jevila jako nepravidelný oválný násyp s mírně propadlou střední částí /resp. jako dva násypy navazující těsně na sebe/. Lesní humus kryl oválný kamenný kryt o rozměrech 17,6 x 9,8 m, orientovaný ve směru JZZ - SVV. Souvislý kamenný kryt překrýval západní část mohyly, ve spodní části byla vytvořena oválná volná plocha o rozměrech 5,5 x 2,6 m. Pod kamenným krytem mocným 20 - 30 cm následovala hlinitá vrstva. V tělese mohyly byly uloženy tři žárové pohřby nepravidelně rozložené, obsahovaly 2, 3 a 5 nádob, keramika náleží bolerázské fázi KK.

Mohylu č. III tvořil nízký oválný hlinitý násyp, převyšující okolní terén maximálně o 30 - 35 cm a orientovaný ve směru JZZ - SVV. Tenká vrstva lesního humusu kryla kamenný plášť o rozměrech 15,55 x 7,1 m a mocnosti 30 cm. Jeho střední část byla tvořena drobnou drtí, zbytek tvořily větší lomové kameny. Plášť kryl hlinitou vrstvu mocnou maximálně 10 - 20 cm. Mohyla ob-

sahovala 2 žárové pohřby, situované ve spodní části mohyly a od středové osy posunuté k jižnímu okraji. Hrob č. 1 obsahoval dvě nádoby, jeho okolí bylo silně propáleno a byl ohraničen plochým kamenem svisle postaveným a lehce zapuštěným do dna. Hrob č. 2 obsahoval dvě nádoby, jeho okolí bylo rovněž intenzívně propáleno. Keramika náleží bolerázské fázi KK.

Grabung auf dem äneolithischen Hügelgräberfeld in Alojzov - Frolinková /Bez. Prostějov/. Auf dem Hügelgräberfeld in der Flur Frolinková, wo ungefähr 30 Hügelgräberaufschüttungen festgestellt wurden, hat man in den Herbstmonaten 1985 eine Grabung eröffnet, die im Juni und Juli 1986 fortsetzte. Es wurde die Erforschung von drei Hügelgräbern vorgenommen. Hügelgrab Nr. I schützte eine rechteckige Steinkonstruktion im Ausmasse von 14,1 x 7,8 m, in SSW - NNO Richtung orientiert, auf der Längsachse waren 4 Brandgräber mit junger TRB Keramik beigesetzt. Hügelgrab Nr. II enthielt einen ovalen Steinmantel aus Bruchstein im Ausmasse von 17,6 x 9,8 m, in Richtung SSW - NOO orientiert, teilweise unterbrochen. Es enthielt 3 unregelmässig angebrachte Brandbestattungen mit Keramik der Boleráz Phase der KK. Hügelgrab Nr. III überdeckte ebenfalls einen Steinmantel aus Bruchstein im Ausmasse von 15,55 x 7,1 m. Es enthielt zwei Brandgräber mit Keramik der Boleráz Phase der KK.

VÝZKUM NA ENEOLITICKÉM MOHYLNÍKU V ALOJZOVĚ - SPÁLENÉM KOPCI /okr. Prostějov/

Alena Prudká - Miroslav Šmíd, Muzeum Prostějovska, Prostějov

Mohylové pohřebiště čítající 24 mohyl se rozkládá na východním a jižním svahu Spáleného kopce. K výzkumu v roce 1986 byla vybrána mohyla ležící při lesní cestě, neporostlá vzrostlými stromy. Oválný mohylový násyp byl orientován ve směru SZ - JV, délka činila 15,5 m, šířka 10,5 m. Maximální výška násypu ode dna ve středu mohyly byla 70 cm. Těleso mohyly tvořila světlá okrová hlína, násyp byl jednolitý, dno mohyly ploché. Mohyla obsahovala 6 žárových pohřbů, uložených přibližně na její podélné ose. Ve výšce 50 - 60 cm nade dnem mohyly se zachytily po obou stranách linie, na níž ležely hroby, jednotlivé kameny /částečně lámané, částečně velké valouny/, které linii hrobů respektovaly. Hroby byly uloženy na dně mohyly, eventuálně v mělké jamce zahloubené do dna. Hroby č. 10 a 5 obsahovaly 1 - 4 nádoby, hrob č. 6 s větším počtem nádob a se stopami po měděném předmětu byl zcela rozrušen prorostlými kořeny a nebylo možno jej dobře rekonstruovat. Keramika řadí mohylu závěru bolerázské fáze KK.

Grabung auf dem äneolithischen Hügelgräberfeld in Alojzov - Spálený kopec /Bez. Prostějov/. Das 24 Hügelgräber zählende Hügelgräberfeld ist am östlichen und südlichen Hang des Spálený kopec situiert. Im Jahre 1986 wurde die Grabung eines Hügelgrabes durchgeführt. Seine Orientierung war in Richtung NW - SO, die Länge betrug 15,5 m und die Breite 10,5 m, maximale Aufschüttungshöhe 70 cm. Den Hügelgrabkörper bildete eine helle Ockererde, ungefähr auf der Zentralachse waren 6 Brandgräber mit Keramik, die dem Abschluss der Boleráz-Phase der KK angehört, beigesetzt.

PRAVĚKÁ LOKALITA U DRŽKOVIC /okr. Opava/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V rámci mapování pravěkých lokalit na pravobřežních terasách řeky Opavy byla zjištěna v prostoru kóty 280,3 při katastrální hranici Držkovic a Vávrovic štípaná industrie a keramické zlomky. Kulturní zařazení materiálu není z nálezů možné, keramické těsto ostřené drceným střepem naznačuje, že nález budeme moci patrně datovat na sklonek staršího až do středního eneolitu.

Prähistorische Lokalität bei Držkovice /Bez. Opava/. Bei einer Terrainbegehung wurde im Raume der Kote 280,3 bei der Katastralgrenze Držkovice-Vávrovice Spaltindustrie und Keramikbruchstücke gefunden, die wahrscheinlich äneolithischen Alters sind.

XX. GRABUNGSSAISON AUF DER HOHENSIEDLUNG DES VOLKES MIT KANNELIERTER KERAMIK IN HLINSKO BEI LIPNÍK NAD BEČVOU /Bez. Přerov/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Im Jahre 1986 realisierten sich die Terrainarbeiten in der Zeit vom 30. Juni bis 1. August. Die Grabung hat man auf die Verfolgung von drei Teilfragen konzentriert:

1/ Im südwestlichen Sektor verfolgten wir an der Kante des grossen Cañon den Umfang der unverbauten Fläche. Suchgraben S-87, der zwischen den Suchgräben S-7 und S-75 angebracht worden war, bewies einwandfrei, dass dieses Gebiet nicht in die Verbauung der Niederlassung einbegriffen war, obwohl es sich auf dem ebenen Teil des Siedlungsplateaus erstreckt und hier nicht einmal Löss gefördert worden war. Diese Feststellung ist im Rahmen der Niederlassung in Hlinsko sehr schwerwiegend, denn hier hat man für Bauzwecke nach und nach jeden Quadratmeter der Fläche ausgenutzt. Die Lehmförderung konzentrierte sich auch ausserhalb des eigentlichen Areales der Ansiedlung, sogar auch auf die steilen Hänge der Cañons. Diese Umstände ermöglichen uns diese "Baulücke", deren gesamten Umfang weitere Grabungen präzisieren werden müssen, vermutlich als einen Dorfplatz oder Versammlungsraum zu interpretieren. Ebenfalls wird es notwendig sein festzustellen, ob der verfolgte Weg, von dem Tor oberhalb des Zugangssattels in westliche Richtung zielend, dieses mit der unverbauten Fläche verbindet.

2/ Im westlichen Sektor des Siedlungsplateaus verfolgten wir mit dem Suchgraben S-84 den Umfang und die Dichte der Besiedlung östlich der Hüttengruppe, die auf Fundamentbänken /kleinen Terrassen/ errichtet war. Die Grabungsergebnisse zeigten, dass an diesen Stellen dieser Hüttentyp bereits nicht mehr vorkommt. In dem Suchgraben erfassten wir 10 Objekte, die man als Lehmgruben, Keller und Silos klassifizieren kann. Von den Funden fesselt die Aufmerksamkeit vor allem das Fragment einer kleineren Amphore mit typischer Jungwiórecz Verzierung /"Leitersprossen"/, der wir im Gebiet Grosspolens begegnen /Obj. 489-2/86/ und einer Gussform oder Tiegels ovaler Form aus Objekt Nr. 493 /-6/86/.

3/ Mit dem Komplex von Suchgräben S-77/D und S-77/E beendeten wir die Untersuchung des Westprofiles des östlichen Cañon - der "Židova debře". Aus den gewonnenen Erkenntnissen verdient Aufmerksamkeit die Feststellung, dass die Abschwemmschichten von dem Siedlungsplateau nicht bis zum Boden des Cañons reichen. /Vermutlich waren sie später durch eine jüngere Erosion beseitigt worden/. Die markante Terrasse, die in einer Höhe von ca. 10 m ober dem Boden die Schichtenlinie des Hanges verfolgt, erschien im Profil und am Liegenden als eine nicht markante Terrainbank, über die man nicht entscheiden konnte, ob sie auf natürlichem Wege oder durch einen künstlichen Eingriff entstanden ist.

An der westlichen Kante der "Židova debře" verfolgten wir mit Suchgraben S-85 den Verlauf der Steinmauer /Wall/, bereits durch Suchgraben S-77/B erfasst. Die festgestellte Steinkonstruktion verfolgte die Kante des Hanges. Im nördlichen Teil war sie teilweise durch einen jüngeren Eingriff beschädigt /Obj. 501-14/86/, der erst nach der Destruktion der Mauer eingetieft sein musste. An der Stelle der Untersuchung war die Steinmauer in eine trogförmige "Fundamentrinne", die 116 cm breit und 25-30 cm tief war, eingelassen. In ihrer Mitte erfassten wir das Fragment einer Rinne, in der man auch einzelne Pfosten identifizieren konnte. Dieser Umstand zeugt klar davon, dass die Steinmauer direkt an der Stelle der alten Palisade errichtet worden war, d.h. noch auf dem ebenen /nicht abfallenden/ Rand des Siedlungsplateaus.

Durch den Suchgraben S-86 beglaubigten wir die Ergebnisse der geophysikalen Messungen aus dem Jahre 1985 und versuchten die Form des Grabens festzustellen, der bereits mit Suchgraben S-77 erfasst wurde. Die Analyse der durch Suchgraben S-86 erfassten Fundsituation und die Auswertung der Fundumstände in den Suchgräben S-77, S-77/C, S-37 und S-55 erwiesen, dass die Fortifikation auf der Ostseite der Niederlassung in der Konstruktion gänzlich abweichend von der Befestigung auf der Süd- und Westseite gelöst war. Die festgestellten Tatsachen zeugen davon, dass der Steinwall, welcher nur aus einer 122 cm breiten Mauer bestand, die auf der Innenseite /westlichen/ von einer Pfostenreihe /Tragpfeilern eines Umganges ?/ gesäumt ist, war durch eine in den Hang eingetiefte Bank ergänzt, die den Graben ersetzte. Die Stirnseite der Bank /d.h. hangaufwärts/ kopierte eine Reihe von Pfosten, welche in Abständen von ca. 1 m angebracht waren, die vermutlich ein Stützsystem einer leichten /geflochtenen ?/ Holzblende bildeten. Vor der Bank war offensichtlich ein System von "Wolfsgruben" vorgeschoben, die gleichzeitig die Bewohner der Niederlassung mit Baulöss versorgten.

SEKEROMLAT LIDU SE ŠŇŮROVOU KERAMIKOU Z RADSLAVIC /okr. Přerov/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Ing. Milan Pospíšilík z Prosenic zapůjčil pracovníkům opavské expozitury AÚ ČSAV Brno sekeromlat lidu se šňůrovou keramikou, který nalezl v příkopu okresní silnice Radslavice - Pavlovice u lesíku Katová, přibližně 0,5 km západně od Radslavic. Sekeromlat deltoidního tvaru se zaobleným, rovným týlem, byl vyroben z šedohnědé krystalické horniny. Ostří má obloukovité, směrem k dorzální straně protažené. Ventrální strana je vypouklá, dorzální rovná. Provrt je umístěn v nejširší části těla mlatu, která je [illegible]ně posunuta k týlu nástroje. D - 96 mm, š - 45 mm, s - 44 mm, ϕ ot. - 25 mm.

Streitaxt der Träger der Schnurkeramik aus Radslavice /Bez. Přerov/. Ing. Milan Pospíšilík aus Prosenice fand im Strassengraben der Bezirksstrasse Radslavice - Pavlovice ca. 0,5 km von Radslavice beim Wäldchen Katová eine Streitaxt der Träger mit Schnurkeramik.

NOVĚ ZJIŠTĚNÉ POHŘEBIŠTĚ KULTURY ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ U BRUMOVIC /okr. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regionální muzeum Mikulov

V roce 1986 odevzdala do mikulovského muzea paní J. Páleníková z Brumovic džbánek s uchem, spodní část dalšího džbánku a zlomky lidské lebky. Nálezy, patřící kultuře se zvoncovitými poháry, našla při výkopu plynovodu v trati "Harasky", parc. č. 3006/10. Lokalita se nachází asi 250 m od východního okraje obce na nepatrném návrší nad potokem Haraska v nadmořské výšce 185 m.

Podle svědectví nálezkyně se na hromadách vyhozené hlíny nacházely ještě další lidské kosti. Narušení hrobových jam, či jiných objektů v profilech rýhy, se však zjistit nepodařilo. Již v minulosti získali manželé Páleníkovi odtud zlomky zdobených zvoncovitých pohárů, které rovněž odevzdali do muzea. Z výše uvedeného plyne, že se jedná o objev nového pohřebiště lidu s kulturou se zvoncovitými poháry.

Neu festgestelltes Gräberfeld der Glockenbecherkultur bei Brumovice /Bez. Břeclav/. Im Jahre 1986 übergab dem Museum Frau J. Páleníková aus Brumovice, Keramik der Glockenbecherkultur und Bruchstücke eines Menschenschädels aus der Flur "Harasky". Bereits aus der Vergangenheit sind von dieser Flur Funde von Bruchstücken verzierter Glockenbecher bekannt /sie wurden von dem Ehepaar Páleník abgegeben/. Es handelt sich also um ein neu entdecktes Gräberfeld der Glockenbecherkultur.

BEFUND DER GRUPPE CHLOPICE-VESELÉ IN OTROKOVICE-KVÍTKOVICE /Bez. Gottwaldov/

Jana Langová, Regionalmuseum Südostmährens, Gottwaldov

Im Herbst 1986 hat man eine Terrainbegehung in der Flur "Chmelín" im Kataster der Gemeinde Kvítkovice getätigt. Die Lokalität liegt auf einer Terrainwelle auf der linksuferigen Terrasse des Flusses Dřevnice, der einige km weiter in die Morava /March/ mündet. Ausser Scherbenmaterial, das bereits die früher schon bekannte Besiedlung aus dem Zeitabschnitt der Urnenfelderkultur und aus der Latènezeit belegte, hat man auch den Teil einer breiten niedrigen Tasse mit abgesetztem Hals und typischer Verzierung gefunden, die mit einfachen Schnurabdrücken durchgeführt ist /waagrechte Linien am Hals und Gruppen senkrechter Linien am Bauch/. Das Tassenfragment können wir höchstwahrscheinlich der Gruppe Chlopice-Veselé zuschreiben.

Der Fund vermehrt so die Besiedlungsbelege dieser Gruppe am linken Ufer des Flusses Morava.

BRONZEDEPOT AUS PRASKLICE /Bez. Kroměříž/

Helena Chybová, Muzeum Kroměřížska

/Taf. 1/

Im März 1986 fand J. Mašek aus Bystřice p. Hostýnem in der Wand der Sandgrube in der Flur "Křéby" bei Prasklice ein Depot von bronzenen Gegenständen, die in einem Gefäss deponiert waren. Den Fund samt Angaben übergab er dem Museum Kroměřížska in Kroměříž /Inv. Nr. 3302-8/.

Das Gefäss, welches die Gegenstände enthielt, lag 120 cm tief unter dem Niveau der heutigen Oberfläche. Nach den Angaben des Finders waren am Gefässboden 4 Bronzebarren deponiert, auf diesen ruhten 2 spiralförmige Armringe. Den Inhalt des Gefässes bildete eine erdigsandige Aufschüttung, auf deren Oberfläche ein Eberzahn lag.

Fundbeschreibung:

1. Eiförmiges topfartiges Gefäss mit geradem Boden, mit hinausgebogenem und abgerundetem Rand. Am Halsunterteil vier Paar kleiner spitziger Knubben. Bauch rauh, schräg fingergestricht. Oberfläche des Gefässes braun, Innenseite schwarzgrau geglättet.
   Masse: H. 250 mm, Rand 205 mm, max. Umbruch 214 mm, Boden 100 mm.
2. Barren schwach ovaler Form im Querschnitt kreisförmig mit gehämmerten Enden, die zu massiven scheibenförmigen Ösen gewunden sind.
   Masse: max. Ø 160 mm, max. Querschnitt 13 mm.
3. Barren schwach ovaler Form im Querschnitt kreisförmig mit gehämmerten Enden, die zu massiven scheibenförmigen Ösen gewunden sind.
   Masse: max. Ø 160 mm, max. Querschnitt 15 mm.
4. Barren schwach ovaler Form im Querschnitt kreisförmig mit gehämmerten Enden, die zu massiven scheibenförmigen Ösen gewunden sind.
   Masse: max. Ø 155 mm, max. Querschnitt 13 mm.
5. Barren schwach ovaler Form im Querschnitt kreisförmig mit gehämmerten Enden, die zu massiven scheibenförmigen Ösen gewunden sind. Die Aussenseite des Barrens ist mit 4 Reihen quergestellter, kurzer feiner Rillen versehen, die aus den Endösen hervorgehen und einen max. Durchmesser erreichen.
   Masse: max. Ø 135 mm, max. Querschnitt 13 mm.
6. Spiralförmiger Armring mässig kegeliger Form, gewunden aus flachen Bronzeband linsenförmigen Querschnittes mit 17 Schlägen, wobei der letzte, auf der verjüngten Seite, einen vierkantigen Querschnitt hat, auf der Aussenseite mit einer dichten, schrägen Rillung versehen.
   Masse: L. 115 mm, Ø 60 und 70 mm, Querschnitt des Bandes 6 - 7 mm.
7. Spiralenförmiger Armring mässig kegeliger Form, gewunden aus flachen Bronzeband linsenförmigen Querschnittes mit 17 Schlägen, wobei der letzte auf der verjüngten Seite einen viereckigen Querschnitt hat, auf der Aussenseite mit einer dichten, schrägen Rillung versehen.
   Masse: L. 115 mm, Ø 60 und 73 mm, Querschnitt des Bandes 6 - 7 mm.

Das Gesamtgewicht des Depots beträgt 2,250 kg. Gewicht der einzelnen Barren: 301, 301,5, 301, 390 Gramm. Die bronzene Gegenstände bedeckte lokal eine grobe, wilde Patina, die übrigen Teile behielten einen hohen Glanz und eine goldige Farbe.

Der Befund aus Prasklice reiht sich zur Gruppe von Depots mit einer geringeren Anzahl von Barren, die von spiralenförmigen Armringen begleitet sind. Durch seine Zusammensetzung ist das Depot von Prasklice mit den Depots aus Šaratice - 4 Barren, 2 Armringe /Stuchlíková 1984/ und Moravský Krumlov - 2 Barren und 3 Armringe /Ondráček 1958/ übereinstimmend. Die massiven, vollendet bearbeiteten und geglätteten Barren kreisförmigen Querschnitts mit scheibenförmigen Ösen kommen in mährischen Depotfunden, die Barren enthalten, nur vereinzelt vor /Depot aus Čejkovice; Ondráček 1958/. Ungewohnt ist auch die Verzierungsart des kleinsten von den Barren /im gegebenen Fall könnte es sich auch um einen Halsring handeln/.

Die Lokalität "Křéby" befindet sich auf einer Anhöhe /Seehöhe 300 m/ nördlich von Prasklice. Sie gehört zum Typus der Höhen- Únětice-Věteřover Siedlungen, die auf den nördlichen Ausläufern der Litenčické vrchy /Anhöhen/ situiert sind. Die Lokalität selbst und ihre nahe Umgebung gewährten eine Reihe von Belegen einer intensiven Besiedlung im Zeitabschnitt der entwickelten Phase der Únětice Kultur /Ludikovský 1960, 1961; Ondráček 1967; Tihelka 1953/. Diese Tatsache, sowie auch die Anwesenheit der spiralenförmigen Armringe ermöglicht die Einreihung des Depots aus Prasklice in den entwickelten Zeitabschnitt der mährischen Únětice Kultur.

L i t e r a t u r :

Ludikovský, K. 1960: Únětická obilní jáma s hromadným pohřbem v Prasklicích, PV 1959, 41.
Ludikovský, K. 1961: Únětická zásobní jáma v Prasklicích u Kroměříže, PV 1960, 55-56.
Ondráček, J. 1958: Depot z Prušánek a únětické hřivny na Moravě, PVM I, 17/47.
Ondráček, J. 1968: Další únětické nálezy z Prasklic u Kroměříže, PV 1967, 38.
Stuchlíková, J. 1984: Depot bronzů ze Šaratic /okr. Vyškov/, PV 1982, 25-26.
Tihelka, K. 1953: Moravská únětická pohřebiště, PA XLIV, 229-328.

BERICHT UBER DIE GRABUNG IN BUDKOVICE IM JAHRE 1986 /Bez. Brno-venkov/

Jana S t u c h l í k o v á , AÚ ČSAV Brno

/Abb. 12, 13, Taf. 2/

Im Juni und anfangs Juli 1986 verlief die weitere Etappe der Terrainarbeiten auf der Höhensiedlung der Věteřov Gruppe in Budkovice. In dieser Saison strebten wir die Untersuchung einer Fläche im Ausmass von 13 x 9 - 12 m an, westlich von den Silogruben situiert. Im vorhergehenden Jahr führte die LPG mit dem Sitz in Ivančice-Němčice Erdherrichtungsarbeiten durch, die dem AI nicht gemeldet wurden. Beim verbinden von zwei Silogruben zu einem grösseren Objekt kam es so zum Abbau einer Fläche im Ausmass von ca. 20 x 4 m. In dem herausgeführten Erdreich fand man eine grosse Menge archäologischen Materiales, was von der Zerstörung mehrerer Siedlungsobjekte deutet. Einen merklichen Teil der Lokalität nehmen heute Wirtschaftsgebäude und weitere Bauten ein, so dass praktisch der letzte frei zugängliche Raum auf dem Fundort durchgegraben wurde.

Nach der maschinellen Humusabnahme der Fläche deckte man manuell die Kulturschicht ab, die ungefähr 40 cm mächtig war. Sie enthielt eine ziemliche Menge an Funden, die meistens oberhalb der Siedlungsgruben und in ihrer unmittelbaren Nähe konzentriert waren. Auf dem Niveau des Lössliegenden stellten wir Grundrisse von 10 Objekten fest und eine seichte Grube mit lokkerer durchbrannter Aufschüttung /Obj. 24/ war nur in die Kulturschicht eingetieft. Die chronologisch älteren Objekte überdeckten Linsen gestampften reinen Lösses, d.h. Überreste einer künstlichen Terrainherrichtung, zweimal störten sich gegenseitig zwei Objekte und im Boden der Grube 28 hat man Reste des älteren Objektes 28 b erfasst. Auf der Oberfläche von Objekt 21 fand man zwei Gefässe mit dem Boden nach oben gestellt und aus der Schicht oberhalb des Objektes 29 wurde eine ungestörte Form mit geritzter Verzierung geborgen, die im Rahmen der Věteřov Keramik ganz unikat ist und man kann sie als Import betrachten, vermutlich aus dem Milieu der Vatya Kultur. In der Aufschüttung von Obj. 29 war in Hockerlage auf der linken Seite ein sehr gut erhaltenes Skelett /siehe Gutachten von M. Stloukal/ mit einem beinernen Gegenstand /Spange ?/ bei der rechten Schulter beigesetzt. Der Bestattete war mit einer Lößschicht zugeschüttet, die 10 - 20 cm mächtig war. Um das Skelett hat man zylinderförmige Hohlräume im Ø von 20 cm erfasst, die teilweise mit verkohlten Bruchstücken und Eichensägemehl /bestimmt von E. Opravil/ und Asche ausgefüllt war, was davon zeugt, dass der Tote mit Hölzern umgeben war, die noch vor der Zuschüttung mit Löss verbrannten.

Aus einigen Objekten stammt Keramik, die chronologisch sehr junge Formen vorstellt und so die Existenz einer Siedlung in der Abschlussphase der Věteřov Gruppe in diesem Raume belegt. Von den zahlreichen Kleinfunden ist z.B. das Bruchstück eines tönernen Rädchens mit Felgen, das schöne Exemplar einer beinernen Nadel oder ein weiteres beinernes Produkt identisch mit dem beim Skelett in Obj. 29 gefundenen Gegenstand, erwähnenswert.

MENSCHLICHES SKELETT AUS EINER VĚTEŘOVER GRUBE IN BUDKOVICE /Bez. Brno-venkov/

Milan S t l o u k a l , Národní muzeum Praha

Das menschliche Skelett, welches bei der archäologischen Grabung von J. Stuchlíková im Jahre 1986 in einer Grube mit Věteřover Keramik in Budkovice abgedeckt worden ist, war verhältnismässig sehr gut erhalten. Der Schädel war zwar zerschellt, doch gelang es diesen grösstenteils zu rekonstruieren. Er hat eine gewölbte Stirn mit schwach angedeuteten Stirnhöckern, die

Überbrauenbögen sind stark gewölbt, ähnlich wie die Glabela /III. Stufe/, die oberen Ränder der Augenhöhlen sind abgerundet. Das mässig hervortretende Hinterhaupt trägt eine ausdrucksvolle Protuberantia occipitalis externa 4. Stufe. Die Warzenfortsätze sind gross, auf beiden Jochbeinen sind Tubercula marginalia ausgebildet, die Unterkieferwinkel sind mässig seitwärts gedreht. Die Nähte auf der Innenplatte der Schädeldachknochen sind schon fast gänzlich obliteriert, auf Lamina externa sind Spuren des Verwachsens wahrnehmbar. Das Gebiss ist stark abradiert, besonders stark abgeschliffen sind die beiden oberen Sechser, so dass von ihnen eigentlich nur Wurzeln übrig blieben; in beiden Fällen ist auf den Wurzeln ein Cystogranulom und ein weiteres, allerdings beschädigt, ist auf den Wurzeln der beiden unteren ersten Schneidezähne ersichtlich. Die Alveolen von beiden zweiten Prämolaren im Unterkiefer sind nach einem intravitalen Verlust der Zähne verheilt. Auf dem Unterkiefer ist schwach ein Torus mandibularis ausgebildet.

Der Schädel kann zum Grossteil vermessen werden, wodurch wir verhältnismässig seltene Angaben über einen Schädel dieser Datierung gewinnen /siehe Tabelle/.

Den Messungen nach ist also dieser Schädel hyperdolichokran, orthokran, akrokran, eurymetop, leptoprosop und mesen, chamaekonch, mesorrhin und mesomandibular, in den absoluten Massen sehr lang, sehr schmal und hoch, hat mittlere Grösse der bizygomatischen Breite und Höhe des Gesichtes sowie des Obergesichtes. Die Schädelkapazität ist aristencephal.

Das postkraniale Skelett ist sehr gut erhalten, die Hüftbeine sind einer markant männlichen Form, es ist hier eine enge Incisura ischiadica major vorhanden, ein enger subpubischer Winkel, Sulcus praeauricularis ist nicht ausgebildet. Der ischiopubische Index reiht sich mit dem Wert 60,7 klar zu Männern. Die Höhe der Gestalt wurde aufgrund der Länge von fast allen langen Knochen auf 174 cm /hoch/ berechnet. Zur Altersbestimmung konnte die Bewertung der Form von Facies symphysialis verwendet werden und wir nehmen auch die Stufe der Ossifikation des Schildknorpels in Betracht, der sehr gut erhalten blieb. Es ist ein verheilter Bruch des 2., 4. und 5. Mittelhandknochens links sichtbar.

Es handelt sich also um das Skelett eines robusten Mannes hoher Gestalt, der ungefähr im Alter zwischen 40 und 50 Jahren verstarb.

Grösste Hirnschädellänge /1/	196
Grösste Hirnschädelbreite /8/	130
Kleinste Stirnbreite /9/	97
Grösste Stirnbreite /10/	116
Biauricularbreite /11/	122
Grösste Hinterhauptsbreite /12/	101
Basion-Bregme-Höhe /17/	144?
Ohr-Bregme /20/	117
Horizontalumfang des Schädels /23/	530
Transversalbogen /24/	313
Mediansagittaler Frontalbogen /26/	136
Mediansagittaler Parietalbogen /27/	121
Mediansagittale Frontalsehne /29/	121
Mediansagittale Parietalsehne /30/	112
Schädelkapazität /38/	1538
Obergesichtsbreite /43/	107
Biorbitalbreite /44/	100
Jochbogenbreite /45/	130?
Mittelgesichtsbreite /46/	99
Gesichtshöhe /47/	123
Obergesichtshöhe /48/	70
Orbitalbreite /51/	42R
Orbitalhöhe /52/	31R
Nasenbreite /54/	25
Nasenhöhe /55/	51
Kleinste Breite der Nasenbeine /57/	11
Kondylenbreite des Unterkiefers /65/	120
Winkelbreite des Unterkiefers /66/	94
Kinnhöhe /69/	32
Längen-Breiten-Index /I 1/	66,3
Längen-Höhen-Index /I 2/	73,5?
Breiten-Höhen-Index /I 3/	110,8?
Transv. Frontoparietal-Index /I 13/	74,6
Gesichtsindex /I 38/	94,6

Obergesichtsindex /I 39/	53,8
Orbital-Index /I 42/	73,8
Nasal-Index /I 48/	49,0
Fronto-Mandibular-Index	96,9

ČTVRTÁ VÝZKUMNÁ SEZÓNA NA VÝŠINNÉM SÍDLIŠTI Z DOBY BRONZOVÉ U BLUČINY

/okr. Brno-venkov/

Milan S a l a š , MM Brno

Systematickým výzkumem centrální části sídliště byl v r. 1986 dokončen odkryv čtverců 14 1 a 15 1 z předchozí sezóny /Salaš 1987/, nově pak byl východním směrem otevřen čtverec 13 1. Na původní ploše r. 1985 byla dotěžena přirozená vrstva II, na jejíž bázi se objevily četné objekty, zapuštěné do původního černozemního horizontu a většinou i rostlého sprašového a jílového podloží.

Ve východní polovině čtverce 15 1 v absolutní hloubce /ah/ 0,8 - 1,0 m, tedy ve spodní části vrstvy II, ještě doznívala nálezová situace s lidskými skelety z r. 1985. Projevilo se to větším množstvím fragmentární keramiky, zvířecích kostí, mazanice i malakofauny, objevily se i další vzájemně izolované lidské kosti nejméně ze dvou jedinců: levá polovina dospělé mandibuly /nepřísluší mužskému skeletu z r. 1985/, humerus, talus, solitérní zuby, částečně opálené zlomky dětské kalvy a zlomek přepálené kalvy dospělého jedince. Vrstva II zde obsahovala i nadále množství drobnějších uhlíků, dochovaly se však i celistvější kusy, a hojně byla promísena spáleným obilím nebo prosem, vytvářecím místy celé trsy. Ve čtverci 14 1 dosahovala vrstva II minimální mocnosti /0,3 - 0,4 m/ v severním rohu. Všemi směry pak její mocnost narůstala a při JKB /jižním kontrolním bloku/ činila 1,1 - 1,2 m, což souvisí s celkovou konfigurací původního terénu, vyspádovaného v tomto prostoru lokality nejen severozápadně, ale i jižně až jihozápadně /Salaš 1987/. Na rozhraní vrstev II a III se zejména v jižních úsecích čtverců 14 1 a 15 1 objevily sekundární jílové polohy, které místy vytvářely až samostatnou vrstvu s maximální mocností 0,1 m, většinou však představovaly jen nepravidelné probarvení vrstvy II i svrchní části vrstvy III. K vyvlečení jílů v tomto prostoru došlo nepochybně při hloubení věteřovských objektů, z čehož by mělo vyplývat, že téměř celá vrstva II zde souvisí až s velatickým osídlením.

Na severním okraji sledované plochy /rozhraní čtverců 16 m - 15 m a 16 1 - 15 1/ byly definitivně dotěženy superponované objekty 3 a 6. Zatímco objekt 6 byl prokazatelně věteřovský, na dně jámy 3 byla nalezena část únětické zásobnicové amfory, čímž bylo potvrzeno a upřesněno původní datování /Salaš 1987/. Na ploše čtverců 14 1 a 15 1 pak bylo kromě devíti většinou nedatovaných kůlových jamek, které se bez jakéhokoliv konstrukčního systému soustředily v severovýchodní a východní části čtverce 14 1, zachyceno 8 zahloubených objektů. Menší sídlištní jámu při ZKB 15 1 /objekt č. 10/ je možno datovat pouze rámcově do starší doby bronzové. Objekty č. 9, 11 - 15 představovaly běžné věteřovské sídlištní jámy s užším hrdlem a podsazenými stěnami. Objekty 12 a 14 se nacházely ve vzájemné superpozici a na dně jámy 14 byla zjištěna mělká kůlová jamka, která - podobně jako další při ústí objektu 11 - představuje konstrukční prvek zásobní jámy. V těsném sousedství objektů 12 a 14 na úrovni jejich ústí stála celá věteřovská amfora s částí hrncovité nádoby: Objekty 11, 13 a 15 přesahovaly do přilehlých kontrolních bloků /JKB, VKB/ a sousedních nezkoumaných čtverců, takže z těchto jam byly vytěženy jen části nacházející se na ploše čtverce 14 1: Jediný velatický objekt /č. 7/ představovala menší oválná, mělká /0,2 m/ jáma, v jejímž hnědém hlinitém zásypu se nacházela poměrně vysoká koncentrace spáleného paleobotanického materiálu /zejména obilí, proso, lokálně i větší kusy spáleného dřeva/, v západní části objektu bylo i značné množství neúplných keramických nádob.

Věteřovské zásobní jámy, odkryté v letech 1985-1986, leží ve vzdálenosti 8 - 15 m od opevňovacího věteřovského příkopu/Salaš 1986/. Mezi ním a nejbližšími objekty /č. 3, 9, 13/ muselo stát hradební těleso, z čehož vyplývá, že hospodářské objekty /obilnice/ věteřovského sídliště se v rámci opevněného areálu nacházely již v těsné blízkosti hradby.

Nově otevřený čtverec 13 1 byl stratigraficky analogický předcházejícím. Ornice v ah 0,3 - 0,4 m nasedala na přirozenou vrstvu II, která dosahovala minimální mocnosti 0,5 m, takže v severním úseku čtverce v ah 0,9 - 1,0 m začala již vystupovat vrstva III. Ve spodní části vrstvy II, počínaje hloubkou 0,8 m, přibývalo v západní a zejména severní části čtverce nálezů /střepy, část kostěné postranice s rytou výzdobou a oválným otvorem, zvířecí kosti, lastury, štípaná industrie/, které se nejvýrazněji projevily v následujícím umělém horizontu /0,9 - 1,0 m/. V JJZ

úseku se v jednom místě nacházely části několika velatických nádob, pod plochým kamenem ležela neúplná konická miska s obloukovitě ven přehnutým okrajem a u ZKB byla ve vrstvě nalezena část subtilní bronzové postranice. V S až SZ úseku byla odkryta menší kumulace nálezů, táhnoucí se ve vzdálenosti 1 - 2 m podél SKB a tvořená na JV straně menšími neopracovanými kameny, velatickými střepy z několika nádob a zvířecími kostmi, směrem k ZKB pak leželo volně šest větších kamenů. Na nejjižnějším, plochém vápenci byl uložen depot, obsahující 36 bronzových předmětů: 2 sekerky se středovými laloky, 2 břitové partie sekerek, část těla sekerky se spojenými laloky, dláto s tulejkou a tyčinkovité dlátko /šídlo ?/, kopí, 2 zlomky jehlic, plechová otevřená objímka, zlomek čepele meče, tyčinkovitý náramek rozlomený na tři kusy, 11 zlomků srpů a 12 zlomků měděných lup, částečně pokrytých železnými oxidy. Celek byl rozdělen do dvou těsně sousedících skupin, větší na jižním okraji kamene, menší při jeho jihovýchodní straně byla částečně překryta několika střepy ze zásobnice. Přestože se celá situace nacházela již na bázi vrstvy II, musely být původně všechny tyto nálezy uloženy prakticky na úrovni povrchu nebo nanejvýš těsně pod povrchem, neboť teprve v této úrovni se na Z polovině čtverce objevily celé části nádob, zatímco v hloubce do 0,8 - 0,9 m se vyskytoval jen běžný střepový materiál. Z toho by opět vyplývalo, že podstatná část vrstvy II vznikla až v období velatického osídlení, nebo dokonce a spíše její tvorba pokračovala splavováním i později, čímž samozřejmě docházelo k neintencionální kontaminaci starobronzového a velatického materiálu.

L i t e r a t u r a :

Salaš, M. 1986: Výzkum fortifikace věteřovského výšinného sídliště u Blučiny, AR XXXVIII, 504-514.
- 1987: Třetí rok výzkumu výšinného sídliště u Blučiny /okr. Brno-venkov/, PV 1985, 27-28.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM NA CEZAVÁCH U BLUČINY /okr. Brno-venkov/

Kateřina G e i s l e r o v á , AÚ ČSAV Brno, Milan S a l a š , MM Brno

/Tab. 3/

V březnu 1987 byla u Blučiny na SZ úpatí Cezav při silnici do Židlochovic zahájena IV. etapa výstavby střediska JZD Jaslo Blučina. Tato již poslední stavební fáze postihla parcely č. 1384 - 1386, na nichž se budou nacházet přízemní a paralelně i patrové garáže s přilehlými komunikacemi. Vzhledem k tomu, že zhruba 90 m SSV od uvedených parcel byly v letech 1953 - 1956 sondami K. Tihelky zachyceny četné archeologické objekty, bylo možno i na této stavební ploše očekávat stopy pravěkého osídlení. V kooperaci prehistorického oddělení MM a Archeologického ústavu ČSAV v Brně zde byl proto v září 1986 zahájen předstihový záchranný výzkum, který bude ještě v průběhu roku 1987 pokračovat souběžně se stavbou.

Protože v níženi položených částech svažitého terénu dosahovala ornice značných mocností /až 0,9 m/, byl terénní odkryv soustředěn do horní třetiny, tedy JV části všech tří parcel, kde vzhledem k 0,15 - 0,2 m mocné ornici bylo možno očekávat nejničivější stavební zásahy do podloží. Volbu výzkumné plochy významnou měrou ovlivnily rovněž výsledky geofyzikální prospekce, která právě do tohoto prostoru lokalizovala dvě lineární anomálie. První z nich, probíhající po vrstevnici 195 m ve směru SSV-JJZ, byla verifikována výkopem a na celé dosud prozkoumané ploše 550 m^2 představovala zatím jediný zahloubený objekt: /Vzhledem k souvislé číselné řadě, aplikované pro všechny objekty na Cezavách od r. 1983, bylo tomuto objektu přiděleno č. 17/.

Lineární anomálii vyvolal příkopovitý útvar, odkryvem vysledovaný v délce 35 m. Na S okraji výzkumné plochy bylo zachyceno zřejmě jeho ukončení /přerušení ?/ v podobě obloukovitého závěru. Příkop s ústím širokým 2 - 7 m byl zapuštěn 1,2 - 1,6 m hluboko do jílového a místy písčitého podloží, přičemž JJZ směrem se objekt stával širší a plytší. Jeho zásyp byl jednotný: v horní části jej vyplňovala splavená ornice, která ostře nasedala na hlavní a v podstatě jedinou vrstvu sytě černé hlíny. Výrazná východní /vnitřní/ stěna objektu byla zpravidla kolmá nebo podsazená a ostře přecházela v nejčastěji ploché, místy ale i téměř zahrocené dno, na něž většinou plynule navazovala jen mírně šikmá nebo téměř vodorovná západní stěna, takže místy jako by příkop přecházel v terasu. Nálezově byl objekt relativně chudý. Silně fragmentární keramický materiál příslušší téměř výhradně velatické fázi středodunajských popelnicových polí, jen ojediněle se vyskytly střepy ze starší doby bronzové. Sporadicky jsou zastoupeny také silicitové artefakty a zvířecí kosti, častěji se v četném hlinitém zásypu objevovaly pouze lastury a ulity. Ve čtvercích 70 - 71 af byla pak odkryta situace, která je pro velatické osídlení Cezav typická, i když zpravidla v mno-

hem výraznější a nálezově bohatší podobě. Při západním vyústění objektu se v hloubce 0,5 - 0,7 m pod úrovní povrchu koncentrovalo na ploše 2 m² několik menších kamenů, převážně vápenců, mezi nimiž byly volně rozptýleny nečetné zlomky velatické keramiky, zvířecí kosti, malakofauna a izolovaně dislokované lidské kosti /femur, část pánve, mandibuly a zlomek kalvy/. Neopracované vápence se v různých hloubkách objektu 17 častěji vyskytovaly ještě v sousedních čtvercích 70 - 71 ae, nevytvářely však žádnou souvislou destrukci.

Za současného stavu terénního výzkumu a zpracování materiálu nejsme schopni příkopovitý objekt spolehlivě geneticky a funkčně interpretovat. Jediným bezpečným poznatkem je jeho datování do období velatického osídlení Cezav, přičemž s největší pravděpodobností je to útvar arteficiálního původu. Z hlediska jeho možné funkce bude třeba v prvé řadě zvážit alternativu opevňovacího příkopu, zvláště když na Cezavách velatická fortifikace až dosud nebyla prokázána. Této interpretaci by však příliš nenasvědčovalo neobvyklé situování příkopu na úpatí svahu, dále jeho nepravidelné modelování a konečně nebyly nikde zjištěny stopy po valovém tělese, které by mělo příkop s opevňovací funkcí doprovázet. Bude tedy třeba hledat ještě jiné možné vysvětlení /např. symbolické ohrazení okrsku se specifickou funkcí/, s definitivním úsudkem však musíme vyčkat, než bude výzkum zcela uzavřen.

Rettungsgrabung auf Cezavy bei Blučina /Bez. Brno - venkov/. Im September 1986 wurde am NW-Fuss von Cezavy /Parz. Nr. 1384 - 1386/ eine Vorsprungs-Rettungsgrabung eingeleitet, welche durch die IV. Aufbauetappe der LPG Jaslo Blučina hervorgerufen worden war. Auf der untersuchten Fläche von 550 m² hat man ein grabenartiges Objekt erfasst, das bereits durch die geophysikale Prospektion als eine Linearanomalie indiziert und durch die Abdeckung in einer Länge von 35 m verfolgt wurde. Der Graben mit einer 2 - 7 m breiten Mündung war 1,2 - 1,6 m tief in das Liegende eingelassen, wobei in SSW-Richtung der Graben breiter und seichter wurde. Die Aufschüttung des Objektes bildete eine kräftig schwarze Erdeschicht, auf der im oberen Teil die angeschwemmte Ackerkrume aufsass. Die Ostwand des Grabens war senkrecht bis untersetzt, sie ging scharf in einen grösstenteils flachen Boden über, auf den fast ohne Unterbrechung die mässig schräge bis waagrechte Westwand anknüpfte. Aus dem Graben stammt fragmentarisches Keramikmaterial, das beinahe ausschliesslich der Velaticer Phase der donauländischen Urnenfelderkultur angehört, sporadisch kamen auch Silizitartefakte und Tierknochen vor. In dem Quadraten 70 - 71 af erschien bei der westlichen Mündung des Objektes in einer Tiefe von 0,5 - 0,7 m inter der Oberfläche eine kleinere Steinkumulation, in welcher frei verstreut sporadisch Velaticer Keramikbruchstücke, Tierknochen und isoliert dislozierte auch Menschenknochen waren. Bei dem gegenwärtigen Grabungsstand kann man das grabenartige Objekt vorläufig nicht verlässlich interpretieren /Fortifikation, symbolische Umfriedung ?/, die einzige verlässliche Erkenntnis ist seine Datierung in den Zeitabschnitt der Velaticer Besiedlung der Lokalität.

ELFTE SAISON AUF DER GRABUNG IN BOROTICE /Bez. Znojmo/

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

Im Juli und September 1986 verlief bereits die elfte Grabungssaison des Hügelgräberfeldes in Borotice in Znojmoer Raum. Die Aufmerksamkeit konzentrierte sich in diesem Jahr auf den südwestlichen Teil des Gräberfeldes, wo sich der mittelgrosse Hügel Nr. 3 und der kaum bemerkbare Hügel Nr. 31 befinden. Im Hügel Nr. 3 hat man insgesamt 4 Gräber entdeckt, von denen man eines, eine eiserne Fibel des Duxer Typus enthaltend, in die Latènezeit datieren kann und die übrigen drei gehören den Trägern der Věteřov Gruppe an. Hügel Nr. 31 beinhaltete nur ein fassförmiges Töpfchen, das offensichtlich eine Beigabe aus dem Věteřov Grab mit dem nicht erhaltenen Skelett ist. Die Funde aus dieser Saison sind zwar nicht zahlreich, aber vermehren markant die bereits früher festgestellten altbronzezeitlichen Elemente auf diesem Hügelgräberfeld /Stuchlík 1984, 28; 1985, 30/. Verlässlich wurde damit erwiesen, dass der südwestliche Teil des Hügelgräberfeldes in der älteren Bronzezeit entstand und das Gräberfeld ununterbrochen bis in den mittleren Zeitabschnitt der donauländischen Hügelgräberkultur benützt wurde.

Literatur:

Stuchlík, S. 1984: Sedmá sezóna na výzkumu v Boroticích /okr. Znojmo/, PV 1982, 28-29.
- 1985: Osmá sezóna na výzkumu v Boroticích /okr. Znojmo/, PV 1983, 30, obr. 26.

NÁLEZ NÁDOBY ZE STAROLUŽICKÉHO OBDOBÍ Z JEŽOVA /okr. Hodonín/

Kateřina Geislerová, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 10:6/

V červenci 1986 předal referentce pan Jaroslav Rajmic, pracovník JZD Ježov, část nádoby ve střepech, která byla náhodně nalezena při výkopových pracech na farmě JZD Ježov. Bližší nálezové okolnosti nejsou známy. Nádoba byla rekonstruována a doplněna v keramické laboratoři AÚ a vrácena do školní sbírky ZŠ Ježov.

Popis nálezu: dvojkónický okřín s rovně seříznutým okrajem a plochým, mírně odsazeným dnem. Spodní část nádoby je prstována. Dobře vypálený materiál s příměsí kaménků. Barva tmavohnědá se světlejšími skvrnami.

Nádobu je možno datovat do starolužického období /dle určení J. Nekvasila/.

Fund eines Gefässes aus dem altlausitzer Zeitabschnitt aus Ježov / Bez. Hodonín/. Bei Terrainarbeiten auf der Farm der LPG Ježov hat man zufällig den Teil eines Gefässes aus dem altlausitzer Zeitabschnitt gefunden, das nach der Rekonstruktion der Schulsammlung der Grundschule in Ježov zurückgegeben wurde.

FUND EINER SCHILDFIBEL IN TÝN NAD BEČVOU /Gem. Lipník nad Bečvou, Bez. Přerov/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

/Abb. 14/

Beim Anpflanzen einer neuen Waldkultur fanden Waldarbeiterinnen in der Flur "Pohanec" eine beschädigte Schildfibel. Mitgliedern der Expositur in Opava lieh sie zur Bearbeitung der Verwalter des Schlosses Helfštýn Karel Bubeníček. Von der Fibel blieb das Schild mit punzierter Verzierung, eine Rosette und die Fangschlaufe erhalten. Die Nadel und die zweite Rosette fehlen. Den Gegenstand kann man in den Übergang von der mittleren zur jüngeren Urnenfelderzeit datieren.

Die alleinige Lokalität befindet sich nordwestlich des Schlosses /ca. 400 - 500 m/ auf einer nicht markanten kleineren Terrasse der hohen diluvialen linksufrigen Terrasse der Bečva, die gleichzeitig die südöstliche Seite der Mährischen Pforte bildet. Der Fibelfund hängt vermutlich mit dem Burgwall der Träger der Urnenfelderkultur zusammen, der das Schlossplateau und sein Vorfeld auf dem südwestlichen Teil des Hochplateaus einnahm /Pavelčík, 1980a; 1980b/. Mit Rücksicht zu den Fundumständen hat die Fibel Analogien mit dem im Garten des Hauses Nr. 275 in Týn n. Beč. geborgenen bronzenen Armring /Pavelčík, 1983/. In beiden Fällen können wir vorläufig nicht entscheiden, ob es sich um Einzelfunde /verlorene Gegenstände/ handelt oder ob diese Sachen aus gestörten Gräberfeldern oder Siedlungen stammen.

Literatur:

Pavelčík, J. 1980a: Zjišťovací výzkum v předpolí hradu Helfštýna /okr. Přerov/, PV 1977.
- 1980b: Zjišťovací průzkum v předpolí hradu Helfštýna - Týn n. Beč. /okr. Přerov/, PV 1978, 49-50.
- 1983: Nález bronzového náramku v Týně nad Bečvou /okr. Přerov/, PV 1981, 39.

LUŽICKÉ POHŘEBIŠTĚ U BÍLAVSKA /o. Bystřice pod Hostýnem, okr. Kroměříž/

Dalibor Kolbinger, Hulín, Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

Jižně od Bílavska se zdvíhá návrší Chlum, na jehož východním svahu se rozkládá pohřebiště lužické kultury. Již v roce 1895 byl při drenážování pozemků zachycen hrob, ze kterého Ed. Peck získal čtyři bronzové náramky /x 1900, 79; Červinka 1939, 11/. Další meliorační práce na svahu v trati "Za humny" proběhly na podzim roku 1986, kdy došlo opět k narušení hrobů. Zprvu D. Kolbinger s J. Mihalem zachránili pozůstatky tří zničených hrobů. Na jeho popud pak pracovní skupina AÚ ČSAV v Brně prozkoumala dalších 7 hrobů, již více či méně poškozených.

Přestože meliorační práce obsáhly velkou plochu, nelze si o rozsahu a podobě pohřebiště učinit dokonalý obraz. Pozorování znesnadňuje to, že hroby jsou uloženy v humózní povrchové vrstvě, silné až 80 cm, v níž se obrysy hrobových jam nedají sledovat. Tato vrstva je sytě černě zbarvena a silně podmáčena. Proto se zde od konce minulého století provádějí opakovaně meliorační práce, které již značně porušily pohřebiště. Hroby jsou také uloženy nehluboko pod dnešním povrchem a některé již zachycuje orba. Také při stavbě železniční tratě, která protíná na úpatí svahu pohřebiště, musela být jeho část zničena. Navíc keramika je stálým promáčením velmi poškozena a započaté rekonstrukční a konservační práce v laboratoři ukazují, že z nádob se uchovají většinou jen úlomky, silně porušené na povrchu.

Pohřebiště leží již mimo centrální nížinnou oblast lužické kultury v okrajovém kopcovitém pásmu. Ze starolužického období jsou odtud známa malá mohylová pohřebiště /Nekvasil 1978/, ale do jejich podoby bílavské nezapadá. Zachycený rozsah plochy až do vzdálenosti 150 x 200 m převyšuje mnohonásobně plochu těchto mohylníků. Také hustota rozložení hrobů neodpovídá zkušenostem jak z těchto pohřebišť, tak z pohřebišť v centrální oblasti. I když meliorační rýhy byly hustě rozloženy, bylo v nich poměrně málo hrobů a ve velké vzdálenosti od sebe. Tento poznatek může být však zkreslený tím, že méně hluboko uložené hroby byly již zcela rozorány. Předběžně lze stanovit, že většina zde prozkoumaných hrobů patřila do starolužického období. Hrob č. 8 je dokonce jámovým hrobem, který podle všech našich znalostí by měl být hrobem pod mohylou z počátků starolužického období. Keramika hrobu 10 pak vykazuje rysy nejmladšího starolužického stupně. Výjimku činí objekt č. 4, který je snad možno na základě keramiky zařadit do římského /?/ období. O přesné chronologické zhodnocení se pokusíme po laboratorních pracích, pokud bude možné z torsovitě zachycené keramiky.

V jihozápadní části trati "Za humny" zjistil D. Kolbinger při průzkumu již v letech 1981 a 1985 stopy po sídlišti. Leží asi 600 m od popisovaného pohřebiště a bylo rozloženo po obou březích dnes již zaniklého potoka.

L i t e r a t u r a :

Červinka, I. L. 1939: Venetové na Moravě, rukopis v archivu AÚ ČSAV v Brně.
Nekvasil, J. 1978: Mohylníky lužické kultury na Moravě, PA LXIX, 52-116.
x 1900: Zpráva o valné hromadě Vlast. spol. muz. v Olomouci z 16. 1. 1900, ČVSMO XVII 1900, 77-89.

L a u s i t z e r G r ä b e r f e l d b e i B í l a v s k o / G e m. B y s t ř i c e p o d H o s t ý n e m , B e z . K r o m ě ř í ž / . Bei Meliorationsarbeiten auf dem Hang von Chlumberg D. Kolbinger Überreste von drei Gräbern und die Mitglieder des AI ČSAV in Brno weitere sieben Gräber. Das Gräberfeld ist ziemlich durch Ackerung, den Bau der Eisenbahn und durch wiederholte Meliorationen seit dem Jahre 1895 gestört. Die Gräber sind in einem durchnässten Humusboden beigesetzt und die Funde stark beschädigt. Der grosse Umfang des Gräberfeldes mit einer geringen Dichte an Gräbern entspricht nicht den Erkenntnissen aus den benachbarten kleinen Hügelgräberfeldern. Vermutlich stammen alle Gräber aus dem altlausitzer Zeitabschnitt und nur das Objekt Nr. 4 kan man vielleicht in den römischen Zeitabschnitt einreihen.

OBJEKTY LUŽICKÉ KULTURY Z URČIC /okr. Prostějov/

Alena P r u d k á , Muzeum Prostějovska Prostějov

Muzeum Prostějovska bylo studentem prostějovského gymnázia Zdeňkem Čižmářem z Určic upozorněno na narušený pravěký objekt v zahradě domu č. 348 v Určicích. Z. Čižmář ze stěny objektu vybral střepový materiál a fragmenty dvou hliněných závaží. Záchranným výzkumem provedeným v září 1986 bylo zjištěno, že se jedná o zbytek jámy kotlovitého tvaru /horní Ø 153 cm, dno v hloubce 45 cm pod spodní úrovní ornice/, vyplněného tmavou hlínou a obsahující střepový materiál staršího lužického stupně /zlomky tenkostěnných nádob bez tuhování, ojedinělé zlomky s tuhovaným povrchem bez výzdoby, zlomky hrubších nádob ojediněle s prstovaným povrchem, střep z mísy se svisle rýhovanou stěnou/. Jáma byla na SZ straně narušena druhým objektem se stěnami mírně kónicky zúženými k mísovitě zahloubenému dnu /horní Ø 130 cm, Ø u dna 105 cm/; dno leželo v hloubce 70 cm pod spodní úrovní ornice. Tmavá výplň byla obdobná jako v narušeném objektu, obsahovala však jen malé množství keramiky. Většinou to byly hrubé, druhotně přepálené a deformované střepy a zlomky mazanice, některé s otisky silných prutů z výmazů. Malá část tohoto druhého objektu zabíhala pod vzrostlý ořech, takže nebylo možno jej vybrat celý.

Keramika z prvního objektu náleží staršímu lužickému stupni, druhý objekt lze zařadit podle nehojných deformovaných střepů pouze rámcově do lužické kultury.
Nález souvisí se staršími sídlištními nálezy v trati "Záhumení".

Objekte der Lausitzer Kultur aus Určice /Gem. Určice, Bez. Prostějov/. Im September 1986 wurde die Rettungsgrabung von zwei Lausitzer Objekten im Garten des Hauses Nr. 348 in Určice durchgeführt. Das Fragment einer kesselförmigen Grube /oberer Ø 153 cm, Tiefe 45 cm/ enthielt keramisches Material der älteren Lausitzer Stufe. Die Grube störte ein zweites Objekt /Ø 130 cm, Tiefe 70 cm/, das man aufgrund der durchglühten keramischen Scherben in die Lausitzer Kultur einreihen kann.

ŽÁROVÉ POHŘEBIŠTĚ KULTURY LUŽICKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ V DRAHANOVICÍCH /okr. Olomouc/

Drahomíra Kaliszová, Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

Při zjišťovacím výzkumu mladohradištního pohřebiště v Drahanovicích, o němž je referováno v samostatném příspěvku, bylo zachyceno také 7 žárových hrobů. Z nich hrob 7 byl porušen kostrovým hrobem. Hrobové jámy nepravidelně okrouhlého tvaru byly zahloubeny maximálně 17 cm do spraše, takže při skrývce nadloží byly horní části větších nádob značně poškozeny.
V pěti lépe zachovaných hrobech stála vždy 1 amfora u stěny a na ostatní ploše hrobu bylo několik menších nádob, nejčastěji osudí a misek, podařilo se sestavit i látku a šálek. V uspořádání nádob jsem nepozorovala žádnou pravidelnost. Spálené kosti byly zčásti vsypány do některého z osudí a zčásti rozsypány v zásypu. Stejné uložení měly zlomky bronzových a železných drátků, nalezené ve všech zachovaných hrobech. V hrobech 3, 4 a 6 jsme našli po železném noži, jednou položeném volně na dně hrobu a dvakrát s pohřbem v urně. V zásypu i na dně hrobů ležely střepy z dalších nádob. Všechna keramika byla špatně vypálená, drobivá, při vybírání se rozpadala. Většina nádob i jednotlivých střepů patří lužické kultuře starší doby železné /stupeň HC/. V hrobech 2 a 3 však bylo nalezeno po jedné nádobě horákovské kultury, zdobené smolnou geometrickou malbou.
Pohřebiště popelnicových polí bylo objeveno už r. 1922 při stavbě staré železniční vlečky do cukrovaru /Kovář 1924/. Při záchranném výzkumu v r. 1975 však žádné žárové hroby nalezeny nebyly, buď proto, že byly zničeny buldozerem před zahájením výzkumu, nebo pohřebiště západním směrem nepokračuje.

Literatura:

Kovář, F. 1924: Archeologické nálezy v okolí olomouckém, ČVSMO 35, 128.

Brandgräberfeld der Lausitzer Urnenfelderkultur in Drahanovice /Gem. Drahanovice, Bez. Olomouc/. Bei der Grabung des jungburgwallzeitlichen Gräberfeldes in Drahanovice hat man auch 7 Brandgräber erfasst. Sie enthielten Keramik der Lausitzer Kultur aus der älteren Eisenzeit /HC/, eiserne Messer und Bruchstücke von eisernen und bronzenen Drähtchen. Das Gräberfeld wurde schon im Jahre 1922 entdeckt /Kovář 1924/.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU SÍDLIŠTĚ LIDU LUŽICKÉ KULTURY V CIHELNĚ V BLATCI /o. Kožušany, okr. Olomouc/

Drahomíra Kaliszová, Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

V r. 1986 pokračovala těžba hlíny na jižní polovině svahu cihelny, navazujícím severně na plochu vytěženou v r. 1984. Tehdy na ní bylo zachyceno 8 kulturních jam lužické kultury, 1 mohylové a 1 bez nálezů /Kaliszová 1984/. V sezóně 1986 byly zachyceny 3 sídlištní objekty, všechny částečně porušené cihelnou. Objekt č. 1 byla zásobní jáma pravděpodobně kruhového půdorysu, o průměru asi 140 cm a hloubce 110 cm. Objekt č. 2 byla jáma oválného půdorysu o rozměrech 160 x 200 cm a hloubce 115 cm, objekt č. 3 pak jamka hluboká 37 cm, na ploše cihelny se jevila jako kruhová úseč o základně 87 cm. Z tohoto objektu pochází nejvíce nálezů: polovina tuhovaného osudí zdobeného rytím, množství dalších střepů, čepelka, kusy mazanice, zvířecí kosti. V zá-

sobní jámě byl kromě střepů, mezi nimiž bylo několik okrajů a žlábkovaná výduť, nalezen i zlomek závaží a broušená sekerka. Největší z jam, objekt č. 2, obsahovala nejméně materiálu, většinou atypických střepů.

Všechny 3 objekty lze zařadit do stupně HB. Zjevně jde o pokračování sídliště, jehož část byla zkoumána v r. 1984.

Literatura:

Kaliszová, D. 1987: Sídliště lidu s kulturou lužických popelnicových polí v Blatci /okr. Olomouc/, PV 1984, 31-32.

Fortsetzung der Rettungsgrabung der Lausitzer Siedlung in der Ziegelei in Blatec /Gem. Kožušany, Bez. Olomouc/. Im Jahre 1986 wurde die südliche Hälfte des Ziegeleihanges gefördert, die nördlich an die im Jahre 1984 abgetragene Fläche anknüpft. Man erfasste 3 Siedlungsgruben mit Scherbenmaterial und Lehmbewurf. Die Objekte gehören in die Stufe HB und bildeten die Fortsetzung der Siedlung, die teilweise im Jahre 1984 untersucht worden war /Kaliszová 1987, 31-32/.

HROB Z MLADŠÍ DOBY BRONZOVÉ V TETČICÍCH /o. Rosice, okr. Brno-venkov/

Pavel Koštuřík, FF UJEP Brno, Milan Salaš, MM Brno

Prostřednictvím K. Mejzlíka z Tetčic jsme byli informováni, že v červnu 1986 nalezl Jiří Tejkal při hloubení základů hospodářské budovy na zahradě svého rodinného domků /Tetčice č. 306/. střepy i celé části nádob. Podle údajů nálezce stála v hloubce asi 40 cm pod povrchem téměř celá zásobnicová amfora a kolem ní ležely střepy, z nichž H. Palátová z keramické laboratoře katedry archeologie FF UJEP rekonstruovala dalších sedm různě dochovaných nádob: tři okříny, etážovitou amforu, velkou dvojuchou mísu, hrncovitou nádobu a část druhé zásobnicové amfory.

I když ani v zásobnicové amfoře, ani zřejmě v jejím okolí se nenacházely spálené kosti nebo uhlíky, můžeme nálezovou situaci interpretovat jako žárový hrob. Nasvědčuje tomu i okolnost, že lokalita leží na SSV okraji intravilánu, v trati Křiby, kde se nachází známé pohřebiště kultury lužických popelnicových polí /Říhovský 1966/. S touto lokalitou uvedený nález koresponduje nejen prostorově /leží cca 150 m JVV od hrobů z r. 1964/, ale i chronologicky, neboť jej lze spolehlivě datovat do střední fáze popelnicových polí.

Literatura:

Říhovský, J. 1966: Lužické pohřebiště v Tetčicích u Rosic, AR XVIII, 263-269.

Grab aus der jüngeren Bronzezeit in Tetčice /Gem. Rosice, Bez. Brno-venkov/. Im Juni 1986 fand Jiří Tejkal beim Aushub der Fundamente seines Familienhauses auf dem NNO-Rand der Gemeinde in einer Tiefe von 40 cm eine Vorratsamphore, um die Scherben von weiteren sieben Gefässen lagen. Der Befund, verlässlich in den mittleren Zeitabschnitt der Urnenfelderkultur datierbar, stellt ein Brandgrab vor, das ein Bestandteil des bekannten Lausitzer Gräberfeldes in der Flur Křiby ist.

VELATICKÉ A HORÁKOVSKÉ SÍDLIŠTĚ V HRADČANECH /o. Tišnov, okr. Brno-venkov/

Jiří Doležel, Blansko

Dne 15. října vyhloubil bagr Energovodu v severní polovině pravěké sídlištní plochy Hradčany I - "K Čebínu", sběry sledované od r. 1980 /Doležel 1985, 86/, základové jámy pro kotvení stožáru elektrického vedení vysokého napětí. Referent zde po informativní prohlídce provedl 17. října a 5. listopadu záchranný výzkum.

Lokalita se nachází na soukromém pozemku na východním okraji Hradčan, 100 m SZZ odbočky místní komunikace ze silnice na Čebín a 5 m severně silničního tělesa, které zde tvoří jižní hranici katastru obce /ZM ČSSR 1979, 1 : 10 000, č. 24-32-07: S 82, V 71 mm/.

Stěny dvojice základových jam o rozměrech 11 x 3 m a hloubce 2,5 m, při orientaci S - J od sebe 3,3 m vzdálených, protaly celkem 5 do sprašového podloží zahloubených objektů, ze kterých

čtyři byly v profilu zaměřeny a ovzorkovány. V případech objektů č. 1 až 3 a pravděpodobně i nezdokumentovaného objektu č. 5 šlo o typické zásobní jámy s mírně kónicky dolů rozšířenými stěnami a rovným dnem o průměru mezi 110 a 205 cm, zahloubeným 160 až 170 cm od dnešního povrchu. Charakteristicky zvrstvená výplň poskytla kromě mazanice, zvířecích kostí a ostrohranných úlomků permských slepenců nepočetné zlomky sídlištní keramiky středního a mladšího stupně velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí. Typově jde o amfory, drsněné zásobnicové amfory, široké mísy s rovnými či klenutými stěnami a látky. Velikostí minimálně 220 x 130 cm i zahloubením až 206 cm od dnešního povrchu se vymykal objekt č. 4 s nerovným dnem a v dolní polovině silně podebranými stěnami. Vedle velatických intruzí obsahoval části tuhovaného osudí plynulé profilace a klenuté mísy s tuhovaným pásem na vnější straně mírně dovnitř nataženého okraje, zřejmě ze staršího stupně horákovské kultury.

Zajímavou stratigrafii měl profil nadložními vrstvami, kde pod 20 cm ornice probíhal 60 až 80 cm mocný horizont černozemě, v horní polovině se souvislou mezivrstvou drobných zlomků vypálené mazanice.

L i t e r a t u r a :

Doležel, J. 1985: Pravěké a raně středověké osídlení Tišnovska - předběžné výsledky povrchového průzkumu v letech 1979 - 1983 /okr. Blansko, Brno-venkov/, PV 1983, 85-89.

V e l a t i c e r u n d H o r á k o v e r S i e d l u n g i n H r a d č a n y / G e m . T i š n o v , B e z , B r n o - v e n k o v / . Die prähistorische Siedlungsfläche, die in einer typischen Lage am östlichen Rand der Gemeinde seit dem Jahr 1980 durch Oberflächenfunde verfolgt wird, gewährte vorläufig, ausser vereinzelten neolithischen Funden, Material aus den Zeitabschnitten Ha A_1, A_2, Ha C_1 und aus dem 4. Jahrhundert u. Z. Eine kleinere Rettungsgrabung im Herbst 1986 konzentrierte sich dann auf die Dokumentation von fünf eingetieften Siedlungsobjekten, die von einem Aushub für die Verankerung eines elektrischen Leitungsmastes gestört wurden. In vier Fällen handelte es sich um übliche Vorratsgruben, die Keramikbruchstücke der älteren Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur /Amphoren, konische und gewölbte Schüsseln, Vorratsgefässe, Töpfe/, Tierknochen und Bruchstücke von Permer-Konglomeraten enthielten, aus denen auf der Siedlung offensichtlich Mahlsteine angefertigt worden waren. Eine tiefere Grube unbekannter Funktion /Objekt Nr. 4/ ist durch Bruchstücke einer Terrine und einer Schüssel in die ältere Stufe der Horákover Kultur /Ha C_1/ datiert, anderswo im Tišnover Becken vorläufig nicht belegt. In den hangenden Schichten hat man einen jungbronzezeitlichen Brandhorizont - einen zusammenhängenden Streifen von Bruchstücken durchbrannten Lehmbewurfes erfasst.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM POZDNĚ BRONZOVÉ FORTIFIKACE NA LESKOUNĚ U OLBRAMOVIC /okr. Znojmo/

Milan S a l a š , MM Brno

Pravěké hradisko na Leskounu u Olbramovic je známo již od počátku 70. let minulého století /Wankel 1872/ a náleží tak k nejstarším známým lokalitám svého druhu na Moravě. O to tristněji vyznívá skutečnost, že aniž bylo kdy detailněji ve své původní rozloze zmapováno a podrobeno plošnému terénnímu odkryvu, zmizí toto významné hradisko ve druhé polovině 80. let dvacátého století definitivně z povrchu zemského. Intenzívní průmyslová těžba kamene zde v r. 1985 pokročila již natolik, že z původně asi dvacetihektarové sídlištní plochy zůstala zachována jen východní a severovýchodní periférní část o rozloze 2 ha včetně cca 300 m dlouhého zbytku vnějšího valu. Jeho rekognoskací bylo v červnu 1985 zjištěno, že na dvou buldozerem prohrnutých místech lze získat alespoň řezy opevňovacím tělesem.

V listopadu 1985 byl na východní straně seříznut profil 1, 135 m jižně od něj byl pak v průběhu roku 1986 zpracováván profil 2. Kromě toho byl u obou řezů plošně prozkoumán přiléhající prostor o šířce 1 - 2 m, takže se podařilo zachytit rovněž zahloubené objekty, a sice kůlové jamky na vnitřní straně valu a před druhým profilem i dva sídlištní objekty. Objekt č. 1 přitom nepochybně souvisí s hradebním tělesem, jednak stratigraficky a jednak zřejmě i funkčně, neboť v jeho zásypu se kromě střepů a zlomků mazanice nacházely i četné zvířecí, zejména koňské kosti a dvě dětské lebky. I když výzkum bude dokončen až v r. 1987, již jeho prozatímní výsledky ukazují, že se podaří doplnit některé dřívější poznatky o datování i stavební podobě vnější fortifikace. Materiál získaný začišťováním profilů je v naprosté většině pozdně bronzový, z profilu 1 pochází dokonce téměř celá slezská amfora. Také ze superpozice sídlištního objektu č. 1 a valu

vyplývá, že tato hradba nemohla vzniknout dříve než v H B, což koresponduje s výsledky výzkumu v r. 1959 /Ondráček 1960/. Podobně se potvrdily i poznatky o konstrukci vnější fortifikace /Ondráček 1960; Nekvasil 1964/, nyní však u obou profilů, 3 - 5 m před čelní kamennou zdí hradby, byla zachycena ještě několikanásobná terasovitá úprava rostlého sprašového podloží, provázená lineárními kamennými destrukcemi. Tuto situaci bude možno bezpečněji interpretovat až po ukončení terénního odkryvu, z předběžného pozorování však lze usuzovat na funkční souvislost s vlastním hradebním tělesem, z čehož by vyplývalo, že vnější fortifikaci na východní straně Leskounu tvořil složitější stavební komplex.

L i t e r a t u r a :

Nekvasil, J. 1964: Zachraňovací výzkum na hradisku Leskouně u Olbramovic, PV 1963, 26-27.
Ondráček, J. 1960: Zachraňovací výzkum na vrchu Leskouně u Olbramovic, PV 1959, 53.
Wankel, H. 1872: Urgeschichtliche Ansiedlung auf dem Misskogel in Mähren, MAGW II, 207-210.

R e t t u n g s g r a b u n g d e r s p ä t b r o n z e z e i t l i c h e n F o r t i f i k a t i o n a m L e s k o u n b e i O l b r a m o v i c e / G e m . O l b r a m o v i c e , B e z . Z n o j m o /. Der prähistorische Burgwall am Leskoun wurde durch die fast dreissigjährige Steinförderung bereits insofern zerstört, dass von der ursprünglichen ca. zwanzig Hektar grossen Siedlungsfläche im Jahre 1985 auf der Ostseite nur der periphere Torso mit Resten des Aussenwalles erhalten blieb. Im November 1985 und im Laufe des Jahres 1986 hat man bei der Rettungsgrabung zwei Querschnitte durch diesen Befestigungskörper gewonnen und im anliegenden Raum wurden mit einer Flächenabdeckung im gewachsenen Liegenden eingetiefte Objekte erfasst, und zwar Pfostengruben und zwei Siedlungsgruben. Von dem beim Herrichten der Profile gewonnenen Material und aus der Superposition des Objekts Nr. 1 zum Wallkörper geht die Datierung der Fortifikation in die späte Bronzezeit /H B/ hervor. Die mehrfache terrassenartige Herrichtung des gewachsenen Terrains mit Steindestruktion vor der steinernen Stirnwand des Walles wird man erst nach Beendigung der Grabung im Jahre 1987 interpretieren können.

ZJIŠŤOVACÍ SONDÁŽ NA KOPCI "HRADISKO" U ROŠTÍNA /okr. Kroměříž/

Vít D o h n a l , Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

/Obr. 15, 16:1-13/

V létě 1986 provedlo archeologické pracoviště olomouckého muzea po dohodě s muzeem v Kroměříži zjišťovací sondáž na kopci "Hradisko" /kóta 451/ v k.ú. Roštín. Výzkum byl motivován potřebou datovat toto opevnění, neboť se nachází jen asi 2 km od dalšího hradiska na kopci "Brdo" /kóta 586,7/ v tomtéž katastru, odkud je známá pozdně bronzová keramika kultury lužických popelnicových polí stupně HB.

Opevnění v poloze "Hradisko" je známo od r. 1932 /Hanák 1933/, kdy zde bylo získáno za blíže neznámých okolností neveliké množství pozdně bronzových střepů, které jsou uloženy v muzeu v Uh. Hradišti pod inv. č. 21717 - 21744. Zjišťovací sonda /12 x 1 m/ byla umístěna na SV konci dochovaného úseku mohutného valu v místě, kde se do koruny násypu zahlubovala jakási stará jáma, která mohla být pozůstatkem zmíněného výkopu z r. 1932. Sonda protala celé, asi 4,5 m vysoké těleso, ovšem z časových důvodů nebylo možno udělat kompletní řez, který by protal celý val i s opevňovacím příkopem, s nímž lze podle konfigurace terénu též počítat. Hlinito-písčitý násyp má uvnitř silnou vrstvu drobného lomového kamene; na přední ani na zadní straně valu jsme nezjistili žádnou opěrnou konstrukci. Násyp spočívá na mohutné vrstvě zuhelnatělých, výborně zachovalých dřev. Podle určení E. Opravila šlo o dub letní /10 vzorků/ a habr /1 vzorek/. Silné větve a snad i celé kměny ležely přes sebe v nestejně silné vrstvě, jakoby nedohořelé. Pod touto vrstvou spáleného dřeva začínalo hlinito-písčité podloží, tvrdě do červena vypálené. Teprve 40 - 60 cm pod hladinou původního povrchu zemina pozvolna přecházela do přírodní žluté barvy a nabývala normální strukturu. Ze situace bylo zřejmé, že v místě budoucího valu bylo spáleno velké množství dřeva a teprve na takto zpevněnou bázi se vrstvil žlutý písek, zelenavý jíl a kamenná suť. Větší kameny, které by případně mohly pocházet z rozpadlých plent, se našly jen vzácně. Obrys původní valové destrukce se dal sledovat podle nestejně silné vrstvy tmavé hnědé hlíny, která klesala směrem dovnitř opevněného prostoru a podle do růžova ožehnuté žluté hlíny, vymezující přední /čelní/ stranu zničeného valu /obr. 15/. Šířka valového násypu se pohybovala okolo 9 m. Uvedená tmavohnědá hlína, přikrývající povrch původního zaniklého valu, obsahovala hojné střepy, datovatelné do vyspělé fáze stupně HB /obr. 16:1-13/. Výše byla pak

už jenom světlá hlína bez jakýchkoliv datovatelných předmětů. Přesto se dá předpokládat, že k rekonstrukci opevnění došlo asi zanedlouho po zničení prvního valu, protože mezi materiálem, nalezeným v tmavé, kdysi povrchové hlíně, se objevily i střepy s dobře zachovalým povrchem, což by patrně nebylo možné v případě, že by zůstaly dlouho na povrchu v dosahu povětrnostních vlivů.

Literatura:

Hanák, K. 1933: Výroční zpráva o činnosti spolku, Sborník velehradský n. ř. 4, 4-5.

Feststellungsgrabung auf dem Berg "Hradisko" bei Roštín /Gem. Roštín, Bez. Kroměříž/. Die Grabung zeigte, dass die mächtige Befestigung auf dem Berg "Hradisko" /Kote 451/ gleichaltrig mit dem Burgwall auf dem Berg "Brdo" /Kote 586,7/ ist. Beide Lokalitäten sind voneinander nicht ganze 2 km entfernt und gehören in die entwickelte Phase der spätbronzezeitlichen Stufe der Lausitzer Urnenfelderkultur /HB/. Der 12 x 1 m grosse Suchgraben durchschnitt dem 4,5 m hohen Wall; den Graben hat man aus Zeitmangel nicht untersucht. Die erdigsteinerne Aufschüttung ruht auf einer mächtigen Schicht von verbrannten starken Ästen und Stämmen, die offensichtlich an der Stelle des zukünftigen Walles verbrannt wurden. So hat man eine feste Basis /die Durchbrennung erreicht eine Tiefe von 40 - 60 cm/ für den etwa 9 m breiten Wallkörper gewonnen. Man hat weder eine Holz- noch eine Stein-Stützkonstruktion festgestellt. Der Wallkörper besteht aus zwei Teilen. Der untere Teil ist mit einer Erdschicht mit Keramik der entwickelten Phase HB bedeckt. Im oberen Teil hat man zwar kein datierbares Material gefunden, aber es ist wahrscheinlich, dass es zur Aufschüttung des neuen Körpers auf den zerstörten unteren Teil kurze Zeit darauf kam, denn einige Scherben im Erdreich, das die untere Destruktion bedeckt, haben eine sehr gut erhaltene Oberfläche, was scheinbar nicht der Fall wäre, würden sie lange ungeschützt vor den Witterungseinflüssen auf der Oberfläche gelegen haben.

WEITERE FUNDE DER HORÁKOVER KULTUR AUS TROUBSKO /Gem. Troubsko, Bez. Brno-venkov/

Pavla Horálková, AÚ ČSAV Brno

Im Verlaufe der fortsetzenden Verbauung des Areales der Institution "Výzkumný ústav pícninářský" wurden im Aushub für die künftige Ortskommunikation drei Siedlungsobjekte der Horákover Kultur gestört. Bei zwei von diesen gelang es Materialproben abzunehmen und sie zu vermessen, das dritte Objekt hat man grösstenteils ausgegraben. Es handelte sich um eine umfangreiche Grube von unregelmässigem Grundriss, die eine ziemliche Menge an keramischem sowie osteologischem Material und Spaltindustrie enthielt. Die festgestellten Objekte ergänzen die Erkenntnis über das Ausmass der Horákover Siedlung, auf welcher im Jahre 1984 J. Nekvasil und P. Vitula /1987/ eine Rettungsgrabung durchgeführt haben.

Literatur:

Vitula, P. 1987: Záchranný výzkum objektů horákovské kultury v Troubsku /okr. Brno-venkov/, PV 1984, 32.

ERFORSCHUNG DES KELTISCHEN OPPIDUMS STARÉ HRADISKO IM JAHRE 1986 /Gem. Malé Hradisko, Bez. Prostějov/

Miloš Čižmář, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 17/

Die systematische Grabung verlief in den Monaten Juli bis September wiederum im Raume der Vorburg des Oppidums. Es wurde eine Fläche in der Länge von 70 m und Breite von 10 - 20 m /800 m^2/ untersucht worden, die an den nördlichen Umfang /Quadrate Lb 40 - 53/ der Abdeckungen aus den Jahren 1965, 1966, 1973 und 1983 anknüpfte. Ziel der Grabung war den Grundriss des Gehöftes, das in den oben angeführten Jahren untersucht wurde, zu ergänzen. Auf der abge-

deckten und gereinigten Fläche hat man tatsächlich die fortsetzenden Fundamentrinnen des Gehöftumfanges festgestellt und zwar seiner nordöstlichen Seite in einer Länge von 28 m und der nordwestlichen Seite in einer Länge von 20 m; Ihre Verbindung befindet sich noch nördlicher in dem bisher nicht abgedeckten Raum und es wird notwendig sein, die Grabung in der weiteren Saison zu beenden. Ausser diesen Umfangs-Fundamentrinnen wurden ferner sechs rechteckige eingetiefte Hütten, zahlreiche unregelmässige kleinere sowie grössere Gruben, Pfostengruben, kurze Fundamentrinnen und vor allem im östlichen Teil der Abdeckung zahlreiche Feuerstellen untersucht.

An Funden hat man wiederum eine ziemliche Menge Keramik, Eisengegenstände und Schlacke, bronzene und gläserne Gegenstände, rohen Bernstein, Tierknochen und vier silberne und drei goldene keltische Münzen geborgen. Vier von diesen Münzen wurden beim Schwemmen der Grubenausfüllungsproben gefunden, wobei ausser weiteren Kleinfunden /unter anderem Halbfabrikate von Bernsteinperlen/ auch ein zahlreicher Komplex von paläobotanischem Material gewonnen wurde.

LATÉNSKÝ HROB U POUZDŘAN /okr. Břeclav/

Bohuslav K l í m a , jr., AÚ ČSAV Brno

/Obr. 18/

Při cestě podél břehu střední nádrže Pálavských jezer /jezero věstonické/ vzbudil zvýšenou pozornost táhlý svah mezi obcemi Strachotín a Pouzdřany, orientovaný k JZ, který byl v celé své délce protat řadou výkopových rýh pro uložení zavlažovacího potrubí. Lokalita, známá již z dřívějších dob, leží nad výrazným břehem inundačního území v dosahu soutoku řek Jihlavky a Svratky, dnes zaplaveným vodami středního přehradního jezera. V roce 1977, při ukládání jedné z hlavních větví velkého plynového potrubí, bylo v této trati /"Zadní láty"/ porušeno a v následném období zachráněno několik archeologických památek, z nichž největší zájem upoutal časně slovanský objekt s pecí a s keramikou velmi starobylého rázu /Klíma 1980, 78, obr. 24/.

Hned při zevrubné prohlídce bylo patrno, že výkopová rýha i tentokrát porušila několik až do písčitého podloží zahloubených objektů. Jejich tmavé, popelovité zásypy se v profilu rýhy zřetelně rýsovaly. Nejvíce upoutal pozornost rozlohou největší porušený objekt, který mohl být na základě nálezů zlomků keramiky označen za horákovský. Z jeho zásypu do prostoru výkopu nepatrně vyčnívaly pravá ulna a radius lidské kostry. Po začištění profilu se objevil na zápěstí navlečený bronzový náramek s pečetítkovitými konci, zdobený po celém obvodě krátkými zářezy, vytvářejícími jemné vývalkovité členění. Po plošném odkryvu zbytku hrobu bylo možno konstatovat, že patřil mladé, dospělé ženě, jejíž velmi subtilní kostra byla v místech pánve a spodních končetin zcela zničena. Původně ležela v poloze naznak s rukama podél těla. Zásyp hrobové jámy nebyl vůbec patrný a strukturou i vzhledem zcela odpovídal výplni halštatské jámy. Jedinými a navíc velmi cennými nálezy byly vedle již popsaného náramku další dva bronzové předměty, a to nákrčník se zdobenými pseudopečetítkovitými konci a rytými klikatkami po části obvodu a spona duchcovského typu, uložená u levého ramene. Tedy inventář, který bylo možno vročit do duchcovského horizontu poslední třetiny 4. a počátek 3. století př. n.l. /LB_1/.

Objevený laténský hrob u Pouzdřan patrně nebyl osamocen a mohl by v těchto místech naznačovat možnost existence kostrového pohřebiště z tohoto významného období pravěkých dějin.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B. 1980: Staroslovanský objekt u Strachotína, PV 1977, 78, obr. 24.

L a t è n e z e i t l i c h e s G r a b b e i P o u z d ř a n y /G e m . P o u z d ř a n y , B e z . B ř e c l a v/ . In einer von den Aushubrinnen des Bewässerungssystems, das zwischen den Gemeinden Strachotín und Pouzdřany errichtet wird, wurden einige archäologische Objekte erfasst. Von diesen war ein grosses hallstattzeitliches Objekt am interessantesten, dessen gerader Boden in einer Länge von fast 4 m sich 110 cm unter dem Niveau des heutigen Terrains befand und 50 cm in das sandige Liegende eingetieft war. In die Aufschüttung dieses Horákover Objektes war ein latènezeitliches Skelettgrab beigesetzt, dessen Überreste es gelang zu untersuchen. Es gehörte einer jungen Frau. Zu dem wertvollen bronzenen Inventar reihte sich vor allem ein mit Ritzlinien verzierter Halsring mit pseudo-petschaftartigen Enden, ein Armring mit Petschaftenden, am Umfang mit kurzen Kerben verziert, die eine feine wulstartige Gliederung bilden. Bei der linken Schulter lag eine bronzene Fibel des Duxer Types. Das Inventar erlaubt den Grabkomplex, der an diesen Stellen offensichtlich nicht vereinzelt war, in den Zeitabschnitt LB_1 einzureihen.

LATÉNSKÉ OBJEKTY U POUZDŘAN /okr. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regionální muzeum Mikulov, Ivo Rakovský, Jana Stuchlíková, AÚ ČSAV Brno

Na jaře 1986 zjistil B. Klíma, jr. několik narušených objektů v profilech melioračních rýh v trati "U rybníka" a sám zachránil část laténského kostrového hrobu /viz předchozí článek/.

Naleziště je situováno na jižním svahu nad břehem dnešní Novomlýnské nádrže II JV od Pouzdřan. Na Základní mapě ČSSR 1:10 000, list 34-12-20 z roku 1984 je najdeme v prostoru bodů vzdálených 78 mm od S sekční čáry a 134 - 154 mm od Z sekční čáry.

Při záchranném výzkumu se zachytilo celkem 15 sídlištních objektů. Blíže zkoumány byly pouze části 4 laténských chat, z nichž byl získán nepočetný keramický materiál /LT A-B/ s občasnou příměsí halštatských střepů. Nad objektem 2 byla navíc zachycena část vrstvy, obsahující především zlomky mladohradištní keramiky.

Podle dosavadních šetření jde o novou lokalitu z doby laténské.

Latènezeitliche Objekte bei Pouzdřany /Gem. Pouzdřany, Bez. Břeclav/. B. Klíma, jr. stellte im Frühjahr 1986 einige gestörte archäologische Objekte in der Flur "U rybníka" fest und barg selbst ein latènezeitliches Skelettgrab /siehe B. Klíma, jr. dieser Nummer des PV/. Die darauffolgende Rettungsgrabung erfasste 15 Objekte und untersuchte näher 4 altlatènezeitliche Wohnbauten mit wenig zahlreichem keramischem Inventar.

GRABUNGSERGEBNISSE AM "BURGSTALL" BEI MUŠOV IM JAHRE 1986 /Gem. Pasohlávky, Bez. Břeclav/

Jaroslav Tejral, AÚ ČSAV Brno

Ähnlich wie in den vorherigen Jahren konzentrierte sich die Grabung auf der Lokalität "Hradiště" /Burgstall/ bei der ehemaligen Gemeinde Mušov auch im Jahre 1986 auf die Klärung der Frage über die Funktion dieser Lage in der römischen Kaiserzeit. Die Lösung dieses, in der Literatur lebhaft diskutierten Problemes, ist ziemlich von der Feststellung der Existenz und des Charakters einer römischen Fortifikation abhängig, welche die militärisch-strategische Bedeutung der Mušover Objekte bestätigen würde. Auch wenn man aus den bisherigen Ergebnissen keine endgültige Schlussfolgerungen ziehen kann, brachten die Abdeckungen einige neue Beobachtungen.

Bereits in der vorherigen Grabungssaison im Jahre 1985 wurde in einem 10 m breiten Streifen der aus hellem Tegelton aufgeschüttete Wallkörper entblösst. Auf seiner Krone hob sich ein mit dunkler humoser Erde ausgefüllter Streifen ab, welcher ungefähr in O-W Richtung verlief und um 50 cm breit war. Senkrecht auf diesen richteten sich an drei Stellen ungleich lange Queren, welche eine übereinstimmende Breite sowie Ausfüllung hatten. Im Hinblick zu der kleinen Fläche, die hier abgedeckt wurde, war die Situation ziemlich unklar, trotzdem hat man bei dem damaligen Grabungsstand diese Gräbchen vorläufig als eine hölzerne Konstruktion des erdigen Walles interpretiert. Zu dieser Erklärung verführte sowohl die charakteristische Gräbchenbreite, als auch ihre Anbringung, welche stark auf Reste von Balkenkonstruktionen der Holz-Erde Befestigungen erinnerte, die häufig in den ältesten Phasen der römischen Fortifikationen am Boden der Provinzen festgestellt wurden.

In der Saison des Jahres 1986 hat man die Grabungsfläche auf der Ostseite um weitere zwei 5 m breite Streifen erweitert, also insgesamt um 10 m, auf der Westseite wurde eine grössere Flächenabdeckung durchgeführt, welche die ziemlich gestörte Wallkrone freilegte, die in westlicher Richtung verläuft. Die neuen Grabungen zeigten, dass die bisherige Bewertung der sog. Holzkonstruktionen erhöhte Vorsicht erfordern wird. Auf der westlich von den Tastgräben aus dem Jahre 1985 abgedeckten Fläche schwand allmählich das auf der Wallkrone verlaufende Gräbchen und war durch einen rezenten Eingriff gestört worden, südlich von diesem, am Fusse der Wallaufschüttung, zeichnete sich jedoch ein weiterer, ziemlich unregelmässiger Streifen ab, ausgefüllt mit einer humosen Schicht. Die rezenten Funde in den Aufschüttungen der Gräbchen zeigten schliesslich, dass es sich offensichtlich um jüngere Eingriffe in den Wallkörper handelt. In einem ähnlichen Sinne lassen sich auch einige weitere Gebilde erklären, vor allem die rechteckigen Gruben, die am Fusse der Wallaufschüttung von der Innenseite zum Vorschein kamen. Im Hin-

blick dazu, dass sich manche von diesen Eingriffen gegenseitig überdeckten, können wir annehmen, dass der Wall und die Situation in seiner Umgebung in mehreren Zeitabschnitten gestört worden waren. Nach den Einzelfunden, die in den Einschüttungen der Eingriffe gewonnen wurden, können einige von diesen sekundären Aushüben einerseits älteren Sondierungsarbeiten, welche an diesen Stellen bereits A. Gnirs und später G. Hejzlar durchgeführt haben, andererseits, was vor allem die unregelmässigen Streifen unter der Wallkrone betrifft, Verschanzungsarbeiten aus dem zweiten Weltkrieg zugeschrieben werden.

Für die Lösung der Frage der Datierung und des tatsächlichen Charakters der Wallaufschüttung hatten vor allem die Querschnitte Bedeutung, welche an mehreren Stellen durchgeführt wurden und in drei Fällen auf die äussere Wallseite, am Nordhang der Anhöhe weiter gezogen worden waren. Ein weiterer Schnitt durch den Wall und sein Vorfeld ist ca. 30 m östlich von der untersuchten Fläche und ca. 70 m östlich am Westhang des "Hradiště" geführt worden. Alle fünf Schnitte belegten an allen untersuchten Stellen die Existenz eines Aussengrabens, der eng mit der Wallaufschüttung zusammenhängt. Es handelte sich um den charakteristischen römischen Spitzgraben mit dem Profil in Form des Buchstabens V, dessen Boden in eine Tiefe von 210 cm unter der heutigen Oberfläche und ca. 165 cm unter das Niveau des damaligen Terrains reichte. Seine Breite am Niveau, auf welchem er sich abhob, betrug ungefähr 3 m. In der braunen erdigen Ausfüllung fand man in allen Schnitten Bruchstücke römischer Ziegel, einige von ihnen mit dem Stempel der X. Legion, ferner Fragmente orangener pannonischer Keramik und in einem Fall auch ein Fragment von Terra sigillata.

Im Zusammenhang mit der Entdeckung des römischen Spitzgrabens sei darauf erinnert, dass die Existenz einer Wallaufschüttung sowie Schutzgrabens schon der Durchstich andeutete, der beim Bau des Wasserreservoires auf der ganz entgegengesetzten, südwestlichen Seite des "Hradiště" im Jahre 1978 durchgeführt wurde. Nach Aussage der Arbeiter wurde aus dem Aushub der grössere Teil eines Schuppenpanzers mit Verschlussplatte geborgen /Tejral 1986, 400, Abb. 2, Taf. IV:1/.

Die Form des Grabens sowie die aus ihm stammenden Funde, weisen zweifellos auf seinen römischen Ursprung hin. Die Wallaufschüttung, die höchstwahrscheinlich aus dem Tegelmaterial des Liegenden, bei der Förderung des Grabens, aufgeschüttet wurde, ist demnach, trotz der problematischen jüngeren Eingriffe, gleichzeitig mit dem Wall. Dies belegt schliesslich auch die gesamte stratigraphische Situation, welche die Walldatierung präzisiert. Ähnlich wie auf anderen Plätzen, auf welchen die Römer eine weitere Bautätigkeit durchzuführen beabsichtigten, hat man das ursprüngliche Terrain repariert und mit einer Kiesschicht geebnet, welche zur Zeit nur in Abrissen erhalten blieb. Von ihrer sekundären und künstlichen Legung zeugt schliesslich die Tatsache, dass sie an einigen Stellen in ältere eingetiefte Objekte einsinkt. Ihre römische Provenienz beweist andererseits die Tatsache, dass die seinerzeit von A. Gnirs /1928; 1931/ ausgegrabenen römischen Bauobjekte ohne irgendeiner Zwischenschicht direkt auf den Kiesherrichtungen aufgebaut wurden. Eindeutig sagen auch die zwischen den Steinen der Kiesschicht auf weiteren Stellen getätigten Funde aus, z.B. einige dreiflügelige Pfeilspitzen, ein Denar des Kaisers Hadrianus, ein römischer Eisenschlüssel, römische Keramik, unter anderem Terra sigillata und schliesslich einige Hundert eiserner Zwecken von Militärschuhen. Von der Innenseite des Walles greift die Kiesherrichtung unter eine 30 - 50 cm mächtige Schicht ein, die zu seinem Hang anliegt /vielleicht handelte es sich um eine erhöhte Rampe/, an einigen Stellen setzt sie dann weiter unter den tegeligen Wallkörper fort. Der Wall wurde demnach ebenfalls auf einen vorherigen Herrichtungspflaster /in deutscher Literatur Kiespflaster/ aufgeschüttet, welcher völlig verlässlich in die römische Kaiserzeit datiert ist. Zwischen der Kiesherrichtung und dem hellen tegeligen Körper der Aufschüttung verläuft auf der gesamten Länge seiner Basis eine tiefschwarze Holzkohlepartikel-Schicht ohne Funde. Nach den Analogien auf einigen römischen Holz-Erde-Befestigungen kann man sie als verkohlte Reste des Balkenfundamentes des Walles betrachten /Hurst 1986, 13 u.a./.

Der reine gelbe Tegel, aus welchem der Wall hergerichtet wurde, war hie und da mit Streifen dunklerer Erde durchsetzt, die offensichtlich beim Aufschütten des Walles und beim Versetzen des Erdreiches aus dem Graben entstanden sind. Dabei waren nicht nur Schichten des damaligen Humus, sondern, wie vereinzelte keramische Scherben prähistorischer Kulturen zeigen, auch ältere Siedlungsobjekte gestört worden, deren Material sekundär in den Wallkörper gelangte.

Die Krone der Wallaufschüttung fiel im Rahmen der untersuchten Fläche in östlicher Richtung fast um 120 cm ab und im östlichsten Suchgraben /-A/ sank sie praktisch auf das Niveau des damaligen Terrains, das durch die antike Kiesschicht gegeben ist. Vorläufig lässt sich jedoch nicht entscheiden, ob es sich um eine Lücke im Wall handelte, welche in einer bestimmten Phase mit dem Zugang in das befestigte Areal zusammenhängen würde; eher hat es den Anschein, dass

hier die Wallkrone aus unbekannten Gründen nicht eine solche Höhe wie auf anderen Stellen erreichte. Wie die Fortsetzung der Grabung zeigte, waren die herabgesetzten Wallpartien später durch eine nachträgliche Herrichtung überbrückt. Spuren von Lehmziegeln, die sich im Schnittprofil abhoben, welcher ungefähr 30 m östlich von der untersuchten Fläche geführt wurde, schliessen nicht die Möglichkeit aus, dass hier Konstruktionen standen, die wenigstens teilweise aus Lehmziegeln errichtet waren /zu diesem Problem siehe Kuzmová-Rajtár 1986, 358 f., Taf. 1:6/.

Die Feststellung einer römischen Fortifikation, bestehend aus einem Aufschüttungswall und Graben, die allen Andeutungen nach das gesamte Plateau am Gipfel des Hügels umgab, bringt bei der Bewertung römischer Objekte auf "Hradiště" bei Mušov neue Elemente. Gemeinsam mit Funden von zahlreichen Militarien und anderen Kleinfunden, die für das Milieu der Limes-Befestigungen des 2. - 3. Jahrhunderts charakteristisch sind, deutet sie an, dass das Objekt, mindestens in einer bestimmten Phase seiner Existenz, vor allem eine militärisch-strategische Aufgabe erfüllte. Zu welcher Zeit es war ist noch nicht sicher, höchstwahrscheinlich kann man jedoch mit dem Zeitabschnitt der Markomannenkriege in der zweiten Hälfte des 2. Jahrhunderts rechnen /siehe auch Genser 1986, 710-711/. Eine Präzisierung der einzelnen Antworten auf Fragen, die mit der Datierung sowie tatsächlichen Bedeutung des Mušover Objektes zur Kaiserzeit zusammenhängen, können jedoch erst weitere Grabungen bringen.

L i t e r a t u r :

Genser, K. 1986: Der österreichische Donaulimes in Österreich. Ein Forschungsbericht, RLÖ 33, Wien.

Gnirs, A. 1928: Ein Limes und Kastelle der Römer vor der norisch-pannonischen Donaugrenze, Sudeta IV, 120-153.

- 1931: Římská stanice na Mušově. Zprávy SAÚ II/III, 1929/1930, 9-29.

Hurst, H. R. 1986: Gloucester. The Roman and Later Defences. Gloucester Archaeological Reports. Vol. 2, Gloucester.

Tejral, J. 1986: Neue Erkenntnisse zur römischen Stützpunkt am Burgstall bei Mušov in Südmähren, AR XXXVIII, 395-410.

HÜTTE AUS DER RÖMISCHEN KAISERZEIT IN KŘIŽANOVICE BEI BUČOVICE /Bez. Vyškov/

Stanislav S t u c h l í k , AÚ ČSAV Brno

/Abb. 19, 20/

Bei der Durchführung einer Feststellungsgrabung der Höhensiedlung der Únětice r und Horákover Kultur in der Flur Zámeček in Křižanovice im Herbst 1986, brachten Ortsbürger dem Grabungsleiter Keramikfunde, die sie aus dem Wasserleitungsaushub in der Flur Pihleky in der Nähe der Objekte des Staatsgutes bargen. Die Lokalität befindet sich südöstlich der Gemeinde auf einem mässigen Hang, der nach Norden gekehrt ist. Bei der Untersuchung des Fundortes hat sich ergeben, dass die Wasserleitungsrinne ein umfangreiches Objekt störte, das mit durchglühter Erde ausgefüllt war. Nach der Abdeckung der angeschwemmten humuserdigen Schicht in einer Mächtigkeit von ungefähr 150 cm, hob sich eine Hütte von viereckigem Grundriss mit 6 Pfostengruben ab, die noch 50 cm in das Liegende eingetieft war. Die Ausfüllung des Objektes bildete rötlich durchglühte Erde, die eine grosse Menge an Keramik, Tierknochen, Lehmbewurf und einige beinerne Gegenstände enthielt, darunter 2 beinerne Nadeln und das Bruchstück eines Kammes. Die Hütte, die in das 2. Jahrhundert datiert werden kann, stammt ungefähr aus demselben Zeitabschnitt wie die unweit liegende Siedlung in der Flur Padělky, die in den Jahren 1974 - 75 untersucht wurde /Stuchlík 1975, 31, Taf. 22; Peškař 1977, 41-42/.

L i t e r a t u r :

Peškař, I. 1977: Pokračování výzkumu v trati "Padělky" v Křižanovicích u Bučovic /okr. Vyškov/, PV 1975, 41-42.

Stuchlík, S. 1975: Druhá výzkumná sezóna v Křižanovicích /okr. Vyškov/, PV 1974, 30-31, Taf. 21-22.

RETTUNGSGRABUNG DER SIEDLUNG AUS DER RÖMISCHEN KAISERZEIT IN CHARVÁTSKÁ NOVÁ VES /Gem. Břeclav, Bez. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regional Museum Mikulov, Jana Stuchlíková, AÚ ČSAV Brno

In der Sandgrube der LPG J. Dimitrovs bei Charvátská Nová Ves /Břeclav-Charvátská Nová Ves, Bez. Břeclav/ kam es bei der Erneuerung der Sandförderung zur Störung von archäologischen Objekten. Die Sandgrube befindet sich nördlich der Gemeinde ca. 350 m rechts von der Strasse Břeclav-Lednice in der Flur "Veliké za kovárnou", Parz. Nr. 1444, in der Sechöhe von 163 m.

Bei der Grabung hat man ein Körpergrab ohne Beigaben erfasst, mit zwei Anhäufungen von Menschenknochen auf dem Boden der Grabgrube, die in der Achse N-S orientiert war. Bei der Nordwand der Sandgrube waren weitere 5 ziemlich gestörte Siedlungsobjekte aus der römischen Kaiserzeit. Unter dem gewonnenen Material treten Bruchstücke von verzierten Ringschüsseln, sog. provinzialrömische Keramik oder ihre Nachahmungen und besonders dann ein einseitiger verzierter beinerner Kamm hervor.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM U VELKÝCH NĚMČIC /okr. Břeclav/

Josef Poulík - Ivo Rakovský, AÚ ČSAV Brno

Severně od Velkých Němčic směrem k Nosislavi je terén zvlněn několika nápadnými vyvýšeninami, které připomínají mohyly. Již delší dobu poutaly zájem archeologů, a proto jsme z podnětu akademika Poulíka provedli v tomto prostoru v září a říjnu 1986 zjišťovací výzkum. Vybrali jsme pro něj výrazné návrší jihovýchodně od obce Nosislavi v blízkosti dvora Zeleňák. Na SMO 1:5000 list Hustopeče 8-0 je lze nalézt v prostoru bodu, vymezeného mírami 24 mm od V s. č. a 36 mm od J s. č. Pomocí zemního stroje jsme zde položili dvě na sebe kolmé sondy o šířce 0,5 m. Prvá z nich byla vedena po východním svahu návrší, druhá na ni navazovala a protala jeho střed. Obě prokázaly, že jde o přirozený terénní útvar, který je v jihovýchodním kvadrantu lemován uměle vyhloubenou sníženinou o šířce asi 10 m. Uprostřed návrší jsme pak narazili na rozměrný archeologický objekt.

Ve štěrkopísčitém podloží se jevil jako velmi dobře čitelný ne zcela pravidelný ovál o rozměrech 540 x 480 cm, orientovaný delší osou téměř ve směru sever - jih. Jeho zásyp tvořila černá humózní hlína s množstvím kamenů, z nichž některé dosahovaly hmotnosti více než 1 q. Celkovou hmotnost kamenného závalu odhadujeme na 15 - 20 q. V delší ose objektu jsme ponechali kontrolní profil a po obou jeho stranách jsme objekt snižovali. Níže bylo na profilu patrné nepříliš výrazné zvrstvení, zjevné byly při okrajích jámy vrstvy štěrku, vytvořené postupným odtrháváním stěn. Jižní, východní a západní stěny byly takřka kolmé, severní stěna byla šikmá a zejména od hloubky 100 cm do 250 cm klesala velmi mírně. V hloubce 250 cm byly ve spojnicích východní a západní stěny se severní stěnou patrné hrany, které navozovaly dojem původních rohů objektu. Na dno jsme narazili v hloubce 400 cm na úrovni zelenkavé písčitojílovité vrstvy. V zásypu jsme nalezli několik vesměs atypických pravěkých střepů sídlištního charakteru, z nichž některé by mohly patřit únětické kultuře. Na dně jámy jsme žádné nálezy nezjistili.

Na základě výše popsaných skutečností je velmi obtížné vyjádřit se k interpretaci a datování prozkoumaného objektu. Exponovaná poloha zdůrazněná původně ještě patrně mohylovým kamenohlinitým násypem a rozměry včetně hloubky naznačují, že snad šlo o hrob význačného jedince, který byl vzápětí po pohřbu totálně vyloupen. Severní část jámy, jejíž stěna povlovně klesala, mohla být oním vstupním prostorem lupičů, kteří pronikli z boku do duté hrobové komory pod mohylový násyp i předpokládané dřevěné překrytí a odnesli s nebožtíkem i veškerou další výbavu pohřbu. Jen stěží lze něco říci k datování. Drobné zlomky pravěké keramiky mají evidentně sídlištní ráz /i když žádné sídlištní objekty nebyly sondáží v okolí zjištěny/ a jsou pro datování prakticky bezcenné. Celkový charakter objektu naznačuje, že by snad mohlo jít o jednu z velkých hrobek příslušníků vládnoucí vrstvy z doby stěhování národů, jichž je na jižní Moravě známo několik / Žuráň, Blučina, Smolín, Šakvice/. Tuto domněnku podporuje i existence sídliště z tohoto období na katastru Velkých Němčic nedaleko od místa výzkumu.

Kromě autorů se na výzkumu podíleli vědečtí, odborní a techničtí pracovníci ústavu M. Čižmář, J. Stuchlíková, M. Bálek, M. Geisler, K. Geislerová, P. Horálková, D. Poláchová, Š. Pavko a A. Pešková a odborný pracovník RM Mikulov J. Peška.

Archäologische Forschung bei Velké Němčice /Bez. Břeclav/. Auf einer ausdrucksvollen Anhöhe im Kataster von Velké Němčice wurde ein grosses archäologisches Objekt untersucht, dessen längere Achse in fast Nord-Südrichtung orientiert ist, die Ausmasse betragen 540 x 480 cm. Seine Einschüttung bildete schwarze humose Erde mit einer Menge von Steinen, unter denen einige ein Gewicht von mehr als 1 q erreichten. Auf den Objektboden stiessen wir in einer Tiefe von 400 cm. In seiner Aufschüttung fanden wir einige meist atypische Scherben vom Siedlungscharakter, von denen einige der Únětice Kultur gehören könnten. Auf dem Grubenboden haben wir keine Funde festgestellt. Der Gesamtcharakter des Objektes deutet an, dass es sich vielleicht um eine von den grossen Grüften Angehöriger der herrschenden Schicht aus der Völkerwanderungszeit handeln könnte, von denen in Südmähren einige bekannt sind /Žuráň, Blučina, Smolín, Šakvice/, welche jedoch total ausgeraubt wurde. Zu dieser Annahme führt auch die Existenz einer Siedlung aus diesem Zeitabschnitt am Kataster von Velké Němčice unweit des Grabungsortes.

ZPRÁVA O GEOLOGICKÝCH POMĚRECH ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY VELKÉ NĚMČICE /okr. Břeclav/

Pavel Čížek, Ústřední ústav geologický Brno

Lokalitu jsem navštívil 14.10.1986 v doprovodu pracovníků Archeologického ústavu ČSAV. Cílem návštěvy bylo posoudit, zda kopaný archeologický objekt se nachází v neporušeném skalním podloží nebo zda zásyp nebyl dosud vytěžen.

V jámě bylo zjištěno, že stěny i počva jsou již hloubeny v dříve neporušeném skalním podkladu, který zde tvoří sedimentární horniny pouzdřanské jednotky, patřící k vnější skupině flyšového pásma Karpat. Horniny pouzdřanské jednotky se nacházejí již pod vrstvou ornice cca 30 cm mocnosti /detailní profil sondou viz níže/.

Sonda zachytila pod ornicí od 0,3 m do hloubky 3,60 m křepické vrstvy, tvořené střídáním jílů, kostkovitě rozpadavých a slídnatých středně zrnitých písků až štěrků, které leží diskordantně na pouzdřanských vrstvách. Pouzdřanské vrstvy jsou tvořeny v tomto profilu skvalidovými pískovci, které jsou charakterizovány jako tmavě zelenošedé, glaukonitické, místy rezavé jílovité pískovce. Jejich tmavý vzhled a časté navětrání by mohlo vést k mylnému názoru o pokračování zásypu do hloubky. Výskyt skvalidových pískovců v okolí dvora "Zeleňák" je běžný a v minulosti byly odsud tyto horniny popsány. Stáří křepických vrstev je oligocén až spodní miocén, akvalidové pískovce pouzdřanských vrstev jsou stáří svrchní eocén až oligocén. Úklon vrstev zjištěný v sondě je 30° k JJV.

Vedle vykopané jámy byly uloženy sutové balvany, které byly nalezeny v zásypu objektu. Makroskopickým litologickým posouzením bylo zjištěno, že tento materiál pochází ze čtyř různých zdrojů. Nejhojněji jsou zastoupeny lithothamniové vápence spodnobádenské /stř. miocén/, pocházející pravděpodobně z kopce "Výhon" severně od lokality cca 2 až 3 km. Méně hojné jsou balvany jurských mikritických vápenců, jejichž nejbližší výchozy jsou známy na Pavlovských kopcích. Zhruba ve stejné četnosti jako vápence jury se nacházejí deskovité, slídnaté pískovce ždánického typu, vystupující v přirozených nejbližších výchozech v prostoru jihovýchodně od Křepic. Nejméně četné jsou konkrecionální křemité pískovce stáří Karpat /spodní miocén/, vyskytující se v sv okolí obce Nosislav a v okolí Blučiny /Kolbenky/. Tyto pískovce tvoří konkrece různých, nejčastěji oválných tvarů. Jejich povrch bývá hladký a časté je reliéfování, což někdy připomíná povrch balvanu opracovaný lidskou rukou.

Závěrem možno říci, že balvanový materiál ze zásypu pochází z okolí v nevelké vzdálenosti a není jiná možnost, než že na lokalitu byl dopraven lidskou činností.

Geologický profil archeologického objektu u Velkých Němčic /návrší zjz. od dvora Zeleňák/

	hloubka /v m/
ornice černohnědá, jílovito-písčitá /kvartér - holocén/	0,0 - 0,30
zelenošedé písčité jíly se stuhovitými vyloučeninami $CaCO_3$ - soliflukčně deformované /kvartér - pleistocén/	- 1,30

	hloubka /v m/
sv. šedé, středně až jemně zrnité, slídnaté, šikmo zvrstvené písky	- 1,60
šedožlutozelené, kostkovitě rozpadavé vápnité jíly	- 1,70
sv. šedé, středně zrnité, slídnaté šikmo zvrstvené písky	- 1,90
šedozelené, kostkovitě rozpadavé vápnité jíly	- 2,10
žluté, slídnaté, středně až hrubě zrnité vápnité písky, přecházející do podloží v drobné štěrkopísky	- 2,55
střídání písků, štěrků a jílů litologického charakteru uvedenému shora, směrem do podloží se zrnitost zjemňuje	- 3,25
šedožluté, vápnité, slídnaté hrubozrnné písky, přecházející do podloží ve štěrk až slepenec /křepické vrstvy - oligocén až sp. miocén/	- 3,65
---------- diskordance ----------	
rezavě hnědé a hnědozelené jílovité pískovce s glaukonitem /skvalidové pískovce/	- 4,05
	a níže ?

/pouzdřanské vrstvy - sv. eocén až oligocén/

Bericht über die geologischen Verhältnisse der archäologischen Lokalität Velké Němčice /Gem. Velké Němčice, Bez. Břeclav/. Das abgedeckte archäologische Objekt wurde ohne eindeutigen Belege über das Alter der Lokalität erfasst. Nachdem die Einschüttung in eine Tiefe von ca. 3,6 m ausgehoben wurde, sind Gesteine zum Vorschein gekommen, bei denen es durch eine oberflächliche Beobachtung nicht möglich war zu entscheiden, ob die Einschüttung tiefer fortsetzt oder ob sich die Sonde schon im felsigen Liegenden befindet. Durch eine geologische Begutachtung wurde festgestellt, dass das archäologische Objekt in Sedimenten der Pouzdřaner Einheit ausgehoben wurde, deren Mitglied auch der sog. Squalidensandstein ist. Diese Sandsteine sind mit Rücksicht zu ihrer Farbe und lithologischen Charakteristik verwechselbar bei oberflächlicher Besichtigung mit der "Kulturschicht" vom Schotter - Sandcharakter. Bei dem eingehenden lithologischen Studium wurde konstatiert, dass sich der Boden der Sonde bereits im felsigen Liegenden befindet, das von Squalidensanden gebildet ist und man hat daher von einer weiteren Abdeckung in die Tiefe Abstand genommen.

Auf der Lokalität hat man ebenfalls lithologisch die aus der Sonde ausgehobenen Felsblöcke beurteilt. Es wurde ihre Alochthonität aus vier Räumen konstatiert, was ihren Transport auf der Lokalität durch menschliche Tätigkeit bestätigte.

GRÄBERFELD AUS DER VOLKERWANDERUNGSZEIT IN LUŽICE /Gem. Hodonín, Bez. Hodonín/

Zdeněk Klanica, AÚ ČSAV Brno

Im Jahre 1986 setzten die Arbeiten in nördlicher Richtung, auf die Flächenabdeckung der vorhergehenden Saisonen anknüpfend, fort. Insgesamt hat man in Lužice 60 Körpergräber untersucht, von diesen 17 im Herbst 1986. Es handelte sich überwiegend um mehr oder weniger durch spätere Eingriffe gestörte Bestattungen. Das reichste war vermutlich das vier Meter tiefe Grab 55 mit einem Kreisgraben. Aus seiner Ausfüllung stammt eine vergoldete S-förmige Fibel, eine kupferne Schüssel, Keramik und besonders ein goldener Anhänger, aus dem Tremissis des byzantinischen Kaisers Justinian I: /527 - 565/ hergestellt. Es handelt sich um den ersten Fund auf dem Gebiet der ČSSR, historisch besonders im Zusammenhang mit der Datierung der Anfänge der slawischen Besiedlung bedeutend. Ausser Grab 55 kamen goldene oder vergoldete Funde in diesem Jahre noch in weiteren drei Gräbern vor. In Gr. 46 war dies eine S-förmige Fibel und drei goldene Anhänger, mit Almandinen verziert, in Grab 54 Fibeln und ein Anhänger, in Gr. 57 Anhänger mit getriebenem Kreuz. Die Grabung wird insbesondere darum fortsetzen, da in der Nähe des Gräberfeldes im Kataster der Gemeinde Dolní Dunajovice eine bisher nicht untersuchte slawische Siedlung entdeckt worden war und es bietet sich die Möglichkeit des Studiums eventueller Kontakte an.

VORBERICHT ÜBER DIE FORSCHUNGSERGEBNISSE IN MIKULČICE FÜR DAS JAHR 1986

/Bez. Hodonín/

Zdeněk Klanica, AÚ ČSAV Brno

In den vergangenen Jahren wurde die Untersuchung der dritten Mikulčicer Brücke im Raum zwischen der fünften Kirche und der doppelapsidigen Rotunde beendet. Dieses bemerkenswerte Werk slawischer Baukunst knüpfte an die Entdeckung des Tores im nördlichen Zipfel der Fürstenburg an. Die im sandigen Boden des Flussbettes festgestellten Reste von Holzpfosten erlauben den Brückenbau zu rekonstruieren, der keine direkte Richtung einnahm, sondern sich etwas beim Austritt aus dem Tor nach links drehte. Den gegenüberliegenden Brückenkopf bildete nicht die Umgebung der doppelapsidigen Rotunde, sondern das Ufer nördlich von dem Kirchenbau mit dem Gräberfeld.

Bereits seit dem Jahr 1984 verschob sich der Schwerpunkt der Terraingrabung in Mikulčice nach und nach in den Raum südlich der Fürstenburg, auf das sog. Kostelisko. Die Analyse der Situation in der Umgebung der neunten Kirche zeigte, dass dieser Bau offensichtlich am Rande eines grösseren bedeutenden Komplexes entstand. Die ersten reichen Gräber des entdeckten Gräberfeldes wurden schon im Jahre 1985 freigelegt, unter diesen ein Grab mit Schwert und die reich ausgestattete Gruft einer Frau mit goldenem Schmuck.

Bis zum Ende des Jahres 1986 hat man auf dem neuen Gräberfeld 220 Skelettgräber untersucht. Sie brachten eine ziemliche Menge an Waffenfunden, aber auch goldenen und silbernen Schmuck. Einige geborgene Zierate haben Analogien im Material aus Gräbern um die bisher grösste bekannte Kirche aus der Zeit Grossmährens, die Mikulčicer Basilika. Analog ist auch die Bestattungsart. In einigen Fällen sind die Skelettgräber bis zu vier Schichten obereinander. Diese Erscheinung, die von einer grossen Bestattungsintensität zeugt, ist nur für die bedeutendsten und reichsten Mikulčicer Nekropolen charakteristisch.

Von der Bedeutung des entdeckten Gräberfeldes zeugen zwei Herrengräber mit Schwertern. Der neueste Fund aus Grab 1750, in Mikulčice bereits der sechszehnte, ist der seltene Schwerttyp K nach der Gliederung von Petersen. Es handelt sich um das zweite Schwert des Types K in Mikulčice, das die einzige Lokalität mit diesen Schwertern im Donauraum überhaupt ist. In Grab 1750 war weiter eine Axt mit der Schneide in Form des Ausschnittes eines Kreisringes, ein Eimer, unter den Knien eine Garnitur von bronzenen Schnallen und Schlaufen, ein Riemenende und, in Mikulčice der erste Fall, Sporen mit asymmetrischen Schlaufen am Ende der Arme. Nach ähnlichen Funden des Types Biskupija-Crkvina kann man das Grab bereits zum Jahre 800 datieren.

In Grab 1735 fand man ober dem Gürtel einen zerbrochenen Beschlag in Form eines Buches. Zwei ähnliche lagen mit dem Rücken zu den Füssen im selben Grab zwischen dem oberen Teil der Schenkelknochen. Die Beschläge sind aus Kupferblech gefertigt, sie sind stark vergoldet, auf der Vorderseite mit blauen, vermutlich gläsernen Einlagen in Filigranverzierung versehen, auf der Rückseite mit einem vegetabilen Motiv auf dem punzierten Hintergrund verziert. In Grab 1735 fand man ferner Sporen, eine Gürtelschnalle und eine kleine eiserne Axt.

Ein interessanter Fund stammt aus Grab 1728. Bei den Füssen des Skelettes stiess man auf Reste eines Holzgefässes, dessen Ränder mit Kupferblech beschlagen waren. Von der Aussenseite war im Blech das Bildnis einer Gestalt getrieben mit erhobenen Armen in der Geste eines Adoranten.

Weitere Gräber brachten vergoldete Kugelknöpfe mit Pflanzenornament, grosse Ohrringe mit granulierten silbernen Trommeln, Traubenohrringe, silberne Ohrringe mit durchbrochener Säule, goldene Traubenohrringe, Fingerringe und weitere Ziergegenstände, einschliesslich der gelben Keramik antiker Formen. In den Männergräbern sind häufig Sporen und Äxte, man fand auch ein fast einen halben Meter langes Kriegsmesser.

Die Erforschung des Gräberfeldes wird weiter fortsetzen. Schon heute kann man jedoch sagen, dass es auf bemerkenswerte Art zur Bereicherung der bisherigen Kenntnisse über die Struktur der slawischen Gesellschaft des grossmährischen Mikulčice beitrug. Einige Funde, zum Beispiel Gräber von Pferden und Teilen von Pferdeskeletten, deuten eine mögliche Verbindung des neuen Gräberfeldes mit den traditionellen religiösen Vorstellungen an.

Gleichzeitig mit den Arbeiten auf Kostelisko setzte die Abdeckung des grossen Objektes auf der Siedlung fort, die sich im durchnässten Terrain nördlich und westlich von der 1. und 2. Mikulčicer Kirche erstreckt. Versuche um eine Interpretation der Reste des entdeckten ungewöhnlich umfangreichen Holzbaues stossen auf den verhältnismässig schlechten Erhaltungszustand des Objektes. Eine kleinere Abdeckung wurde auf der Siedlung vorgenommen, die auf der Westseite an die Fürstenburg anknüpft. Hier werden Probleme einer detaillieren stratigraphischen Gliederung des vorgrossmährischen Horizontes gelöst.

BŘECLAV-POHANSKO 1986 /okr. Břeclav/

Bořivoj Dostál - Jana Vignatiová, FF UJEP Brno

/Obr. 21 - 23/

Výzkum oddělení archeologie FF UJEP v Brně se na Pohansku u Břeclavi zaměřil v roce 1986 na další skrývku tamějšího řemeslnického areálu v bývalé lesní školce. Tento úsek navazoval na výkopy z roku 1984 a 1985 /obr. 21/; byly též prozkoumány objekty zjištěné již v roce 1985 ve východní části školky u zničeného úseku valu /Dostál-Vignatiová 1985, obr.21:C vpravo dole/. Plocha nově otevřená v roce 1986 měřila 1500 m^2.

Celkem bylo zachyceno 22 sídlištních objektů /č. 182-203/ a jeden kostrový hrob /č. 59/ a dokončil se výzkum dalších tří sídlištních objektů /č. 144, 145, 178/, zjištěných zčásti již v roce 1984 a 1985. Bylo též nalezeno několik desítek kůlových jamek, z nichž některé byly patrně pozůstatky nadzemních staveb, případně různých ohrad. Dále byly zachyceny dvě navzájem kolmé řady čtvercovitých nebo obdélníkovitých kůlových jam po oplocení lesní školky z různých fází její lokalizace.

Ze sídlištních objektů byl zřejmě 1 povrchový obytný s kamennou podezdívkou /obj. 195/, 1 dlouhý mělce zahloubený, patrně hospodářského určení /obj. 196/, 1 studna /obj. 194/, 4 izolovaně stojící hliněné pece /obj. 193, 197, 198, 202/, 2 hluboké žlabovité objekty /obj. 191, 192/, 12 obdélníkovitých nebo protáhle oválných jam hospodářského nebo výrobního určení /obj. 182, 183, 186-190, 200, 201, 144, 145, 178/ stejně jako 2 menší kruhové jámy /obj. 184, 185/. Další 2 objekty nejsou přesněji charakterizovatelné. Jediný izolovaně ležící hrob 59 překrýval výplň objektu 192 a byl tudíž mladší; obsahoval skrčenou kostru bez milodarů. Ve výplni obj. 192 byly nalezeny též zlomky dětské lebky z dalšího porušeného hrobu.

Sídlištní objekty prozkoumané v roce 1986 patřily ke třem výrazným uskupením. Východní skupina /obj. 182-187+144-145/, objevená už v roce 1985, patřila k objektům a hrobům zjištěným u odplavené části valu již v roce 1984 /Dostál-Vignatiová 1984/. Dominující postavení v ní zaujímala zahloubená stavba 187, sestávající z hluboké obdélníkovité části /4,4 x 2 m; hl. 80 cm/, k níž na JZ straně přiléhal mělký obdélníkovitý přístavek /2,7 x 1,2 m; hl. 16 cm/; šlo patrně o podsklepenou kleť s přístřeškem nad vchodem. Ve výplni bylo mimo jiné nalezeno železné nákončí se čtyřmi nýty, podloženými granulovaným měděným drátem na týlní straně a s jedním nýtem při zaoblené terminální části /obr. 23:26/. Nákončí souvisí s mladší fází blatnicko-mikulčického horizontu z 2. čtvrtiny 9. století. O relativně větším stáří objektu svědčí i to, že byl částečně překryt kostrovým hrobem 55. Keramika z východního uskupení objektů vykazovala jak značnou masivnost, jednoduchou profilaci a výzdobu včetně technické kruhové značky na dně /obr. 22:2/, tak žlábkovitě upravené a kalichovitě prohnuté okraje, tenké a zručně zdobené stěny /obr. 23:1/, odpovídající rámcově zdejší 4. skupině /Dostál 1975, 163/.

Střední skupinu objektů tvořily jámy převážně s hliněnými pecemi. Z nich nejvýraznější byl obj. 200, sestávající ze 4 oválných navzájem splývajících jam, na jejichž okrajích se zachovaly zbytky hliněných pecí. Jámy zřejmě vznikaly postupně: po zničení jedné pece byla vyhloubena další jáma a vybudována v ní pec atd. Ze střepů z výplně obj. 200 se podařilo rekonstruovat velkou nádobu s jednoduchou profilací a se zručně provedenou výzdobou, sestávající ze žlábkovité vlnovky pod hrdlem a níže ze střídajících se pásů hřebenových rýh a vlnic /obr. 22:1/. Z dalšího inventáře lze uvést brousky, proplétáčky, přeslen, železný háček /obr. 23:28/, šídlo /obr. 23:19/, trn z přezky /obr. 23:20/ a více než 1.000 zvířecích kostí. Z ostatních objektů střední skupiny pocházejí vedle střepů a kostí ojedinělé kousky strusky, závaží, přeslen /obr. 23:11/, nůž /obr. 23:22/, rukojeť vědra /obr. 23:13/, tulejkovitá šipka se zpětnými háčky /obj. 23:17/. Severně od obj. 200 se v pěti až desetimetrových odstupech nacházely další pece: dvě kruhové hliněné /obj. 197, 198/ a další s obdélníkovitým hlínou vymazaným topeništěm a se zbytky kamenných, silně přepálených stěn /obj. 202/. Protáhle oválný obj. 201 /d. 650 cm, š. 215 cm, hl. 80 cm/ vykazoval na západní straně v délce 3 m pozůstatky mazanicové stěny a ve dně byly tmavé pruhy, patrně po dřevěném bednění. Obsahoval ruiny kamenné pece, zlomky dvou svorových žernovů, hliněné závaží a různé železné zlomky.

Nejzajímavější byla západní skupina objektů, navazující na situaci v jižní části výkopu z roku 1985 /obr. 21/. Ústřední postavení tam zaujímal obj. 195, představovaný kamennou krou rozloženou na ploše 8,3 x 3,5 m; šlo patrně o pozůstatek povrchové obytné stavby, orientované delší osou JZ-SV. Kromě několika kostí a střepů lze s ní uvést v souvislost jen rukojeť vědra /obr. 23:12/. Na její východní straně se nacházela stejně orientovaná, mělce zahloubená dlouhá stavba 196 /d. 19,5 m; š. 3 - 3,5 m; hl. 30 cm/, zčásti zachycená již v roce 1985 a navazující na žlabovitý objekt 177. Východní strana obj. 196 byla lemována řadou kůlových jamek, svědčících o pletené stěně. Ve výplni se našlo na 1600 zvířecích kostí zčásti opálených, mezi nimi několik psích le-

bek, zlomek bronzové ostruhy /obr. 23:14/, deformovaný zlomek pořízu /obr. 23:27/, nůž /obr. 23:23/ a větší železná přezka /obr. 23:30/; ze střepů se podařilo rekonstruovat část rýhované nádoby /obr. 22:4/. Šlo patrně o lehkou hospodářskou stavbu chlévového typu, s ohledem na nálezy psích lebek snad o psinec, který měl na starosti dvorský služebník, bydlící ve vedlejším nadzemním objektu 195. S ním souvisela funkčně i studna vyplněná v horní části kameny, jimiž bylo vydlážděno i dno, nad nímž byly zachyceny zbytky výdřevy /povrch 170 x 150 cm, šachta 100 x 90 cm, hl. 200 cm, pod povrchem 250 cm/. Z výplně studny pochází jen několik střepů, kostěná brusle a zlomek ataše vědra /obr. 23:18/. K hospodářství zřejmě patřila i izolovaně stojící hliněná pec s předpecní jámou /obj. 193; p. pece 100 cm; p. jámy 120 cm/. Jakou funkci měly žlabovité objekty 191 a 192 /a obj. 177 prozkoumaný v roce 1985/, a jaký byl jejich vztah k popsanému komplexu staveb a zařízení není zcela jasné. Tvořily jakési jeho ohrazení na severní a západní straně, ale poněvadž podobné žlaby chybí na východní straně, nelze je chápat jen jako pozůstatek mohutného palisádového ohrazení. Proti tomu mluví ostatně i to, že ve střední části výplně obj. 192 /d. 10,5 m; š. 0,9 - 1,5 m; hl. 50 - 100 cm/ byly rozmetané pozůstatky velké kamenné pece a 3 m západněji se táhla řada kůlových jamek paralelní s delší osou obj. 192; mohlo tedy jít o sušárnu, čemuž by odpovídalo i značné množství nálezů z výplně /přes 250 střepů a přes 700 zvířecích kostí včetně koňské lebky, zlomky nožů - obr. 23:24, 29, plechových pásků s otvory pro hřeby - obr. 23:3, 4, rombická šipka s trnem - obr. 23:15, kostěný proplétáček v obr. 23:9 a j./. K západnímu uskupení patří ještě dva větší lichoběžníkovité objekty 188 a 189 a úzký osmičkovitý obj. 190, patrně výrobního účelu, jak by tomu nasvědčovaly propálené vrstvy ve výplni obj. 189, který se ve větší hloubce členil na tři oválné jámy. Kromě značného množství zvířecích kostí a střepů, z nichž se podařilo rekonstruovat dvě výraznější části nádob /obr. 22:3; 23:2/ se našly ve výplni těchto objektů zlomky pražnic, žernovů, železné strusky, ořezané části parohů, proplétáček /obr. 23:10/, kostěné obložení luku /obr. 23:8/, přeslen /obr. 23:25/, železný pásek s nýtem /obr. 23:5/, železný hrot /obr. 23:21/ a trojbřitá železná šipka /obr. 23:16/.

Při západní skupině objektů bylo zjištěno značné množství kůlových jamek. Vedle řady jamek, souvisejících snad se žlabovitým objektem 192, byla patrně skupina 8 jamek, vymezujících obdélníkovitou plochu /d. 3,8 m; š. 1,8 m/ pozůstatkem lehké nadzemní stavby. Ostatní řady a skupiny kůlových jamek byly natolik torzovité, že z nich nelze provést přesvědčivé rekonstrukce.

Objevy na Pohansku z roku 1986 potvrdily služebně-řemeslný charakter sídliště, zkoumaného v areálu bývalé lesní školky /Dostál 1986/. Pozoruhodné je zejména zjištění hospodářského komplexu, náležejícího patrně dvorskému lovčímu a dále řada objektů s pecemi a s doklady zpracování železa a parohu.

L i t e r a t u r a :

Dostál, B. 1975: Břeclav-Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec. Brno.
Dostál, B. - Vignatiová, J. 1987: Břeclav-Pohansko 1985 /okr. Břeclav/, PV 1985, 42-44.
- 1987: Břeclav-Pohansko 1984 /okr. Břeclav/, PV 1984, 36-38.
Dostál, B. 1986: Velké zahloubené stavby z Břeclavi-Pohanska, SPFFBU E 31.
- 1987: Velmoženskije usadby v strukture velikomoravskogo gesudarstva. In: Typologie raně feudálních slovanských států, Praha, 115-130.

B ř e c l a v - P o h a n s k o 1 9 8 6 /B e z . B ř e c l a v / : Im Jahre 1986 setzte auf Pohansko die Grabung des handwerklichen Areals im NO Teil des Burgwalles fort. Auf einer Fläche von 1500 m^2 entdeckte man 22 Siedlungsobjekte und 1 Skelettgrab /Abb. 21/. Im westlichen Teil der Abdeckung bildeten die Objekte eine selbständige Gruppierung, bestehend aus einem grossen oberirdischen Wohnbau mit steinerner Untermauer /8,3 x 3 m/, einem langgestreckten, eingetieften Bau - Stall /19 x 3 m/, einem Brunnen mit hölzerner von Steinen verschütteter Verschalung, einem isoliert stehenden Tonofen mit Vorherdgrube, einem trogartigen Objekt mit eingestürztem steinernen Herd in der Ausfüllung und aus zwei trapezförmigen Gruben; in einer von diesen waren bearbeitete Überreste von Geweih. Nach den zahlreichen Funden an Hundeschädeln in den Überresten des Stalles zu schliessen, konnte es sich um die Wirtschaft eines Hofbediensteten, vielleicht eines Jägermeisters handeln. Den mittleren Teil der Grabung nahm eine Reihe von tönernen Öfen mit Gruben ein, die Belege einer Eisenverhüttung enthielten. Die östliche Gruppe der Objekte, bereits im Jahre 1985 entdeckt und auf dem Plan nicht angebildet, zeichnete sich durch ein eingetieftes Flechtwandobjekt und einige kleinere Gruben von rechteckigem Grundriss aus. Zu den bemerkenswertesten Funden gehörte ein breites eisernes Riemenende mit 5 Nieten mit granuliertem Kupferdraht unterlegt, das Bruchstück eines bronzenen Sporens, verschiedene Pfeilspitzarten einschliesslich einer dreiflügeligen, der Teil einer beinernen Bogenverkleidung /Abb. 23/. Die übrigen Funde stellten das übliche Siedlungsinventar vor, begleitet von gross-

mährischer Keramik verschiedener Typen /Abb. 22/. Die Entdeckungen aus dem Jahr 1986 bestätigten den bedienstet - handwerklichen Charakter der untersuchten Siedlung im Areal der ehemaligen Waldbaumschule.

NOVÝ VÝZKUM NA HRADIŠTI VE ZNOJMĚ /okr. Znojmo/

Bohuslav K l í m a , jr., AÚ ČSAV Brno

/tab. 4, 5/

Po téměř třicetileté přestávce v terénním bádání znovu vzbudilo zaslouženou pozornost archeologů významné velkomoravské hradiště sv. Hypolita ve Znojmě. V poslední době se zcela vážně uvažovalo o rozsáhlé výstavbě rodinných domků na této lokalitě, která patří k předním kulturně historickým památkám naší nejstarší národní minulosti. Jde o naleziště, které přes významné starší výzkumy, prováděné nejprve pracovníky a studenty katedry dějepisu PF UJEP a později katedrou prehistorie FF UJEP pod vedením prof. F. Kalouska, ještě nepřineslo konečné poznatky a odpovědi na řadu důležitých otázek, spojených se studiem struktury osídlení a především pak s významem tohoto velkomoravského výšinného hradiště v rámci politického systému Velké Moravy. Při dřívějším archeologickém bádání se v trvale osídleném prostředí Hradiště podařilo vysledovat a prošetřit hlavně dochované zbytky mohutného opevnění na různých místech hradu a předhradí. Pozornost se také soustředila do centra hradu, kde v blízkosti stávající církevní stavby byly zachyceny zbytky zdiva a pozdně hradištní až novověké hroby.

Na doporučení ředitele AÚ ČSAV v Brně akademika J. Poulíka byla plánovaná výstavba na Hradišti zastavena s odůvodněním na nutnost zdejšího, v rámci možností rozsáhlejšího a dlouhodobějšího výzkumu, zaměřeného především k poznání slovanského /velkomoravského/ období. Pro potřeby výzkumu je však již větší část lokality, dosahující celkové rozlohy 20 ha, téměř nevhodná, neboť středověká i nejnovější zástavba silně narušila všechny doklady o předchozím osídlení. K výzkumu zbývají dnes většinou již jen plochy okrajové, v zahradách místních obyvatel.

Skrývky, sondážní práce a v závěru sezóny též zachraňovací výzkum probíhaly na několika místech Hradiště od června do listopadu 1986 a dosáhly celkové rozlohy 360 m^2. Pozornost se koncentrovala zejména do prostoru JV a V části opevněného hradu, tedy do míst, která byla původně ohrožena stavebním zásahem.

1/ Výzkum v J části zahrady V. Havlíčka přinesl objev velkomoravského obydlí, mírně zahloubeného až do zvětralého skalnatého podloží. V JZ rohu přibližně čtvercovité podlahy domu se dochovaly zbytky zborcené kamenné pece. V protějším JV rohu jsme narazili na hlubší kruhovitou jámu o Ø 40 cm s dalšími čtyřmi kůlovými jamkami v blízkosti, které tvořily rohy čtverce. Objekt mohl představovat stopy po spižírně v rohu obydlí. Na odkryté ploše byly dále zjištěny zbytky kamenné zídky a část předvelkomoravského objektu, z jehož zásypu byla vyzvednuta i bronzová vrtulovitá závlačka, umožňující zcela přesvědčivé datování do 8. století. Severně od popsaného velkomoravského obydlí s kamennou pecí se podařilo téměř ve stěně odkryté plochy zachytit a po rozšíření sondy pečlivě vypreparovat velkomoravský hrob asi 12-tiletého chlapce, orientovaný ve směru Z-V. Dno hrobové jámy bylo až 30 cm vysekáno ve skalnatém podloží /hloubka hrobu činila 75 cm/. Mrtvému, uloženému naznak s rukama podél těla, byl do hrobu dán železný nožík a železné ostruhy /Bialeková typ IV; Hrubý typ IA/, které by mohly celek datovat již do první poloviny 9. století.

2/ Terénní odkryv na sousední parcele J. Kučery přinesl objev poměrně husté sídlištní koncentrace. Prozkoumala se zde další velkomoravská zahloubená obydlí s kamennými pecemi v rohu a dále zbytky povelkomoravského osídlení z 10. století v podobě řady menších objektů s kůlovou jámou na okraji. K nejzajímavějším zjištěním zde však patřil objev dalšího předvelkomoravského sídlištního objektu a potom především domu se zahloubenou podlahou z počátku období stěhování národů. Jeho podlaha, mírně zapuštěná do skalnatého podloží, vykazovala obdélníkovitý tvar a byla kryta tvrdou jílovitohlinitou vrstvou. Ve stěnách se dochovaly jámy po kůlech. S tímto domem časově souvisela pouze zčásti odkrytá, hluboká a prostorná jáma. Z obou objektů byl vyzvednut hojný keramický materiál, a to jak jemné, šedé keramiky, tak také střepů hrubých nádob i drobné železné předměty. Na ploše byly však také zachyceny stopy ještě staršího, pravěkého osídlení.

3/ Větší plošný odkryv se uskutečnil rovněž na protilehlé SV části hradiště, kde se také podařilo zachytit bohatší velkomoravskou kulturní vrstvu.

4/ Závěr výzkumné sezóny 1986 na Hradišti byl poznamenán zvýšeným úsilím při zachraňova-

cím výzkumu v JV okrajovém místě hradu. Akci vyvolalo připravované překrytí cesty vrstvou asfaltu. Tím by došlo k dalšímu poškození již tak značně omezeného prostoru lokality, navíc v místech, která ještě nebyla zkoumána, a kde se podle konfigurace terénu předpokládal průběh valového opevnění. Plošným odkryvem byla obnažena zadní /vnitřní/ část opevnění, na které navazoval větší slovanský objekt.

5/ Kromě zmíněných hlavních terénních odkryvů jsme provedli rovněž několik menších sondáží, které poskytly cenné stratigrafické informace o situaci na odlišných místech Hradiště.

V zásypech objektů i v nálezové vrstvě předvelkomoravského, ale především velkomoravského období, ležely rozptýlené různé užitkové a ozdobné předměty spolu s četnými zlomky nádob, které složením materiálu naznačují svéráznou keramickou výrobu.

Úspěšný výzkum Znojma-Hradiště získal na základě pozoruhodných a velmi dobrých výsledků příznivé a slibné předpoklady pro další pokračování v příštích létech.

L i t e r a t u r a :

Dostál, B. 1968: Spätburgwallzeitliche und neuzeitliche Grabstätte in Znojmo-Hradiště, SPFFBU E 13, 7-66.
Kalousek, F. 1955: Velkomoravské hradisko ve Znojmě-Hradišti na Moravě, SPFFBU C 2, 9-30.

D i e n e u e E r f o r s c h u n g i n Z n o j m o - H r a d i š t ě / B e z . Z n o j m o /.
Nach einer fast dreissigjährigen Pause in der Terrainforschung wurde auf Empfehlung von AKM Prof. Dr. J. Poulík eine neue Etappe der archäologischen Untersuchungen auf dem slawischen Höhenburgwall in Znojmo eröffnet. Bei früheren Grabungen, von Mitarbeitern und Studenten der UJEP unter Prof. Kalouseks Leitung durchgeführt, gelang es Überreste einer mächtigen Befestigung an verschiedenen Stellen der 20 ha umfassenden Burg und Vorburg und auch das Zentrum der Burg zu untersuchen, wo in der Nähe des bestehenden Kirchenbaues Mauerreste und spätburgwallzeitliche bis neuzeitige Gräber erfasst wurden.

Die neuen Grabungen, Sondierungsarbeiten und schliesslich am Ende der Saison 1986 auch die Rettungsaktionen erreichten insgesamt ein Ausmass von 360 m^2. Sie konzentrierten sich hauptsächlich in den Raum des SO- und O-Teiles der befestigten Burg, die durch Baueingriffe bedroht war.

1/ Die Abdeckung in der S-Hälfte des Gartens von V. Havlíček brachte die Entdeckung eines grossmährischen Wohnbaues, mässig bis in das felsige Liegende eingetieft, mit einem grossen steinernen Ofen in der SW Ecke. Auf der abgedeckten Fläche war ferner ein Teil des vorgrossmährischen Objektes untersucht worden, aus dessen Ausfüllung ein bronzener propellerartiger Sperrstift stammt. Dieser ermöglichte eine überzeugende Datierung in das 8. Jahrhundert. Nördlich von dem grossmährischen Objekt gelang es ein grossmährisches Grab eines 12 jährigen Knaben, in WO-Richtung orientiert, zu erfassen und zu untersuchen. Der Boden der Grabgrube war bis zu 30 cm in das felsige Liegende eingeheuen. Dem Toten, am Rücken liegend mit den Armen längs des Körpers, hat man in das Grab ein Messer und eiserne Sporen beigelegt /Bialeková Typ IV; Hrubý Typ IA/.

2/ Die Terrainabdeckungen auf der Nachbarparzelle von J. Kučera brachte die Entdeckung einer dichten Besiedlungskonzentration. Hier untersuchte man gleichfalls eingetiefte grossmährische Wohnbaue mit steinernen Ofen in der Ecke, Reste einer nachgrossmährischen Besiedlung aus dem 10. Jahrhundert sowie ein weiteres vorgrossmährisches Objekt. Zu den interessantesten Feststellungen gehört ebenfalls die Entdeckung eines Hauses mit eingetieftem Fussboden aus dem Anfang der Völkerwanderungszeit. Seinen Fussboden bildete eine harte mergelerdige Schicht, die das felsige Terrainliegende ausglich. In den Wänden blieben Pfostengruben erhalten. Mit diesem Haus hing zeitlich eine teilweise abgedeckte tiefe Grube zusammen. Aus beiden Objekten barg man zahlreiches keramisches Material und zwar sowohl feine, graue Keramik, als auch Scherben von groben Gefässen, aber auch kleine eiserne Gegenstände. Auf der Fläche wurden auch Spuren einer noch älteren Besiedlung erfasst.

3/ Eine grössere Flächenabdeckung hat man ebenfalls auf dem gegenüberliegenden, NO Teil des Burgwalles getätigt, wo man auch auf eine reichere grossmährische Kulturschicht stiess.

4/ Zum Abschluss der Grabungssaisons wurde eine Rettungsgrabung in der SO Randstelle der Burg durchgeführt, wo bei der Abdeckung der Innenteil der Befestigung entblösst wurde, an welche ein grösseres slawisches Objekt anschloss.

5/ Auf dem Burgwall haben wir gleichfalls einige kleinere Suchgräben gelegt, die wichtige stratigraphische Informationen über die Situation auf den unterschiedlichen Stellen dieser Lokalität gewährten.

Die erfolgreiche Grabung Znojmo-Hradiště gewann aufgrund der bemerkenswerten und sehr guten Ergebnisse günstige und vielversprechende Voraussetzungen für eine Fortsetzung in den nächsten Jahren.

PRŮZKUM VALŮ HRADIŠTĚ VE ZNOJMĚ /okr. Znojmo/

Martin Geisler - Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

Na základě upozornění ing. M. Bálka o narušení vnitřního příčného valu provedli autoři povrchový průzkum, zaměřený na zjištění současného stavu opevňovacího systému slovanského hradiště. Oproti situaci v době archeologického výzkumu z let 1949 - 1958 /Kalousek 1955/ bylo shledáno pokračující narušování severního úseku vnějšího opevnění, kde byl vytvořen hluboký zářez pro zahradní terasu. Odtud se podařilo získat několik středohradištních střepů. V areálu Jihomoravských státních lesů - lesní závod Znojmo došlo při úpravě parkoviště k zásahu do destrukčního kužele jižního úseku vnitřního valu. Suť sestávala z množství kamenů, promísených zuhelnatělými dřevy a tmavě hnědou, místy přepálenou zeminou. Z porušeného místa byla odebrána menší kolekce výlučně velatických střepů. Pravěké, méně hradištní fragmenty se dosti hojně vyskytovaly i na povrchu kulturní vrstvy na pozemku, který zevnitř přiléhal k valu.

Literatura:

Kalousek, F. 1955: Velkomoravské hradisko ve Znojmě-Hradišti na Moravě, SPFFBU-C 2, 9 - 30.

Untersuchung des Walles in Znojmo - Hradiště /Bez. Znojmo/. Bei der Oberflächenuntersuchung des Befestigungssystems des grossmährischen Burgwalles wurde die fortschreitende Störung des nördlichen Abschnittes der äusseren Befestigung durch Privatleute verfolgt. An der Stelle hat man einige mittelburgwallzeitliche Scherben gefunden. Im Areal des Waldbetriebes kam es bei der Herrichtung eines Parkplatzes zu einem Eingriff in den Destruktionskegel des südlichen Abschnittes des Innenwalles. Aus dem steinerdigen Schutt mit ausdrucksvollen Brandbelegen gelang es eine kleine Kollektion von Velaticer Keramik zu gewinnen. Diese kam häufig ausser burgwallzeitlicher auch auf der Oberfläche der Kulturschicht im Inneren des Walles vor.

VÝZKUM NA HRADISKU CHOTĚBUZ-PODOBORA U ČESKÉHO TĚŠÍNA V ROCE 1986 /okr. Karviná/

Pavel Kouřil, AÚ ČSAV Brno

Výzkum se v sezóně 1986 zaměřil na dokončení odkrytí sondy S 17, vedené na prvním předhradí kolmo na val. Spojuje patu valu na straně severozápadní s nefortifikovanou hranou na straně jihovýchodní, a to v celkové délce 86 m a původní šířce 1,5 m. Práce se soustředily na úsek mezi 32. - 86. m. Celkem se zachytilo a vypreparovalo 6 objektů, z nichž 4 byly halštatské a 2 slovanské. Za pozornost stojí slovanský zahloubený výrobní objekt č. 37, oválného tvaru se vstupem na severovýchodní straně a jednou kůlovou jamkou - pozůstatkem po nosném sloupu pultové střechy /v mokrém jílu se dochovala jeho zašpičatělá spodní část/; mazanicová kra na okraji objektu vedle vstupu svědčí o pícce nebo ohništi, keramický materiál datuje objekt do 9. století.

Sonda S 18 o rozměrech 1 x 70 m byla vytyčena západně od druhého předhradí směrem do Louckého lesa. Šlo vlastně o pokračování řezu valem s cílem zachytit případné osídlení mimo prostor hradiska, eventuálně zjistit chybějící pohřebiště. Objevilo se 8 objektů, z nichž 2 byly slovanské, ostatní halštatské. Obecně se jedná o objekty výrobní /přítomnost železné strusky i rudy/, žádný nelze klasifikovat jako sídelní.

Grabung auf dem Burgwall Chotěbuz - Podobora bei Český Těšín /Bez. Karviná/. Die Grabung in der Saison 1986 beendete die Abdeckung des Suchgrabens S 17 auf der ersten Vorburg und weiter hat man den Suchgraben S 18 westlich von der zweiten Vorburg, ausserhalb des Burgwallraumes abgesteckt. Insgesamt wurden in beiden Suchgräben 14 Objekte erfasst, von denen 4 slawisch /9. Jahrhundert/, die übrigen hallstattzeitlich /H C-D/ waren. Keines kann als Siedlungsobjekt klassifiziert werden.

VÝZKUM "PETROVY LOUKY" U STRACHOTÍNA V ROCE 1986 /okr. Břeclav/

Lubomír Kundera, Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Tab. 6/

Výzkumné práce na slovanském hradišti "Petróva louka" u Strachotína pokračovaly v roce 1986, vzhledem k nepříznivým hydrologickým poměrům, pouze v omezené míře. Po zvýšení vodní hladiny ve střední zdrži vodního díla Nové mlýny o 170 cm se prosaky výrazně zvedla i hladina spodní vody na lokalitě a při větší srážkové činnosti byla zkoumaná plocha zaplavována vodou /tab. :2/. V ostatních níže položených částech hradiska byl těmito okolnostmi výzkum znemožněn. V jarních měsících roku 1986 provedl Lesní závod Židlochovice další odlesnění v prostoru lokality tak, že bylo možno provést terénní fotodokumentaci do té doby vegetací skrytého tělesa valu v jeho nejlépe zachovalé severozápadní části /tab. 6:1/.

Během suchého období na podzim se na ploše mladohradištního pohřebiště prokopaly další tři hroby, všechny bez nálezů, ležící ve vzájemné superpozici. Znovu byl zjištěn případ, kdy při uložení dalšího pohřbu byla část kosterních pozůstatků staršího hrobu přesunuta v neanatomické poloze k dolním končetinám nejmladšího pohřbu. Celkový počet prozkoumaných hrobů na mladohradištní nekropoli, datované do 11. - 12. století, činí prozatím 84.

Erforschung von "Petrova louka" bei Strachotín im Jahre 1986 /Bez. Břeclav/. Die Ausgrabungsarbeiten auf dem slawischen Burgwall "Petrova louka" bei Strachotín setzten mit Rücksicht zu den ungünstigen hydrologischen Verhältnissen erst im trockenen herbstlichen Zeitabschnitt fort. Untersucht wurden hier weitere drei Gräber, alle fundlos, in gegenseitiger Superposition liegend. Die Gesamtzahl der untersuchten Gräber auf der jungburgwallzeitlichen Nekropole, in das 11. - 12. Jahrhundert datiert, beträgt vorläufig 84.

GRABUNG AUF DEM BURGWALL "VYSOKÁ ZAHRADA" BEI DOLNÍ VĚSTONICE /Bez. Břeclav/

Zdenka Himmelová, Lubomír Kundera, Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

In der ersten Hälfte des Monates Mai 1986 kam es bei Terrainherrichtungen /vom VEB Ingstav durchgeführt/ für den Bau des Entwässerungskanales unter dem Überfallobjekt des "Věstonicer Stausees" zur Störung des jungburgwallzeitlichen Burgwalles "Vysoká zahrada" bei Dolní Věstonice. Im östlichen Teil der Lokalität vernichtete der Bulldozer den Wallkörper in einer Länge von 30 m von der nordöstlichen Ecke des Verlaufes der Befestigung in südlicher Richtung bis zu der sekundär hergerichteten Einfahrt in das Burgwallareal und es kam zum Verschütten des Grabens vor dem Wall. Zu dieser bedauernswerten Tatsache kam es durch Schuld der schlechten Projektdokumentation und des unempfindlichen Zutrittes der Angestellten des VEB Ingstav zu kulturhistorischen Hinterlassenschaften.

Der Raum unter dem zerstörten Wall wurde gereinigt und hier hat man Abrisse der unteren Schichten der Wallkonstruktion, sowie den Teil eines grösseren Objektes, erfasst. Mit Rücksicht zu dem hohen Wasserspiegel des Grundwassers konnten hier Abdeckungen nicht weiter realisiert werden. Es wurde auch das Terrain für einen Schnitt durch den erhaltenen Wallkörperteil vorbereitet, in Anknüpfung auf den bei Terrainherrichtungen zerstörten Teil. Diese Ausgrabung sollte in der folgenden Saison verlaufen.

SLOVANSKÉ SÍDLIŠTĚ V BOJKOVICÍCH /okr. Uherské Hradiště/

Lubomír Kundera, AÚ ČSAV Brno

Začátkem listopadu 1986 nahlásil Josef Juračka z Bojkovic narušení archeologických objektů v prostoru staveniště nové haly k.p. Zeveta v Bojkovicích.

Při obhlídce terénu se zjistilo, že v těsné blízkosti stávajícího areálu k. p. Zeveta byla zahájena výstavba nové tovární haly. Vedle prostoru staveniště byla buldozerem provedena částečná skrývka ornice o mocnosti 20 - 30 cm v pásu o šířce přibližně 40 m a délce asi 100 m.

Tato plocha má sloužit jako skládka stavebního materiálu a povede přes ni přeložka plynovodu a NN. Na celé ploše skrývky byly roztahány drobné úlomky keramiky, zvířecích kostí a přepálených kusů andezitu. Ve východní části plochy se rýsovaly tři objekty, jejichž výplň tvoří sytě černá humusovitá hlína. Přesné obrysy objektů nebyly patrny, protože skrývka ornice nebyla provedena až na podloží. Tmavočerné skvrny narušených objektů mají průměr kolem 150 cm, 200 cm maximálně kolem 300 cm. Z tohoto objektu /č. 1/ posbíral J. Juračka největší množství keramiky. V zásypu jsou patrny drobné kousky propálené mazanice a kusy přepáleného andezitu.

Ze zjištěných skutečností je zřejmé, že zde byla narušena část sídliště, které lze na základě keramiky datovat do velkomoravského období. Nálezy slovanské keramiky pochází také z vedlejší tratě "Trhovisko", kde při stavbě hřiště byly v r. 1954 buldozerem narušeny sídlištní objekty /Pavelčík 1954, příloha/. Tyto objekty byly od místa dnešního nálezu vzdáleny asi 150 m.

Lokalita s narušeným velkomoravským sídlištěm se nachází v trati "Dílnice" na SV okraji Bojkovic na pravobřežní terase Kolelučského potoka, který se asi o 100 m níže vlévá do říčky Olšavy, od vodoteče je vzdálena asi 200 m. Leží v nadmořské výšce kolem 300 m. Poloha sídliště je situována k jihu, od severu je chráněna kopcovitým terénem, který dosahuje výšky přes 450 m n. m. Skrývka byla provedena na pozemcích s parcelními čísly 2931/1-2, 2932/1-2, 2933/1-2, 2934/1-2, 2935/1-2, 2936/1-2, 2937/1-2, 2939, 2940, 2941 /na této parcele se nachází objekt č. 1/. Celý pozemek byl do této doby zemědělsky využíván.

Po dohodě s investorem a dodavatelem bylo dohodnuto, že práce na lokalitě budou přizpůsobeny tak, aby bylo možno v jarních měsících r. 1987 provést záchranný archeologický výzkum.

L i t e r a t u r a :

Pavelčík, J. 1954: Výzkum mohyl v Bojkovicích na Hradské Nivě, NZ č.j. 257/54 v archivu AÚ ČSAV Brno.

S l a w i s c h e S i e d l u n g i n B o j k o v i c e / B e z . U h e r s k é H r a d i š t ě /. Im November 1986 kam es zur Störung einer grossmährischen Siedlung beim Bau einer neuen Fabrikshalle des VEB Zeveta in Bojkovice. Die Lokalität befindet sich in der Flur "Dílnice" am NO Rand von Bojkovice auf der rechtsufrigen Terrasse des Kolelučský Baches, der ca. 100 m tiefer in das Flüsschen Olšava mündet, von dem Wasserlauf ist sie ungefähr 200 m entfernt und liegt in der Meereshöhe um 300 m. Die Lage der Siedlung ist nach Süden situiert, von Norden ist die durch das hügelige Terrain geschützt, das eine Höhe von über 450 m o. M. erreicht. Nach dem Übereinkommen mit dem Investor und dem Baubetrieb wurde besprochen, dass die Arbeiten auf der Lokalität derart angepasst werden, um in den Frühlingsmonaten 1987 eine archäologische Rettungsgrabung durchführen zu können.

ZJIŠŤOVACÍ PRŮZKUM SLOVANSKÉHO OPEVNĚNÍ NA POHANSKU U NEJDKU /o. Lednice, okr. Břeclav/

Rudolf P r o c h á z k a , AÚ ČSAV Brno

/Obr. 24, 25/

V květnu byla znovu očištěna a dokumentována podstatná část západního profilu v přerušeném severním úseku opevnění akropole známého velkomoravského hradiště, dokumentovaného již během výzkumu lokality B. Novotným v letech 1957 a 1958 /Novotný 1963, 25-27, 29, obr. 23, 24/. Řez o délce 13 m svírá s podélnou osou valu úhel cca 40°, což zkresluje dosažené hodnoty horizontálních rozměrů. Provedený průzkum nemohl nahradit řádný průkop hradbou, podařilo se však objasnit nejzákladnější rysy konstrukce.

Na podložní písek nasedá až 40 cm mocný půdní horizont, představující základovou půdu valu, zde až 2 m vysokého. Jeho bázi tvořila jílovitohlinitá úprava o síle 20 - 50 cm, přesahující oboustranně vlastní hradbu. Z obdobného materiálu byla nasypána i spodní část jejího tělesa, v horních partiích nebyla již zřetelná jílová složka. Podařilo se odlišit jádro hradby o šířce kolem 5,5 m /pův. snad 4 m/ od destrukčních útvarů, z nichž týlní obsahoval ve výši 40 - 60 cm nad základnou protáhlou čočku sypké, přepálené hlíny, doprovázené žlutkou nezasaženou ohněm. V čele se nacházela výrazná kumulace kamenů in situ. Spodní část tvořil až 2,3 m /pův. 1,7 m/ široký a 0,6 - 0,8 m vysoký blok z kamenů silně promísených tmavě hnědou zeminou. Výše, 1,1 - 1,7 m nad bází ležely dvě nesouvislé vrstvy kamenů, oddělené hlínou. Jde zřejmě o zbytek plenty, postrádáme však její svislý líc. Absence kamenů v čelní suti ukazuje na druhotné

odstranění, které snad postihlo i přední část vlastní zídky. V týlu hradby sice probíhala zřetelná hranice mezi tělesem opevnění a destrukcí, v místě řezu se však nepodařilo doložit předpokládané bednění a totéž platí i o dalších výztužných prvcích zemního tělesa.

Podle předběžného určení, které laskavě provedl ing. S. Zacherle, sestávala kamenná část opevnění z prachovců s obsahem uhličitanů, vápenců a písčitých vápenců.

Z půdního horizontu pod hradbou byly získány většinou atypické střepy eneolitické, starobronzové a laténské keramiky. Z vlastního tělesa pochází i střepy nádob pražského typu a středohradištních. Přímo pod bází kumulace kamenů byly nalezeny dva fragmenty vyspělé středohradištní keramiky.

L i t e r a t u r a :

Novotný, B. 1963: Výzkum velkomoravského hradiště "Pohansko" u Nejdku na lednickém ostrově, PA LIV, 13-40.

F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g d e r s l a w i s c h e n B e f e s t i g u n g a u f P o h a n s k o b e i N e j d e k /Bez. Břeclav/. Im Mai 1986 wurde neuerdings ein wesentlicher Teil des westlichen Profiles in dem gestörten nördlichen Befestigungsabschnitt der Akropole des grossmährischen Burgwalles gereinigt und dokumentiert, der in den Jahren 1957 und 1958 untersucht worden war /Novotný 1963/. In dem schrägen Schnitt in einer Länge von 13 m und Höhe bis 2 m, gelang es die markante Steinkummulation im vorderen Teil, vermutlich Reste einer Blende, sowie auch den Nacken des eigentlichen erdigen Wallkörpers zu unterscheiden. Es gelang nicht Reste der Holzverschalung des Nackens oder die innere Versteifung festzustellen, was offensichtlich durch das Ausmass der Grabung gegeben ist. Aus dem Bodenhorizont unter dem Wall hat man äneolithische Scherben, altbronzezeitliche und latenezeitliche Keramik gewonnen. Direkt aus dem Wall wurden auch Gefässbruchstücke des Prager Typus und mittelburgwallzeitliche geborgen.

DRITTE SAISON DER ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNG AM HORNÍ NÁMĚSTÍ /OBERRING/ IN PŘEROV /Bez. Přerov/

Čeněk S t a ň a , AÚ ČSAV Brno

/Taf. 15/

Die archäologische Grabung am Horní náměstí in Přerov setzte in der Zeit vom 26. 5. bis 27. 10. 1986 auf zwei Stellen fort. Auf dem Bauplatz des Kulturhauses neben der Kirche des Hl. Georg besass sie ständig einen Rettungscharakter und verlief unter schwierigen Umständen, da sie sich dem Baubetrieb anpassen musste. Die Abdeckungen im Hofteil des Hauses Nr. 21 können als Bestandteil der systematischen Grabung des historischen Stadtkernes betrachtet werden. Wenn auch schon im vergangenen Jahr von hier die jungen bis 200 cm mächtigen neuzeitigen Aufschüttungen fortgeschafft wurden, erreichten trotzdem die Aushübe noch eine maximale Tiefe von mehr als 5 m unter dem Niveau der heurigen Grabung, so dass man auch da in einem sehr beengten Raum arbeitete.

Neben der Kirche des Hl. Georg auf der Parzelle des Hauses Nr. 8 knüpfte die Grabung an Entdeckungen aus dem Jahr 1985 an. Nach Beseitigung des Treppenaufganges zum Betriebsklub war es möglich die mittelalterlichen Destruktions- sowie Kulturschichten zu vernehmen und in einer Kompaktheit die erhaltenen Reste der Holzkonstruktionen abzudecken. Es ergab sich die letzte Gelegenheit zur Beurteilung der für die Bestimmung der Gründungszeit der Kirche des Hl. Georg wichtigen Stratigraphie. Die Unterscheidung von zwei Stufen eines Einschnittes bei den Kirchenfundamenten, von denen die ältere mit dem bis auf das Felsliegende eingetieften Fundamentgräbchen und auch mit der Bauschicht zusammenhing, welche Steinbruchstücke und Kalkmörtel enthielt, die jüngere dann mit der hochliegenden Destruktionsschicht mit Mörtel, unterstützte die Interpretation der Profile aus dem Jahr 1985: die Kirche des Hl. Georg wurde auf dem Felsliegenden in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts gegründet. Die ausdrucksvolle Destruktions-Mörtelschicht hängt zweifellos mit ihrem Einreissen im 15. Jahrhundert zusammen, nach dem sie zu Beginn der Neuzeit erneuert wurde. Erwähnenswert ist, dass sich die Mehrzahl von Menschenknochen, die in den äusseren Teil des Fundamentgräbchens zur aufgebauten Steinmauer der Kirche beigesetzt wurden /Staňa 1987 b/, bei der nördlichen Hälfte der Apside bei der Nordecke des Schiffes befand. Inmitten des Apsidenbogens verringerte sich die Knochenschicht. Da es aber nicht möglich war die östliche Hälfte der Apsidenwand zu entblössen, kann nicht entschieden werden, ob es nicht zur Störung der ursprünglichen Situation beim Aufbau der steinernen

Stadtmauer in der Zeit der Herren von Pernštejn gekommen ist.

Von stratigraphischer Sicht ist eine grundsätzliche Bedeutung des letzten südwestlichen Profil unter den Stiegen bei der Kirche zuzuschreiben, welches am besten die frühe Störung der Holzkonst ruktionen und dies sowohl der Fortifikations-, als auch der Siedlungsobjekte und auch die darauffolgende Entwicklung bis zur Errichtung der Kirche erfasste, welche nur drei ausdrucksvolle Schichten repräsentieren. Die untere von ihnen, ungefähr 20 cm mächtig, kompakte graue Schicht mit kleinen Holzkohlepartikeln und vereinzelten Steinen, überdeckte die Ausfüllung des Eingriffes in die Holzkonstruktionen. Sie hat einen Abschwemmcharakter, so dass sie irgendeinen Hiatus in der Besiedlung dieses Anhöhenabschnittes vorstellen könnte. Aus ihr gewannen wir eine bleierne "Münze" mit der gleichen Abbildung auf beiden Seiten und zwar mit einer Hand und mit der gleichen Umschrift. Nach der Bestimmung von Doz. Dr. J. Sejbal, DrSc., handelt es sich um einen Aversstempel, der also auch auf der Rückseite eines mährischen Denars Břetislav I. aus den Jahren 1028 - 1034 geprägt wurde /Fiala, Typ VIII, 7; Variante des Types Cach 300/. Das Gewicht dieser "Münze" 6,317 g stellt ungefähr das Sechsfache der üblichen Silberdenare des angeführten Types vor. Dieser chronologisch tragbarer Fund gewährt eine wichtige Stütze für die bisherige archäologische Datierung der abgedeckten Holzkonstruktionen in das erste Drittel des 11. Jahrhunderts /Stana 1987a/ und unterstützt die Interpretation, welche den Aufbau der Befestigung mit dem Zeitabschnitt der polnischen Herrschaft in Mähren verbindet. Die Schichten oberhalb dieser grauen, eine schlüpfrige, orangebraune, 20 - 35 cm mächtig, die durch den Zerfall der Holzkonstruktionen entstand und die zweite schwarze mit winzigen Körnchen weissen Mörtels, gehören dem 12. bis der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts an. Die Holzkonstruktionen störte eine 30 - 40 cm tiefe, unregelmässig ovale Grube in Richtung SWW - NOO langgezogen, mit den Ausmassen von ungefähr 200 x 140 cm. Aus ihrer graubraunen, aschigen Aufschüttung wurden Scherben geborgen, die man noch in die erste Hälfte des 11. Jahrhunderts datieren kann. Die Grube überdeckte evident den Grund-Längsbalken der inneren Fortifikationswand und die Südecke eines grösseren Blockbaues, d.h. des zweiten von oben.

Wichtige, wenn auch wiederum nur Teilerkenntnisse, brachte die Abdeckung von Überresten hölzerner Konstruktionen aus der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts. Von der Befestigung blieb der untere Längsbalken mit Haken aus Zweigschossen. Innen, in der Ausfüllung des Mauerkörpers überwogen Querhölzer, die in mehreren Schichten obereinander gelegt waren, ähnlich wie im Befestigungsteil, der im Jahr 1984 entdeckt wurde. Kürzere Stücke in Längsrichtung waren vereinzelt. Zwei grössere Pfosten überragten die erhaltenen Querhölzer und man kann nicht ausschliessen, dass sie erst aus der Zeit der ersten Fortifikationsstörung stammen. Zur Innenwand der Stadtmauer lagen in Superposition zwei Blockbauten an, von denen sich die südwestlichen Ränder erhielten. Vom oberen Blockbau blieben sogar nur Reste einer zum Wall senkrechten Wand - zwei Balken obereinander, vom dritten oberhalb diesen, den ein Bagger abgetragen hat, waren im ursprünglichen Profil gut Rindestücke sichtbar, - mit beiden Ecken und dem Stück eines Brettes vom Fussboden /Gesamtlänge der Balken 360 cm, der Innenraum des Blockbaues war nicht ganze 280 cm lang/. Der untere Blockbau hatte die Wand aus 410 cm langen Balken. Auch bei diesen blieben beide Ecken erhalten, welche den Innenraum auf ca. 360 cm begrenzen. Der Bretterfussboden war auf der Nordwestseite aus kürzeren Bohlen /L. ca. 140 cm/ und aus längeren auf der übrigen Fläche /L. ca. 220 cm/ zusammengesetzt. Im Streifen der kürzeren Bohlen südwestlich von diesem zweiten Blockbau war ungefähr 20 cm tiefer auf einer Fläche von 80 x 150 cm ein kleiner Fussboden aus ähnlichen starken Bohlen, auf der NW und SW Seite mit Balken gesäumt. Die Nordecke dieses Fussbodens war mit Lehm verschmiert. Auf der Verschmierung, welche hellorange durchbrannt war, lagen Reste einer weisslichen Asche. Vielleicht war hier also ein kleiner Herd. Schliesslich im vierten Horizont, am Boden der Holzkonstruktionen überragte von oben den zweiten Blockbau zur südwestlichen Seite die Ecke eines Objektes mit Bretterfussboden, auf dessen Umfang Reste einer Wand aus kleinen Pfosten abgedeckt wurden, zwischen welchen Äste durchflochten waren. Die mit der Stadtmauer parallele Wand verlief in derselben Entfernung von den inneren Längsbalken der Befestigung, wie der Teil der im Jahre 1984 /Stana 1987a/ entdeckten Flechtwand. Aus der stratigraphischen Situation geht eindeutig hervor, dass dieses Objekt unmittelbar nach der Errichtung der Fortifikation gebaut wurde und zum ältesten Horizont des Burgwalles aus dem 11. Jahrhundert gehört.

Der Schwerpunkt der Grabung im Jahre 1986 lag im Hoftrakt des Hauses Nr. 21. Zuerst wurde die Untersuchung des nördlichen Suchgrabenteiles im südwestlichen Viertel der Fläche beendet, welcher beim Nordprofil eine Tiefe von 450 cm erreichte. Hier kam es zu einem grossen Bruch des Felsliegenden und dies im Abstand von 60 cm zu einer Senkung um mehr als 150 cm. In der nördlichen Hälfte dieses Suchgrabenteiles bildete dann das Liegende eine hellgraugelbe Sandschicht und knapp beim Nordprofil wurde ein Stückchen der hellgrüngrauen Věteřov Schicht erfasst. In der sehr komplizierten stratigraphischen Situation war es möglich am Westprofil über

30 Schichten und Schichtchen aus dem 11. - 15. Jahrhundert zu unterscheiden. Das interessanteste Objekt stellt der in einer Tiefe von 160 - 220 cm erfasste gut erhaltene Zaun mit zugespitzten Pflöcken und mit der aus Ruten geflochtenen Wand aus der Wende des 12. und 13. Jahrhunderts vor. Wir deckten von diesem fünf ungefähr 60 cm hohe Pflöcke und in einer Länge von 150 cm das 50 cm hohe Geflecht ab.

Die Untersuchung der Fortifikation in der nördlichen Hälfte der Fläche hinter dem Haus Nr. 21 komplizierten etwas neuzeitliche Steinkonstruktionen, deren Datierung bisher unklar ist. Im ersten Moment war nicht einmal die Beziehung des massiven Pfeilers bei der steinernen Pernštejn-Mauer zu dieser Stadtmauer völlig evident. Seine Ostseite trägt die Andeutung einer Wölbung. Es ist möglich, dass sie zur Wallbiegung in der nordöstlichen Ecke des Hofes empor gehoben war. Auch wenn man nun als zweifellos annehmen kann, dass der Pfeiler relativ jünger als die Wallmauer ist, bleibt es ständig ein Rätsel, weshalb er in einer solchen Mächtigkeit und so unterschiedlich errichtet wurde: während in der westlichen Hälfte die Steine nur mit Lehm gebunden waren, der höhere östliche Teil enthielt einen sehr qualitätsmässigen Kalkmörtel und war im unteren Drittel durch einen 160 cm langen, mit dem Wall parallelen, verflacht zylindrischen Hohlraum /Ø ca. 40 x 36 cm/ entlastet.

Ungefähr in der Längsachse des Hofes verlief in einer Entfernung von 11,5 m von der inneren Wand der neuzeitlichen Befestigung eine Steinmauer, für deren Fundamente eine spezielle Unterlage geschaffen wurde. Das Gewölbe des ersten Abschnittes war an einen massiven Pfeiler bei der Wallmauer angelehnt. Während das Längs-Grundgemäuer eine Stärke von 80 cm erreichte, waren die Fundamente der Quermauern 50 - 60 cm breit. Auf den Grundmauern konnte in Nordsüdrichtung ein Haus mit zwei Räumen stehen, von denen jeder 5 m lang war. Man kann voraussetzen, dass dieser grosse Bau noch vor der Verbauung des Oberringes errichtet worden war. Er entstand vielleicht kurz nach dem Aufbau der Umfangsfortifikation, eventuell direkt in Anknüpfung an diese.

Unechte Pfeiler des oben angeführten Baues waren teilweise in dem mächtigen Körper der Holz-Erde-Fortifikation eingelassen, deren tiefsten Teil wir bei der Kirche des Hl. Georg erfasst haben. Die Terrainsituation deutete an, dass zum Unterschied von der südöstlichen Seite des Umfanges des Přerover Hügels, wo sich die neuzeitliche Steinmauer zum Gipfel der Einsäumung des Travertinkraters näherte, welcher das Fundament der Anhöhe bildet und daher die Mehrzahl der alten Fortifikation abschnitt, sich hinter dem Haus Nr. 21 die junge Mauer etwas nach aussen abwand, so dass hier die Befestigung aus dem 11. Jahrhundert erhalten sein sollte. Die angeführte Voraussetzung hat sich im Grunde bestätigt. Damit jedoch die äussere Wallstirn völlig offensichtlich wäre, fehlte vielleicht noch 1 m. Der obere Teil des Fortifikationskörpers aus der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts war bei der Grabung in einer Breite von 6 m, die unterste Holzschicht in der Konstruktion in einer Breite von 240 cm durchschnitten worden. Durch den Durchstich unter dem östlichen Kontrollblock war der Fundament-Längsbalken der inneren Wand dieser Holzkonstruktion abgedeckt worden, welcher im Einschnitt des unteren Querstammes gebettet war, welcher vermutlich den Längsbalken um 40 - 50 cm, gleich wie die unteren Hölzer bei der Kirche, überragte. Wir können daher die abgedeckte Breite der Wallkonstruktion auf 750 + 40 - 50 cm bestimmen. Auch wenn im Fundament dieser Konstruktion knapp neben der neuzeitlichen Steinmauer eine grössere Anzahl von Längshölzern und dies in einigen Schichten übereinander vorkam, kann man nicht eindeutig über den abgedeckten Rand der Konstruktion als von einer Wallstirn sprechen. Nach den Sondierungsgrabungen in beiden nördlichen Vierteln der untersuchten Fläche kann jedoch vorausgesetzt werden, dass sich diese Stirn nicht allzu weit von den abgedeckten Stellen befunden hat. Hinter dem Haus Nr. 21 hat sich ähnlich wie bei der Kirche des Hl. Georg wiederum erwiesen, dass diese mächtige Fortifikation in der Seehöhe von ungefähr 215 - 215,5 m auf slawischen Schichten errichtet worden ist, wobei die jüngste Schicht ihren Aufbau unmittelbar voranging, die älteste hat ihren Beginn vielleicht schon an der Neige des 8. Jahrhunderts. Der vordere - äussere Teil der Wallmauerkonstruktion sass bis um 40 cm tiefer als die Innenseite. Wenn auch der vordere Teil zweifellos absichtlich mit Holzstücken unterlegt war, hat sich doch die gesamte Konstruktion durch das Senken der Schichten nach aussen hangabwärts etwas geneigt. Der Wallkörper blieb in einer Höhe von 250 cm erhalten. In einem Abschnitt auf dem westlichen Profil scheint es, dass die Schichten in der ursprünglichen Aufschüttung bis zu einer Höhe von 310 cm oberhalb der Wallmauerbasis reichen. Gewisse Unklarheiten, welche die Interpretation der höheren Schichten komplizieren, bedingte der Erhaltungszustand der Wallüberreste. Während in seinem Kern von einer ca. 5 m Breite in einem sehr guten Zustand alle Holzteile der Konstruktion in einer Höhe von 100 - 150 cm vom Wallfundament erhalten blieben, reduzierte sich an den Rändern aussen sowie innen die Höhe der erhaltenen Hölzer auf die Hälfte. In Richtung nach oben kann man beobachten, wie sich unter dem Einfluss des Vermoderns die Stärte der einzelnen Holzschichten allmählich verringerte, vom Ende des zweiten Meters von unten beginnend, blieben von jedem Balken nur dünne Streifen brauner Farbe, die nur 1/5 bis 1/10 der ursprünglichen Stärke der Hölzer

vorstellen. Ausser der natürlichen Veränderung der Struktur der ursprünglichen Fortifikation wirkten destruktiv sekundäre Eingriffe in ihren Körper zur Zeit, als sie schon ihre Grundfunktion verloren hat.

Die an Fläche und vor allem an Mächtigkeit wesentlich umfangreichere Abdeckung als bei der Kirche des Hl. Georg ermöglichte tiefer in das Aussehen der Wallkonstruktion zu blicken. Deutlicher erwies sich die dominierende Stellung des Holzes in der gesamten Ausfüllung des Wallkörpers. Es konnte erwiesen werden, dass keiner von den Querbalken, resp. Baumstämmen durch den gesamten Körper verläuft. Die Stämme mit Haken, welche die einzelnen Längsbalken der inneren oder äusseren Wand hielten, überragten in der Regel nicht die Hälfte der Breite. Sie waren jedoch mit dicht nebeneinander gelegten, mit ihnen parallelen Hölzern verschiedener Länge oft gespaltenen oder abgehackten befestigt, also zweifellos derart hergerichteten, damit von diesen in die einzelnen Schichten womöglich viele hineinlangten. Es kamen ebenfalls längsgelegte Balken vor. Ihre grössere Konzentration war nur bei der vorausgesetzten äusseren Wallstirn, andererseits kann man sie als schütter, ohne jedwedes System charakterisieren. Nur völlig vereinzelt waren kurze senkrechte Pflöcke. Die Dichte der hölzernen Konstruktionsausfüllung verursachte, dass die Lehmaufschüttung an Kubatur nicht gross sein musste. Unter den gut erhaltenen Hölzern im unteren Teil konnte man im Grunde nicht einmal ihre einzelnen Bestandteile unterscheiden. Etwas deutlicher äusserten sich die Unterschiede höher, als die Hölzer fast gänzlich vermodert waren. Neben Teilen mit überwiegend ockergelbem tegelartigem bis lössartigem Lehm kamen auch Aufschüttungen einer graubraunen Kulturschicht vor, von denen besonders eine umfangreiche Schicht im äusseren Drittel des Körpers Aufmerksamkeit erweckte, die im Niveau von ungefähr 160 - 240 cm oberhalb der Fortifikationsbasis nach aussen geneigt war, in welcher slawische Scherben vielleicht aus dem 9. - 10. Jahrhundert vorkamen / die Datierung wird es möglich sein nach der Bewertung der keramischen Funde von den bisherigen Grabungen in Přerov zu präzisieren/. Sie wurde vermutlich einmalig aus der ursprünglichen Lage auf der äusseren Seite des errichteten Walles versetzt.

Die Konstruktion der Wallmauer ist vor allem durch ihren Erhaltungsstand, aber auch durch die Zusammensetzung im böhmisch-mährisch-slowakischen Milieu ungewöhnlich. Ihre Einreihung in den Beginn des 11. Jahrhunderts äussert sich besonders im Lichte der stratigraphischen Beobachtungen bei der Kirche des Hl. Georg im Jahre 1986 als sehr real. Das ausdrucksvollste von den Konstruktionselementen - die Festigung der länglichen Wandbaumstämme mit Haken stellt eine typische polnische Art der frühen mittelalterlichen Befestigungen vor /Rajewski 1967/. Die Holzmenge im Wallkörper deutet an, dass es sich um das für die Baumeister zugänglichste Material gehandelt hat. Allerdings ist zu unterstreichen, dass als Ausfüllung nicht nur ganze Baumstämme, sondern auch alle stärkere Äste und dies sowohl längere als auch kürzere verwendet wurden. Im Zusammenhang mit der Konstruktion des Přerover Walles kann die Frage der sog. Schlackenwälle nicht unbeachtet bleiben, die mit jungburgwallzeitlichen Burgwällen in mährischen Talgründen in Zusammenhang gebracht werden /Vergl. z.B. Spytihněv - Novotný 1978, Hrůdy bei Sudoměřice nad Moravou - Novotný 1961/. Bei einer grösseren Wallkubatur war gewiss ein wichtiger Faktor das Material für die Ausfüllung der Konstruktionen. In Tieflandräumen gewährten für diese Ausfüllung genügend Holz die Auwälder. Bei einer eventuellen Holzverbrennung wäre aus einer grossen Kubatur ein Häufchen Asche geblieben. Die Wälle waren also zweifellos holz-erdig. Das Profil des Wallkörpers in Přerov demonstriert gut die Veränderung des gegenseitigen Verhältnisses von Holz und Erde nach der Holzvermoderung. Eine gleiche Umwandlung, wenn nicht eine noch markantere, ging beim Brand der Fortifikation während der Eroberung des Burgwalles vor sich. Die Erdschichten glühten stark durch und erzeugten einen einheitlichen Komplex, aus welchem die Holzspuren im Grunde verloren gingen. Die "Schlackenwälle" kann man also nicht als eine Aufbautechnik der Befestigung interpretieren.

Im nordwestlichen Viertel der Fläche hinter dem Haus Nr. 21 wurden die Schichten unter der Holzkonstruktion des Walles aus der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts mit einem 100 cm breiten Suchgraben durchschnitten, welcher eine Tiefe von ca. 200 cm unter der Fortifikationsbasis erreichte. Unter dem Wall lassen sich bis vier unterschiedliche frühmittelalterliche Schichten unterscheiden. Am höchsten lag eine kompakte Schicht, die in den Grabungen bei der Kirche des Hl. Georg als schwarz bezeichnet wurde, mit zahlreicher Graphitkeramik, und auf welcher der Wall errichtet worden war. Tiefer befand sich eine ungleichmässige dunkelgraubraune unkompakte Schicht und unter dieser eine kompakte graubraune Schicht mit zahlreichen Holzkohlepartikeln. Unten bildete einen ungleich mächtigen, 10 - 40 cm starken ausdrucksvollen Streifen, eine sich scharf von der tieferen schwarzbraunen prähistorischen Schicht trennende, kompakte bis klebrige, deutlich braune Schicht, in welcher hellbraune Streifen, vielleicht Spuren von einzelnen Balken ersichtlich waren; es kam hier auch das Stück eines verkohlten Holzes vor. Beim Abdecken dieser Schicht gewannen wir bisher keine ausreichenden Informationen für ihre

verantwortliche Interpretation. Es wird notwendig sein bei der weiteren Untersuchung der Befestigung dieser eine besondere Aufmerksamkeit zu widmen und zwar bei der kontinuierlichen Flächenabdeckung, die zugleich am Profil verfolgt wird. Ein eventueller Zusammenhang dieser Schicht mit der ältesten slawischen Fortifikation lässt sich nicht ganz ausschliessen.

Die frühmittelalterlichen Schichten setzten direkt auf die Schichtenfolge aus dem Ende der älteren bis aus dem Beginn der mittleren Bronzezeit mit dem Schwerpunkt im Včteřover Abschnitt an. Ungefähr ihre obere Hälfte bildete eine kompakte schwarzbraune Schicht mit kleinen Bruchstücken von Lehmbewurf und mit Stückchen gelben Travertins. Unten war dann eine grüngraugelbe feinkörnige Schicht, im unteren Teil mit zahlreichen Fragmenten von Flussmuscheln und mit zerschwemmten Holzkohlepartikeln. Auf dem gelben erdigsandigen Liegenden wurden Reste eines kleinen Herdes und ein Grübchen, ebenfalls mit Überresten einer Feuerstelle, erfasst. Die Einreihung dieser vorslawischen Schichten in die Entwicklung der prähistorischen Besiedlung des Přerover Berges führte ich in einem separaten Beitrag durch /Staňa 1988, v tisku/.

Literatur:

Novotný, B. 1961: Výzkum hradiště "Hrůdy" u Sudoměřic nad Moravou, Sb ČSSA I, Brno, 61-80.
- 1978: Výzkum přemyslovského ústředí castrum "Zpitignew" z 11. - 12. století a rekonstrukce jeho údělu v archeologických a písemných pramenech, Archaeologia historica 3, 183-215.
Rajewski, Z. 1967: Die Hakenkonstruktion in frühmittelalterlichen Schutzwällen, ZfA 1, 200-205.
Staňa, Č. 1987: Záchranný výzkum na Horním náměstí v Přerově /okr. Přerov/, PV 1984, 38-40.
- 1987: Pokračování výzkumu na Horním náměstí v Přerově, PV 1985, 46-47.
- 1988: Opevněné sídliště ze starší a počátku střední doby bronzové v Přerově na Moravě, SlA XXXVI, v tisku.

NEUE SLAWISCHE SIEDLUNG IN SEDLEC BEI MIKULOV /Bez. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regionalmuseum Mikulov

Bei einer Terrainuntersuchung im Kataster der Gemeinde Sedlec bei Mikulov hat man in der Flur "Pod kotlem" eine auffallende Konzentration von Keramikbruchstücken festgestellt. Die Lokalität bildet eine mässige Anhöhe im Feld ungefähr 1,5 km NNO von der Gemeinde und 200 m rechts von der Strasse Sedlec - Bulhary, Seehöhe 194 m, Parz. Nr. 4161/1. Auf der Grundkarte der ČSSR 1:10 000 aus dem Jahre 1980, Blatt 34-23-06, finden wir sie im Raume der Punkte die 5 - 10 mm von S der Sektionslinie und 166 - 172 mm von O der Sektionslinie entfernt sind.

Unter dem gewonnenen Material dominieren Bruchstücke einer mit Wellenlinien verzierten Keramik aus der mittleren, eventuell jüngeren Burgwallzeit. Es handelt sich also um die ersten festgestellten Spuren einer slawischen Besiedlung im Kataster dieser Gemeinde.

EIN WEITERES GROSSMÄHRISCHES GRAB AUS VELKÉ HOSTĚRÁDKY /Bez. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regionalmuseum Mikulov

Im Herbst 1986 kündigte der freiwillige Mitarbeiter des Museums J. Nováček die Störung eines Skelettgrabes in der Flur "Zakostelský", heute "Za kostelem", Parz. Nr. 1711 an. Die Lokalität ist seit dem Jahre 1982 durch die Entdeckung von zwei grossmährischen Gräbern bekannt /Unger 1984/.

Das Grab aus dem Jahre 1986, als Nr. 3 bezeichnet, 10 - 15 cm unter der heutigen Oberfläche beigesetzt, war ziemlich durch Ackern und starke Abschwemmungen gestört. Die Grabgrube konnte nicht genau begrenzt werden. Untersucht hat man nur den Rest des Skelettes in Strecklage auf dem Rücken, mit den Armen längs des Körpers, mit dem Kopf nach W orientiert. Bei den Füssen lag ein gänzlich zerdrücktes kleineres S-förmiges Gefäss mit einer einfachen Wellenlinie verziert.

Es handelt sich um ein weiteres abgedecktes Grab auf diesem bisher näher nicht untersuchten mittelburgwallzeitlichen Gräberfeld.

Literatur:

Unger, J. 1984: Mittelburgwallzeitliches Gräberfeld bei Velké Hostěrádky /Bez. Břeclav/, PV 1982, 39.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM STŘEDOHRADIŠTNÍCH KOSTROVÝCH HROBŮ V LITENČICÍCH /okr. Kroměříž/

Helena Chybová, Muzeum Kroměřížska Kroměříž

/Tab. 7, 8/

Na podzim r. 1985 při provádění zemních prací na návrší jižně od obce v trati "Obecnice" /n. v. 380 m/ byly porušeny kostrové hroby. V r. 1986 byl v prostoru narušené lokality proveden záchranný výzkum, Na ploše 400 m^2, navazující na zničenou část pohřebiště, bylo zachyceno 13 hrobů, z nichž 3 byly zčásti porušeny a jejich obsahy se zachovaly neúplné.

Poměrně řídce rozmístěné hroby vytvářely místy náznak řadového uspořádání severojižní orientace. Rozdílná hloubka hrobových jam a některé další indicie nasvědčovaly tomu, že nad hroby nebo alespoň některými, mohly být navršeny mohylovité rovy. Hrobové jámy se značily nepříliš barevně výrazným zásypem v geologicky pestrém podloží Litenčické vrchoviny. Vyznačovaly se poměrně značnou délkou v případě dospělých jedinců a variabilní šířkou. Rozměrností se odlišoval dvojhrob č. 8 /A, B/ s obdélnou komorou /3,2 x 3,4 x 1,9 m/, obsahující pohřby dvou dospělých osob. Kromě tohoto dvojhrobu byl zjištěn společný pohřeb ženy a novorozeněte /hrob 11/.

Úprava hrobových jam byla rozmanitá: bez zvláštní úpravy, jámy se stopami po úpravě dřevem, kamenné obložení a stupňovitě upravené dno, jámy s kamenným závalem, dřevěnou komorovou konstrukcí.

S výjimkou hrobu č. 1 obsahovaly všechny předměty, které lze označit za výbavu zemřelého a nálezy, související s věrskými představami a zvyklostmi. Reprezentují běžný inventář venkovských pohřebišť. Nejpočetněji byly v hrobech žen a dětí zastoupeny bronzové a stříbrné kroužkové náušnice s uzlíčky, náušnice se spirálovitým ukončením a náušnice s trubičkovitým závěskem, náležející jednoduchým tvarům náušnic podunajského původu. Ve dvou případech se vyskytly bronzové pozlacené náušnice podunajsko-byzantského rázu. Skupinu běžných předmětů a nástrojů denní potřeby představovaly železné nože se zbytky dřevěných a kožených obalů, zlomkovitě zachované břitvy, železná šídla, jehla, ocílky s křesacími kamínky, kamenný brousek. Z rámce těchto běžných artefaktů se vymyká bronzová pinzeta, přiložená k pravé klíční kosti ženy v hrobě č. 9. K dokladům lovecké či bojové výstroje patří dva železné hroty šípů, které spolu s železným nožem a vědérkem s železným kováním tvořily výbavu hrobu č. 12. Podobnou funkci mělo i železné kopí, přiložené k hlavě jedince v dvojhrobu č. 8/A. V hrobech č. 7, 9, 11, 12 bylo po 1 nádobě, hrob č. 4 obsahoval rozbitou nádobu, jejíž střepy byly rozhozeny zčásti pod kostrou, zčásti po dně hrobu. Kosti kura se vyskytly v 5 případech /přiloženy u hlavy nebo rukou/. Skořápky vajec byly zaznamenány ve dvou hrobech.

Pokud jde o datování hrobů litenčického pohřebiště, pak šperky, keramika a další doprovodný materiál umožňují jejich časové zařazení do II. poloviny 9. až I. poloviny 10. století.

Rettungsgrabung mittelburgwallzeitlicher Körpergräber in Litenčice /Bez. Kroměříž/. Aus dem gestörten Gräberfeld wurden 13 Körpergräber gerettet, die durch Funde in die II. Hälfte des 9. und in die I. Hälfte des 10. Jahrhunderts datiert sind. Man hat verschiedene Herrichtungen der Grabgruben mit Holzverschalung und Steinen, ein Doppelgrab mit hölzener Kammerkonstruktion, die Bestattung einer Frau mit einem Neugeborenen und Belege religiöser Gepflogenheiten /Hühnerknochen, Eierschalen, zerschlagen von Gefässen/ festgestellt. Von den Funden, die für den Inhalt grossmährischer Dorfgräberfelder charakteristisch sind /eiserne Messer, Rasiermesser, Feuerstähle, Ahlen, Nadeln, Lanzenspitze, Pfeilspitzen, steinerne Schleifsteine, Ohrgehänge donauländischer Prägung, Keramik/, liegt ausser dem Rahmen der Fund einer bronzenen Pinzette.

RETTUNGSGRABUNG IN DER FLUR BADÁLEK BEI BOŘITOV /Bez. Blansko/

A. Štrof, Museum Boskovice

In der zweiten Märzhälfte und Anfangs April wurden in dieser Flur 4 durch Ackerung gestörte Siedlungsobjekte untersucht. Die Funde aus der Ausfüllung der Objekte /ausser Keramik und den üblichen Siedlungsartefakten/ zeugen von einer Handwerksproduktion, deren Spezialisierung als Eisenverhüttungs-Arbeitsplatz Stücke von zerstampftem Eisenerz und das Vorkommen von Eisenschlacke belegen. Die keramischen Funde datieren alle Objekte in den mittelburgwallzeitlichen Abschnitt.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM MLADOHRADIŠTNÍHO POHŘEBIŠTĚ V DRAHANOVICÍCH /okr. Olomouc/

Drahomíra K a l i s z o v á , Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

V červenci 1986 provedlo KVMO výzkum části pohřebiště, známého od r. 1975, kdy zde bylo při stavbě železniční vlečky do cukrovaru zachráněno 20 hrobů / Dohnal 1977/. Tehdy byl zřejmě zachycen severozápadní okraj pohřebiště. Cílem zjišťovacího výzkumu v r. 1986 bylo zachytit východním směrem jeho pokračování, případně okraj. Při přípravě výzkumu jsem zjistila, že bývalé pole je nyní využíváno jako sezonní skládka cukrovky, takže bylo nutno z plochy 20 x 35 m nejprve sundat panely, odebrat štěrkové lože a očistit buldozerem plochu od zbytků hnědé ornice s vtlačeným štěrkem.

Zkoumaná plocha zabírá cíp skládky cukrovky mezi silnicí na jihu a železniční vlečkou na severu a západě o základnách 20 a 25 m. Na ní se ve žluté spraši vyrýsovaly tmavé zásypy 10 hrobových jam obdélného tvaru. Hroby byly zahloubeny nejčastěji 20 cm do podloží, tj. asi 100 cm pod původní povrch. Hrobové jámy měly zaoblené rohy a byly beze stop úpravy dřevem nebo kameny. Ve 2 hrobech byly dodatečné pohřby malých dětí. Mrtví leželi v natažené poloze na zádech, hlavou k západu, ve 4 případech s rukama podél těla, v 1 s pravou rukou v klíně, v ostatních byla poloha obou rukou nezjistitelná. Všechny hroby byly silně rozrušeny tlakem, některé kostry byly částečně rozvlečeny drobnými savci.

V 8 hrobech byla pohřbena 1 osoba, z toho 6 dospělých a 2 děti. V hrobě č. 3 byl pohřben muž a 9 - 12 měsíční dítě, v hrobě č. 4 muž, jednoroční dítě a nenarozené dítě. Ve 3 hrobech byly přimíseny jednotlivé kosti dalších osob, snad ze starších hrobů. Jedna ze 2 žen zemřela ve věku 20 - 30 let, druhá mezi 50 - 60 lety. 3 muži se dožili věku 40 - 50 let, jeden 50 - 60 let, jeden zemřel mezi 20 - 40 lety. Osoba bez určení pohlaví měla 50 - 60 let. Děti v samostatných hrobech zemřely ve věku 4 a 12 - 13 let. Měřitelná ženská lebka byla dolichomorfního typu, mužská hyperdolichomorfní. Výšky postav byly střední, nadstřední a velké /z antropologického posudku RNDr. H. Hanákové z NM Praha/.

Hroby č. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a 10 tvořily skupinu, druhou vytvářely hroby č. 1 a 9. Seskupení hrobů pozoroval i V. Dohnal při výzkumu v r. 1975.

Jen ve 2 hrobech jsme našli výbavu. V hrobě 1, kde byla pohřbena stará žena, ležely kolem lebky 4 bronzové záušnice z tenkého drátu o průměrech 15, 16 a 18 mm. V hrobě 8, v němž bylo pohřbeno nejstarší z dětí, stál v nohách soudkovitý hrnek, na prstu pravé ruky byl navlečen prsten z bronzového drátu půlkruhového průřezu s volně přeloženými konci a u pravé paže ležel železný nožík se zbytky dřeva z rukojeti na trnu a z pochvy na čepeli, lyrovitá železná ocílka a křesací kamínek. Původně byly tyto předměty zřejmě uloženy ve váčku. Na lebce z hrobu 3 byla zelená patina, snad od mince. V zásypech hrobů se nacházely halštatské střepy, které se tam dostaly náhodně s hlínou.

Pohřebiště z r. 1975 bylo datováno denáry a esovitými záušnicemi do 2. poloviny 11. století. Při výzkumu 1986 nebyl nalezen žádný denár, záušnice menších průměrů patří do 1. poloviny 11. století. Byly však nalezeny v hrobě staré ženy, takže není vyloučeno, že pohřeb patří do 2. poloviny 11. století. Ocílka, nůž i prsten jsou tvarově jednoduché, chronologicky málo citlivé. Hrnek je z tuhové hlíny, s rýhovanou výdutí a šikmo vyhnutým okrajem, šikmo seříznutým, s povytaženou dolní a zaoblenou horní hranou, s rovným dnem, obtáčený. Materiál na jedné straně a jednoduchá profilace na druhé jej typologicky řadí do 2. poloviny 10. století, což ovšem nevylučuje možnost pozdější výroby či uložení do hrobu. Nicméně je pravděpodobné, že tato část pohřebiště je starší, z 1. poloviny 11. století.

Pohřebiště pokračuje dál směrem východním a jižním.

L i t e r a t u r a :

Dohnal, V. 1977: Mladohradištní pohřebiště v Drahanovicích, PV 1975, 62-63.

F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g d e s j u n g b u r g w a l l z e i t l i c h e n G r ä b e r f e l d e s i n D r a h a n o v i c e / B e z . O l o m o u c /: Bei der Grabung auf der Abladestelle der Zuckerfabrik in Drahanovice wurden 10 Gräber mit 13 Bestattungen abgedeckt. Die mit dunkler Erde ausgefüllten Grabgruben waren länglich mit abgerundeten Ecken und tieften sich 20 cm in den Löss ein, also ungefähr 100 cm unter die ursprüngliche Oberfläche. In den selbständigen Gräbern waren 2 Frauen, 3 Männer, eine erwachsene Person ohne Geschlechtsbestimmung und 2 im Alter von 4 und 12 - 13 Jahren verstorbene Kinder bestattet. In Grab 3 war ein Mann und ein 9 - 12 Monate altes Kind, in Grab 4 ein Mann, ein einjähriges Kind und die Frucht beigesetzt. Die Toten waren in Strecklage auf dem Rücken, mit dem Kopf nach Westen, und den

Armen in der Mehrzahl der feststellbaren Fälle längs des Körpers. Im Grab einer alten Frau fand man 4 bronzene Schläfenringe aus dünnem Draht im Durchmesser von 15, 16 und 18 mm. Im Grab eines älteren Kindes lag ein Töpfchen, ein bronzener Fingerring, ein eisernes Messer, ein Feuerstahl und ein Feuerstein.

Die Gräber sind eine Fortsetzung des Gräberfeldes, auf welchem 20 Gräber im Jahre 1975 untersucht worden waren /Dohnal 1977/. Damals waren sie durch Denare in die 2. Hälfte des 11. Jahrhunderts datiert. Die Gräber aus dem Jahr 1986 kann man wahrscheinlich in die erste Hälfte des 11. Jahrhunderts datieren.

ZJIŠTĚNÍ V AREÁLU SLOVANSKÉHO HRADISKA U RAJHRADU /okr. Brno - venkov/

Ludvík Belcredi, Okresní muzeum Brno-venkov Předklášteří u Tišnova - Josef Unger, AÚ ČSAV Brno

Dne 25. 7. 1986 si povšimnul student gymnázia M. Kubeš z Rajhradic, že východně od kněžiště klášterního kostela v Rajhradě byla ve směru SSZ - JJV vyhloubena rýha široká 1 m a hluboká 1,5 m. Přestože rýha byla již částečně zasypána, zjistil, že porušila hroby a kulturní vrstvy. Dne 29. 7. 1986 byla situace prohlédnuta a místo nálezů porušených hrobů fixováno. Dne 1. 11. 1986 došlo k prozkoumání zbytků porušených hrobů. Při výzkumu se zjistilo, že pod vrstvou stavební suti, jdoucí do hloubky až 0,4 m, se nachází žlutohnědá vrstva s ojedinělými úlomky cihel, která zasahuje až do hloubky 0,9 m. Pod ní je černá vrstva se štěrkem, přecházející v hnědočernou vrstvu, v níž byly uloženy dva hroby. Z hrobu 1 byla zničena větší část a neporušena se dochovala jen lebka a pravá ruka. Kostra spočívala naznak v hloubce 1,3 m s pravou rukou podél těla a byla orientována ve směru Z - V. Z hrobu 2 se dochovala lebka a některé další kosti. Kostra spočívala naznak v hloubce 1,3 m, byla obložena lomovými kameny a orientována ve směru Z - V. Při vybírání kostí se v zásypu hrobu nalezl zlomek mladohradištní keramiky.

Přibližně naproti barokní klášterní knihovny byla výkopem v hloubce 1,0 - 1,1 m narušena vrstva, sestávající z úlomků pískovce, vápence a malty o mocnosti 0,15 - 0,1 m. V nadloží vrstvy nebyly zjištěny žádné nálezy, ale v podloží se nachází kulturní vrstva s úlomky středohradištní keramiky, zvířecími kostmi a uhlíky.

Při pokračování výkopu do areálu hospodářských budov /kravín/ byly narušeny dva zahloubené objekty o délce 5 a 5,5 m. V jednom z nich byla zjištěna vrstva propálené mazanice, patrně zbytek otopného zařízení. Bez nálezů.

Feststellung im Areal des slawischen Burgwalles bei Rajhrad / Bez. Brno-město/: Beim Aushub einer Rinne hat man Gräber gestört, von denen eines das Bruchstück jungburgwallzeitlicher Keramik enthielt. Ferner wurde eine Schicht mit Fragmenten von Bruchstein und Mörtel sowie zwei eingetiefte fundlose Objekte festgestellt.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM U KOSTELA SV. BARTOLOMĚJE V JEVÍČKU /okr. Svitavy/

Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 26/

V jádru gotický kostelík sv. Bartoloměje s hřbitovem leží při úpatí zalesněného hřebene 1500 m severozápadně Jevíčka. 160 m jižněji pramení drobná vodoteč, která napájí nádrž na okraji města. Na okolních polích /trať "Kostelíček" či "U staré kašny" /konstatoval již J. Mackerle přítomnost mladohradištního osídlení /1947, 2/. Sběrem v dubnu r. 1986 byla ověřena přítomnost mlado- a pozdněhradištní keramiky, soustředěné na ploše asi 1 ha východně a jižně kostela. Plocha sídliště na velmi mírném jižním svahu se výrazně odlišovala tmavším zbarvením. Sběrem bylo získáno několik desítek zlomků okrajů, zdobených výdutí a den hrncovitých a zásobnicových nádob. V surovině téměř všech se vyskytovala tuha. Okraje byly výlučně vzhůru vytažené, a to jednak starobylejší s lištou bez vnější výzdoby, jednak i vysoké římsovité s rytým dekorem. Osadu lze klást rámcově do 11./12. - pol. 13. století, předcházelo tedy založení města Jevička patrně v padesátých letech 13. století.

Ojedinělý zlomek hrdla nádoby lze snad klást do doby římské.

Literatura:

Mackerle, J. 1947: Pravěk Malé Hané. Rkp. v archivu AÚ ČSAV v Brně.

O b e r f l ä c h e n u n t e r s u c h u n g b e i d e r K i r c h e d e s H l . B a r t h o l o m ä u s b e i J e v í č k o / B e z . S v i t a v y /. Die im Grunde gotische Kirche des Hl. Bartholomäus mit Friedhof liegt am Fusse des bewaldeten Kammes 1500 m nordöstlich von Jevíčko. Schon früher stellte hier J. Mackerle die Anwesenheit einer jungburgwallzeitlichen Besiedlung fest /1947, 2/. Bei der Geländebegehung im April d. J. wurde eine Konzentration an Keramikfunden aus dem 12. - Mitte des 13. Jahrhunderts auf einer Fläche von ca. 1 ha in der Umgebung der Kirche beglaubigt. Einen vereinzelten Bruchstück eines Gefässhalses kann man vielleicht in die römische Kaiserzeit legen.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V HRADCI NAD MORAVICÍ /okr. Opava/

Pavel K o u ř i l , AÚ ČSAV Brno

Koncem roku 1986 proběhla další fáze záchranného archeologického výzkumu v prostoru zámku v Hradci nad Moravicí. Výkopové práce se soustředily do míst před průčelím tzv. Bílého zámku, a to především v souvislosti s možností využití mechanizace.

Doposud zjištěné zdi šíře 2,5 m, budované z relativně pečlivě opracovaného lomového kamene spojovaného kvalitní maltou, nevytváří uzavřený prostor. Zdivo se dvakrát pravoúhle lomí a jeho základová spára, v souvislosti se sklonem původního skalnatého terénu, dosahuje hloubky až 4,4 m od dnešní úrovně s tím, že jeho koruna je v hloubce 70 cm pod novodobou navážkou. Zeď je místy "zasazena" do nejstaršího kulturního souvrství v této části ostrožny s materiálem 11./12. - 1/2 13. století ve čtyřech stratigraficky a celkem i chronologicky poměrně dobře odlišitelných vrstvách. Mimo keramiku zde byla ve větším množství získána i zuhelnatělá zrnka pšenice obecné.

Zjištěné zdivo lze pokládat za součást nejstaršího kamenného hradu, vzniklého nejspíše na základě dosavadních poznatků kolem poloviny 13. století.

R e t t u n g s g r a b u n g i n H r a d e c n a d M o r a v i c í / B e z . O p a v a / . Die Rettungsgrabung verlief im Raume vor dem Portal des sog. Weissen Schlosses. Sie erfasste die ältesten Kulturschichten in diesem Teil der Sporenlage, mit keramischem Material aus dem 11./12. - Mitte des 13. Jahrhunderts. Das festgestellte Gemäuer kann man als Bestandteil der ältesten steinernen Burg, offensichtlich um die Mitte des 13. Jahrhunderts entstanden, betrachten.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V OPAVĚ - KATEŘINKÁCH /okr. Opava/

Pavel K o u ř i l , AÚ ČSAV Brno

Při výstavbě kanalizační sítě pro nové sídliště v Opavě - Kateřinkách, v trati Na pastvisku, byla porušena i pravoúhlá polozemnice, zahloubená cca 35 - 40 cm do rostlého terénu.

Byla opatřena kůlovými jamkami v rozích a v polovině délky stěn, z čehož lze, a to i vzhledem k šířce výkopové rýhy usuzovat, že její původní tvar byl víceméně čtvercový, rozměrů 4 x 4 m. Po obvodě, z vnitřní strany, probíhal poměrně mělký žlab šíře cca 30 cm. Otopné zařízení nebylo zjištěno, materiál lze vročit do přelomu 13. a 14. století, resp. do závěru 13. století.

A r c h ä o l o g i s c h e R e t t u n g s g r a b u n g i n O p a v a - K a t e ř i n k y / B e z . O p a v a / . In Opava - Kateřinky wurde eine rechteckige Halberdhütte /4 x 4 m/ gestört, durch das archäologische Material in die Wende des 13. und 14. Jahrhunderts, respektive in das Ende des 13. Jahrhunderts datiert.

TIŠNOV II. - PŘEDKLÁŠTEŘÍ /Bez. Brno-venkov/

Ludvík B e l c r e d i , OM Brno-venkov

Auf dem Berg Čepička, oberhalb des Klosters Porta coeli wurde in den Jahren 1983 - 1986 vom Bezirksmuseum Brno-venkov ein Hausberg untersucht. Der Gipfel des Berges im Ausmass

von 40 x 36 m ist von einem doppelten Graben und Wall umgeben, der auf der Westseite zu einer fast 50 m langen Vorburg verlängert ist. Von dieser Seite war er auch zugänglich. Auf der Nordseite führte der Zugang über den Gipfel des Innenwalles, hinter dem ein steiler Abhang zum Bache ist. Der eigentliche Eintritt auf die Akropolis war von Osten, vermutlich durch eine Brücke vom Gipfel des Walles auf die steinerne Untermauer der Umfangsmauer. Diese säumt von der Nordseite den gesamten Umfangsweg ein und an einer Stelle springt sie in eine Bastion vor, deren Aufgabe es war, den Zugangsweg zu schützen. Auf der Vorburg hat man nur einige offensichtlich hierher zugeführte grössere Steinanhäufungen festgestellt. Der Gipfel des Aussenwalles war mit einem steinernen Kranz gefestigt, der innere Graben war in den Felsen gehauen. Im Graben fand man eine Menge an Lehmbewurf und erhaltenen Pfosten, mit welchen der Rest des Gipfels umgeben war, dort wo keine Steinmauer vorhanden war. In einigen Teilen der Südseite der Akropolis wurden am Gipfel Reste einer Festigung dieser Palisaden und Rinnen erfasst. Auf der gegenüberliegenden Eintrittsseite war eine kleine Pforte, die in einem steilen Hang zur Brücke über den inneren Graben abfiel. Bei dieser Pforte fand man Reste eines Holzbaues, der mit Preisen bedeckt war und dahinter am Hangrand einen Abfallplatz mit einer bis 40 cm mächtigen Keramikschicht. Auf den Resten der Akropolis stand dann eine bereits nur einige Meter lange hölzerne Pfostenwand mit einer mächtigen Tonschicht verschmiert, die umgestürzt in einem sehr guten Zustand erhalten blieb. Über die ganze Oberfläche war eine Menge von Knochen und Keramik verstreut. In der nordwestlichen Seite war der Gipfel abgebaut und man hat hier ein Gewölbe /Verlies/ vermutlich eines mehrstöckigen Turmbaus geschaffen. Es blieben Reste vom Eintrittsgewände in das Gewölbe und im hinteren Teil eine Zisterne erhalten. In der über einen Meter hohen Lehmbewurfschicht war luxuriösere Keramik lediglich auf dem Gipfelüberrest, ferner einige Metallgegenstände, verschiedene Fliesentypen, Preisen und Kacheln.

Über die Befestigung haben wir keine schriftlichen Berichte. Aufgrund der archäologischen Funde können wir die Existenz dieser Befestigung in die 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts, in die Zeit seit der Wüstung des Klosters in den zwanziger Jahren bis zu seiner Erneuerung in der Mitte des 15. Jahrhunderts einreihen.

RANĚ STŘEDOVĚKÝ OPEVŇOVACÍ PŘÍKOP V HRADCI NAD MORAVICÍ /okr. Opava/

Vratislav Janák, AÚ ČSAV Brno

V letních měsících r. 1986 protala větev "C" nové kanalizace nádvoří hradeckého Bílého zámku a ve vzdálenosti cca 5 m od vnitřního okraje průjezdu v severním křídle zachytila příkop, který nádvoří příčně protíná /srv. Janák 1987/. Příkop, vtesaný do skály, byl v těchto místech asi 780 cm široký; jeho nálevkovitě se rozevírající stěny byly výkopem zachyceny do hloubky 100 - 120 cm, ale jistě pokračují ještě níže. Protože se v těchto místech terén nepatrně zdvihá k jihu, je jižní nasazení příkopu těsně pod současnou dlažbou, severní nasazení asi 40 cm pod ní; rozdíl je vyrovnán novověkou navážkou. Vnitřní /severní/ stěna příkopu je propálena do hloubky 20 - 40 cm. Výplň, pozorovatelná v profilu příkopu na západní stěně svérázné sondy, byla novověká - situace je zde porušena vodovodním vedením, na východní stěně byla původní. Tvoří ji kameny /místní droby/, přepálené někdy až struskovitě vysokým žárem a stopová proměs černé spálené hlíny s uhlíčky. Bohužel se ve východní stěně nepodařilo získat žádné nálezy kromě žárem rozlitého železného hrotu kopí, připečeného na kameni s vpáleným otiskem textilní /?/ struktury; mezi kameny však byly ojedinělé zlomky lícovaného zdiva. Stopy po palisádě či hradbě v okolí příkopu patrné nebyly.

Dále k jihu vystupuje skalní podloží v délce asi 12 m až pod současnou dlažbu a pak se prudce, takřka kolmo lomí. Při zkusmé sondáži bagrem blíže místa zlomu byla zjištěna následující situace - pod cca 120 cm mocnou šedočernou vrstvou s kameny, středo - a novověkou keramikou je asi 100 cm silná vrstva druhotně uloženého lomového zdiva a zbytků malty, pod ní opět asi 100 cm silná vrstva stejné konsistence, jako pod dlažbou. V hloubce asi 320 cm se tedy opět objevuje skalní podloží /jen nepatrně se svažující k jihu/ a na něm ležely zlomky novověké keramiky. Podle toho se zdá, že v jižní polovině nádvoří byla přirozená rokle - o jaké nebyla v původním reliéfu povrchu ostrožny nouze - zarovnaná nejspíše až po požáru zámku na konci 18. století. V této jižní polovině zachytil výkop také - ve vzdálenosti asi 4,5 m od vnitřního okraje průjezdu v jižním křídle - značně poškozenou destrukci zdi z lomového kamene na maltu kladeného, dochovanou v mocnosti 80 - 100 cm, původně však silnější. Prozatím ji nelze odpovědně interpretovat.

Příkop v severní části nádvoří dosud sám o sobě datovatelný není. Jeho poloha na nádvoří na-

svědčuje tomu, že je starší než původní gotický hrad a požárová výplň pak tomu, že byl zasypán právě při jeho stavbě někdy ve 3. čtvrtině 13. století. Ve vyrovnávací navážce pro stavbu jihovýchodní věže a dalších částí jižního křídla, která je nejmladší keramikou datována do doby okolo poloviny 13. století, se totiž nacházejí rovněž přepálené kameny a další stopy požáru. Vezmeme-li do úvahy dosavadní výsledky všech archeologických výzkumů na Hradci, můžeme se důvodně domnívat, že příkop, zachycený v r. 1986, je součástí jižního opevnění raně středověkého /mladohradištního/ hradiska. Toto opevnění přetínalo ostrožnu v jednom z nejužších míst a snad též využívalo výhodné formace terénu dále na jih.

L i t e r a t u r a :

Janák, V. 1987: Archeologický výzkum v Hradci nad Moravicí /okr. Opava/, PV 1985, 60.

F r ü h m i t t e l a l t e r l i c h e r B e f e s t i g u n g s g r a b e n i n H r a d e c n a d M o r a v i c í / B e z . O p a v a / . Beim Fortsetzen der Feststellungsgrabung auf der Trasse der neuen Kanalisierung /vergl. Janák 1987/ hat man auf dem Vorhof des Weissen Schlosses in Hradec nad Moravicí einen ca. 7,80 m breiten, in den Felsen eingehauenen Graben erfasst, mit durchglühter Innenmauer, der den nördlichen Teil des Vorhofes durchschnitt und mit durchglühten Steinen, sowie mit Bruchstücken eines Stirngemäuers ausgefüllt war. Der Graben war höchstwahrscheinlich ein Bestandteil der südlichen Befestigung des frühmittelalterlichen Burgwalles und war irgendwann im 3. Viertel des 13. Jahrhunderts beim Bau der gotischen Burg verschüttet worden.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM STŘEDOVĚKÝCH OBJEKTŮ VE ZDOUNKÁCH /okr. Kroměříž/

Helena C h y b o v á, Muzeum Kroměřížska Kroměříž

V souvislosti s rekonstrukcí silničního průtahu obcí a terénními úpravami pro bytovou výstavbu v poloze Farská zahrada byly na podzim 1986 zachyceny kulturní vrstvy, dokládající intenzívní středověké osídlení, které je datované do 12. - 15. století.

Výsledkem záchranného výzkumu bylo zjištění středověkých objektů, situovaných na jihovýchodním svahu návrší s gotickým kostelem. Celkem bylo prozkoumáno 6 objektů, zčásti porušených skrývkou, několik dalších bylo zničeno při skrývání zeminy. Všechny objekty byly uspořádány v řadě za sebou /S - J/ a sledovaly nárazový břeh Zdouneckého potoka.

Objekt č. 1: Polozahloubený objekt o velikosti 4 x 5 x 4,8 x 4 m delší osou orientován V - Z, zapuštěný 25 - 60 cm pod úroveň skrytého terénu. V západní, mělčeji zahloubené části objektu, se nacházela do dna zapuštěná kruhová /100 x 110 cm/ mísovitá výheň /ohniště ?/ s vypáleným dnem i stěnami, jejíž svrchní výplň tvořila vrstva červeně vypálené mazanice, dále vrstvy popela, zbytků dřevěného uhlí, promísené kusy železné strusky a střepy. Z obsahu objektu, kromě početné strusky, byly získány 2 zlomky železných předmětů, železný nůž, početné zvířecí kosti a keramika, datující objekt do 13. století.

Objekt č. 2: Část polozahloubeného objektu - chaty, jejíž východní polovina byla zničena při skrývání zeminy. Stavba, jejíž dochovalá část měla rozměry 3,5 x 2,8 m, byla zahloubena 40 - 50 cm do podloží. Podél severní stěny byla zachycena plenta z plochých kamenů, sahající do výše zahloubení /40 cm/. V jihozápadním rohu objektu byla situována hliněná pec, z níž se zachovalo oválné dno topeniště tvrdě vypálené o síle 8 - 10 cm, zpevněné drobnými kameny, o velikosti 100 x 80 cm. Na stěnách nároží byly zřetelné stopy po zaklenutí pece do výšky 45 cm. Při jižní stěně, v nepatrné vzdálenosti od hliněné pece byly pozůstatky dalšího topeniště - ohniště v podobě podkovovité podezdívky z nasucho kladených kamenů o velikosti 120 x 100 cm, kterou pokrývala souvislá 10 cm silná vrstva vypálené mazanice. Kamenná podezdívka dosahovala do výšky 25 - 30 cm nad úroveň dna objektu. Z jeho obsahu byly získány početné zvířecí kosti, železný nůž a keramika, datující obydlí do 12. století.

Objekt č. 3: Zásobnicová jáma s krátkým válcovitým ústím širokým 108 cm, přecházejícím ve vakovitě rozšířený prostor o pr. 130 cm a dnem kotlovitě upraveným, dosahující hloubky 130 cm. Dno jámy tvrdě do šedočervena vypáleno. Přibližně uprostřed kotlovitého dna se zachoval zbytek zuhelnatělého trámce o pr. 15 cm, který byl obložen kameny a většími zlomky vypálené mazanice. Stěny jámy byly opatřeny vrstvičkou hliněného výmazu a do žlutooranžova vypáleny. Krátké, válcovité hrdlo bylo zaplněno většími zlomky vypálené mazanice s otisky výpletu. Výplň jámy tvořily střídající se vrstvy uhlíků a popela a vrstvy zlomků mazanice. Při stěnách až do hloubky 65 cm se nacházely hojně kusy strusky a zvířecí kosti. Nepočetnými zlomky keramiky je objekt datován do 13. - 14. století.

Objekt č. 4: Tvořila kra z drobných pískovcových kamenů překrytá tmavou, uhlíky a drobnou mazanicí promísenou hlínou ve tvaru nepravidelného obdélníka o rozměrech 2,5 x 1,8 m. V jižní polovině objektu, který zasahoval 15 - 20 cm do podloží, byla pohozena téměř celá kostra tura domácího. Z obsahu objektu, který byl zřejmě povrchovou stavbou, z níž se zachovalo jen jádro, byla získána struska, několik kusů krevele a zlomky keramiky, zařazující objekt do 14. - 15. století.

Objekt č. 5: Byl zachycen v profilu při skrývce. Na profilu byl patrný jako polozahloubená stavba, zapuštěná 50 cm do podloží. Východní část objektu byla zničena. Zbývající část objektu měla rozměry 2,7 x 2 m. Při severní stěně v šířce 1 m se nacházela destrukce z nasucho kladených kamenů, kterou překrývala mazanicová vrstva červeně vypálená /vyvýšené ohniště ?/. Z výplně objektu získány početné zvířecí kosti a menší množství keramiky datovatelné do 14. století.

Objekt č. 6: Část kamenné pece - krbu, zachycena v profilu výkopu. Vypálené dno se nacházelo v hloubce 75 cm pod úrovní dnešního povrchu a bylo mísovitě zapuštěno do podloží. Bylo vyplněno vrstvou popela, zuhelnatělého dřeva a několika kusy strusky. Dno dosahovalo šíře 80 cm. Nad dnem ve výšce 40 cm byla zřetelná zborcená klenba z pískovcových kamenů, přepálených do červena.

R e t t u n g s g r a b u n g m i t t e l a l t e r l i c h e r O b j e k t e i n Z d o u n k y / B e z . K r o m ě ř í ž /. Bei Terrainherrichtungen in der Gemeinde hat man Kulturschichten gestört, die eine intensive Besiedlung, datiert durch Funde aus dem 12. - 15. Jahrhundert, belegen. Durch die Rettungsgrabung hat man Produktionsobjekte belegt, die mit der Eisenverarbeitung zusammenhängen und Teile von zwei Wohnbauten, die mit einem tönernen Herd und einem steinernen Kamin ausgestattet waren.

HRÁDEK RÝMAŘOV /okr. Bruntál/

Jaromír N o v á k , Jiří K a r e l , AK ČSSA Rýmařov

/obr. 27, tab. 9/

Ke zásadnímu zvratu ve výzkumu došlo v roce 1982, kdy jsme v severní části výzkumné plochy zjistili další příkop, a to mezi městským příkopem a vlastním areálem "hrádku" /obr. 27/.

I. horizont

Z terasové plošiny, mírně se svažující k J a překryté sprašovými hlínami, byla příkopem /127A/ oddělena oválná plocha délky 40 m /V - Z/ a šířky 25 m. Přístup do areálu byl ze SZ. Příkop v šířce 11 m se prudce zahlubuje až do hloubky 4 m, na dně dosahuje šířky 2 m. Na západní straně jsme na vnitřní straně vstupní části zachytili 5 kůlových jam o ∅ až 1 m, hloubky do 0,6 m.

Z další části příkopu na V jsme prozatím odkryli počátek zahloubení, příkop se stáčí postupně k J. Západní větev příkopu byla ověřena sondami. Částečně jsme jihovýchodní průběh příkopu zjistili při výkopech vodovodního potrubí. Za příkopem již sonda nezastihla kulturní horizont v původní plošině.

V jižní části areálu jsme vypracovali objekt č. 235 /tab. 9:1/. Délka pravoúhlého objektu je 5,4 m, ze šířky se zachovalo jen 4,5 m, malá část byla zničena. Základy ze tří stran vymezuje kulatina listnatých stromů průměru do 20 cm. V severním rohu naznačuje polokruhovité zahloubení silný kůl. Ve vzdálenosti 2 m je kůlová jamka 0,7 x 0,9 m, s maximem o průměru 0,3 m, sahající do hloubky 0,6 m. Uvnitř objektu leží pozůstatky spadlých shořelých dřev, část plochy v severním rohu je vypálena do červena.

Od velké kůlové jámy na jihovýchodním rohu se začínají zahlubovat dvě řady kůlových jamek. Jejich průběh se stáčí k S. Rozteč mezi jamkami je 0,7 m. V délce 4,5 m je 28 jamek o průměru 9 až 17 cm, hloubky do 27 cm. V severní části jsou pozůstatky dvou kulatin délky 1,4 a 1,7 m a zahlubují se do 0,3 m. Východně od kůlových jamek zůstala na povrchu plocha pokrytá uhlíky.

Z nálezové situace můžeme usuzovat, že objekt č. 125 byl srub se strážní věží a krátkou dvojitou palisádou.

Z horizontu nemáme keramický materiál. Ve výkopu, kterým byla zničena na počátku 19. století jihovýchodní část areálu, byly nalezeny římské mince /konec 1. století n.l./. Vztah nálezu k I. horizontu zůstává otevřen.

II. horizont

Po hiátu, dokumentovaném zabahněním příkopu a četnými pozůstatky stromů, byla vybudována téměř čtvercová stavba /55/ /tab: 9:2/ o rozměrech 9 x 9 m, orientovaná S - J. Půdorys tvoří základy - podezdívka stavby. Všechny rohy jsou zaoblené, největší poloměr 100 cm má jihozápadní roh. Před stavbou byla jen část I. horizontu vyrovnána zásypy mocnosti do 30 cm, zčásti byl pro severozápadní roh zasypán i příkop. Podél staršího příkopu byla podezdívka zapuštěna do I. horizontu, tvoří ji dvě vrstvy kamenů /12 cm/, výška protilehlého zdiva dosahuje 42 cm. Šířka podezdívky je 62 cm, jen místy se zesiluje až na 80 cm. Uprostřed východní části v délce 0,5 m má zdivo šířku 54 cm, na vnitřní straně je svisle zasazen kámen /vchod ?/.

Pro zdivo bylo použito z převážné části lomového kamene. Nejčastější velikost kusů se pohybuje od 30 - 45 cm délky, šířky 20 - 25 cm, síly 5 - 10 cm. Kameny jsou kladené příčně do řádků, zvláště pečlivě je vyzděn jihozápadní roh. Pojivo kamenů tvořila žlutá mastná hlína.

Na podezdívce byla vybudována stavba. Destrukci stěn tvoří žluté hlíny o mocnosti do 15 cm, místy vypálené do červena až fialova. Na některých místech jsou nad i pod destrukcí uhlíky. Můžeme usuzovat, že stěny byly pravděpodobně z prken na sloupcích, mezery mezi nimi pak vyplňovala hlína. Délka destrukce umožňuje stanovit výšku štítové zdi asi na 4,3 m. Uvnitř objektu jsme zjistili jen skromné pozůstatky destrukcí a částečné vypálení horní části zdiva.

Pravděpodobně současně s centrální stavbou bylo zesíleno opevnění na západním valu /10/. Zachoval se v délce 29 m, ze směru S - J se stáčí k jihovýchodu. Byl navršen z materiálu, získaného z prohloubení a rozšíření staršího příkopu. Zásypy tvoří sprašové hlíny a zvětraliny podložních hornin. Maximální výška valu je ve střední části 1,4 m, k J klesá na 1 m. Protože vnitřní strana valu byla později zničena /byla zde vytvořena svislá stěna/, můžeme odhadnout jen šířku valu v základně nad 6 m. Vnější strana valu je v korunové části dvakrát terasovitě upravena a dolní část valu je obložena plochými kameny. Na hlavě valu v jižní části leží destrukce 7,5 m dlouhá /39/, tvořená lomovým kamenem tmeleným maltou. Šířka destrukce 1 m se zachovala do výšky 32 cm. Podle délky spadu sahala původní výška asi do 4 m.

II. horizont je prakticky opět bez keramických dokladů. Centrální stavba /55/ byla zasypána před stavbou tavírny zlata /50 - III. horizont/. Základ peciště byl však přizděn v odlišné orientaci. Vznik tavírny datuje keramika do konce 13. století. Přesnější datování II. horizontu umožní teprve rozbor keramiky z celé plochy výzkumu probíhajícího od roku 1969.

H a u s b e r g R ý m a ř o v /B e z. B r u n t á l/. Vom Terrassenplateau, das sich mässig nach S neigt und mit Lösserden überdeckt ist, wurde mit einem 11 m breiten, über 4 m tiefen Graben eine ovale 40 m lange und 25 m breite Fläche getrennt /I. Horizont/. Der Zutritt in das Areal war von NW. Im südöstlichen Teil stand ein Blockbau mit Wachturm und kurzer Palisade. Aus dem Horizont haben wir kein keramisches Material, die Beziehung zu dem Fund römischer Münzen /1. Jahrhundert u. Z./ aus dem Beginn des vorigen Jahrhunderts, bleibt offen.

Nach einem Hiatus wurde ein fast viereckiger Bau in den Ausmassen von 9 x 9 m errichtet. Den Grundriss bilden Fundamente - Untermauer. Alle Ecken sind abgerundet. Die Breite des Gemäuers beträgt meistens 62 cm, nur stellenweise ist es bis zu 80 cm verstärkt. Für das Gemäuer hat man Bruchstein benützt, der quer in Reihen gelegt worden war. Das Verbundmaterial bildete gelber fetter Ton. Die Wände waren vermutlich aus Brettern auf Säulen, die Lücken zwischen diesen waren mit Erde ausgefüllt. Die rekonstruierte Höhe des Giebels war ca. 4,3 m.

Offensichtlich hat man gleichzeitig mit dem zentralen Bau durch einen Wall die Befestigung im W verstärkt /Höhe bis 1,4 m, Breite im Fundament ca. 6 m/. Die Aussenseite des Walles ist in der Krone zweimal terrassenförmig hergerichtet und der untere Teil des Hanges ist mit flachen Steinen belegt. Am Gipfel des Walles liegt eine Destruktion in der Länge von 7,5 m, sie ist aus Bruchstein mit Mörtelverbund gebildet. Der II. Horizont ist wiederum praktisch ohne keramische Funde. Nach dem Verschütten hat man den südlichen Teil der Untermauer für den Bau eines Gold-Schmelzbetriebes am Ende des 13. Jahrhunderts benützt.

DRITTE SAISON DER VORSPRUNGSGRABUNG DER MITTELALTERLICHEN BURG IN LELEKOVICE /Bez. Brno-venkov/

Josef U n g e r , AÚ ČSAV Brno

Die durch die geplante Errichtung eines Urnenhaines hervorgerufene Grabung knüpfte im Jahre 1986 auf die vorhergehenden Saisonen an. Es wurde die Abdeckung des Traktes am nordwest-

lichen Abschnitt des Burgwalles, welcher aus vier Räumen bestand, von denen zwei eingetieft waren, beendet. Im Südwesten knüpfte auf diesen Trakt ein Keller an, welcher durch eine Landenge vom Burghof von Nordosten zugänglich war. Den Keller hat man in dieser Saison nicht komplett abgedeckt. Ein verhältnismässig reiches Inventar aus dem Wüstungshorizont wurde aus der Kulturschicht in der Landenge zum Keller gewonnen. Ausser Keramikbruchstücken fand man auch Fragmente von Glasgefässen, eiserne Gegenstände /Sporen, Messer, Pfeilspitzen, Hängeschloss mit einschiebbaren Schlüssel/, Belege von Knochenprodukten inklusive eines flachen Wolfkopfes und einen Groschen Wenzel IV. aus der Zeit vor dem Jahre 1400 /bestimmt von Doz. Dr. J. Sejbal, DrSc./. In der Kulturschicht ausserhalb der Burgmauer auf der nordwestlichen Seite fand man ausser Keramikbruchstücken und einem Schlüssel auch Bruchstücke eines Alembicums /Abkühlungsglocke eines Destilierapparates/.

Zu den Überraschungen der Saison gehört auch die Feststellung einer Kulturschicht mit jungburgwallzeitlicher Keramik, die im südwestlichen Teil des befestigten Areales unter der Aushubschicht aus dem Keller erhalten blieb.

ZPRÁVA O VÝZKUMU HRADU ROKŠTEJNA, K. Ú. BRTNICE V ROCE 1986 /okr. Jihlava/

Zdeněk M ě ř í n s k ý , AÚ ČSAV Brno

Šestá etapa záchranného archeologického výzkumu hradu Rokštejna byla zahájena 23. června 1986 a v posledním červnovém týdnu proběhly přípravné práce, spojené s vybudováním tábora a údržbou objektů expedice. Vlastní výzkumná sezóna byla zahájena 30. června 1986 a trvala do 29. srpna 1986. Drobné dokumentační a dokončovací práce byly ještě realizovány ve dnech 20. - 21. září, 4. - 5. října a 20. a 31. října 1986. Během července a srpna se výzkumu zúčastnilo 4 - 14 brigádníků.

Sezóna 1986 se soustředila na pokračování výzkumu v rozpracovaných plochách zasypaného příkopu původního hradu 13. století /objekt 84/ ve střední části nádvoří dolního hradu, dále na prostor kolem věže dolního hradu a příhradební komory G. Hlavní odkryvné práce se soustředily na nádvoří horního hradu /objekt 125, 106/, východní průběh starší hradební zdi a zahájen byl i výzkum v prostoře C paláce horního hradu. Výzkum nádvoří horního hradu byl již téměř ukončen a zbývá odstranit kontrolní profily, prozkoumat části čtverce 3/13, 3/14, dokončit výzkum čtverce 6/12, 6/13 a objektu 106. V sezóně 1986 byla nově rozpracována plocha 75 m^2 a úplně dokončeno bylo dalších 125 m^2, tzn. úplně prozkoumána je na lokalitě plocha 1350 m^2 a rozpracovaných je dalších 250 m^2. Celkový počet odkrytých objektů dosáhl čísla 138, tzn., že nově bylo prozkoumáno 5 objektů, kůlových jamek a dalších zvláštních stavebních útvarů.

Na rozpracovaných plochách střední části nádvoří dolního hradu se výzkum soustředil na dokončení vybrání vrstvy žlutého písku, promíseného maltou v komoře G /čtverec 12-13/10/ a začištění ploch čtverce 11/10, 12/10, 11/11 a 12/11 západně od věže dolního hradu. Hlavní odkryvné práce se však v tomto prostoru soustředily na vybírání zásypu objektu č. 84 - příkopu kolem hradu 13. století, který byl při přestavbě, probíhající po roce 1360, jednorázově zasypán a zplanýrován. Tento příkop, zasekaný do skalního podloží, byl podrobně zkoumán ve čtverci 8/8, 8/9, 9/10 a 9/11. Důležité poznatky přineslo především pokračování výzkumu ve čtverci 8/9, kde byla odebrána žlutohnědá písčitohlinitá vrstva pod spodní požárovou vrstvou a vrstva kopaného štěrku, které byly mocné ve středu příkopu až 130 cm a nasedaly na jeho skalnaté dno. Vrstva obsahovala četné zlomky keramiky s mladohradištními tradicemi, železné předměty /podkovy, udidlo atd./ a výrobky z řezaných a zdobených kostí.

Shodná situace byla shledána i při vybírání zásypu příkopu ve čtverci 8/8, kde se nad žlutohnědou písčitohlinitou vrstvou nacházela kompaktní maltová úprava, jež musela být odstraněna a částečně i ve čtverci 9/10, kde však nebyl zásyp tak mocný, neboť příkop se zahluboval směrem k dolnímu paláci. V jižní části čtverce 9/10 šedohnědý písčitohlinitý zásyp objektu 84, mocnosti až 85 cm, nasedal na skalnaté podloží, a to se postupně směrem k severu zvyšovalo, čemuž se úměrně snižovala mocnost zásypu. V severozápadním rohu čtverce byl do skalnatého podloží zahlouben o 10 - 20 cm mělký útvar se stopami malty na dně, snad torzo základu staršího zdiva. V severněji položeném sousedním čtverci 9/11 byla taktéž odstraněna maltová úprava a pod ní, po snížení asi o 5 - 10 cm, se objevila hnědočerná humózní vrstva s uhlíky, keramikou a maltou. Po odebrání této pouze několik centimetrů mocné vrstvy se vyrýsovala žlutá písčitohlinitá vrstva, tvořící již zásyp nade dnem objektu č. 84. Při jižní hranici čtverce 9/11 se při postupném začišťování a snižování zásypu vyrýsoval kamenný kruhovitý útvar, připomínající jakoby kamenný obklad velké kůlové jámy. Výzkum tohoto objektu bude dokončen v roce 1987.

Většina výzkumných prací v sezóně 1986 se soustředila na nádvoří horního hradu. Především

pokračoval výzkum objektu č. 125 při západní hradební zdi, a to ve čtverci 3/10 a 3/11. Ve čtverci 3/10 byla vybrána vrstva kopaného vyrovnávkového štětu a písku pod spodní maltovou úpravou a objekt byl začištěn až na skalnaté podloží a v sousedním čtverci 3/11, do něhož objekt zasahoval pouze jižní částí, byl taktéž vybrán jeho hnědožlutý jílovitopísčitý zásyp. V sousedním, severněji dislokovaném čtverci 3/12 byla situace sledována až na skalnaté podloží, které se zde svažovalo směrem k západu a hlavně severu /objekt 137/. V jižní části čtverce byly zachyceny tři objekty /objekt 134 - 136/, jež je možno interpretovat jako kůlové jamky vstupu na ochoz hradby.

Zvláštní pozornost ve čtverci 3/10, 3/11 a 3/12 si zaslouží kamenný základ, který přesahuje až o 60 cm průběh vnitřní linie západní hradby nádvoří horního hradu. Ve čtverci 3/11 a 3/12 bylo pozorováno, že tento základ přechází v oplentování vnitřní stěny hradby, a že tedy interpretace, stavební vývoj a vzájemný vztah hradby a rozšířeného základu zůstává dosud otevřen a bude nutno řešit jej v příští sezóně sondou do zdiva. Ve čtverci 3/11-12 byl prostor mezi základem a skalnatým zvýšeným terénem, který se směrem k hradbě a paláci svažoval, vyplněn žlutou až žlutohnědou písčitou vrstvou bez nálezů, již je možno interpretovat jako vyrovnávku, a to z doby vzniku hradu, což naznačuje i možné chronologické postavení rozšířeného základu.

Ve čtverci 5/12 byl vybrán až na skálu objekt 106, který byl začištěn i v sousedním čtverci 5/13, kam pokračoval. Jedná se o kruhový útvar o ∅ 280 cm a hloubce 80 - 120 cm, pravděpodobně jímku na vodu. Výzkumné práce probíhaly i ve čtverci 7/13, kde byla jednak sledována základová rýha východního průběhu mladší hradební zdi horního hradu, západněji rovnoběžně probíhající starší hradební zeď a návaznost na jižní stěnu paláce horního hradu včetně její základové spáry. Bylo zjištěno, že jižní stěna paláce byla přizděna k mladší východní hradbě, kdežto starší hradba byla porušena a v místě křížení s jižní stěnou paláce rozebrána. Samotná mladší hradební zeď byla ve čtverci 7/13 rozebrána a dochovala se z ní pouze základová rýha s útržky zdiva.

Na ploše 165 x 190 cm byly ve čtverci 7/13 vybrány i vrstvy uvnitř prostory C horního paláce, kde byla částečně objasněna složitá stratigrafie zřícených a prohořelých pater paláce až po podlahu suterénu.

Výzkum hradu Rokštejna v sezóně 1986 upřesnil dále stavební vývoj hradu, zejména důležité období počátků panského sídla ve 2. polovině 13. až 1. polovině 14. století a přinesl řadu důležitých dokladů hmotné kultury tohoto období. Cenné jsou i nové poznatky o paláci horního hradu, které budou jistě rozmnoženy po dokončení výzkumu v této části lokality v roce 1987.

Bericht über die Erforschung der Burg Rokštejn, Kat. Geb. Brtnice im Jahre 1986 /Bez. Jihlava/. Die sechste Etappe der archäologischen Rettungsgrabung der Burg Rokštejn konzentrierte sich auf die Fortsetzung der Abdeckungen auf den bereits in Arbeit genommenen Flächen des verschütteten Grabens der ursprünglichen Burg aus dem 13. Jahrhundert /Objekt 84/ im mittleren Teil des Hofes der unteren Burg, ferner auf den Raum um den Turm der unteren Burg und um die Burgmauer-Kammer G. Die Hauptabdeckungsarbeiten konzentrierten sich auf den Hof der oberen Burg /Objekt 106, 125/, den östlichen Verlauf der älteren Burgmauer und man hat auch die Grabung im Raume C des Palastes der oberen Burg eröffnet. Die Grabung des Hofes der oberen Burg steht bereits vor der Beendung. Die Abdeckungsarbeiten im Jahre 1986 präzisieren ferner die Bauentwicklung der Burg, besonders den wichtigen Zeitabschnitt der Anfänge des Herrensitzes in der 2. Hälfte des 13. bis 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts, und brachte eine Reihe wichtiger Belege der materiellen Kultur dieses Zeitabschnittes. Wertvoll sind auch die neuen Erkenntnisse über Palast der oberen Burg, die gewiss nach Beendung der Grabung in diesem Teil der Lokalität im Jahre 1987 vermehrt werden.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM NA HRADĚ V ÚSOVĚ /okr. Šumperk/

Vladimír Goš, Okresní vlastivědné muzeum Šumperk

Hrad Úsov leží na úpatí Úsovské vrchoviny, která se rozkládá na levé straně řeky Moravy severovýchodně od Mohelnice. Ke zřízení fortifikace byla využita nevýrazná ostroha exponovaná k východu, dnes má hrad oválný tvar o rozměrech 120 x 80 m. Dříve byl rozpoznán ve východní části hradu na Moravě ojedinělý stavební typ, kastel francouzského typu /Goš 1985, 303/. Jeho základní obranný systém představují válcovité věže o vnějším průměru 8 m, vzdálené od sebe v pravidelných intervalech 16 - 18 m, spojené rovnou hradbou. Doposud známe šest kruhových věží a jednu čtyřhrannou.

Úkolem archeologického výzkumu v letošním roce bylo nalézt průběh hradby v západní části

hradu. Na nádvoří jsme proto položili sondy ve směru západ - východ vzájemně na sebe navazující. Prokázaly, že terén v době postavení hradu měl velmi členitý reliéf, uprostřed nádvoří se nalézal zhruba v dnešní úrovni, v severní a jižní prudce klesal dolů. Ve zkušební sondě se podařilo zachytit hradbu, vycházející z věže zvané Vlašimka a probíhající napříč nádvořím. Další zbytky hradby se nalézaly v jihozápadní části nádvoří.

Průzkum prokázal, že hrad měl původně dvoudílnou dispozici a zabíral zhruba dnešní plochu. Systematický výzkum bude v příštím roce pokračovat.

Literatura:

Goš, V. 1985: Hrad Úsov - jeho úloha a význam při kolonizaci severní Moravy ve 13. století, Archaeologica historica 10, 303-307.

Feststellungsgrabung auf der Burg in Úsov /Bez. Šumperk/. Die Burg Úsov liegt am Fusse des Úsover Hügellandes von Úsov, nordöstlich von Mohelnice. Früher hat man in der Disposition in Mähren einen vereinzelten Bautyp, das sog. französische Kastell unterschieden. Die Grabung im heurigen Jahr richtete sich auf den Burghof. Sie erwies, dass die Burg eine zweiteilige Disposition hatte und das ursprüngliche Terrain des 13. Jahrhunderts sehr gegliedert war.

SONDÁŽNÍ VÝZKUM NA HRADĚ ROŽNOV /o. Rožnov pod Radhoštěm, okr. Vsetín/

Jiří Kohoutek, Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy Gottwaldov

V srpnu 1986 proběhl menší zjišťovací průzkum v areálu rožnovského hradu.

Hrad byl postaven na temeni výrazného vrcholu lidově nazývaného Hradisko /kóta 522 m/, situovaném na levém břehu Bečvy a vzdáleném asi 2 km vzdušnou čarou od středu dnešního města Rožnova jihozápadním směrem.

Vlastní jádro hradu, kde jsou dosud patrny zbytky zdiva, má tvar nepravidelného lichoběžníku o délce přes 36 m a šířce 26 m a 20 m v orientaci delší osy přibližně ve směru sever - jih. Obehnáno je parkánem dobře patrným na západní straně. V areálu lokality byly položeny menší sondy, dvě v prostoru vlastního hradního jádra a dvě v parkánu.

Zjištěná stratigrafie ukázala mocnou požárovou vrstvu, která obsahovala v převážné míře keramiku datovatelnou do rozmezí 15. a 1. poloviny 16. století. Pouze ve dvou sondách se podařilo zachytit pod touto vrstvou patrně původní horizont hradu, který obsahoval nevelké množství keramických fragmentů, datovatelných do 14. století.

Archeologické poznatky vedou k závěru, který není nikterak v rozporu s dosud známými fakty z písemných pramenů. Rožnovský hrad vznikl patrně kolem poloviny 14. století /vlastní hradní jádro/ a k jeho podstatnému rozšíření a přestavbě došlo v průběhu po polovině 15. století. Hrad byl jako sídlo lupičů z rozkazu císaře Ferdinanda I. obsazen a pobořen roku 1539 /Hosák 1967, 329/, ale přežíval až do 17. století, kdy byl patrně opuštěn definitivně a jeho funkci převzal hospodářský dvůr pod hradem, připomínaný již v 16. století.

Literatura:

Hosák, L. 1967: Historický místopis Moravy a Slezska, Ostrava.

Tastgrabung auf der Burg Rožnov /Bez. Vsetín/. Im August 1986 verlief eine kleinere Feststellungsgrabung im Areal der mittelalterlichen Burgwüstung Rožnov, Bez. Vsetín.

Die gewonnenen archäologischen Erkenntnisse, die nicht im Widerspruch mit den schriftlichen Quellen stehen, ermöglichen die Gründung der eigentlichen Burg in der Wende des 13. und 14. Jahrhunderts und ihre wesentliche Erweiterung und Umbau in der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts vorauszusetzen. Niedergebrannt und teilweise zerstört war sie im Jahre 1539, aber sie überdauerte bis in das 17. Jahrhundert.

ZANIKLÝ STŘEDOVĚKÝ HRAD NA KATASTRU OBCE KOMŇA /o. Bojkovice, okr. Uherské Hradiště/

Jiří Kohoutek, Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy Gottwaldov

V červenci roku 1986 proběhl menší zjišťovací sondážní výzkum na lokalitě zaniklého středověkého hradu na katastru obce Komňa /nyní místní část Bojkovic/, okres Uherské Hradiště.

Samotná lokalita, místním názvem označovaná jako "Hrádek", je vzdálena od obce asi 1 km vzdušnou čarou západním směrem od obce na výrazné ostrožně /Hrádek, kóta 522/. Delší osou je lokalita orientována ve směru východ-západ a dělí se na několik částí. Vlastní jádro hradu se rozkládá na východním konci ostrožny a má tvar nepravidelného oválu o průměru kolem 30 m. Na povrchu nebyly patrny žádné stopy zástavby, pouze plocha hradního jádra byla ve značné míře poškozena recentními amatérskými výkopy. V západní části hradního jádra byl nápadný pahorek, převyšující okolní plató téměř o 2 m. Jak bylo potvrzeno výzkumem, jednalo se o destrukční kužel válcové věže o vnějším průměru 8-10 m. Sondy, položené v prostoru hradního jádra, zachytily v podstatě shodnou situaci. Pod humusovitým povrchem se objevila kulturní vrstva o mocnosti 30-40 cm, která dosedala na původní skalnaté podloží, sonda položená při jižním okraji vlastního hradu odkryla pozůstatky obvodové hradby z lomeného kamene, s poměrně nekvalitním pojivem, o šířce kolem 200 cm. Vnější líc hradby byl značně destruován.

Vlastní hrad je obehnán hlubokým příkopem, na jižní straně zaplněným značnou měrou kamennou sutí, a před něho byl navršen ještě val, který také chránil předhradí, situované západním směrem od hradního jádra. Předhradí mělo tvar nepravidelného lichoběžníku o rozměrech cca 15 x 20 x 8 m a výzkum ukázal, že zde byly zbudovány jen dřevěné stavby patrně srubové konstrukce. Ve vzdálenosti asi 30 m od čela předhradí západním směrem jsou v terénu patrny relikty značně poškozeného předsunutého opevnění.

Získaný archeologický materiál tvořila v převážné míře keramika. Zastoupené jsou zde kolmo vytažené okraje, keramická hmota obsahuje tuhu a povrch je překryt tenkou hnědočervenou engobou, jako výzdobný prvek je zde zastoupena jednoduchá vlnice. Početněji jsou zastoupeny okraje šikmé, různě seříznuté a hraněné, objevují se i okraje ovalené. Z železných předmětů zde byla zastoupena především militaria /hroty šípů/ a součásti koňského postroje.

Celý nálezový soubor lze datovat od poloviny, resp. sedmdesátých let 13. století, po počátek 15. století. Lokalita zanikla s největší pravděpodobností požárem a její násilný zánik lze s největší pravděpodobností spojovat s tažením uherských a husitských vojsk na východní Moravu ve třetím desetiletí 15. století.

V písemných pramenech se Komňa objevuje poprvé v roce 1261 na zakládacím falzu vizovického kláštera, k roku 1385 je uváděn Dětoch z Komně, v letech 1408 až 1418 zde seděli Adam a Dražek z Hrádku /Hosák 1938, 433/. Roku 1448 Kunhuta /Kunka/ z Cimburka a na Jičíně intabulovala Ctiborovi z Landštejna a na Světlově ves Komňa s pustým hradištěm a pustou osadou Přečkovice /ZDO II., 34, 235/ a roku 1517 se mluví o Komni s hradem pustým Zuvačovem /ZDO II., 201, 25/.

Literatura:

Hosák, L. 1938: Historický místopis země moravskoslezské, Brno.

Mittelalterliche Burgwüstung im Kataster der Gemeinde Komňa /Bez. Uherské Hradiště/. Im Juni 1986 verlief eine Feststellungsgrabung auf der mittelalterlichen Burgwüstung im Kataster der Gemeinde Komňa, Bez. Uherské Hradiště.

Die Burg war auf einer Sporenlage /Hrádek, Kote 522 m/ irgendwann zu Beginn der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts errichtet worden und wüstete irgendwann zu Beginn des 15. Jahrhunderts, höchstwahrscheinlich während der hussitischen Revolution. Der eigentliche Burgkern war mit einem gemauerten Wall umgeben, an ihrer Stirn stand ein zylinderförmiger Turm. In schriftlichen Quellen wird diese im Jahre 1448 als ein verödeter Burgwall erwähnt, zum Jahre 1517 kann man vielleicht zu dieser die Bezeichnung "die öde Burg Zuvačov" beziehen.

PRŮZKUMNÁ SONDÁŽ V AREÁLU HRADU BUCHLOVA, k. ú. BUCHLOVICE /o. Buchlovice, okr. Uherské Hradiště/

Jiří K o h o u t e k , Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy Gottwaldov -
Jiří N o v o t n ý , Okresní památková správa Buchlovice

V rámci připravované generální rekonstrukce hradu Buchlova proběhl menší zjišťovací výzkum. Podmínky průzkumu byly značně omezeny, vzhledem k fungujícímu provozu hradu, který patří mezi jednu z nejnavštěvovanějších kulturních památek v Jihomoravském kraji.

Byly položeny tři sondy v prostoru hradního parkánu a jedna v suterénním prostoru východní hranolové věže hradu.

Při průzkumu v parkánu se zjistilo, že původní hrad byl zbudován na výrazné skalní kupě. Stratigrafie v sondách ukázala vcelku shodnou situaci. Pod slabou humusovitou vrstvou se objevily mocné barokní a renesanční navážky, sahající místy až do hloubky 200 cm, obsahující však také rozptýlené keramické fragmenty datovatelné do 13. - 14. století /několik zlomků lze zařadit do 1. poloviny 13. století/. Pod těmito vrstvami z mladší doby se objevila 5 - 10 cm mocná, tmavá požárová vrstva, pod níž se v severní části parkánu uchovala částečně vrstva, obsahující keramiku 14. - 15. století a navazující na relikt původní parkánové hradby. Průběh této hradby byl zjištěn v hloubce 180 cm pod úrovní současného terénu.

Sonda v suterénní prostoře východní věže hradu narazila v hloubce 25 - 30 cm na původní skalní podloží. Získané archeologické nálezy z tohoto prostoru pak lze datovat od poloviny 15. století výše. Zjištěná archeologická situace naznačuje značné poškození hradu po polovině 15. století patrně v souvislosti s válečnými operacemi uherského krále Matyáše Korvína.

Vedle keramiky a železných předmětů byly také nalezeny zlomky architektonické výzdoby původního hradu. Jedná se o zlomek hlavice a ostění okna, pocházející patrně z hradní kaple, situované v průjezdní věži a objevené v roce 1956.

Výzkum v prostoru hradu bude pokračovat, a to v součinnosti s plánovaným historicko-stavebním průzkumem stavebního organismu celého buchlovského hradního komplexu.

T a s t g r a b u n g i m A r e a l d e r B u r g B u c h l o v / B e z . U h e r s k é H r a d i š t ě /. Im Juli 1986 verlief eine Feststellungsgrabung im Areal der Burg in Buchlovice. Die Grabung brachte schwerwiegende Erkenntnisse über die Beschädigung der Burg nach der Mitte des 15. Jahrhunderts und sporadische Funde, die die Möglichkeit ihrer Entstehung vor der Mitte des 13. Jahrhunderts andeuten.

K LOKALIZACI ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ OSADY PETROVA LHOTA /PETROVICE/, k. ú. ŠTĚPÁN /o. Brumov - Bylnice, okr. Gottwaldov/

Jiří K o h o u t e k , Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy Gottwaldov

V červnu 1986 byla provedena intenzívní povrchová prospekce v prostoru bývalého panského dvora, nazývaného Petrostudně, na katastru Brumova - Bylnice /místní část Štěpán/, okr. Gottwaldov. Do těchto míst byla kladena ZSO Petrovice, uváděná při vkladech v letech 1515 a 1521 jako osídlená /ZDO II., 189, č. 158; 223, č. 10/.

Při průzkumu však byly nalezeny jen stopy po původním rozsahu hospodářského dvora, který v těchto místech vznikl až v 18. století. Nebyly zachyceny žádné relikty, svědčící o přítomnosti ZSO, a ani jeden získaný nález nelze zařadit do průběhu 16. století.

V této souvislosti je nutno poukázat na skutečnost, která ostatně vyplývá i z rozboru dochovaných písemných pramenů /Kobliha 1932/, že Petrovská Lhota, resp. Petrovice byl původní název dnešní osady Francova Lhota, okr. Vsetín. Na základě negativní povrchové prospekce na trati Petrostudně u Brumova - Bylnice můžeme oprávněně předpokládat, že Petrovská Lhota /Petrovice/, uváděná jako ZSO /Hosák 1938, 440/ je vlastně původní název dnešní Francovy Lhoty a nelze ji tedy zařadit mezi zaniklé středověké osady.

L i t e r a t u r a :

Hosák, L. 1938: Historický místopis země moravskoslezské, Brno.
Kobliha, K. 1932: Naše Valašsko III, 128-133.

Zur Lokalisierung der mittelalterlichen Dorfwüstung Petrova Lhota / Petrovice/ im Gottwaldover Raum / Bez. Gottwaldov/. Bei einer Geländebegehung des Ortes, wohin die Dorfwüstung Petrovice, Petrovská Lhota lokalisiert worden war, und die völlig negativ ausklang und nur Spuren von der Existenz eines Wirtschaftsgehöftes aus dem 18. Jahrhundert brachte, erscheint die Möglichkeit als wahrscheinlich, dass Petrovská Lhota eigentlich die ursprüngliche Benennung der heutigen Gemeinde Francova Lhota, Bez. Vsetín ist.

LOKALIZACE VŠETRAPSKÝCH TVRZIŠŤ, k. ú. ČEJKOVICE /okr. Hodonín/

Miroslav Plaček, Strážnice

/Obr. 28/

Zaniklou středověkou osadu Všetrapy lokalizoval I.L. Červinka /1942, 28/ mezi vinohradní trať Šatrapky a zmizelý Satrapský rybník přibližně 3 km jihozápadně od Čejkovic a V. Nekuda /1961, 117/ se k němu v tomto smyslu připojil. V pramenech se zde uvádí dvě tvrze, jejichž zbytky byly v literatuře pokládány za zcela zničené /Nekuda-Unger 1981, 319/. Při terénní revizi byly v místě, starousedlíky zvaném Hrádky, zjištěny cca 600 m severozápadně od silničního mostku přes pravobřežní přítok Prušánky, tekoucí od Vrbice, reliéfní stopy, příslušející pravděpodobně těmto opevněným sídlům. Jde o dva výběžky ze severovýchodního údolního svahu do nivy vodoteče, oddělené bočním úvalem. Oba mají zaoblený tvar /průměr 30 a 25 m/, výšku nad nivou 6,5 m a jsou osově vzdáleny 160 m. Přes srovnání orbou jsou vymezeny ze tří stran ještě výraznými svahy a i na severovýchodních stranách je zřetelné projmutí po šíjových příkopech přibližné šířky 12 - 15 m. Vrcholové plošiny jsou oproti ostatnímu povrchu výrazně zbarveny žluticí, snad svědčící o nasypání sterilní zeminou z fortifikačních zemních prací. Přestože povrchový sběr byl negativní, zdá se, že oba útvary jsou zbytkem tvrzí, uváděných v pol. 14. století a poč. 15. století již pustých /cf. výše uvedenou literaturu/.

Literatura:

Červinka, I.L. 1942: Zapomenuté hrady, hrádky a tvrze moravské. Rkp. v archivu AÚ ČSAV Brno.
Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.
Nekuda, V. - Unger, J. 1981: Hrádky a tvrze na Moravě. Brno.

Lokalisierung der Všetraper Festen, Kat. Geb. Čejkovice / Bez. Hodonín/. In das Tal des rechten Zuflusses der Prušánka 3,5 km südwestlich von Čejkovice dringen aus dem nordöstlichen Hang zwei Vorsprünge im Durchmesser von 30 und 25 m ein, 6,5 m über die Talaue erhöht. Die beackerten Gipfelplateaus sind vom Löss verfärbt, das aus den ursprünglichen Gräben herausgeworfen wurde, und nach diesen auf der Nackenseite eine Senkung blieb. Es hat den Anschein, als ob es sich um Spuren von zwei Festen der mittelalterlichen Dorfwüstung Všetrapy handeln würde, die im 14. und 15. Jahrhundert erinnert werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM ZŘÍCENINY HRADU U PLEČÍ /o. Jindřichov, okr. Šumperk/

Miroslav Plaček, Strážnice

/Obr. 29/

Nevelké zbytky hradu jsou situovány na konci dlouhé ostrožny nad soutokem potoka Staříče a Branné ve výši přibližně 510 m n. m. Přístupová šíje se před hradem zužuje na šířku až 5 m nebo je komunikační pruh sevřen mezi skalisko a okraj prudkého svahu. Asi 40 m před čelem hradu je šíje přerušena 7 m širokým příkopem, přičemž náznaky dalších dvou překopů jsou ještě dále západním směrem. Předhradí je dlouhé 29 m, obsahuje na jihozápadě podélnou vyvýšeninu a severovýchodním směrem z něho vybíhá val uzavírající příkop. Plošina nad ohybem valu ukončená skalním srázem nebyla asi do ohrazení pojata.

Za šíjovým příkopem 10 - 15 m širokým a 3,5 m hlubokým je zřetelný líc zaoblené plášťové zdi, která má na jižní straně výšku přes 3 m a sílu 2,5 m. Na východě lemuje terénní zlom, za nímž jsou však ještě stopy ohrazení a prohlubně umělého původu, ovšem již beze zbytků zdiva. Vnitřní zástavba je nejasná. Nějaké objekty mohly stát při jižní hradbě, vyvýšenina 5 x 12 m

je ve středu severní části. Dispozičně se hrad jeví jako jeden z reprezentantů typu s plášťovou zdí, hojnější zejména na Moravě a ve Slezsku /Plaček 1982/.

Hrad nemá historické jméno a bývá nazýván Pleče /Berger 1933, 68/ podle blízké osady, která ale vznikla až v polovině 16. století. V jejím názvu však vidí L. Hosák a R. Šrámek /1980, 253/ původní jméno hradu. Z okolních vsí se roku 1325 připomínají Hanušovice /CDM VI, č. 289, 223/, roku 1351 Habartice /CDM VIII, č. 81, 51/ a roku 1382 Pusté Žibřidovice /CDM XV, č. 225, 194/. Vzhledem k obsahu listiny obdarování Kameneckého kláštera z roku 1325 /CDM VI, č. 289/ a metaci kolštejnského, novohradsko-šumperského a rudského panství na počátku 15. století /ZDO VI, 725; ZDO X, 11; Sedláček 18, č. 738/ se jeví, že k hradu mohly příslušet nejpravděpodobněji Hanušovice a Habartice. Rovněž je pravděpodobné, že sloužil k ochraně cesty údolím Branné k Ramzovskému sedlu a mohl být mocenskou protiváhou wüstenhubského Kolštejna /Branné/, vzniklého na úchvatu počátkem 14. století /Hosák 1968, 12/ a současně závorou jejich dalšího pronikání. Stavebníkem mohl být jak zeměpán, tak páni z Lipé, kteří pronikali v počátku 14. století z údolí Moravy proti proudu jejich přítoků. Bohužel, ani pokus o povrchový sběr nepřinesl žádný hodnotitelný materiál, takže můžeme pouze předpokládat založení hradu v 1. třetině 14. století a jeho zánik nejpozději na počátku století následujícího.

L i t e r a t u r a :

Berger, K. 1933: Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhundert. Brünn.
Hosák, L. 1968: Hrad Kolštejn /Branná/ a jeho majitelé, Severní Morava 16, 11-17.
Hosák, L. - Šrámek, R. 1980: Místní jména na Moravě a ve Slezsku II. Praha.
Plaček, M. 1982: K problematice hradů s plášťovou zdí na Moravě, Archaeologia historica 7, 335-351.
Sedláček, A. 1914: Zbytky register králův římských s českých z let 1361 - 1480. Praha.

O b e r f l ä c h e n u n t e r s u c h u n g d e r B u r g r u i n e b e i P l e č e , K a t . G e b i e t J i n d ř i c h o v / B e z . Š u m p e r k / . Die Burg stand am Ende einer langen Sporenlage oberhalb des Zusammenflusses des Baches Staříč und des Flüsschens Branný. Die nicht markante Vorburg ist 29 m lang und aus dieser verläuft der Wall, auf der NW-Seite einen 10-15 m breiten Nackengraben beschliessend. Der Burgkern ist teilweise von einer abgerundeten 2,5 m starken Mauer begrenzt. Obwohl keine klare innere Teilung besteht, hat es den Anschein, dass es sich um den Typ einer Mantelmauerburg handelt. Der Name Pleče ist von einer jüngeren Niederlassung abgeleitet, kann aber auch eine Tradition widerspiegeln. Aus historischen Umständen kann von der Entstehung der Burg im 1. Drittel des 14. Jahrhunderts und von der Wüstung spätestens zu Beginn des 15. Jahrhunderts erwogen werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM HRADNÍ ZŘÍCENINY U BOŇKOVA /o. Hranice, okr. Přerov/

Miroslav P l a č e k , Strážnice

/Obr. 30/

Na skalnaté ostrožně vpravo od silnice spojující Hranice s Potštátem, asi 3,5 km jihovýchodně od Potštátu, jsou situovány zbytky zříceniny hradu, který byl ve vlastivědné literatuře omylem nazýván Puchart /Bartovský 1909, 27/. V ústech místního německého obyvatelstva měl však jméno Pustý /Götz 1932, 14/ nebo Sudetský zámek /Krška 1968, 17/. Stál nad soutokem Kouteckého potoka a Veličky a ovládal cestu, vedoucí údolím této říčky. Na rozdíl od nejnovějších popisů /Hrady 1983, 186/ měl dva rovnocenné a prakticky samostatné díly.

První zaujímal místo, ve kterém přecházel zužující se ostroh v úzký skalnatý hřeben. Od nástupní, do šířky rozepjaté strany, byl oddělen obloukem valu a příkopu 20 - 25 m širokého. Val se ze 2 m na jihu rozšiřoval až na 7 m na severu, kde byl asi vstup, jehož trasa vedla přes další 10 m široký příkop. Vlastní ohrazený areál byl 37 m dlouhý a jeho šířka se měnila od 28 do 14 m. Podél západní strany jsou stopy zděné obvodové zástavby, relikt dalšího objektu je v jihovýchodním rohu.

Nevýrazná příčná deprese odděluje tuto část od hřebene, který je ve vzdálenosti přibližně sta metrů přerušen hlubokou ve skále vytesanou průrvou. Za ní jsou na konci ostrožny pozůstatky druhého dílu. Skládá se z masivní příčné zdi /š. 6,5 m/ jednoznačně zbudované jako štít chránící za ní stojící obytnou věž, z níž se zachovala západní stěna 2,6 m silná. Vzhledem k ploše, kterou měl stavebník k dispozici, mohla mít rozměry cca 12 x 10 m a měla v přízemí dveřní i okenní otvory. Přístup k této části hradu vedl po úzké terase jižně od předního dílu podél hřebene a

po překonání příkopu mostem ústil do branky, jejíž rovná špaleta se dochovala v jižní části štítové zdi. Na severu je pod skalou patrná prohlubeň původní studně nebo cisterny přístupná z ohrazené plošinky. Vzhledem k existenci obytné složky a vodního zdroje, nelze pokládat východní díl za pozdější předsunuté opevnění. Západní část ale není zase typickým předhradím, neboť měla samostatný vstup a cesta k zadnímu hradu neprocházela jím, ale jen v jeho blízkosti. Jde o ojedinělý případ hradu se dvěma samostatnými díly, ať již byl vynucen terénní situací, která nedovolovala výstavbu předhradí na úzkém a členitém hřebeni nebo dělbou hradu mezi dva majitele.

Co se historických zpráv týká, domnívám se, že se k lokalitě vztahuje predikát Záviše z Potštátu /CDM VI, č. 196, 150/, datovaná I. Krškou do roku 1318 a že je tedy původním Potštátem - sídlem panství kolonizovaného na přelomu 13. a 14. století. Po výstavbě tvrze ve městě byl opuštěn, což dokládá zápis v zemských deskách z roku 1408, kde se jmenuje "Hradistye eciam appellatum Potstat cum curia" /ZDO VII, 660/. Je velmi nepravděpodobné, že by tvrz spojenou s městskými hradbami, u níž navíc nemohl být dvůr, nazývali hradištěm - místem po zaniklém hradě.

Literatura:

Bartovský, V. 1909: Vlastivěda moravská. Hranický okres. Brno.
Götz, F. 1932: Sagen des Bezirkes Mähr. Weisskirchen. Lipník.
Hrady 1983: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Severní Morava. Praha.
Krška, I. 1968: K otázce Puchartu a prvním zmínkám o Potštátu, Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 139, 16-19.

Oberflächenuntersuchung der Burgruine bei Boňkov /Bez. Přerov/. Die Ruine befindet sich auf einer Sporenlage oberhalb des Zusammenflusses des Baches Koutecký und der Velička zwischen Hranice und Potštát. Sie besteht aus zwei selbständigen Teilen. Der erste /37 x 28 - 14 m/ war an der Übergangsstelle der Sporenlage in einen felsigen Kamm und von der Zugangsseite teilweise durch einen verdoppelten Graben und Wall geschützt. Am Ende des Kammes sind hinter dem schrägen felsigen Graben und der Schildmauer /Breite 6,5 m/ Relikte eines Wohnturmes /ca. 12 x 10 m/. Die Trasse des Zuganges zu diesem Teil führte nicht durch den westlichen Abschnitt, sondern unter diesem, so dass es sich nicht um den Kern und Vorburg im klassischen Sinne des Wortes handelt. Die Burg ist scheinbar das historische Potštát, von dem im Jahre 1318 Záviš berichtet. Nach dem Aufbau der Feste in der Stadt wurde die verlassen /im Jahre 1408 ist sie wüst/.

STŘEDOVĚKÝ HRÁDEK U PULKOVA /o. Radkovice u Hrotovic, okr. Třebíč/

Miroslav Plaček, Strážnice

/Obr. 31/

Stručný příspěvek navazuje na objev jednodílného hrádku dr. J. Ungerem/1985/. Stavitel hrádku využil krátkého skalnatého výběžku z plošiny do údolí Rokytné 1100 m vsv od osady Pulkov. Kromě 8 m vysokého skalnatého ukončení výběžku je obytný areál sídla ze tří stran obklopen příkopem a materiál z něho vykopaný byl vyhozen na okružní val. Příkop má šířku 10 - 12 m a na šíjové straně je asi 1,5 m hluboký. Na horní ploše /26 x 20 m/ jsou stopy jediného zahloubeného objektu, u kterého je také vidět kus líce obvodové zdi, zděné na vápennou maltu.

Přibližně 200 m jižně odtud jsou v rozšířeném místě údolí na terénu vidět pravidelné plochy odlišně zbarvené půdy a velké hromady kamenů, odstraněných ze zoraných pozemků. Obojí svědčí o existenci středověké osady, která byla pravděpodobně hospodářským zázemím hrádku. Stála na okraji rozsáhlého lesního komplexu /Hostimský les/, jímž protékala Rokytná. Mezi Příštpem na Jaroměřicku a Pulkovem nebyl na jejím toku, jinak dost využívaném, ani jediný mlýn. "Polkovský" mlýn se připomíná roku 1571 /Dvorský 1916, 232/. V. Nekuda /1961, 157/ uvádí v okolí ZSO Urbanice v prostoru jižně od Radkovic v trati Za urbanicou. Za úvahu rovněž stojí dosud nelokalizovaná osada Holawich z konfirmace zboží proboštství sv. Hypolita z roku 1252, která je uvedena mezi Radkovicemi a Račicemi /CDM III, č. 178/ a Dalibořice /CDB III, č. 74/.

Literatura:

Dvorský, F. 1916: Vlastivěda moravská. Hrotovský okres. Brno.
Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.
Unger, J. 1985: Mittelalterlicher Hausberg bei Pulkov /Bez. Třebíč/, PV 1983, 69.

Mittelalterlicher Hausberg bei Pulkov, Kat. Geb. Radkovice / Bez. Třebíč/. Der Beitrag knüpft an die Entdeckung des Hausberges von Dr. J. Unger an. Er steht auf einem felsigen Ausläufer in das Tal der Rokytná und von drei Seiten ist er von einem Graben und Wall umgeben. Das Wohnareal /26 x 20 m/ hat im NO Reste eines Umfangsgemäuers. Südlich des Hausberges sind im Tal Spuren einer mittelalterlichen Dorfwüstung, seines wirtschaftlichen Hinterlandes. Dies kann eine von den Niederlassungen sein /Urbanice, Holawich, Dalibořice/, die in der Umgebung erinnert werden.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM ZŘÍCENINY HRADU DĚDIC, k. ú. Dědice /o. Vyškov, okr. Vyškov/

Miroslav Plaček, Strážnice, Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 32/

Stavebník využil k postavení hradu rozlehlý, ale nízký výstupek masivu Drahanské vrchoviny do záhybu Velké Hané na dnešním severním okraji osady Hamiltony ve výšce 300 m n. m. Dispozice je dvojdílná. Předhradí tvaru obdélníka se zkosenými nebo zaoblenými rohy je 72 m široké a 65 m dlouhé. Část jeho obvodu lemuje až 6 m široké valové těleso místy s pozůstatky zdí na povrchu. Další stopy zástavby nejsou patrné, neboť plocha byla kultivována pro sad. Od šíje je předhradí odděleno mohutným půlkruhovým příkopem, jenž je až 30 m široký a oproti vnějšímu valu až 11 m hluboký. Před vnějším valem je další příkop 16 - 24 m široký a nyní 4 m hluboký. Jeho dno je však vyrovnáno a využíváno jako louka. Val je na jihozápadě rozvezen a na severovýchodě byl nad říčkou ukončen nějakým fortifikačním objektem.

Jádro hradu má podobu zužujícího se čtyřúhelníka délky 50 m a šířky od 51 m v čele do 21 m vzadu. Příkop mezi hradem a předhradím má šířku přibližně 20 m a hloubku 4,5 m. Po obvodu jádra vystupují na několika místech zbytky zdiva obvodové hradby, na jihovýchodě dokonce s dochovaným lícem. Na přístupové straně je 4 m široká terasa, asi relikt parkánu. Povrch jádra byl upraven nedávno pro podium a hlediště, staršího původu je zřejmě sníženina podél jihovýchodní strany.

Při povrchovém průzkumu se podařilo získat z akropole 18 středověkých střepů, dosti velký soubor keramiky ze starších sběrů a výkopů bez bližších nálezových okolností je uložen ve vyškovském muzeu. Až na výjimky působí hrnčina jednotným dojmem. Je vyrobena ze středně zrnité hlinitopísčité suroviny vypálené v šedých odstínech. Jen vzácně se ve hmotě několika zlomků hrnců a zásobnic vyskytla tuha. Převažují vzhůru vytažené, méně vyhnuté - hraněné či přehnuté okraje hrnců, vyskytují se i části džbánů několika variant, zvonových a kónických poklic, kahanů a zásobnic. Ve výzdobě zjišťujeme vedle žlábkové šroubovice ještě hojně i ryté linie, vlnice a vzácněji i vpichy, zcela ojediněle i pás otisků radélka na vnější ploše vytaženého okraje. Upřesnit dataci této keramiky, prozrazující výrazná regionální specifika zvláště směrem nahoru, není zatím možné. Z nejbližších analogií lze uvést soubor publikovaný z nedalekého hradu Stagnova /Bolina 1980, 271, 272, obr. 5/. Rámcově jde o hrnčinu poslední čtvrti 13. a podstatné části 14. století. Některé ovalené okraje a střepy tenkostěnných výdutí je možné klást i do 15. století, vyskytly se však v zanedbatelném počtu.

Přímou zprávu o hradu obsahuje sice až zápis z roku 1381, avšak roku 1278 se po něm píše proslulý Milota. Před tímto datem se roku 1269 zcela ojediněle nazývá "z Kvasic", později ale výlučně "z Dědic" /ZDO IV, č. 14; CDB V/2, č. 858,578; č. 592,184/. Zdá se, že po Milotově smrti na počátku 14. století přestal hrad sloužit k trvalému pobytu majitelů panství. Ve 2. polovině 14. století náležel pánům ze Šternberka, kteří zde podle listiny z roku 1372 měli svého purkrabího /CDM XV, č. 138, 118/. Roku 1381 se nazývá "starým" oproti "novému" Stagnovu. Jako "starý", nikdy ne pustý, je jmenován po delším mlčení i v zápisech z let 1526 a 1537, zatím co k roku 1480 a 1511 se v obdobných výčtech majetku zmiňuje jen ves či městečko Dědice /Zemek-Turek 1983, 526; ZDO XXIV, č. 48, 299; XII, č. 28, 9; XVII, č. 86, 175/. Přitom Stagnov se roku 1537 výslovně zve pustým.

Dědický hrad postavil s největší pravděpodobností v sedmdesátých letech 13. století Milota z Dědic. Existoval asi ještě na sklonku 14. století, delší přežívání v 15. století zatím nelze doložit.

Literatura:

Bolina, P. 1980: Hrad Templštejn, k. ú. Jamolice, okr. Znojmo a jeho vztah k chronologii hradů s plášťovou zdí na Moravě, Archaeologia historica 5, 267-276.

Zemek, M. - Turek, A. 1983: Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173 - 1526, SAP XXXIII, 149-296, 483-527.

Oberflächenuntersuchung der Burgruine Dědice, Kat. Geb. Vyškov - Dědice /Bez. Vyškov/. Die zweiteilige Burg befindet sich auf einer Sporenlage oberhalb des nördlichen Randes des Dorfes Hamiltony in einer Höhe von 300 m ü. M. Die längliche Vorburg im Ausmass von 72 x 65 m säumt teilweise den Wall, der Mauerüberreste überdeckt. Weitere Spuren der Verbauung waren durch landwirtschaftliche Kultivation vernichtet worden. Vom Nacken ist die Vorburg durch zwei mächtige Gräben mit einem Wall inmitten abgeteilt. Ebenfalls durch einen Graben ist der Burgkern im Grundriss eines sich verjüngenden Viereckes im Ausmass von 50 x 21 - 50 m ausgegliedert. Längs des Umfanges treten Mauerreste des Umfangwalles auf. Die Innenfläche hat man vor nicht langer Zeit zu einem Amphitheater hergerichtet.

Bei der Oberflächenuntersuchung gelang es von der Akropolis 18 Scherben zu gewinnen, ein grösserer Komplex ist im Museum in Vyškov deponiert. Die Keramik kann man in der absoluten Mehrzahl in den Abschluss des 13. und in den Verlauf des 14. Jahrhunderts legen, einen unscheinbaren Teil auch in das 15. Jahrhundert. Historische Quellen erlauben den Ausbau des Sitzes in die siebziger Jahre des 13. Jahrhunderts /1278 Milota von Dědice/ zu legen. Im Besitz der Herren von Šternberk stand die Burg noch an der Neige des 14. Jahrhunderts, über ein Überleben tiefer in das 15. Jahrhundert haben wir keine genügenden Unterlagen.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM OPEVNĚNÉHO SÍDLA V RUMBERKU /o. Deštná - Roubanina, okr. Blansko/

Miroslav Plaček, Strážnice, Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 33/

Relikty středověkého opevněného sídla jsou situovány nad východním okrajem zástavby osady Rumberk, v ostrožné poloze na levobřeží potoka Zavadilky v nadmořské výšce 453 m. Od náhorní plošiny na východě je hrádek oddělen obloukem příkopu a mohutného valu. Příkop je 18 m široký a 6 m hluboký, val má v patě šířku 18 m a mírně převyšuje centrální pahorek. Kolem jádra obíhající okružní příkop a val, který navazuje na násep v čele, je narušen na jihu lesní cestou a na jihozápadě lomem. Příkop dosahuje šířky 15 - 22 m.

Obytný areál má půdorys přibližně čtvrtkruhové výseče o poloměru 23 m a v jeho severovýchodní části je mírně zvýšené místo 13 x 13 m, snad po věžovém stavení. Zřetelné prolákliny jsou zčásti novodobého původu. Ještě v první půli tohoto století zde byly patrné zbytky zdí, při jejich záměrném odstraňování byly údajně nalezeny spoušť samostřílu, tesák a další železné předměty. Uvádí se také výskyt přepálené mazanice, což svědčí o přítomnosti dřevohlinitých objektů /Mackerle-Továrek-Vacová 1946, 90; Skutil 1961, 102/. V boskovickém muzeu je uložen soubor 9 zlomků den a výdutí hrnců a 15 železných předmětů. V rámci střepového materiálu lze rozlišit jednak hlinitopísčitou, středně zrnitou složku s ojedinělými zrnky tuhy /5/, jednak netuhovou s výrazným zastoupením slídy /4/. Na výdutích první skupiny se vyskytují svazky vodorovných rýh, u druhé typicky středověká žlábková šroubovice. Z 15 železných předmětů lze určit 3 zlomky srpů, 1 atypický hrot s tulejkou, devět hřebů; nejasná je funkce tyčinky s roztepaným koncem a dalšího zlomku tvaru písmene U. Vzhledem k nedostatku chronologicky citlivých nálezů, lze uvažovat pouze o rámcovém zařazení kolekce do 2. poloviny 13. - 14. století.

Hrádek vznikl nejspíše až po roce 1274, kdy olomoucký biskup Bruno postoupil svému manu Bertoldovi "de Ronberch" lénem 19 lánů v nedalekém Kochově /CDB V/2, č. 740, 403, 404/. O členech tohoto rodu slyšíme naposled kolem roku 1317 a patrně ještě 1330 /CDM VI, č. 118, 91; Lechner I, 4, 5; CDM VI, č. 392, 301/. Původně rozsáhlé léno se ve 2. pololetí 14. století rozpadlo na více částí. Jeho jádro s městečkem Rumberk nacházíme roku 1391 v rukou pánů z Letovic, sídlo se již neuvádí. Roku 1438 byla i tato država rozdělena mezi dva feudály /Lechner I, 14, 47/. Manský statek existoval i v 15. a 16. století /Hosák 1938, 319/.

K upřesnění zániku lokality bychom potřebovali více archeologických nálezů. Lze předpokládat, že její osud rozhodujícím způsobem ovlivnilo připojení k letovickému panství se samostatným, podstatně větším sídlem a životaschopným tržním střediskem. Hypoteticky lze položit zánik hrádku na přelom 14. a 15. století, či o něco později.

Literatura:

Hosák L. 1938: Historický místopis země moravskoslezské, Praha.
Mackerle, J. - Továrek, F. - Vacová, P. 1946: Moravskotřebovský okres. Brno.
Skutil, J. 1961: Středověké nálezy v Deštné na Jevíčsku. PV 1960, 102.
Vlastivěda Jevíčska, Svitavska a Moravskotřebovska. Jevíčko.

Oberflächenuntersuchung des befestigten Wohnsitzes in Rumberk, Kat. Geb. Deštná - Roubanina /Bez. Blansko/. Die Relikte des mittelalterlichen Hausberges liegen auf der Sporenlage ober dem östlichen Rand der Verbauung der Niederlassung Rumberk, 453 m ü. M. Vom Bergplateau im Osten ist die Lokalität durch den Bogen eines Grabens und mächtigen Walles getrennt. Der um den Kern verlaufende Ringgraben und Wall, der an die Aufschüttung in der Stirnfront anknüpft, ist rezent gestört. Das Wohnareal hat ungefähr den Grundriss eines Viertelkreises mit dem Radius von 23 m. In seinem nordöstlichen Teil ist eine mässig erhöhte Stelle von 13 x 13 m, vielleicht von einem Turm. Noch in der ersten Hälfte dieses Jahrhunderts waren hier Mauerüberreste sichtbar. Im Museum in Boskovice ist ein Komplex von 9 Keramikbruchstücken und 15 eisernen Gegenständen aus älteren Ausgrabungen deponiert, rahmenhaft aus der 2. Hälfte des 13. - 14. Jahrhunderts.

Der Hausberg wurde vermutlich nach dem Jahre 1247 von dem Vasallen des Olmützer Bistums Bertold als Zentrum eines verhältnismässig umfangreichen Lehens gegründet. Mit seiner Wüstung kann man an der Wende des 14. und 15. Jahrhunderts rechnen.

REVISIONSUNTERSUCHUNG MITTELALTERLICHER FORTIFIKATIONEN IM RAUM VON BRUNTÁL UND NOVÝ JIČÍN /Bez. Bruntál, Nový Jičín/.

Pavel Kouřil, AÚ ČSAV Brno

Im Monat Juni 1986 hat man eine Revisionsuntersuchung der Burgen Freudenštejn, Rabštejn und Pustý zámek im Bezirk Bruntál durchgeführt. Die Burgen wurden vermessen und dokumentiert /Situationspläne angefertigt/, die Lesefunde waren jedoch negativ.

Im Juli desselben Jahres wurden auch einige kleinere mittelalterliche Befestigungen im Bezirk Nový Jičín beglaubigt. Es handelt sich um Kateřinice, Hodslavice, Polouvsí, Jeseník nad Odrou, Velké Albrechtice und die Burg Šostýn.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM DROBNÉHO STŘEDOVĚKÉHO OPEVNĚNÍ VE STONAVĚ /okr. Karviná/

Pavel Kouřil, AÚ ČSAV Brno

V bezprostřední blízkosti křižovatky cest Karviná - Havířov a Stonava - Albrechtice se na levém břehu bezejmenného potoka, který se vlévá z levé strany do říčky Stonávky, nachází oblý kopeček s dnes již relativně povlovně spadajícími svahy. Lidová tradice si jej zafixovala jako tzv. Švédskou mohylu, tedy útvar vzniklý někdy v průběhu třicetileté války. Nechyběly však ani názory, i když ojedinělé, že může jít o útvar přírodní.

Jaká je skutečnost, to pomohl poodhalit sondážní archeologický výzkum, který proběhl v měsíci srpnu 1986 ve spolupráci opavské expozitury AÚ ČSAV v Brně a OVM v Českém Těšíně.

Kopeček má téměř kruhový tvar, část jihovýchodní je poněkud porušena, zřejmě v souvislosti s událostmi poslední války. Jeho průměr činí u paty přibližně 35 m, oválné plató na temeni má rozměry cca 15 x 20 m, převýšení je něco přes 6 m. Zmíněná vodoteč jej obtéká a chrání z jižní a západní strany, na straně severní a severovýchodní je za rovnou plošinou lichoběžníkovitého tvaru náznak kamenného valu /?/ ve velmi nízkém reliéfu.

Na vrcholu, středem temene, byla položena sonda rozměrů 8 x 1 m, vedená ve směru SSZ - JJV. Byla volena tak, aby mohla zachytit případnou základnu uvažovaného centrálního objektu, a aby se vyhnula vzrostlým stromům. Přinesla odkrytí kůlové jamky a části zahloubeného objektu s keramickým materiálem, lícovanými kusy mazanice i nečetnými železnými předměty. Keramiku lze rámcově položit do 14. - 15. století, i když nemůžeme vyloučit, že v budoucnu mohou být získány i doklady starší.

Výzkumem bylo tedy zjištěno, že se ve Stonavě nejedná o žádnou mohylu, nýbrž o drobné středověké opevnění - hrádek, které můžeme klasifikovat jako typ "motte".

Archäologische Untersuchung einer kleinen mittelalterlichen Befestigung in Stonava /Bez. Karviná/. Die archäologische Tastgrabung wurde auf einer kleinen mittelalterlichen Befestigung durchgeführt, welche durch das archäologische Material in das 14. - 15. Jahrhundert datiert ist. Man kann sie als

Ústředí vědeckých informací

Typ "Motte" klassifizieren, d.h. ein Gebilde, dessen gesamte Masse künstlich aufgeschüttet war.

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM DROBNÉHO STŘEDOVĚKÉHO OPEVNĚNÍ LIPINA /okr. Frýdek-Místek/

Pavel Kouřil, AÚ ČSAV Brno

Na nejvyšším a nejexponovanějším místě opevnění byly v úplnosti odkryty základové kamenné partie centrální věžovité stavby, které se místy, zejména v rozích, zachovaly až do výše 1,4 m. Vnitřní prostor věže má rozměry 5,55/5,51 x 6, 7 m, přičemž síla zdí se pohybuje kolem 0,75 m. Zdivo je kladeno na sucho nebo spojováno jílem a svědčí o značném chvatu při jeho výstavbě. Téměř na ose stavby byly zachyceny dvě kůlové jámy. Ony, jako pozůstatky nosných sloupů, i větší množství kusů lícované mazanice ukazují na hrázděnou nástavbu, a také na nepříliš velkou výšku stavby.

Archeologické nálezy byly nad očekávání chudé a neobyčejně fragmentární. Keramiku můžeme klást do přelomu 13. a 14. století, respektive na počátek 14. věku, veškeré železné předměty byly poškozené. Naprostý nedostatek stavebního kování i ostatních nálezů vyvolává domněnku, že stavba byla úmyslně opuštěna a všechny použitelné předměty odneseny.

Archäologische Untersuchung der kleinen mittelalterlichen Befestigung Lipina / Bez. Frýdek - Místek/. Bei der archäologischen Grabung hat man den zentralen turmartigen Bau mit den Innenausmassen von 5,55 x 6,7 m abgedeckt, die steinernen Grundmauernpartien blieben stellenweise bis zu einer Höhe von 1,4 m erhalten. Die archäologischen Funde waren über Erwarten arm und ungewohnt fragmentarisch und wir können sie in die Wende des 13. und 14. Jahrhunderts, respektive in den Beginn des 14. legen. Alle eisernen Gegenstände waren defekt. Die Absenz von Baubeschlägen sowie anderer Funde ruft die Annahme hervor, dass der Bau absichtlich verlassen worden war.

REVISIONSUNTERSUCHUNG DER BURG IN MORAVSKÝ BEROUN /Bez. Bruntál/

Pavel Kouřil, AÚ ČSAV Brno, Miroslav Plaček, Strážnice

Die spärlichen Relikte eines Burgbaues auf dem Křížový vrch /Kreuzberg/ sind sehr wenig bekannt, obwohl sich dieser Berg unmittelbar oberhalb der Stadt Moravský Beroun erhebt. Es ist hauptsächlich deshalb, da dieser Berg seit dem 18. Jahrhundert mehrmals zu verschiedenen Zwecken hergerichtet wurde.

Die Burg nahm eine ausdrucksvolle Lage auf dem in Nordsüdrichtung langgezogenen und in zwei Höhenniveaus abgestuften Gipfel ein. Die festgestellte Situation erweckt den Anschein, dass die langgezogene obere Burg mit Palast als Wohn- sowie Abwehrhauptbau /?/, noch durch Zwingermauern verstärkt, später gegen Angriffe vom südlichen Ende des Gipfels durch eine vorgeschobene Befestigung gesichert war. Diese kontrollierte ebenfalls die Zugangswege, welche zwischen ihr und dem Burgkern durch den herabgesetzten Raum verliefen und von hier zum oberen oder unteren Burgteil auseinanderliefen. Es ist eine untypische Anordnung und die bedingte Gültigkeit dieser Vorstellung ist durch die Eröffnung einer eventuellen archäologischen Grabung gegeben.

Aus schriftlichen Quellen lässt sich nicht genau die Entstehungszeit der Burg bestimmen. Als Datum ante quem ist das Jahr 1406, wo über sie konkret gesprochen wird, die Voraussetzung einer früheren Gründung ist jedoch sehr wahrscheinlich. Es ist fraglich, ob sie schon von den Šternberks im Rahmen der Kolonisierung des nordöstlichen Teiles ihres Herrschaftsgutes und zum Schutze des Bergbaues oder erst von den Herren aus Kravaře erbaut worden war.

Ebenfalls kann man nicht aus der Aussage der seltenen erhaltenen Architekturfragmenten ausgehen, denn ohne eine tiefere archäologische Untersuchung lässt sich verlässlich nicht einmal der Dispositionstyp bestimmen. Von Nachteil ist die Tatsache, dass kein archäologisches Material erhalten blieb, wenn auch ältere Forscher dieses kannten und beschrieben haben. Die vorgenommenen Nachforschungen nach diesem Material sowie der Versuch eines Oberflächensammelns auf der Lokalität liefen negativ aus.

DIE GEGENWÄRTIGEN ERGEBNISSE DER ARCHÄOLOGISCHEN UNTERSUCHUNG AM STAATLICHEN SCHLOSS SLAVKOV BEI BRNO /Bez. Vyškov/

František V í c h a , KS SPPOP Brno

Seit dem Jahre 1977 wurde am staatlichen Schloss Slavkov bei Brno mit Pausen eine bauhistorische Untersuchung durchgeführt, deren Ziel es war festzustellen, ob im Komplex des Schlossgebäudes nicht Überreste der Kommende des Ordens Deutscher Ritter sind. Relikte dieses Gebäudes in den Fundamenten eingemauert, hat man tatsächlich unter dem nördlichen Schlossflügel gefunden. Das Ausmass des Kommendengrundrisses - ihres Hauptgebäudes - ist ungefähr 13 x 26 Meter, das Gebäude besass insgesamt drei Etagen. Das nördliche Umfangsgemäuer ist 265 cm und das südliche 240 cm breit. Die in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts errichtete Kommende war der grösste Bau dieser Art in Mähren. Die Ergebnisse der Untersuchung waren in der Zeitschrift Umění Nr. 4/86 veröffentlicht worden.

Im Hinblick zu geeigneten Bedingungen für eine weitere Erforschung wurde noch im Jahre 1986 die Untersuchung des Raumes des Ehrenhofes des Schlosses vorgenommen. In einer Tiefe von 30 - 50 cm unter der gegenwärtigen Hofoberfläche hat man ein weiteres, bisher nicht festgestelltes kreisförmiges Gemäuer 240 cm breit gefunden, welches mit der Ecke des mittelalterlichen Gebäudes gegenseitig verbunden ist. Vermutlich handelt es sich um Fundamente eines Turmes, welcher in Richtung nach Nordost eine in das Gebäude eingeschnittene Spitze hat. Diese Grundrissform des Gemäuers deutet an, dass es sich um einen Turm mit scharfer Ecke an der Angriffsseite handelt, der fest mit dem Gebäude verknüpft war. Seine Ecke wäre gegen den Zugangsweg in nordöstlicher Richtung gedreht, würde jedoch erst über dem Gebäudedach zu sehen sein. Da jedoch eine solche Stellung des Turmes mit der in das Gebäude zielenden Ecke, was darauf hinweist, dass die Ecke ihre Bedeutung erst ober dem Gebäude hatte, eine völlig ungewohnte Lösung ist, muss dieser Befund nochmals gründlich untersucht werden. Wir setzen voraus, dass bei derselben Wand auf der Ostseite ein weiterer Turm errichtet wurde, da auch hier Gemäuer zum Vorschein kam, welches dem Gemäuer der Turmecke entsprechen könnte; es ist ebenfalls nach Nordost gerichtet. Die Türme hat man wahrscheinlich in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts, im Zusammenhang mit dem Aufbau des Renaissanceschlosses abgerissen, bei dessen Bau das Hauptgebäude der Kommende auch ausgenützt worden war. Der Turm ist verhältnismässig seicht fundiert, der steinerne Turmboden ist ungefähr 170 cm unter der Oberfläche des heutigen Schlosshofes. Bei einer weiteren Erforschung wird es vor allem notwendig sein festzustellen, ob das Turmfundament nicht tiefer liegt, als aus der der eitigen Grabung zu ersehen ist. Am Turmboden fand man Scherben aus Gefässen der Gebrauchskeramik aus dem 16. Jahrhundert.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM A ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM NA ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ VSI SRNÁVKA U SVINOŠIC /o. Svinošice, okr. Blansko/

Josef H a v l á t , Brno, Pavel O p a t ř i l , Vranov, Josef U n g e r , AÚ ČSAV Brno

/Obr. 45, 46/

V souvislosti s předstihovým výzkumem pozůstatků hradu v Lelekovicích /okr. Brno - venkov/ byla věnována pozornost zaniklé vsi Srnávka, která ve 14. století patřila k panství, jehož byl lelekovický hrad střediskem. Zmínky o existující Srnávce jsou až z druhé poloviny 14. století a o pusté z konce století následujícího /Nekuda 1961, 72/. Na nálezy získané při zemních pracích a na přesnou lokalizaci vesnice upozornil R. Vermouzek /1973/.

Vesnice Srnávka stávala v místech, kde se rozděluje lesní silnice, vedoucí údolím mezi vrchy Maňová a Hodějka na silnici, směřující k Svinošicím a lesní cestu vedoucí k Podlesí. V současné době pokrývá lokalitu vysoký smrkový les. Místo, kde stávala vesnice, je ze tří stran chráněno proti větru a leží na pravém břehu potoka, tekoucího ve směru jihovýchod - severozápad. Její pozůstatky v podobě terénních vln jsou pozorovatelné v délce asi 250 m. V lesním terénu můžeme rozeznat pozůstatky pěti až šesti usedlostí přibližně čtvercového půdorysu. Na severozápadní straně je vždy patrna podélná vyvýšenina o rozměrech přibližně 15 x 5 m, orientovaná delší stranou kolmo k potoku. V severovýchodním rohu usedlosti bývá prohlubeň kruhovitého půdorysu o průměru 2 - 4 m. Dochované zbytky lze s rezervou interpretovat jako pozůstatky po obytném stavení a odděleném špýcharu. V severozápadní části zaniklého intravilánu jsou stopy po menších, osamoceně stojících usedlostech těžko popsatelného půdorysu. Obtížně poznatelná je i situace v jihovýchodní části vsi, neboť zde došlo k smazání většiny stop při budování lesní silnice

a zvláště pak bagrováním propustí pro potok.

Zjišťovacími vrypy byla prokázána přítomnost vypálené mazanice a ojedinělých keramických zlomků po celé lokalitě v hloubce 0,05 - 0,4 m a zároveň byly zachyceny v téže hloubce základy stavení, nesoucí zřetelné známky opálení. Zjišťovací sonda, položená do prohlubně usedlosti přibližně uprostřed vsi, přinesla překvapivé výsledky. Z této sondy o ploše 1 - 2 m^2, hluboké 0,5 m, byl získán početný zlomkovitý keramický materiál, kovové předměty, kožený řemínek a zvířecí kosti.

Keramika ze zjišťovací sondy působí vcelku jednotným dojmem a charakterizuje zřejmě závěrečnou fázi existence vesnice. Starší keramika byla nalezena jen vzácně. Dokladem existence vsi ve 13. století je zlomek okraje hrnce s římsovitým okrajem, který má analogie na "Hradisku" u Svitávky /Procházka 1984, obr. 1:14/. Ostatní keramika je charakteristická pro pokročilé 14. století. Převážná většina nádob byla vyrobena z materiálu bez příměsi nebo jen s nevýraznou příměsí slídy. Na některých dnech nádob, ale především na držadlech zvonovitých pokliček, jsou zřetelné stopy po odřezání od rychlorotujícího kruhu. Keramika byla velmi dobře vypálena, většinou v redukčním prostředí. Tvarový sortiment keramiky je dosti široký. Převážná většina okrajů patří hrncům /např. obr. 45:1-3, 5-11, 15, 16, 17, 19, 20/, ale poměrně dosti časté jsou i pokličky zvonovitého tvaru /obr. 45:12, 13/. Doloženy jsou i mísy /obr. 45:4, 21; 46:6/ a džbány /obr. 45:16/. Z jemnějšího materiálu byly vyráběny pánvičky na nožkách s polevou na vnitřní straně /obr. 46:9/. Stopy polevy nese i ucho malé nádobky /obr. 46:10/. Jeden zlomek pochází ode dna nádobky polévané vně i uvnitř /obr. 46:11/. Několik zlomků patřilo malým, velmi kvalitním nádobkám s hladkým a lesklým povrchem. Výzdoba není příliš častá, ale vyskytne se i radélko /obr. 45:18/. Z železných předmětů je důležitý srp, nůž a podkova /obr. 46:2-4/.

Zvláštní pozornost si zaslouží plužina vesnice. Podél svahu na severovýchod od vsi je patrno několik urovnaných plošinek, místy narušených erozí. Jejich průzkum nepřinesl žádné archeologické nálezy a patrně se tedy jedná o zbytky zahrad. V bezprostředním okolí vesnice je terén pro větší plužinu vysloveně nevhodný. Vyvstala tedy otázka, kde byla hlavní část srnávecké plužiny. Na indikační skice Svinošic /Státní oblastní archiv v Brně/ zjistíme, že území, kde ve středověku stávala Srnávka, připadlo i s širším okolím Magistrátu města Brna. Toto území, které je asi katastrem zaniklé Srnávky, je rozděleno hřbetem Babího lomu na část východní a západní. Zatímco západní část, kde stávala i vesnice, poskytuje jen omezené možnosti pro plužinu, východní část s poměrně velkou rozlohou rovin se hodí pro plužinu velmi dobře. Z toho lze usuzovat, že hlavní část srnávecké plužiny ležela asi na východ od Babího lomu. Svědčí pro to i cesty, směřující ze Srnávky do této části katastru. Pochůzkou v terénu zde byly objeveny četné stopy po zaniklé plužině, avšak její rekonstrukce není již možná, neboť ji z větší části překryly rozsáhlé lesní školky.

Z toho, co zatím víme o zaniklé vsi Srnávce, lze shrnout následující. Ves byla založena ve 13. století. Skutečnost, že v místech vhodných pro plužinu nebylo vhodné místo pro sídliště, vedla k atypickému případu, kdy plužina a ves na sebe přímo nenavazovaly. Jedná se o případ, který ani z Drahanské vrchoviny, po stránce středověkých plužin velmi dobře prozkoumané, neznáme /Černý 1976/. Příčinou zániku vesnice byly jistě malé výnosy na špatné půdě, ale impulzem zániku mohla být nějaká válečná událost, nejpravděpodobněji na počátku nebo v první polovině 15. století.

L i t e r a t u r a :

Černý, E. 1976: Typy plužin zaniklých středověkých osad na Drahanské vrchovině z hlediska vertikální členitosti terénu, AH 1, 99-105.

Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno.

Procházka, R. 1984: Pozdně hradištní keramika v některých moravských regionech, AR XXXVI, 430-440.

Vermouzek, R. 1973: Kde stávala Srnávka, VVM XXV, 55-56.

O b e r f l ä c h e n u n t e r s u c h u n g u n d F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g a u f d e r m i t t e l a l t e r l i c h e n D o r f w ü s t u n g S r n á v k a b e i S v i n o š i c e / B e z . B l a n s k o /: Reste des Dorfes in Form von Terrainwellen befinden sich an einem gut vor Wind geschützten Ort am rechten Ufer des Baches. Bei der Feststellungsgrabung hat man Bruchstücke von Keramik, eisernen Gegenständen und Tierknochen gefunden. Die Funde sind vereinzelt bereits in das 13. Jahrhundert /Abb. 45/, aber der Grossteil erst in das fortgeschrittene 14. Jahrhundert datiert. Der Dorf-Hauptackerboden lag von diesem entfernt. Zu dieser Situation kam es scheinbar deshalb, da an den für den Ackerboden geeigneten Stellen kein für ein Dorf günstiger Platz war. Ursache der Dorfwüstung waren gewiss die kleinen Erträge auf dem schlechten Boden, aber ein Impuls der Wüstung konnte irgendeine Kriegsbegebenheit zu Beginn, oder in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts gewesen sein.

KIRCHENÜBERRESTE AUF DER MITTELALTERLICHEN DORFWÜSTUNG DIVICE BEI BRUMOVICE /Bez. Břeclav/

Josef Unger, AÚ ČSAV Brno

/Taf. 10/

Im September bis November 1986 wurde die Untersuchung der Kirchenüberreste auf der Dorfwüstung Divice realisiert, die im Tal zwischen Brumovice und Krumvíř gestanden hat. J. Páleníková lokalisierte hierher das Gehöft der Herren von Divice und verzeichnete da Funde an Gestein, Mörtel und Ziegeln /Páleníková 1982, 146/. Im Jahre 1986 wurden an dieser Stelle Suchgräben gelegt, welche die präzise Lage der Kirche sowie die Existenz von zwei Bauphasen festgestellt haben. Mit Hilfe eines Bulldozers wurde eine Fläche von ungefähr 25 x 15 m abgedeckt, welche weiter dann manuell gereinigt worden war. Ungefähr in der Mitte der untersuchten Fläche hat man in Nord-Süd- und West-Ostrichtung Kontrollblöcke /Profile/ belassen. Nach und nach gelang es Grundrisse der beiden Kirchenphasen zu präparieren, von denen die ältere ein oblonges Presbyterium, ein Schiff und auf der Westseite einen länglichen Anbau hatte. Die Fundamente wurden aus Steinschichten errichtet, die mit Schichten schwarzer Erde durchsetzt und von dem oberirdischen Gemäuer durch eine Mörtelschicht getrennt waren, die sich stellenweise auf das ursprüngliche Terrain ergoss. Das oberirdische Gemäuer war aus Bruchstein mit Kalkmörtel Verbund errichtet worden. Die Breite des Gemäuers bewegte sich um 0,7 m. In der jüngeren Phase war die ältere Kirche mit einem 1,1 m breiten Gemäuer rings umbaut, das aus Bruchstein eines anderen Charakters als die erste Phase aufgebaut wurde. Grundrissartig bildete die Kirche der jüngeren Phase ein rechteckiges Presbyterium und ein rechteckiges Schiff. Das Gemäuer, welches nur stellenweise im Original, aber vor allem im Negativ erhalten blieb, störte scheinbar einige Gräber, die zur älteren Phase gehörten und schnitt vor allem den Anbau der älteren Kirche auf der Westseite durch. Die Nordostecke des Presbyteriums und die Nordwestecke des Schiffes waren gegen den Hang mit einem Stützpfeiler abgesichert. Im Kircheninneren hat man etliche Gräber untersucht, von denen einige bis in die Zeit nach der Wüstung der jüngeren Kirchenphase gehören.

Zu bemerkenswerten Funden gehören Kleinmünzen aus der Hälfte des 15. Jahrhunderts, Bruchstücke eines Taufbeckens und eine Menge von Sargnägeln. Nicht allzu häufige Keramikfragmente gehören bis in das 14./15. Jahrhundert.

Trotzdem die Grabung erst im Jahre 1987 beendet sein wird, scheint es, dass die ältere Kirche im 13. Jahrhundert errichtet wurde, wogegen die jüngere aus dem darauffolgenden Jahrhundert ist. Scheinbar erst zu der jüngeren Kirchenphase beziehen sich die Berichte der schriftlichen Quellen des 14. Jahrhunderts. Die entdeckte Situation zeugt davon, dass man auch nach der Wüstung der Kirche im 15. Jahrhundert irgendeine Zeit noch bestattete.

Literatur:

Páleníková, J. 1982: Z pravěku a dob dávných, Manuskript im Regionalmuseum in Mikulov na Moravě deponiert.

MITTELALTERLICHE KLEINPLASTIK VON DER MITTELALTERLICHEN DORFWÜSTUNG KONŮVKY /Gem. Nížkovice - Heršpice, Bez. Vyškov/

Zdeňka Měchurová, Mährisches Museum Brno

Die historisch-archäologische Abteilung des Mährischen Museums in Brno übernahm im Rahmen des Nachlasses von Frau Dr. D. Šaurová /ehemaliger Archäologin des Historischen Museums in Slavkov bei Brno/ in seine Sammlungen archäologisches Material von der mittelalterlichen Dorfwüstung Konůvky /Kat. Nížkovice-Heršpice, Bez. Vyškov/. Die Kollektion enthält vor allem keramisches Scherbeninventar, einen verhältnismässig grossen Komplett von eisernen Gegenständen und Luxusgegenstände aus Buntmetall oder Glas.

Im keramischen Material dieser Lokalität nimmt ihren Platz auch die plastische Kunstkeramik ein, wohin sich vier Torsi kleiner Plastiken einreihen lassen. In drei Fällen handelt es sich um Tierplastik: das Bruchstück des vorderen Rumpfteiles eines Pferdchens, die Figur eines Pferdchens ohne Kopf und der Torso eines Pferdes mit Reiter. Die Figuralplastik ist mit dem Fragment einer Frauenstatuette vertreten - Frauenköpfchen in einer Haube mit doppelter wellenartiger Um-

wicklung. Sie ist mittels einer einseitigen Form hergestellt /Spuren von Fingerabdrücken auf der Rückseite der Plastik beim Eindrücken in die Form/. Die nächsten Analogien stammen aus Cheb - Mincovní Strasse und aus Sezimovo Ústí, ein weiterer Fall ist aus Bratislava bekannt. Andere Typen sind Plastiken von Frauengestalten im Kopftuch /z.B. Šternberk, Sezimovo Ústí/ oder Figürchen von Mönchen mit Kapuze /Mstěnice, Olomouc-Pekařská Gasse, Sammlungen des Mährischen Museums/. Die Tierplastik ist ebenfalls nicht völlig vereinzelt; Analogien lassen sich in Sezimovo Ústí, auf der Burg Obřany, in Kutná Hora und im Ausland im deutschen Konstanz finden. Diese Figürchen werden allgemein als Kinderspielzeug interpretiert, womit auch die ethnographischen Quellen korrespondieren.

Die Datierung der Töpfereikleinplastik ist nicht ohne Probleme. Es scheint, dass es möglich sei, die aus freier Hand hergestellte Plastik chronologisch bereits zum Jahre 1300 /deutsche Analogien/ zu reihen, die mittels einer Form erzeugten Figürchen gehören eher der Mitte des 14. Jahrhunderts und einem jüngeren Zeitabschnitt an. Dies unterstützt auch die Datierung der Statuettchen aus Sezimovo Ústí vor das Jahr 1420. Die Herstellung der Kleinplastik aus freier Hand endet jedoch nicht mit dem Auftauchen von Erzeugnissen aus Formen, sondern setzt offensichtlich parallel weiter in das 15. Jahrhundert fort. Das heisst, dass diese Kleinplastik kein gutes chronologisches Kriterium ist.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS VELKÉ PAVLOVICE /Bez. Břeclav/

Oldřich Jeřábek, Brno - Josef Unger, AÚ ČSAV Brno

Bei Aushubarbeiten für einen Turnsaal hat man Gefässbruchstücke, vor allem von Töpfen, Töpfen mit Henkel und glockenförmige Topfdeckel geborgen. Die Gefässe wurden aus einem Material mit starker Beimengung an Glimmer hergestellt und sie waren nicht glasiert. Zeitlich kann die Keramik in die Wende des 15. und 16. Jahrhunderts eingereiht werden.

JÍMKY ze 16. - 17. STOLETÍ Z PROSTĚJOVA /okr. Prostějov/

Alena Prudká, Muzeum Prostějovska v Prostějově

V areálu stavby nového kulturního domu v prostoru mezi hlavním kostelem Povýšení sv. Kříže a Komenského ul. v Prostějově byly v roce 1986 zahájeny zemní práce. Na podzim zde byly při bagrování narušeny dvě jímky s výdřevou. V říjnu zde byl proveden záchranný výzkum. Jímka č. 1 obsahovala v humózní výplni střepovou keramiku, většinou s vnitřní glazurou. V části jímky se pod zborcenými prkny zachovalo několik nádob celých nebo jen částečně rozsedlých, obsahujících množství ovocných pecek. Z výplně jímky byly získány zlomky skleněných destiček z okenních výplní a kožená dětská botička. Keramika náleží do 16. století, většinou se jedná o keramiku s vnitřní glazurou, v menším množství o tenkostěnnou neglazovanou.

Jímka č. 2 obsahovala ve výplni většinou jemnou tenkostěnnou neglazovanou keramiku, ojediněle červeně malovanou, méně keramiku s vnitřní glazurou, zlomky skleněných destiček z okenních výplní a zbytky kůže z bot. Obsah lze zařadit do 17. století.

Fanggruben aus dem 16. - 17. Jahrhundert aus Prostějov /Bez. Prostějov/. Im Bauareal des neuen Kulturhauses im Raum zwischen der Kirche der Erhebung des Hl. Kreuzes und der Komenského Gasse in Prostějov wurden im Oktober 1986 zwei Fanggruben mit Holzverschalung erfasst, welche Keramik, Bruchstücke von kreisförmigen kleinen Glasscheiben aus der Fensterausfüllung und Reste von ledernen Schuhen enthielten.

GEOFYZIKÁLNÍ A TOPOGRAFICKÝ PRŮZKUM STŘEDOVĚKÝCH LOKALIT NA KATASTRU MĚSTA JAVORNÍKU /okr. Šumperk/

Zdeněk Brachtl, Vlastivědné muzeum Jeseník, Jiří Dohnal, PřF UK Praha

/Obr. 34/

V letních měsících roku 1984 - 1985 se uskutečnil topografický průzkum a geofyzikální měření

na dvou středověkých lokalitách v katastru města Javorníku /okr. Šumperk/. Měření bylo realizováno prostřednictvím pracovníků a studentů katedry geofyziky PřF UK v Praze za spolupráce s Vlastivědným muzeem v Jeseníku.

1. V červenci roku 1984 byl proveden topografický a geofyzikální průzkum věžového pahorku tvrziště v Javorníku-vsi /Javorník, okr. Šumperk/, jež se nachází na pozemku bývalého farního statku /par. č. 430/. Lokalitě byla v minulosti věnována značná pozornost ze strany místních vlastivědných pracovníků /B. König, H. Weinel, A. Paupie/. Úkolem měření bylo podepřít či vyvrátit zjištění záchranného výzkumu z roku 1934, kdy bylo do tělesa pahorku i valu položeno několik zjišťovacích sond, které neobjevily žádné stopy po zděné zástavbě. Při měření bylo použito dvou geofyzikálních metod: magnetometrie Δ T a systematického odporového profilování. V obou případech byla proměřena ve čtvercové síti s krokem 1 m plocha 19 x 18 m. Při konfrontaci výsledků získaných geofyzikálními metodami s topografickým měřením bylo možno konstatovat tyto hlavní závěry:

a/ v celém prostoru věžového pahorku nebyly patrně zděné objekty,
b/ vrcholová část pahorku byla po obvodu obehnána ze tří stran nasypaným hlinitopísčitým valem,
c/ ohrazená část vrcholové plošiny měla rozměry cca 10 x 14 m,
d/ přístupová komunikace z předhradí ústila na plošinu patrně od severozápadu /nízké odpory/,
e/ v exponovaném jihozápadním rohu ohrazení mohla stát dřevěná obranná věž o rozměrech 4 x 4 m,
f/ nelze vyloučit přítomnost dalšího destruovaného objektu o rozměrech 8 x 5 m v jižním průběhu ohrazení.

Vyhodnocením archeologického materiálu, jenž byl získán převážně roku 1934, lze stanovit dataci tvrziště v rozmezí od 2. poloviny 13. století - 15. století. Hypoteticky lze spojovat zánik fortifikace s tažením husitů do Slezska na jaře roku 1428.

2. Úkolem realizovaného geofyzikálního měření, jež se uskutečnilo v červenci roku 1985 v bezprostředním okolí kostelíku sv. Kříže v Javorníku - vsi /Javorník, okr. Šumperk/, bylo podepřít či oslabit hypotézu o existenci půlkruhové apsidy v prostoru při východním uzávěru této sakrální stavby. Byla aplikována metoda systematického odporového profilování v 7 profilech při východní straně kostela /kromě toho bylo proměřeno několik profilů na západní straně/. Získané výsledky podpořily hypotézu o existenci apsidy navazující osově na stávající kněžiště stavby. V uvedeném prostoru byla zjištěna oblast vysokých měrných zdánlivých odporů, které mohou být vyvolány přítomností zdiva pod dnešním terénem. Průběh půlkruhové anomální zóny činí cca 7 m /viz příloha/. Uvedená zjištění je třeba ověřit archeologickou sondou.

V létě roku 1986 byla proměřena vrcholová část středověkého tvrziště, jež se nachází rovněž v bezprostřední blízkosti města Javorníku. Výsledky měření na tvrzišti Pustý zámek nad Račím údolím budou předloženy až po vyhodnocení a zpracování získaných údajů.

Geophysikale und topographische Untersuchung mittelalterlicher Lokalitäten im Kataster der Stadt Javorník /Bez. Šumperk/. Der vorliegende Bericht referiert über die Ergebnisse der topographischen und geophysikalen Untersuchung, welche in den Jahren 1984-1985 auf zwei mittelalterlichen Lokalitäten im Kataster der Stadt Javorník realisiert wurde.

Im Juli 1984 hat man die Untersuchung und Vermessung auf dem Plateau der Turmanhöhe einer Feste durchgeführt, die sich auf dem Grundstück des ehemaligen Pfarrgutes bei der Friedhofskirche des Hl. Kreuzes in Javorník befindet. Durch die Messungen, die aus Magnetometrie Δ T und Widerstandsprofilierung bestanden, wurde eine Fläche von 19 x 18 m vermessen. Es wurde die frühere Feststellung beglaubigt, dass auf dem Plateau des Hügels keine gemauerten Objekte standen. Der Gipfelteil war von drei Seiten von einem aufgeschütteten Wall umgeben und in der SW-Ecke stand vermutlich ein hölzerner Turmbau. Die durch die Grabung des Jahres 1984 gewonnene Keramik datiert die Besiedlung in die Zeitspanne von der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts in das 15. Jahrhundert.

Im Sommer 1985 wurde mit der Methode der systematischen Widerstandsprofilierung die Fläche des östlichen Abschlusses der Kirche des Hl. Kreuzes in Javorník gemessen. In sieben Profilen hat man eine Zone von hohen scheinbaren Messwiderständen festgestellt. Der Durchschnitt der anomalen Zone beträgt 7 m, was die Annahme von der Existenz einer Apside unterstützt, die zu dem heutigen Presbyterium anknüpfen würde.

STŘEDOVĚKÉ TVRZIŠTĚ U BÍTOVA /o. Bílovec, okr. Nový Jičín/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Při terénním průzkumu se podařilo v severní části polní trati "Hradísek", zvané i "Hradisko", objevit výrazný tumulus oválného tvaru o rozměrech 3050 x 2400 cm. Azimut delší osy je Azmg 115° a kratší osy Azmg 15°. Na severní straně odděluje tumulus od okolního terénu výrazná až 150 cm vysoká terasa. Na jižní, jihovýchodní a na západní straně terasa chybí a násep přechází v obdělávanou plochu plynule. V ornici se však objevuje výrazné propálení půdy.
Lokalita se nachází severně od obce Bítov na hraně vysoké levobřežní terasy Sezíny, jižně od kóty 326,0. Keramické zlomky ani jiný datovací materiál jsme zatím nenalezli.

Mittelalterliche Feste bei Bítov /Bez. Nový Jičín/. Nördlich der Gemeinde Bítov /Bez. Nový Jičín/ haben wir im nördlichen Teil der Feldflur "Hradísek" an der Kante der hohen linksufrigen Terrasse der Sezina eine bisher unbekannte Feste festgestellt, welche man vorläufig nicht näher datieren kann.

RANĚ NOVOVĚKÉ OBJEKTY Z UHERSKÉHO BRODU /okr. Uherské Hradiště/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V květnu roku 1986 byly hloubeny základové rýhy pro budovy, stavěné v rámci druhé etapy dostavby místního gymnázia v jihozápadním sektoru Široké ulice. V profilech vykopané stavební jámy jsme zjistili 10 narušených objektů - jam, dvě skládky lidských kostí a základy, pocházející zřejmě z tzv. Lorkovy věže. U skládek kostí nebylo možno rozhodnout, zda pocházejí ze zrušeného karneru, který byl v přízemí zmíněné již tzv. Lorkovy věže - zvonice bratrského sboru, zrušeného ve 30 tých letech 17. století nebo z hrobů narušených při výstavbě gymnázia v 90 tých letech 19. století. Objekty - jámy lze datovat do XV. až XVII. století.

Frühneuzeitliche Objekte aus Uherský Brod /Bez. Uherské Hradiště/. Beim Bau einer neuen Turnhalle des Ortsgymnasiums im Raume des südlichen Teiles der Široká /Generalmajor Umanský/ Gasse wurden 10 Gruben, zwei Anhäufungen menschlicher Knochen und Grundmauern des sog. Lorek Turmes - Glockenhauses der ehemaligen Gemeinde der Böhmischen Brüder gestört.

VÝZKUMY V BRNĚ V ROCE 1986 /o. Brno, okr. Brno-město/

Rudolf Procházka, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 35/

1. Kozí - Gagarinova ul.

Po předběžném průzkumu stavebních sond v květnu t.r. byla v listopadu a prosinci provedena první etapa předstihového výzkumu v severní části staveniště domu služeb Racek /č. kat. 54/, na ploše necelých 100 m². Plocha parcely měla po demolici poškozené východní poloviny barokního Ústavu šlechtičen po 2. světové válce charakter proluky.
Zkoumaná část, ležící v týlu středověkého městiště příslušného ke Gagarinově /Koblížné/ ul., vykazovala poměrně malý rozsah narušení novověkými objekty. Zde šlo především o zdivo severního křídla paláce, využívajícího při Kozí ul. starší gotické zdi, dále pak cihelný, klenutý kanál z přelomu 18. a 19. století, probíhající na jižním okraji plochy ve směru přibližně Z - V. Úroveň středověkého terénu se podle profilu při severovýchodním okraji parcely příliš nelišila od dnešní. Svrchních cca 50 cm však zcela rozrušila novodobá stavební činnost. Kromě zmíněných zdiv bylo na sledované ploše v úplnosti nebo z větší části prozkoumáno 11 do spraše zahloubených objektů, jeden zatím pouze okrajově /č. 12/. Nejstarší fázi zástavby z 13. století zde představuje zhruba obdélná zemnice s rampovitým vchodem a žlábky po trámech stěn podél obvodu dusané podlahy /objekt 5/. Dosahovala hloubky 1,3 m oproti úrovni výzkumu, šířka činila kolem 4,4 m a délka nejméně 6,4 m. Ležela v severozápadní části plochy, tedy v týlu původní parcely. Přibližně současně existovala pravoúhlá jímka při uliční čáře Kozí ul. /č. 10/. Zemnici porušovala kruhová jímka č. 11, sama narušená další /č. 12/, dále pak vakovitá zásobní jáma

/obilnice ? č. 9/ s tunelovitými bočními výstupy. Ústily do nevelkých, mělčeji zahloubených objektů č. 7 a 13, které podle charakteru zásypu zanikly později než objekt č. 9; vzájemný vztah však není zcela jasný. Další, hruškovitá obilnice č. 6 byla situována těsně při severovýchodním okraji zemnice, před jejímž vchodem byla ještě zahloubena rozměrná válcovitá jímka č. 3.

Odpadní a zásobní objekty č. 6, 7, 9, 11-13 lze rámcově klást do 14. - poč. 15. století. Zatím zde chybí sídlištní pozůstatky pokročilého 15. a poč. 16. století; příslušné objekty ležely zřejmě jižněji.

Ke Kozí ul. v severovýchodní části plochy přiléhal téměř obdélný suterén dřevohlinitého domu, o rozměrech cca 4,5 x 5,5 m a hloubce přes 2 m od snížené úrovně. Byl zcela vyplněn destrukcí přepálené mazanice. Keramika dovoluje klást jeho zánik zhruba do poloviny 14. století. Při severovýchodním rohu byl porušen cihlami vyzděnou jímkou s nálezy 16. a zřejmě i 17. století.

Z bohatého nálezového fondu s převahou keramiky lze vyzdvihnout alespoň tyglíky z tuhové hmoty a fragmenty skleněných lahví v objektech z 13. století, ostruhu s kolečkem z objektu 11 a kovovou figurální plastiku z jímky č. 4.

2. Nám. 25. února č. 9

V říjnu t.r. bylo zahájeno hloubení podzemního podlaží v dosud nepodsklepené severní části přízemí barokního paláce s gotickým jádrem. V návaznosti na zjišťovací průzkum z roku 1984 byl sledován postup prací. Ukázalo se, že větší část sledovaného prostoru zabírá rozsáhlý suterén, vyhloubený 3 m do spraše, s rovnou podlahou. Vyjma západní strany byl druhotně vymezen mladším zdivem, takže jeho přesný rozsah nelze stanovit. V současné podobě jde o obdélník o stranách 13 a 6,5 m. Objekt byl záměrně, pravděpodobně jednorázově zasypán v průběhu 14. století. Západněji pod podlahou průjezdu byla zachycena část zahloubeného objektu s nečetnými střepy z 13. století.

3. Hlídka č. 1

V souvislosti s odstraněním čela barokní hradby, směřující od Špilberka k městu, se podařilo zachytit pokračování umělé terasy s jižním okrajem požárové destrukce objektu ze 14. století.

G r a b u n g e n i n B r n o i m J a h r e 1 9 8 6 /B e z . B r n o - m ě s t o/.

1. Gassen: Kozí - Gagarinova.

Nach einer Voruntersuchung der Bausonden im Mai d. J. hat man im November und Dezember die erste Etappe der Vorsprungsabdeckung im nördlichen Teil der Baustelle des "Dům služeb Racek" auf einer Fläche von nicht ganzen 100 m^2 durchgeführt. Hier hat man 13 in den Löss eingetiefte Objekte aus dem 13. - 16. Jahrhundert untersucht. Die älteste Phase der Verbauung stellt eine ungefähr rechteckige Erdhütte vor, von einer Abfallgrube begleitet. Von dem weiteren holzerdigen Haus, durch Brand in der Mitte des 14. Jahrhunderts zerstört, wurde das umfangreiche mit Brandschutt ausgefüllte Souterrain abgedeckt. Unter den anderen Objekten verdienen ausser den Abfallgruben zwei Getreidegruben, von seichteren Gruben begleitet und vorläufig unklarer Funktion, Aufmerksamkeit, die rahmenhaft in das 14. - Beginn des 15. Jahrhunderts datiert sind.

2. Platz 25. února Nr. 9.

Im Oktober d.J. wurde der Aushub des unterirdischen Stockwerkes in dem bisher nicht unterkellerten nördlichen Teil des Erdgeschosses des barocken Palastes mit gotischem Kern eröffnet. Bei der Verfolgung der Bauarbeiten hat man ein umfangreiches 3 m tief ausgehobenes Objekt festgestellt, vermutlich absichtlich im 14. Jahrhundert zugeschüttet. Westlicher wurde eine Erdhütte mit sporadischen Funden aus dem 13. Jahrhundert gestört.

3. Hlídka Nr. 1.

Im Zusammenhang mit der Beseitigung der Stirnfront der barocken Schanzen, vom Spielberg zur Stadt gerichtet, gelang es die Fortsetzung der künstlichen Terrasse mit dem Südrand der Feuerdestruktion des Objektes aus dem 14. Jahrhundert zu erfassen.

RETTUNGSGRABUNGEN AM BAU DES WASSERWERKES NOVÉ MLÝNY IM JAHRE 1986 /Bez. Břeclav/

Dagmar J e l í n k o v á , Ivo R a k o v s k ý , Jana S t u c h l í k o v á , AÚ ČSAV Brno,
Jaroslav P e š k a , Regionalmuseum Mikulov
/Abb. 36/

Die gesamte Saison wurde der weiteren Fortsetzung der Untersuchungen in Pavlov - Flur Horní pole gewidmet. Als Ziel war die Beendigung einiger kleineren Arbeiten aus dem vergan-

genen Jahr und vor allem dann in der Grabung weiter in Ostrichtung fortzusetzen. Hier hat man eine Fläche von ca. 100 x 25 - 50 m abgedeckt und gereinigt und 142 Objekte untersucht. Die Hauptaufmerksamkeit widmete man der Siedlung der Věteřov-Gruppe und der slawischen Besiedlung. Gemeinsam mit den Autoren beteiligte sich an der Grabung das technische Institutspersonal A. Knechtová, I. Krechler und A. Pešková.

Ausser Siedlungsobjekten untersuchten wir im Jahre 1986 bereits das dritte, diesmal ein Brandgrab der Kultur mit Schnurkeramik, ein Körpergrab der Protoúněticer Kultur und ein isoliertes Doppelgrab mit Skeletten in gestreckter antipodischer Lage ohne Beigaben. Von Siedlungsobjekten gehörten zwei ausdruckslose Gruben der Kultur mit mährischer bemalter Keramik und bei der Abschlussabdeckung der Fläche aus dem vergangenen Jahr haben wir offensichtlich auch den Rand einer Úněticer Siedlung erfasst, welche vorläufig in östlicher Richtung nicht fortsetzt.

Die meisten Funde gehören der Věteřov-Gruppe an - ungefähr 25 Objekte. Aufmerksamkeit erweckten besonders drei Gruben mit anthropologischen Funden. In einer von ihnen lag am Boden ein menschlicher Schädel, in der Aufschüttung einer weiteren fand man Bruchstücke einer Kalva, in der letzten dann entdeckte man den Teil eines Kinderskelettes. Diese Grube gewährte eine ungemein reiche Kollektion an Keramik mit gewissen in der Věteřov-Gruppe ungewohnten Formen und am Boden waren einige ganze Gefässe deponiert.

Weitere datierbare prähistorische Objekte gehörten der Velaticer-Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur an. In einer von den Gruben wurde wiederum ein menschliches Skelett in Hockerlage gefunden.

Am südlichen Rand der untersuchten Fläche hat man den Teil des Grundrisses eines grossen oberirdischen Baues festgestellt, welcher von einem Fundamentgräbchen mit zwei Mittelqueren, einer Seitennische und einer Fünfergruppe von mittleren Tragpfosten begrenzt ist. Die Breite des Baues ohne Nische beträgt 7,8 m, die bisher festgestellte Länge 31 m, Orientierung NW - SO. In den Fundamentgräbchen, welche stellenweise eine Tiefe bis von 80 cm vom Niveau des Liegenden erreichten, konnten Spuren von ungefähr 80 Pfosten festgestellt werden. Die Ausfüllung einiger von ihnen deutet an, dass der Bau durch Feuer wüstete. Trotzdem bislang nicht der gesamte Grundriss abgedeckt ist, hat das Objekt schon jetzt bewunderswerte Ausmasse und die festgestellte Situation ruft die Annahme hervor, dass es sich um einen einstöckigen Bau zur Zeit noch unbekannten Zwecken handelt. Aus der Aufschüttung der Gräbchen stammt ein nicht zahlreiches, meist atypisches Material, einige Stücke könnten jedoch der Věteřov-Gruppe zugereiht werden. Unklar ist die Superposition des Baues mit einer von den Věteřov-Gruben, so dass es notwendig sein wird mit der Datierung des ganzen Objektes die weitere Grabung abzuwarten.

Die Hauptaufgabe der Saison stellte die Untersuchung der slawischen Besiedlung vor. Objekte mit Keramik des Prager Types kamen bisher auf einer Fläche von ungefähr 180 x 50 m vor. Im Jahre 1986 gelang es 15 mehr oder weniger eingetieften Wohnbauten mit steinernen Öfen in der Ecke zu untersuchen. Ausser diesen stiess man auf einen fast völlig erhaltenen Steinofen /Objekt 814/ und auf Reste von zwei bis drei Heizvorrichtungen, die vermutlich von Wohnobjekten stammen, die weniger in das Liegende eingetieft waren und deren Grundrisse es nicht gelang zu verfolgen. Ferner wurden mindestens 15 Gruben mit slawischem keramischem Material ausgehoben und ein Produktionsofen mit Vorherdgrube /Objekt 880/ abgedeckt.

Die Wohnobjekte hatten eine rechteckige Form und ähnlich, wie die in den vorherigen Jahren gefundenen Behausungen, steinerne Öfen in einer von den Nordecken angebracht. Aufgrund der verschiedenen Anbringung und Grösse der Pfostengruben konnte man bei ihnen wichtige Baudetails verfolgen, aus denen sich auf die Konstruktion der einzelnen Häuser schliessen lässt. In einigen Hütten befanden sich auch zwei Heizvorrichtungen, z.B. in Objekt 813 hat man neben dem steinernen Ofen auch einen tönernen kreisförmigen Ofen festgestellt, mit dem Hauptteil bereits ausserhalb des Wohnbaues angebracht. In den Objekten 878 und 852 wurden ausser steinernen Ofen kreisförmige Feuerstellen, ausgelegt mit kleinen Steinchen, untersucht.

Ausser zahlreichen Keramikbruchstücken von meist topfartigen Formen, des Fragmentes eines Tellers und einer Spinnwirtel fand man auch den grösseren Teil eines dreischichtigen Kammes mit niedrigem geknicktem Griff /Objekt 864/, ferner gewann man zwei Mahlsteine, den grösseren Teil einer eisernen Sichel, ein eisernes Messer und Reste eines weiteren eisernen Gegenstandes.

Aus der vorläufigen Bewertung geht hervor, dass die Lokalität Möglichkeit gewährt, die horizontal-stratigraphische Verschiebung der Siedlung in Richtung von NW nach SO zu verfolgen, wobei auf der südwestlichen Seite jüngere Objekte und zwar aus dem 8. und ausnahmsweise aus dem 9. Jahrhundert zu erscheinen beginnen.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN AM BAU DER AUTOBAHN IM JAHRE 1986 /Bez. Vyškov/

Miloš Čižmář, Martin Geisler, AÚ ČSAV Brno

Die Beendigung der Erdreichabnahme auf der Autobahntrasse Holubice - Tučapy im Jahre 1986 führte nicht mehr zur Entdeckung einer neuen archäologischen Lokalität. Daher konzentrierte sich die Forschungsaktivität auf die Erweiterung der im Jahre 1985 am Kataster von Velešovice untersuchten Fläche /Čižmář - Geisler 1987, 66/. Mit Hilfe eines Bulldozers hat man auf einer Fläche von 30 x 10 m die Humuserde entfernt. Hier erfasste man ein Grab der Kultur mit Schnurkeramik, vier Siedlungsobjekte der Únětice Kultur und Kummulationen von Pfostengruben.

Beim Verfolgen der Abbauarbeiten in der Lehmgrube bei Dražovice /Kataster Letonice/ wurden auf einer ausdrucksvollen Anhöhe /357 m Seehöhe/ zwei Objekte festgestellt und untersucht, welche man nach den gefundenen Keramikfragmenten, der Steinindustrie und kleiner Bruchstücke menschlicher Knochen eindeutig als Gräber der Kultur mit Schnurkeramik interpretieren kann. Das dritte Objekt hatte zwar eine übereinstimmende Aufschüttung, die näher unbestimmbare Bruchstükke menschlicher Knochen enthielt, unterschied sich jedoch durch die Form eines markant langgezogenen Rechteckes /254 x 75 cm/.

Im Zusammenhang mit dieser Grabung führten wir auch die Terrainuntersuchung des bekannten Hügelgräberfeldes im Dražovský Hain durch. Dabei stellten wir fest, dass die Sporenlage, auf welcher es sich befindet, von südwestlicher Seite von einem, in der Literatur bisher nicht angeführten ausdrucksvollen Wall abgeschlossen ist. Während einer kleineren Tastgrabung im Inneren dieses Areales gelang es uns ein nicht zahlreiches keramisches Material zu gewinnen, welches man rahmenhaft in das Äneolithikum einreihen kann.

Literatur:

Čižmář, M. - Geisler, M. 1987: Rettungsgrabungen auf dem Bau der Autobahn im Abschnitt Holubice - Tučapy im Jahre 1985 /Bez. Vyškov/, PV 1985, 65-66.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM VE VYŠKOVĚ /okr. Vyškov/

Martin Geisler, AÚ ČSAV Brno

V jarních měsících 1986 byly zahájeny terénní úpravy, předcházející výstavbu nového sídliště v severovýchodní části města, mezi silnicí Vyškov - Ivanovice na Hané a železniční tratí. V těchto místech byla buldozerem odhumusována plocha asi 1,8 ha, bezprostředně navazující na východní a jihovýchodní okraj známé archeologické lokality "Markova cihelna" /dnes skládka železného šrotu n.p. Sběrné suroviny/. Záchranný výzkum, provedený ve spolupráci s OM Vyškovska v průběhu července a srpna, částečně ovlivnil rychlý postup výkopových prací. Celkem bylo prozkoumáno nebo ovzorkováno přes šedesát sídlištních objektů kultury únětické, vzácněji velatické a ojediněle i horákovské. Při jihovýchodním okraji skryté plochy se nacházely dvě zásobnicové jámy a zahloubená chata s kamenným krbem, datované do středohradištního období.

Rettungsgrabung in Vyškov /Bez. Vyškov/. In unmittelbarer Nähe der "Marek Ziegelei" wurden auf einer Fläche von 1,8 ha über 60 Siedlungsobjekte untersucht, überwiegend der Únětice-, seltener der Velaticer-, Horákover- und mittelburgwallzeitlicher Kultur angehörend.

DOKONČENÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU U ČESKÉ /okr. Brno-venkov/

Martin Geisler, AÚ ČSAV Brno

Skrytá trasa silničního obchvatu obce Česká, vedoucího mezi východním okrajem vsi a železniční tratí, protala část pravěkého sídliště. V březnu a dubnu zde bylo prozkoumáno 26 objektů, z nichž sedm bylo nedatovatelných a ostatní lze klást do II. stupně LnK. Jde zřejmě o součást stejného sídliště, zachyceného již v roce 1984 a 1985 /viz Geisler - Rakovský 1985; Geisler 1987/.

L i t e r a t u r a :

Geisler, M. - Rakovský, I. 1985: Záchranný výzkum na katastru obce Česká /okr. Brno-venkov/, PV 1983, 110.
Geisler, M. 1987: Záchranná akce v České, PV 1985, 68.

B e e n d i g u n g d e r R e t t u n g s a k t i o n b e i Č e s k á / B e z . B r n o - v e n k o v / . Im Raume zwischen dem östlichen Rand des Dorfes und der Eisenbahnstrecke wurden 19 Siedlungsobjekte der LnK untersucht. Es handelt sich vermutlich um den Bestandteil der schon im Jahre 1984 und 1985 erfassten Siedlung.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM V DOBROCHOVĚ /okr. Prostějov/

Miloš Č i ž m á ř , Martin G e i s l e r , AÚ ČSAV Brno

V rámci rozsáhlých terénních úprav areálu vysílací stanice u Dobrochova byl proveden zjišťovací výzkum umělé terénní vyvýšeniny, vyznačující tzv. střed Moravy, která tvořila jeden ze základních měřičských bodů prvního vojenského mapování Moravy z druhé poloviny 18. století. V roce 1960 při porušení násypu z ní byly získány dvě nádoby kultury se šňůrovou keramikou /Ondráček 1961/ a v literatuře je proto považována za mohylu této kultury /Šebela 1981/.
V místech porušení jsme začistili profil násypu a pod odebranou částí i podloží. Kromě několika recentních zásahů z druhé světové války zde však byla zjištěna pouze jáma datovatelná podle několika střepů do 18. - 19. století, patrně současná s vytvořením násypu. Ani na začištěném profilu nebyly patrné žádné doklady starších terénních úprav. Zjišťovací výzkum se ovšem omezil pouze na porušenou menší část vyvýšeniny a nevyloučil prozatím možnost, že novodobý násyp překrývá pravěkou mohylu. Proto bude v příštím roce ve spolupráci s OVM Prostějov provedena sonda přes její střed.

L i t e r a t u r a :

Ondráček, J. 1961: Nález šňůrové keramiky u Dobrochova, PV 1960, 49.
Šebela, L. 1981: Ein Forschungsüberblick zur mährischen Schnurkeramik, Jahresschrift Halle 64, 177-188.

F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g i n D o b r o c h o v / B e z . P r o s t ě j o v / . Die Grabung eines kleineren Teiles der Aufschüttung des sog. Mittelpunktes Mährens, woher der ältere Fund von zwei Gefässen der Kultur mit Schnurkeramik stammt, brachte keine Belege von einer prähistorischen Ursprung dieser Hügelaufschüttung.

DALŠÍ ETAPA VÝZKUMU V BOŘITOVĚ /okr. Blansko/

Miloš Č i ž m á ř , Kateřina G e i s l e r o v á , AÚ ČSAV Brno

V rámci pokračování výzkumu, navazujícího na rozsáhlé záchranné akce v prostoru budovaného areálu JZD Bořitov, byla v měsíci říjnu mechanizačně skryta další plocha o rozměrech 40 x 100 metrů. Její detailní začištění bylo ponecháno přes zimní období do příštího roku, již po provedené hrubé skrývce však bylo možno konstatovat početné sídlištní objekty, především ve východní části. Prozkoumány byly z nich pouze tři menší jámy, z nichž jedna náleží kultuře s lineární keramikou a dvě pozdně laténskému období.

W e i t e r e G r a b u n g s e t a p p e i n B o ř i t o v / B e z . B l a n s k o / . Auf der neu abgedeckten Fläche im Ausmasse von 40 x 100 Meter hat man vorläufig drei Siedlungsobjekte der Kultur mit Linearkeramik und aus dem spätlatènezeitlichen Abschnitt untersucht. Die übrigen zahlreichen festgestellten Objekte werden in der nächsten Saison erforscht werden.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU VÝŠINNÉHO SÍDLIŠTĚ V KŘIŽANOVICÍCH U BUČOVIC /okr. Vyškov/

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

Na podzim 1986 pokračoval sondážní výzkum známého výšinného sídliště na Člupech v Křižanovicích u Bučovic /Chleborád 1928/ v trati zvané "Zámeček". V letech 1984 - 1985 jsme zde otevřeli sondu o délce 52 m a šířce 2 m, na několika místech ještě rozšířenou, aby se mohly prozkoumat všechny zachycené objekty. Dosud bylo na této lokalitě odkryto 26 objektů, patřících vesměs mladší únětické kultuře nebo pozdní horákovské kultuře a 2 valy s jedním příkopem, které náleží rovněž do pozdního halštatu /Stuchlík 1987; 1987a/. Odkryv v roce 1986 byl zaměřen na sledování dalšího průběhu halštatské fortifikace, zkoumané již v průběhu prvních dvou sezón.

V počáteční fázi výzkumu jsme prodloužili sondu z minulých let o dalších 10 m, takže bylo možno dokončit odkryv vnějšího příkopu č. II, zachyceného částečně již v roce 1985, a řez nalezištěm tak dosáhl celkové délky 62 m. Ani prodloužení sondy však nepřineslo definitivní stanovisko k problému, zda v tomto případě jde skutečně o příkop. Jeho vnitřní stěna se sice v části sondy příkře svažovala až do hloubky 150 cm od povrchu, ale ve zbývající části sondy pouze do hloubky 60 - 70 cm a na vnější straně se zahloubení pozvolna vytrácelo, tudíž v místě sondy nelze mluvit o regulérním příkopu. Zda jde o nedokončený příkop nebo o terénní úpravu, ztěžující pouze přístup k vlastní fortifikaci, případně o úpravu přístupového prostoru do opevněné části hradiska, může objasnit pouze plošný výzkum této části lokality. V sondě, ležící již mimo opevněný areál, se zachytila další jáma horákovské kultury, čímž se prokázalo, že výšinné sídliště bylo lidem horákovské kultury osídleno i mimo opevněný prostor.

V další fázi výzkumu jsme odkryli ve vnitřním areálu hradiska ještě plochu o rozměrech 10 x 5 m. Zde byla odkryta menší kamenná destrukce se stopami zuhelnatělých kůlů a 5 jam, datovaných vesměs do pozdní horákovské kultury. Nejdůležitějším poznatkem však bylo zjištění mírného zvýšení terénu podél delších obvodových stran vnitřního areálu hradiska, což by mohlo být pozůstatkem terénních úprav - patrně hliněného válu bez vnitřní konstrukce.

Literatura:

Chleborád, M. 1928: Poslední archeologické výzkumy na Bučovsku, Pravěk č. 4-6.
Stuchlík, S. 1987: Záchranný a sondážní výzkum v Křižanovicích /okr. Vyškov/, PV 1984, 76.
- 1987a: Výzkum výšinného sídliště u Křižanovic /okr. Vyškov/, PV 1985, 69.

Fortsetzung der Grabung der Höhensiedlung in Křižanovice bei Bučovice /Bez. Vyškov/. Bei der dritten Saison der Feststellungsgrabung der Höhensiedlung der Únětičer und Horákover Kultur in der Flur "Zámeček" auf Člupy bei Křižanovice hat man den Suchgraben aus den vergangenen Jahren /Stuchlík 1987; 1988/ um weitere 10 m verlängert und er erreichte eine Gesamtlänge von 62 m. Der an dieser Stelle erfasste Aussenwall Nr. II der Horákover Befestigung ist jedoch nur auf der Innenseite sichtbar, während sein äusserer Teil kontinuierlich an das umliegende Terrain anknüpft. Weitere Spuren von Terrainherrichtungen - vielleicht eines erdigen Walles ohne Konstruktion - hat man auf der abgedeckten Fläche an der Längsseite des Burgwalles erfasst. Im Inneren des Burgwallareales wurden eine steinerne Destruktion und 5 Siedlungsgruben freigelegt, eine weitere Grube entdeckte man auf dem Plateau ausserhalb des befestigten Raumes. Alle im Jahre 1986 entdeckten Objekte gehörten der Horákover Kultur an.

PRŮZKUM U JIŽNÍHO BŘEHU VĚSTONICKÉHO JEZERA /okr. Břeclav/

Bohuslav Klíma, jr., AÚ ČSAV Brno

Z iniciativy spolupracovníka AÚ ČSAV v Brně A. Romanovského se uskutečnila v září 1986 terénní průzkumná akce u jižní /boční/ hráze dolnověstonického přehradního jezera. V prostoru severně od obce Horní Věstonice, v době kdy nádrž byla částečně vypuštěna, prováděli pracovníci n.p. Ingstav rozsáhlejší skrývku zeminy při vnitřním okraji nádrže. Současně dále snižovali dno přehrady, prohlubovali je a většinou štěrkový materiál převáželi k terénním úpravám vně jezera. Při společné prohlídce míst, ležících v dosahu původního toku řeky Dyje, bylo zjištěno, že na poměrně velké ploše snasly bagry zbytek ornice a současně odebraly až 150 cm mocnou vrstvu štěrkopísku. Ve snížené ploše na mnoha místech vystupovala vodní hladina. Na žlutém štěrkovém podloží se mnohde dochovaly šedočerné, popelovité zbytky porušených a zcela zničených zásypů archeologických sídlištních objektů.

V průběhu posledních let se nejrůznějšími terénními akcemi a výzkumy ještě podstatně doplnila hustě doložená síť osídlení celého regionu pod Pavlovskými kopci, a zejména pak prostoru na pravém břehu řeky Dyje a v okolí soutoku Dyje se Svratkou. Bylo zde prokázáno osídlení lidu s keramikou lineární, zvoncovitých pohárů, nositelů věteřovské skupiny a velatické kultury doby bronzové i Germánů z doby římské. Četnější jsou rovněž nálezy slovanských sídlištních objektů ze střední a mladší doby hradištní i ze středověku. Při podrobnější prohlídce rozsáhlé skrývky se podařilo ze zbytků zničených objektů vyzvednout zlomky keramiky, které se hlásily ke všem výše zmíněným kulturám. Prokazovaly tak znovu skutečně trvalé a husté osídlení oblasti v průběhu celého pravěkého, protohistorického i historického vývoje.

L i t e r a t u r a :

Klíma, B. 1977: Zachraňovací výzkum na stavbě silnice u D. Věstonic, PV 1975, 98-99.
- 1978: Objevy ve staré štěrkovně u Dolních Věstonic, PV 1976, 117.
- 1985: Hradištní osada u Dolních Věstonic, AR XXXVII, 27-48.
Měřínský, Z. 1978: Záchranný výzkum v nové štěrkovně n.p. Ingstav u Dolních Věstonic, PV 1976, 118.
- 1980: Pokračování záchranného výzkumu v nové štěrkovně n.p. Ingstav u Dolních Věstonic /okr. Břeclav/, PV 1977, 108-109.
Měřínský, Z. - Peškař, I. - Rakovský, I. 1980: Archeologické nálezy na pravém břehu Dyje u soutoku se Svratkou, PV 1977, 109.

U n t e r s u c h u n g b e i m s ü d l i c h e n U f e r d e s V ě s t o n i c e r S t a u s e e s / B e z . B ř e c l a v /. Im September 1986 machte A. Romanovský auf die verlaufende umfangreichere Abdeckung bei dem Seitendamm des mittleren /Věstonicer/ Sees aufmerksam. Im Verlaufe der darauffolgenden Untersuchung konnte nur noch festgestellt werden, dass in dem teilweise ausgelassenen Stausee Angestellte des VEB Ingstav eine Abtragung des Erdreiches und gleichzeitig eine Schotterförderung aus dem Seeboden durchführten. Auf der verhältnismässig grossen Fläche, die nördlich der Gemeinde Horní Věstonice und im direkten Bereich des alten Flussbettes der Dyje liegt, störten sie und vernichteten fast gänzlich eine grössere Menge an Siedlungsobjekten. Aufgrund des bescheidenen keramischen Materiales, das man in den unansehbaren Überresten der tief eingelassenen Gruben bergen konnte, lässt sich schliessen, dass die Objekte aus verschiedenen Zeitabschnitten der prähistorischen, protohistorischen sowie historischen Entwicklung, stammten. In einem grösseren Ausmass erfasste man Spuren einer Besiedlung aus der Bronzezeit /mit Věteřover und Velaticer-Keramik/, aus der römischen Kaiserzeit, aus der mittleren, jüngeren Burgwallzeit und aus dem Mittelalter. Die Funde bestätigen uns wiederum die grosse Besiedlungskonzentration dieser Stellen kontinuierlich seit den ältesten Zeiten.

RETTUNGSGRABUNG IN RAKVICE /Bez. Břeclav/

Pavla H o r á l k o v á , AÚ ČSAV Brno

In einer mit der Errichtung des Bewässerungssystems zusammenhängenden Rinne, S und SO der Gemeinde, wurden sieben prähistorische Objekte gestört. Die Lokalität befindet sich in der Flur "Pod Koziberky", im Inundationsgebiet des Baches Trníček. Im Schotterliegenden untersuchten Mitarbeiter des AI ČSAV Brno und des Museums Mikulov zwei kreisförmige Gruben der Velaticer Kultur /Nr. 4, 6/, eine latènezeitliche Hütte von O-W orientiert /Nr. 2/ und ein gänzlich zerstörtes Objekt aus der römischen Kaiserzeit /Nr. 1/. Wegen der ungünstigen Terrainbedingungen wurden aus den übrigen Objekten /Nr. 3, 5, 7/, der Latènezeit angehörend, nur Proben abgenommen.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V MOUCHNICÍCH /okr. Vyškov/

Ivo K r e c h l e r , AÚ ČSAV Brno

/Obr. 37, 38/

Při náhodné cestě dne 16.8.1986 jsem na katastru obce Mouchnice zjistil přibližně 40 - 50 na-

rušených archeologických objektů, které se nacházely na skryté ploše o rozměrech ca 90 x 40 m, připravené k instalaci vrtné věže. Lokalita je situována na mírném východním svahu nad inundací potoka Kyjovky, v západní části trati "Požáry", po levé straně silnice z Mouchnic do Nemotic, asi 250 m od severního okraje obce. Vzhledem k rychlému postupu terénních prací, prováděných k. p. Moravské naftové doly Hodonín, zde byl za pomoci rodinných příslušníků během následující soboty a neděle uskutečněn záchranný výzkum. Podařilo se prozkoumat celkem 19 pravěkých objektů /ostatní, převážně kůlové jamky, byly odtěženy/ a 3 další, rýsující se v profilu vytvořeném při terasovité úpravě svahu, byly vybrány v říjnu t.r.

Menší mělké objekty 1 a 2 při severním okraji plochy náleží kultuře s lineární keramikou. Kromě keramiky zdobené notovými značkami z nich pocházejí i 2 rohovcová nehtovitá škrabadla. Následující osídlení přísluší do mladší a pozdní doby bronzové, kam lze zařadit většinu prozkoumaných objektů /autor děkuje za konzultaci materiálu dr. J. Nekvasilovi, CSc. a dr. J. Říhovskému, CSc./. Pět objektů patří velatické fázi kultury středodunajských popelnicových polí, 7 jam lužické kultuře s výraznými slezskými vlivy, objekt 10 je možno datovat na rozhraní velatické a podolské fáze kultury středodunajských popelnicových polí se slezskými vlivy /tuhování/ a konečně 1 jáma s atypickou keramikou je patrně podolská. Nejmladší osídlení naleziště v období horákovské kultury dokládají objekty 5, 8 a 10 a s výraznou tuhovanou keramikou a bronzovým náramkem. Výskyt železné strusky a železného předmětu z objektu 10a dokládá místní metalurgickou výrobu. Ojedinělými fragmenty keramiky je na lokalitě zastoupena kultura s moravskou malovanou keramikou a věteřovská skupina /?/.

Z morfologického hlediska tvoří převážnou část objektů kruhové jámy s kónicky se rozbíhajícími stěnami a rovným dnem. Objekt 8 měl pravidelný pravoúhlý půdorys s rovným dnem v hloubce 20 cm od úrovně podloží a kůlovou konstrukcí /zřejmě šlo o chatu/. Ve zbývajících případech se jednalo o kruhové a nepravidelně oválné jámy o hloubce do 50 cm. Přítomnost nadzemních kůlových staveb dokládala kumulace kůlových jamek v jihovýchodní části plochy.

Získané nálezy jsou významné především jako další příspěvek k poznání vzájemných vlivů kultury středodunajských popelnicových polí a lužické kultury v oblasti, kde se tyto komplexy územně stýkají.

R e t t u n g s g r a b u n g i n M o u c h n i c e / B e z. V y š k o v /. Im August 1986 wurden beim Bau eines Bohrturmes des K. B. Moravské naftové doly Hodonín im Kataster der Gemeinde Mouchnice, im westlichen Teil der Flur "Požáry", insgesamt 22 prähistorische Objekte untersucht. Zwei von diesen sind in die Kultur mit Linearkeramik datiert, 5 gehören in die Velaticer Phase der donaulandischen Urnenfelderkultur, 7 Objekte gehören zur mittleren /schlesischen/ Phase der Lausitzer Kultur, 1 Objekt stammt aus der Besiedlung an der Wende der Velaticer und Podoler Phase mit schlesischen Einflüssen, 1 Grube enthielt Material der Podoler Phase und schliesslich handelt es sich in drei Fällen um Siedlungsreste aus dem Ende der Horákover Kultur. Nach der Form sind hier kreisförmige Vorratsgruben mit überhängenden Wänden und geradem Boden und der Teil einer Hütte /?/ der Horákover Kultur vertreten. Ein Komplex von Pfostengruben wurde bei Bauarbeiten ohne vorherige Untersuchung zerstört. Die Bedeutung der übrigen Objekte kann nicht interpretiert werden.

PRAVĚKÉ LOKALITY U HOLASOVIC /okr. Opava/

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

V rámci mapování pravěkých lokalit na pravobřežní terase řeky Opavy byl proveden i terénní průzkum území ležícího východně od obce Holasovice.

1/ Při východním okraji obce na ploše, vymezené státní silnicí Opava-Krnov a železnicí Opava - Krnov, jsme zjistili keramické zlomky ze 13. až 14. století.

2/ 200 metrů východně od první lokality na první levobřežní terase Herličky se nám podařilo identifikovat orbou narušené popelnicové pole /slezský až platěnický stupeň kultury popelnicových polí/.

3/ Kopulovitá vyvýšenina /kóta 271,7/, která se nachází cca 1,5 km jihovýchodně od obce, vystupuje z inundační nivy řeky Opavy. S okolním terénem je spojena úzkou šíjí, navazující na severovýchodní úpatí kóty 297,6. Materiál, získaný pracovníky opavské expozitury a Zd. Brachtlem z Městského muzea v Jeseníku, prokazuje velmi intenzívní osídlení této lokality po celý pravěk. Poprvé byla osídlena v období lineární keramiky, a to jak v mladším stupni, tak i v období železovského typu. Dále je prokázáno osídlení v období moravské malované keramiky, kultury

nálevkovitých pohárů, bolerázské fáze kultury s kanelovanou keramikou. Úlomky keramiky, respektive kamenných nástrojů dokládají, že kupa byla využívána i lidem s kulturou kulovitých amfor, se šňůrovou keramikou a se zvoncovitými poháry. Další etapy pobytu člověka jsou z období kultury popelnicových polí /nejsilněji zastoupené/, kultury laténské, dobrodziniecké a středohradištní /8. - 9. století/.

Prähistorische Lokalitäten bei Holasovice /Bez. Opava/. Östlich der Gemeinde Holasovice hat man auf einer steilen rechtsufrigen Terrasse des Flusses Opava drei Lokalitäten aus dem neolithischen Zeitabschnitt bis zum frühen Mittelalter erfasst.

PRAVĚKÁ A ČASNĚ HISTORICKÁ LOKALITA U NEPLACHOVIC /o. Holasovice, okr. Opava/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Při terénním průzkumu byla upřesněna poloha sídelního komplexu, nacházející se východně od obce Neplachovice. Lokalita zaujímá prvou pravobřežní terasu potoka Herličky a na severu je vymezena státní silnicí Opava - Krňov. Nalezený materiál můžeme připsat moravské malované keramice, dobrodziniecké kultuře a mladohradištní keramice /11. - 12. století/.

Prähistorische und frühhistorische Lokalität bei Neplachovice /Bez. Opava/. Bei einer Terrainbegehung wurde die Lage des Siedlungskomplexes präzisiert /mährische bemalte Keramik, kannelierte Keramik, Dobrodziener Gruppe und jungburgwallzeitliche Kultur/, der sich östlich der Gemeinde Neplachovice befindet.

TERÉNNÍ PRŮZKUM V PROSTORU KOSTELNÍHO KOPCE V OPAVĚ-JAKTAŘI /okr. Opava/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Terénní průzkum, který provedl autor společně s P. Kouřilem, ukázal, že již dříve známá lokalita se nachází na výrazné vyvýšenině, obtékané na západě a severu potokem Velká a na východě Jaktařským potokem. Na jihu je oddělena výraznou depresí od kóty 288,9. Z průzkumu vyplynulo, že slovanské hradisko - raně středověký hrádek - zaujalo plochu dnešního hřbitova, kostela a k nim přilehlé plochy, tj. nejsevernější část /opyš/ ostrožny. Dnešní úvozová cesta, obcházející z východní strany hřbitov, vede zřejmě příkopem. Zbytky fortifikace jsou patrny i jižně od hřbitova. Na ploše vlastní ostrožny jsme zjistili pouze osídlení z neolitu a mladší doby bronzové. Tyto okolnosti nás vedou k závěru, že trojitý fortifikační systém protínající ostrožnu, zjištěný při leteckém průzkumu, bude nutno zřejmě spojit s osadou lidu popelnicových polí.

Geländeuntersuchung im Raum von Kostelní kopec in Opava - Jaktař /Bez. Opava/. Die von dem Autor und P. Kouřil auf dem Kostelní kopec /Berg/ in Opava-Jaktař durchgeführten Terrainbegehungen bewiesen, dass der slawische Burgwall - der frühmittelalterliche Hausberg - den nördlichsten Teil der Sporenlage im Raum der heutigen Kirche und Friedhof einnahm. Auf der eigentlichen Fläche der Sporenlage hat man nur Spuren einer neolithischen und jungbronzezeitlichen Niederlassung verzeichnet. Die bei Beobachtungen vom Flugzeug aus festgestellte Fortifikation ist vermutlich mit der Niederlassung der Träger der Urnenfelderkultur verbunden.

TERÉNNÍ PRŮZKUM U VÁVROVIC /o. Opava, okr. Opava/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V rámci generální aktualizace nemovitých archeologických památek, prováděné ve spolupráci s KS SPPOP v Ostravě, byla nově zmapována již dříve známá lokalita, nacházející se západně od obce Vávrovic. Zaujímá východní jazykovitý výběžek kóty 278,5, který tvoří současně druhou pravobřežní terasu řeky Opavy. Nalezené silexy a střepový materiál datuje naleziště do období

mladšího neolitu a lidu popelnicových polí.

T e r r a i n u n t e r s u c h u n g b e i V á v r o v i c e / B e z . O p a v a / . Bei der Terrainuntersuchung auf der bekannten Lokalität, die sich im Raume der Kote 278,5 westlich der Gemeinde Vávrovice befindet, fand man Silexe und Scherbenmaterial, das diese in den jüngeren Zeitabschnitt des Neolithikums und der Träger der Urnenfelderkultur datiert.

ŠESTÁ ETAPA ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU VE VELKÝCH HOŠTICÍCH /okr. Opava/

Vratislav J a n á k , AÚ ČSAV Brno

V květnu 1986 provedla opavská expositura AÚ ČSAV Brno na průběžně sledované polykulturní lokalitě ve východní části Velkých Hoštic pouze drobný záchranný výzkum při stavbě dvojdomku O. Šafránka a ing. L. Kaštovského. Bylo zjištěno, že většina stavebního místa o rozměrech přibližně 15 x 20 m je zničena novodobými terénními úpravami, neporušena zůstala toliko jeho severovýchodní část. Zde bylo 8 objektů, které jsme mohli prozkoumat jen částečně, aby nedošlo k narušení statiky poměrně mělce zakládané stavby. Jeden objekt náleží nejmladší fázi kultury s lineární keramikou, další je novověký, zbylých 6 - s chudým inventářem - patří pravděpodobně do období popelnicových polí.

S e c h s t e E t a p p e d e r R e t t u n g s g r a b u n g i n V e l k é H o š t i c e / B e z . O p a v a / . Im Jahre 1986 hat man 8 Siedlungsobjekte untersucht, die beim Bau eines Familienhauses festgestellt worden waren. Von diesen gehört das eine der Kultur mit Linearkeramik an, 1 ist neuzeitlich und die übrigen 6 können wir vielleicht rahmenhaft in den Zeitabschnitt der Urnenfelderkultur datieren.

VÝZKUMY V HÁJOVĚ /o. Příbor, okr. Nový Jičín/

Vratislav J a n á k , AÚ ČSAV Brno, Emanuel G r e p l , OVM Nový Jičín, Kroužek mimořádných členů ČSSA Příbor

/Obr. 39/

V září 1986 narušily meliorace, prováděné v polích mezi Příborem a jeho integrovanou obcí Hájovem, pravěké sídliště objevené v roce 1976 J. Fryčem /Fryč 1982, 15-16/. Provedli jsme zaměření a ovzorkování narušených objektů; přitom se podařilo také zjistit přibližný rozsah sídliště, které meliorační rýhy zcela protaly.

Lokalita se nachází v blízkosti státní silnice E 7 na jižním svahu nad bezejmenným potokem, odvádějícím vodu z původních hájovských rybníků. Skládá se ze tří sídelních okrsků, navzájem oddělených úseky zcela sterilními. Vše dohromady zabírá plochu o rozměrech cca 300 x 200 m; mimo ni byl zjištěn jeden objekt zcela osamocený, asi 60 - 70 m jihozápadně od okraje prostředního okrsku. Tento okrsek má tvar nepravidelného prohnutého oválu o rozměrech cca 200 x 130 m a výměrou zbylé dva daleko předčí. Pod 20 - 30 cm ornice je zde kulturní vrstva černé hlíny, barevně splývající s ornicí. Na většině plochy byla pozorovatelná až po úroveň dna rýh, tj. 80 - 100 cm od současného povrchu. Na ploše obou menších okrsků kulturní vrstva není a objekty se zde mělce - dno nejvýše 40 - 70 cm od povrchu - zahlubovaly do tvrdého podložního jílu přímo pod ornicí. Zjistili jsme celkem 15 řídce rozmístěných objektů, u 3 z nich bylo patrné vyložení dna plochými kameny. 5 objektů se nacházelo v hlavním okrsku - zde ovšem byly v kulturní vrstvě odlišitelné jen výjimečně - a 5, resp. 4 na okrscích vedlejších; patnáctý byl izolovaný objekt na jihozápadě.

Ten se podařilo zčásti prozkoumat ještě před zasypáním rýh. Jde o nepravidelně oválnou jámu s rozměry cca 2 x 3 m a dnem schodovitě se zahlubujícím v úrovni 50, příp. 70 cm od povrchu. Hlubší část dna pokrývala vrstvička popelovité hlíny s uhlíky a střepy o mocnosti cca 15 cm, překrytá asi 5 cm silnou mazanicovou krou, zbytek jámy vyplňoval běžný zásyp, podobný ornici.

Objekt č. 15 poskytl jen něco keramiky a vzorky z ostatních objektů byly ještě chudší. Mnohem bohatší jsou doposud na lokalitě nálezy povrchové, zvláště vezmeme-li do úvahy sběry členů kroužku z minulých let. Drtivou většinu z nich tvoří keramika, méně je štípané a broušené indu-

strie, ojedinělé jsou dva zlomečky bronzového srpu. Početně vysoce převládají nálezy z mladšího období slezské kultury, datovatelné do fáze R IIB_{2-3}. Tak můžeme datovat i keramiku z objektu č. 15, stejně jako vzorky z většiny ostatních objektů /některé jsou nedatovatelné/ na všech třech okrscích. Daleko méně je na sídlišti nálezů kultury s lineární keramikou - většinou jde o zlomky silnostěnných bombovitých nádob - které musíme s ohledem na ojedinělé železovské vlivy řadit až na sám konec jejího vývoje. S "lineárním" osídlením pravděpodobně souvisí i malá kolekce hrubě robené keramické plastiky - drobné ženské torzo a tři zvířecí hlavičky /zoomorfní apliky ?/. Nálezy štípané kamenné industrie /převládají v nich menší čepele a škrabadla/ nejsou početné. Nálezů broušené industrie je celkem 7, ale mezi nimi jsou jen 2 kopytovité klíny, dalších 5 nástrojů či fragmentů musíme rámcově datovat do mladšího neolitu až eneolitu. Ty souvisí zřejmě se staroeneolitickým sídlištěm, vzdáleným odtud asi 1 km vzdušnou čarou směrem na jihozápad.

Tato druhá hájovská lokalita, zřejmě podstatně menší, leží v trati "Pískovna", opět na jižním svahu, tentokráte mírně se sklánějícím k vodoteči Hájovského potoka. Znal ji snad již J. Skutil, který se zmiňuje o blíže nespecifikovaném "jevišovickém" sídlišti v Hájově /Pavlík - Skutil 1947, 134/, ale žádné nálezy odtud nepublikoval. Znovu ji uvedl do literatury až J. Fryč /Fryč 1982, 17-18/. Sběry, prováděné zde v roce 1986, přinesly většinou již jen atypické zlomky keramiky a odštěpky silexů, z mnoha sběrů členů kroužku od roku 1971 však pochází veliká kolekce keramiky a štípané industrie.

Podle analýzy cca 3 000 keramických zlomků jde o pozdně lengyelské sídliště, které je mladší než horizont fáze MMK IIb. Jediným /kresebně/ rekonstruovatelným tvarem je prozatím hrnec s horní výdutí a krátkým nálevkovitým hrdlem, na plecích opatřený kónickými výčnělky; vůbec se zdá, že hrnce v typologické skladbě převládají. Dalšími rozeznatelnými tvary jsou mísy se zataženými, příp. výjimečně souměrnými nebo rozevřenými plecemi a podle "rohatých" uch i putny. Z drobných keramických předmětů jsou po jednom kuse zastoupeny zlomek přeslenu, zlomek závaží a trojúhelníkovité hladítko ze střepu. Mezi asi dvěma sty klasifikovatelnými okraji nádob převládají okraje oblé a rovné, dalších 5 typů je zastoupeno ojedinělými zlomky. Asi třetina všech okrajů je opatřena hladkou plastickou lištou; členění těchto lišt, příp. samotných okrajů, zjištěno nebylo. Střepy s uchy či ušky tvoří jen zlomek souboru; kromě "rohatých" uch jsou doložena svisle postavená ucha na hrdle i na těle a tunelová uška. Také plas ická či vhloubená výzdoba se vyskytne poměrně vzácně. V plastické převládají výčnělky kónické, příp. s oblým vrcholem a vodorovně či svisle protažené výčnělky obloukovité; dalších 7 typů se objeví v 1 - 2 exemplářích. Podobně jedenkrát se objevil zlomek s členěnou plastickou lištou mimo okraj. Vhloubená výzdoba - jde jen o několik střepů - užívá hrubě provedených svazků rýh či dlouhých vrypů, dále krátkých jednotlivých rýh či nehtových důlků; zjevně se v ní projevují ohlasy výzdoby jordanovské skupiny.

Štípané nástroje jsou robeny převážně z fluvioglaciálních rohovců /dle určení A. Přichystala/, jejichž pecky se nalézají přímo na lokalitě a v nejbližším okolí v hojném počtu - ale objeví se i jiná surovina, jako např. radiolarit. Převládají mezi nimi delší retušované čepele a čepelová škrabadla, zajímavým fenoménem je neobvykle vysoký podíl šipek, zejména šipek typu Štramberk - Krnov s laterálními vruby při bázi. Z ostatní kamenné industrie zaujmou trojúhelníkovité a lichoběžníkovité oblázky, pravděpodobně hladítka. Broušená industrie přímo na sídlišti zjištěna nebyla, ale pravděpodobně s ním souvisí nálezy v okolí /srv. výše/.

V keramickém materiálu ze sběrů v hájovské "Pískovně" jsou sice pozorovatelné vlivy jordanovské skupiny a kultury nálevkovitých pohárů, ale jako celek odráží autonomní východomoravský vývoj a od jordanovské skupiny se podstatně liší. Analogie pro něj musíme hledat především v nálezových celcích Uh. Brodu - Kyčkova, Charvát a Služovic/Hněvošic a v části keramiky z objektu 4/84 z V. Hoštic. Stejně jako je můžeme i sídliště v "Pískovně" datovat prozatím pouze rámcově, do období mezi horizont fáze MMK IIb a počátky bolerázské skupiny.

L i t e r a t u r a :

Fryč, J. 1982: Pravěké osídlení Příborska a širšího okolí ve světle archeologických nálezů, Informační zpravodaj členů severomoravské pobočky ČSSA, 12-24, Příbor.

Janák, V. 1989: Staroeneolitická lokalita mezi Služovicemi a Hněvošicemi /okr. Opava/, PV 1986, v tisku.

Pavlík, R. - Skutil, J. 1947: Hromadný bronzový lužický nález v Hovězí u Vsetína, Naše Valašsko X, 133-143, Valašské Meziříčí.

A u s g r a b u n g e n i n H á j o v / B e z . N o v ý J i č í n / . Im September 1986 störten Meliorationsarbeiten eine prähistorische Siedlung, die im Jahre 1976 von J. Fryč /Fryč 1982, 15-16/ entdeckt worden war. Die Siedlung besteht aus drei Bereichen, gegenseitig durch Abschnit-

te einer sterilen Fläche abgeteilt; auf dem mittleren, grössten, ist eine mächtige Kulturschicht aus schwarzer Erde. Insgesamt hat man 15 eingetiefte Objekte festgestellt; sofern sie datierbar sind, gehören sie in die jüngere schlesische Kultur /R HB_{2-3}/. Ähnlich können wir auch die Mehrzahl der Lesefunde datieren. Von diesen stammen jedoch auch Belege von einer Besiedlung der Lokalität in der Endphase der Entwicklung der Kultur mit Linearkeramik.

Ungefähr 1 km in Luftlinie nach Südwest befindet sich in der Flur "Pískovna" eine spätlengyelzeitliche Siedlung. Bisher hat man hier nur Lesefunde durchgeführt, aus welchen eine grosse Keramikkollektion und Spaltindustrie stammt. Nach den Ergebnissen der Analysen hat die Keramik - auf der Einflüsse der Jordanov Gruppe sowie der Trichterbecherkultur sichtbar sind - die nächsten Analogien auf den Siedlungen in Uh. Brod - Kyčkov, Charváty, Služovice/Hněvošice und in Objekt 4/84 in V. Hoštice /Janák 1988/. Nach diesem können wir auch die Hájover äneolithische Siedlung in den Zeitabschnitt zwischen den Horizont der Phase MBK IIb und Beginn der Boleráz Gruppe datieren.

GRABUNG AUF HRADISKO BEI SVITÁVKY /Bez. Blansko/

A. Štrof, Museum Boskovice, R. Procházka, AÚ ČSAV Brno

Bei der Fortsetzung der Grabung auf der Anhöhe Hradisko waren in dieser Saison Schichten aus der älteren und mittleren Bronzezeit in der Befestigung am Südhang untersucht worden, es setzte die Abdeckung des Innenraumes eines mittelalterlichen Turmes fort, man öffnete 2 Sonden am Ostrand und eine Sonde am Nordrand des Hanges. Wiederum wurden Funde der Jevišovicer Kultur erfasst, markant ist eine Besiedlung seit dem Ende der älteren Bronzezeit bis zu Beginn der jüngeren Bronzezeit belegt. Markante Belege einer Besiedlung und Befestigung der Anhöhe fallen in die Wende zwischen dem 11. - 15. Jahrhundert.

DOKONČENÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU V LANŽHOTĚ /okr. Břeclav/

Jaroslav Peška, Regionální muzeum Mikulov, Ivo Rakovský, AÚ ČSAV Brno

V dubnu 1986 byl dokončen záchranný výzkum v trati "Podsedky", zahájený na podzim roku 1985 /Peška - Rakovský 1987, 72/.

V závěrečné fázi prací byla prozkoumána další polozemnice horákovské kultury a obydlí z doby laténské. Na dně horákovského objektu 12 byl odkryt hrob s kostrou v natažené poloze na zádech, orientovanou Z - V. Pod hrudníkem ležela železná ocílka se zbytkem textilie, umožňující pouze rámcové datování hrobu do doby hradištní.

Literatura:

Peška, J. - Rakovský, I. 1987: Záchranný výzkum v Lanžhotě /okr. Břeclav/, PV 1985, 72.

Beendigung der Rettungsgrabung in Lanžhot /Bez. Břeclav/. Die Schlussarbeiten brachten weitere Halberdhütten aus der Hallstatt- und Latènezeit. Auf dem Boden des Objektes 12 fand man ein slawisches Skelettgrab, das nur einen eisernen Feuerstahl enthielt.

SÍDLIŠTNÍ LOKALITA U ÚSTÍNA /okr. Olomouc/

Vít Dohnal, Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

/Obr. 16:19, 20/

V letech 1984 - 1986 nalezl J. Kuja z Olomouce na polích jihozápadně od Ústína větší množství střepů, přesleny, zlomky rohovcových čepelí a fragmenty broušených kamenných mlatů. Nálezy pocházejí z mírného, k západu obráceného svahu nad potokem, v prostoru bývalého mlýna Spálenec, v jehož blízkosti prokopal J. Wankel známou halštatskou mohylu /Wankel 1885/. Kromě toho se nedaleko od Spálence nachází slezskoplatěnické sídliště /Trňáčková 1965/. Nynější materiál

pochází z okolí nápadné sníženiny pod vysokofrekvenčním vedením.

Zachráněný materiál obsahuje eneolitickou keramiku /tunelová ucha, lištovitě zasílené okraje s "románskými lisénami"/, dále nálezy z období věteřovské skupiny a středodunajské mohylové kultury, velmi hojná je keramika lužických popelnicových polí stupňů HB - HC /našla se také mističkovitá puklice z bronzového plechu a kamenný brousek s nedovrtaným otvorem na zavěšení/. Méně časté jsou střepy pozdně halštatské. Zastoupen je i mladý latén /tuhová keramika/ a objevil se i střep mladohradištního či středohradištního stáří. Ze středověkého materiálu stojí za zmínku zlomek loštického poháru.

L i t e r a t u r a :

Trňáčková, Z. 1965: Zprávy VÚ Olomouc č. 121, 28.
Wankel, J. 1885: Královský kopec u Těšetic, ČVMSO 2, 93-94.

S i e d l u n g s l o k a l i t ä t b e i Ů s t í n / B e z . O l o m o u c /. Unweit von der Fundstelle des bekannten hallstattzeitlichen Hügelgrabes /Wankel 1885/ hat man eine Siedlung der Lausitzer Urnengräberfelderkultur der Stufe HB - HC /Trňáčková 1965/ und nun ausser diesen auch Äneolithikum, Věteřover Gruppe, mitteldanubische Hügelgräberkultur, HD, junge Latènezeit und frühes sowie hohes Mittelalter festgestellt.

ZJIŠŤOVACÍ SONDÁŽ NA HRADISKU V KOKORÁCH /okr. Přerov/

Vít D o h n a l , Krajské vlastivědné muzeum Olomouc

/Obr. 16:14-18, 40/

Hradisko v Kokorách patří k lokalitám, které jsou sice už dlouho známy /Wankel 1890, 226/, ale novější literatura se o nich vyjadřuje s určitou reservou /Knies 1902, 58-59; Podborský 1970, 201/. Proto v roce 1986 provedlo olomoucké muzejní pracoviště zjišťovací řez opevněním, když už před tím roku 1982 jsme ho kartograficky zdokumentovali.

Zjišťovací sonda o rozměrech 21 x 1 m byla umístěna asi do poloviny délky mírně obloukovitě se stáčejícího valu, a to tak, že začínala svým severním koncem na okraji užitkové plochy, pokračovala přes valový násyp, dále protala obranný příkop a malý násyp na jeho vnější straně. Získaný řez potvrdil, že skutečně jde o umělou fortifikaci, která od ostatního terénu oddělovala malou ostrožnu, obtékanou ze severní strany meandrující říčkou Olešnicí. Valový násyp je hlinitý s množstvím menšího kamení a jen s ojedinělými velkými kameny na bázi valu. Těleso valu leží na asi 25 cm silné kulturní vrstvě, v níž se našlo kromě dvou kamenných drtidel několik nedatovatelných střepů z hrubých nádob. Jádro valu tvoří červeně vypálená hlína /80 cm/, kterou překrývá asi 50 cm silný plášť ze světle hnědé zeminy s množstvím kamení. Na vnější straně červenavého jádra se rýsovaly zbytky dvou vodorovných trámů o průřezu 15 a 30 cm. Ze situace bylo zřejmé, že jde o pozůstatek čelní dřevěné spálené stěny. Na vnitřní /zadní/ straně valového násypu nebyla zjištěna žádná stopa po dřevěné či jiné opěrné konstrukci. Celková šířka valové hradby se dá odhadnout asi na 2 m. Před dřevěnou lící se do podloží zařezávala asi 2 m široká, směrem ven mírně skloněná berma bez kulturní vrstvy. Tvar ani velikost příkopu se nepodařilo zjistit, protože světlá jílovitá zemina s drobným kamením, která je součástí destruovaného valu, sesunutého do příkopu se nedala odlišit od rostlého terénu, v němž byl příkop vyhlouben. Pouze podle slabé příměsi tmavší hlíny, která se přece jen do příkopu dostala, se zdá, že příkop byl jenom asi 1 m hluboký. Před příkopem byl ještě druhý, menší val, nasypaný ze žluté jílovité zeminy, bez jakéhokoliv zvrstvení. Rovněž kulturní vrstva pod tímto vnějším valem chyběla.

V získaném materiálu je hojně zastoupena věteřovská keramika. Většinou jde o hrubé hnědočervené nebo hnědé hrnce, někdy i s obvyklou dvojicí pupíků pod okrajem. Vyskytly se však i střepy z menších nádob s typickou povrchovou úpravou /matné leštění, připomínající kůži/. Méně početné jsou střepy z keramiky mladších fází kultury lužických popelnicových polí /HC, příp. i HD/. Kromě úlomků mazanice se objevilo i několik zvířecích kostí. Podle určení dr. J. Beneše, CSc, z paleontologického odd. NM v Praze šlo o koně a skot.

L i t e r a t u r a :

Knies, J. 1902: O některých předhistorických hradištích na Moravě, ČVMSO 19, 55-61.
Podborský, V. 1970: Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit. Brno.
Wankel, J. 1890: Archäologische Wanderungen in der Umgebung von Olmütz, MCC 16, 225-231.

F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g a u f H r a d i s k o i n K o k o r y / B e z . P ř e r o v / . Der Schnitt durch die Befestigung /erdig-steiniger Wall, ein ca. 1 m tiefer Graben und ein kleiner Aussenwall/ bestätigten die ältere Voraussetzung, dass es sich um eine befestigte Siedlung auf einer kleinen Sporenlage /0,5 ha/ handelt, die auf der Nordseite ein mäandrierendes Flüsschen umfliesst. Die Wallbefestigung war ungefähr 2 m breit, mit einer vorderen Holzwand und mit einer mässig abgeschrängten, gleichfalls ca. 2 m breiten Berme. Unter dem Wall ist eine Kulturschicht mit Věteřov Keramik und mit nicht allzuvielen Scherben aus den jüngeren Phasen der Lausitzer Urnenfelderkultur /HC - HD/.

NOVÉ NÁLEZY Z OSVĚTIMAN /okr. Uherské Hradiště/

Drahomíra K a l i s z o v á , Slovácké muzeum Uherské Hradiště

Při hloubení melioračních rýh na katastru Osvětiman, v trati Jančová, byly vyryty lidské kosti. Po příchodu na místo nálezu jsem vybrala z výkopu a vyhozené hlíny několik kostí, mezi nimi část lebky. Ve druhé rýze shora se na dvou místech 2 m od sebe vzdálených v profilu rýsovaly ulomené kosti dolních končetin v hloubce 80 cm pod úrovní povrchu. Zásyp hrobů se barevně nijak nelišil od okolní spraše. Po odkrytí obou hrobů bylo vidět, že výkop rýhy přetal oba hroby šikmo tak, že z prvního zbyly jen nohy od poloviny femurů dolů a z druhého nohy od kolen dolů a na druhé straně rýhy paže a trup od poloviny hrudníku nahoru. Obě kostry ležely na zádech hlavou k ZSZ, kostra č. 2 měla lebku ukloněnou k pravému rameni. Ve zbytku hrobu č. 1 nebyly žádné milodary, v hrobě č. 2 ležely na žebrech pod levou klíční kostí 2 šipky s tulejkou: menší s listovitým hrotem směřovala hrotem k lebce, větší se zpětnými háčky hrotem k nohám. V tulejích obou jsou zachovány zbytky dřeva z ratišť šípů.

Orientace hrobů je typická pro Slovany, vyskytuje se však i u jiných etnik. Výskyt šipek v hrobech končí v 10. století. Z katastru Osvětiman známe nálezy lužické kultury a pak až ze střední doby hradištní, kdy zde byla vybudována dvě hradiska. Z mladší doby hradištní je známo sídliště a pohřebiště v obci. S největší pravděpodobností lze tedy hroby, jež nepochybně tvoří součást pohřebiště, položit do střední doby hradištní.

O 730 cm dál severovýchodním směrem se v obou profilech rýhy rýsoval tmavý zásyp kulturní jámy s hrudami mazanice a uhlíky. Její dno sahalo po dno výkopu, bylo rovné, stěny jámy se k povrchu šikmo rozevíraly. Po skrytí ornice asi do hloubky 30 cm se vyrýsoval oválný půdorys jámy o rozměrech 460 x 300 cm. Kromě kusů mazanice a uhlíků jsme z objektu vybrali několik střepů kultury s moravskou malovanou keramikou, mezi nimiž byly okraje mísy a hrnce s výčnělkem, střepy z výdutě jemné keramiky /pohárku ?/ a část mísy na vysoké válcovité noze.

N e u f u n d e a u s O s v ě t i m a n y / B e z . U h e r s k é H r a d i š t ě / . Beim Aushub von Meliorationsrinnen im Kataster von Osvětimany in der Flur Jančová wurden 2 Skelettgräber und 1 Kulturgrube gestört. In den Gräbern lagen die Toten auf dem Rücken, mit dem Kopf nach Westnordwest. Der Tote aus Grab 2 hatte auf der linken Oberseite des Brustkorbes 2 Pfeilspitzen mit Tülle. Die Gräber stammen vermutlich aus der mittleren Burgwallzeit. Die Kulturgrube enthielt Material der Kultur mit mährischer bemalter Keramik.

NOVÉ PRAVĚKÉ NÁLEZY Z BLUČINY /okr. Brno-venkov/

Milan S a l a š , MM Brno

V srpnu 1986 narazil I. Ladislav při rozšiřování sklepa domu č. 361 v Blučině na dosud neznámé nebo alespoň spolehlivě neidentifikované pravěké sídliště. Lokalita se nachází v západní části obce na severoseverovýchodním svahu nad Litavou po pravé straně jejího bezejmenného levého přítoku, pramenícího pod Novými horami. Na SMO-5, list Brno 9-8, určuje místo nálezu souřadnicový bod 45 mm od V s. č. a 97 mm od S s. č.

Horizontálně, proti svahu vedenou těžbou zeminy, byla zachycena báze naplavované sídlištní vrstvy, nasedající ostře na členité jílové podloží. Mocnost vrstvy nebylo možno přesně stanovit, ražený sklepní prostor se však nacházel 2,5 - 3 m pod úrovní dnešního povrchu. Spolu s několika neopracovanými balvany, zvířecími kostmi a rozptýlenými uhlíky se ve vytěžené hlíně nacházely střepy kultury s lineární keramikou a horákovské kultury, jíž bude nejspíše příslušet i nález od-

řezané parohové výsady. Zatímco sídliště s lineární keramikou představuje novou lokalitu, horákovský materiál by mohl souviset s některými staršími nálezy z prostoru mezi náměstním a západním okrajem obce.

Neue prähistorische Funde aus Blučina / Bez. Brno-venkov/. In der angeschwemmten Siedlungsschicht, bei der Erweiterung des Kellers im Hause Nr. 361 erfasst, fand man ausser Kalksteinbrocken, Tierknochen und verstreuten Holzkohlestückchen auch Scherben der Kultur mit Linearbandkeramik und der Horákover-Kultur, der am ehesten auch die abgeschnittene Geweihzinke angehören wird.

ZÁCHRANNÉ VÝZKUMY U OSTROŽSKÉ NOVÉ VSI V ROCE 1986 /okr. Uherské Hradiště/

Luděk Galuška, MM Brno

/Tab. 11/

V zimních měsících roku 1986 začaly Vodohospodářské stavby Veselí nad Moravou prokopávat výkop pro vodovodní potrubí, který posléze propojil jezerní nádrže s pitnou vodou severozápadně od Ostrožské Nové Vsi a čistící rozvodnou stanici, nacházející se mezi zmíněnou obcí a Kunovicemi. Vzhledem k tomu, že procházel místy, z nichž byly v minulosti hlášeny archeologické nálezy /"Oráčiny", "Rybníky", resp. "Pusté", "Padělky"; Hrubý 1982/, přistoupili jsme v březnu k průzkumu výkopu.

Na poloze "Oráčiny" bylo zachyceno už z dřívějších výzkumů známé staroslovanské sídliště /Marešová 1967/. Celkem jsme odkryli 11 více či méně narušených objektů rámcově začlenitelných do časového úseku 6. - 11. století. Z pěti časně slovanských objektů si nejvíce pozornosti zaslouží dvě polozemnice s rozhozenou pecí v severozápadním rohu a stopami po kůlech, ukazujících na konstrukci krovu /objekt 3/86 a 8/86/ a dále povrchová stavba s ohništěm taktéž v severozápadním rohu /objekt 7/86/. Rozměrově patří ke středně velkým stavbám svého druhu /okolo 11 m^2/. Nejvíce nalézaným materiálem byla keramika. Z objektu 8/86 pocházejí výhradně nezdobené kusy, v jejichž keramickém těstu byla zaznamenána jak přítomnost netříděného písku, tak i organických ostřiv. V převaze se jedná o pražský typ. Ve všech zbývajících objektech se nalezly i ojedinělé zdobené zlomky a v objektu 7/86, kde jich bylo nejvíce, se objevila i zvláštní skupina střepů s vysokým obsahem slídy. Z dalších nálezů je pozoruhodný zdobený přeslen, šipka s odlomenými zpětnými křidélky, zlomek dvojstranného hřebene a úlomky brousků. Za nejstarší považujeme objekt 8/86, ale do staršího časně slovanského horizontu patří i objekty 3, 6, 9/86. Povrchová stavba 7 náleží do konce 6., spíše až do počátku 7. století. Pro danou polohu představuje časně slovanské osídlení novum /blíže Galuška 1990, v tisku/. Předvelkomoravské období je zastoupeno objektem 2/86, který interpretujeme jako polozemnici. Poukazují na to stopy po kůlové dispozici a ohniště. Nalézaná keramika je zvláštní svojí výzdobou, neboť tato se nezřídka nachází na celé horní polovině nádoby, je velmi rozmanitá a specifickým znakem zdejších hrnčířů bylo zdobení okrajů. Tři další objekty patří k velkomoravskému sídlišti. V jednom případě se asi jedná o obytné stavení /objekt 11/86/, čemuž by nasvědčovala kůlová dispozice i nálezy - nožík, zlomky želez, kování vědérka, brousek. Objekt 5/86 považujeme za odpadní jámu vzhledem k tomu, že na malém kruhovém prostoru se nalézala změť několika set kusů hrnců a zatimco v nejnižších partiích byl ještě materiál, poukazující na středohradištní výrobní tradice, nahoře ležely části mladohradištních nádob. Kromě slovanských památek odsud pochází i několik zlomků zřejmě lužické kultury. Zdá se, že poloha "Oráčiny" byla Slovany osídlena nepřetržitě od 6. do 13. století a navazuje na ni vznik obce Longenczyl či Langzeile z roku 1258 /Zemek 1982, 591/.

Další osídlení bylo zaregistrováno asi 1 km vjv na poloze "Rybníky", v místním podání spíše zvané "Pusté", v těsné blízkosti lázní a železniční tratě Brno - Trenčianská Teplá. Terén zde byl po léta vyrovnáván, takže v převaze pravěké osídlení poněkud unikalo pozornosti místních sběratelů. Intenzívní osídlení spadá asi do období lineární kultury, z kterého jsme zachytili tři více méně zničené jámy. Keramický materiál sestává z části většinou kulovitých hrnců s nestabilními dny a mírně vtaženými okraji. Objevuje se nehtová i prstová výzdoba, uspořádaná do dvojitých řad, vyskytující se na hruběji vypracovaných nádobách. Vůdčím výzdobným prvkem je však ornament notových hlaviček, a to jak v jemném, tak i hlubším vyhotovení. Všechny objekty je možné zařadit do mladší fáze osídlení s lineární keramikou, i když některé zlomky s výrazně rytými volutami ukazují na možnost časnějšího zařazení /Tichý 1962, 292-293/. K ojedinělým nálezům patří zahrocený kostěný nástroj a pouze tři zlomky rohovce. Intenzitu zdejšího osídlení nejlépe dokumentuje fakt, že lineární objekt 3/86 se překrýval s větší jámou velatické kultury /objekt 4/86/, ze které

pochází značné množství střepového materiálu. V nálezech se objevil i šálek s vytaženým uchem, velká mísovitá nádoba s límcovitě vyhnutým okrajem, jemně vypracovaný šálek i prstová úprava povrchu. Objekt velatické fáze středodunajských popelnicových polí představuje zde poměrně vzácný nález, protože rozhraní mezi ní a ze severu sem zasahujícím lužickým osídlením probíhá v prostoru Bzence /Hrubý 1982, 109/. K důležitým objevům z této polohy náležejí i dvě obytné polozemnice, z nichž jedna patří Keltům z období LT C a bylo z ní získáno množství keramického materiálu /objekt 5/86/, druhou je na základě keramiky možné zařadit do starší doby římské, do 2. století n. l. /objekt 1/86/. Zajímavostí bylo zde vysypání podlahy štěrkopískem, nález kostěné jehlice s odlomenou hlavičkou a zlomky římské provinciální keramiky, m. j. i terra sigillata /blíže Galuška 1988, 45-70/. Ke konci roku, v prosinci, jsme tu zaregistrovali ještě první slovanský objekt. Nemohl být dokopán celý, ale materiál jej datuje do středohradištního období. Z jeho zásypu pochází i několik časně slovanských zlomků, takže je možné, že se v okolí nacházejí ještě další slovanské objekty.

Za železniční tratí se terén mírně zvedá v návrší. V místním podání se tato poloha nazývá "Padělky" a v minulosti zde bylo získáno množství archeologického materiálu. Tato skutečnost se však ve výkopu výrazněji neodrazila, protože jsme zachytili pouze zbytky dvou menších zahloubení mladší lineární kultury, průzkum plytkých zásahů do podloží přinesl jen atypický materiál, patřící asi lužickému osídlení a v místech, kde rýha zasahovala na zahrádkářskou kolonii, se objevil oválný, z větší části zničený objekt slezské kultury. Tento se v profilu výrazně odlišoval od podloží, protože jeho výplň tvořily vrstvy šedého popele, velkých mazanicových ker se stopami štípaného dřeva a kulatiny a až 30 cm dlouhá spálená dřeva. Objekt asi zanikl požárem. Už v minulosti zde byly zachyceny doklady zpracování bronzu, takže je zřejmě oprávněný předpoklad, že zdejší sídliště lužické kultury během doby přerostlo v sídliště kultury slezské /Hrubý 1982, 110/.

Záchranné výzkumy u Ostrožské Nové Vsi nebyly realizovány v plném rozsahu, neboť vzhledem k provedení tlakových zkoušek došlo k postupnému zahrnování potrubí a zarovnávání povrchu. Situace na lokalitách však bude průběžně sledována.

L i t e r a t u r a :

Galuška, L. 1988: Sídliště z doby laténské a římské u Ostrožské Nové Vsi /okr. Uherské Hradiště/, ČMM LXXIII, 45-70.
- 1990: Časně slovanské sídliště u Ostrožské Nové Vsi /okr. Uherské Hradiště/ a otázka osídlení středního Pomoraví prvními Slovany, AR XXXVIII, v tisku.
Hrubý, V. 1982: Nejstarší dějiny středního Pomoraví. In: Uherskohradištsko, 83-167. Brno, Uh. Hradiště.
Marešová, K. 1967: Slovanské sídliště v Ostrožské Nové Vsi /okr. Uherské Hradiště/, ČMM LII, 75-84.
Tichý, R. 1962: Osídlení s volutovou keramikou na Moravě, PA LIII, 245-305.
Zemek, M. 1982: Místopis jednotlivých obcí. In: Uherskohradištsko, 395-740. Brno, Uh. Hradiště.

R e t t u n g s g r a b u n g e n b e i O s t r o ž s k á N o v á V e s i m J a h r e 1 9 8 6 / B e z . U h e r s k é H r a d i š t ě /. In den Wintermonaten des Jahres 1986 kam es unweit von Ostrožská Nová Ves im Raum von Uherské Hradiště zum Aushub eines Grabens für die Wasserleitung, die das hiesige Seereservoir mit der Verteiler- und Reinigungsstation verband. An einigen Stellen erfasste man Siedlungsobjekte. NW der Gemeinde, in der Flur "Oráčiny" deckten wir 11 Objekte aus dem Zeitabschnitt des 6. - 11. Jahrhunderts ab, von denen hauptsächlich drei Hütten aus dem frühslawischen Horizont einen bedeutenden Fund vorstellen. Aufmerksamkeit verdient auch die Halberdhütte aus dem Ende des 8. - 1. Hälfte des 9. Jahrhunderts mit einem reichen keramischen Komplex. Ferner stammen von hier einige Keramikbruchstücke der Lausitzer Kultur. Ungefähr 1 km OSO, in der Nähe des Bades und der Eisenbahnstrecke Brno - Trenčanská Teplá, in der Flur "Rybníky", hat man eine überwiegend prähistorische Besiedlung verzeichnet. Es handelt sich um drei nicht ausdrucksvolle Gruben der jüngeren Linear-Kultur und um ein grösseres Objekt der Velaticer Kultur, die in dieser Region keine markantere Vertretung hat. Zu schwerwiegenderen Entdeckungen gehören zwei Wohn-Halberdhütten, von denen eine den Kelten aus LT C und die zweite den Germanen aus der älteren römischen Kaiserzeit gehört. Teilweise wurde auch das erste slawische Objekt aus dieser Flur abgedeckt, das aus der mittleren Burgwallzeit stammt. In östlicher Richtung in der Flur "Padělky" untersuchten wir ein markantes Objekt der schlesischen Kultur und zwei kleine Eintiefungen aus der jüngeren Phase der Linear Kultur. Die Grabungen wurden aufgrund der Beendigung der Wasserleitungsarbeiten abgeschlossen.

ZPRÁVA O ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZECH V ROCE 1986 /okr. Brno-město, Třebíč, Vyškov, Znojmo/

Jaromír K o v á r n í k , Jihomoravské muzeum Znojmo

Jako každým rokem tak i letos jsme zaměřili naši pozornost na terénní archeologický průzkum území okresu Znojmo a také rámcově v okresech Brno-město, Třebíč a Vyškov. Při té příležitosti jsme dále prohloubili spolupráci s dobrovolným aktivem zájemců o archeologii, která nám přináší dobré výsledky. Díky jim jsme operativně zpravováni zvláště o narušení nebo ohrožení archeologických lokalit.

BÍTOV /okr. Znojmo/

V areálu zříceniny gotického hradu Cornštejna, který přechází od 1. ledna 1987 do správy Jihomoravského muzea ve Znojmě, jsme při její prohlídce získali, kromě charakteristického keramického materiálu ze středověku, také střepy se silnou příměsí tuhy. Zdobené byly několikanásobnou vlnicí. Obdobné nálezy jsme našli pod zříceninou hradu na břehu Vranovské přehrady. Svědčí o tom, že uvedená ostrožna nad meandrující Dyjí, kde byl později vybudován hrad, byla pravděpodobně osídlena již v mladší době hradištní.

ČERNÍN /okr. Znojmo/

Koncem října 1986 nám příslušníci SNB nahlásili kosterný nález u Černína. Zjistili jsme, že jde o hrob, který byl porušen při stavebních pracech JZD Jevišovice v areálu asi 400 m severovýchodně od obce. Při vyzvednutí části kostry jsme ještě našli korálek ze zelené skelné hmoty. Stopy oxidu železa na hlíně a na kouscích mazanice by svědčily o přítomnosti předmětu ze železa, který mohl být součástí výbavy.

V těchto místech byl již dříve nalezen další hrobový celek s bohatší výbavou, kterou tvořila na kruhu točená nádobka, přeslen, korálek z jantaru, další z modrého skla a dvě stříbrné pozlacené spony s kuželkami. Nálezy z Černína datujeme do doby stěhování národů /Podborský - Vildomec 1972, 128, 155/.

DOBELICE /okr. Znojmo/

V trati U hrušky, přibližně 250 m jihozápadně od vesnice, jsme zjistili při povrchovém sběru, že se zde vyskytují nálezy pravěké keramiky a také lidské kosti. Po hluboké orbě na podzim roku 1986 nám nahlásil porušení archeologických objektů s. Sobotka z Dobelic. Zjistili jsme, že jde o hrob únětické kultury. V jeho výbavě byl koflík, zlomky dalších nádob a část náramku z bronzového drátu.

JAROMĚŘICE n/R. /okr. Třebíč/

Další lokalitu horákovské kultury jsme zjistili na severním okraji města po pravé straně silnice do Štěpánovic. Nálezy keramického materiálu se vyskytují také v areálu hřbitova. Jde o střepy z větších horákovských amfor, které obsahují bohatou příměs tuhy.

KLOBOUKY /okr. Břeclav/

Osídlení z mladší doby bronzové bylo zjištěno na jihozápadním svahu v trati Ostrá u Klobouk. Popisovaná poloha je vzdálena asi 1700 m severně obce na levém břehu bezejmenného potoka za bývalou plovárnou. V prostorách vinic je patrný tmavě zbarvený nepravidelně kruhový půdorys, k němuž se přimykají tři plochy rovněž kruhového tvaru. Po pravé straně cesty, vedoucí vinohrady směrem do svahu, se rýsují výrazné tmavé pásy. Je zajímavé, že nálezy se soustřeďují právě v těchto tmavých místech. Lokalita byla objevena a snímkována již v roce 1983. V letech 1985 a 1986 byla ověřena leteckým snímkováním a byl zde proveden povrchový sběr. Našli jsme zde zlomky různých keramických tvarů.

Pravěké osídlení však není v těchto místech ojedinělé. Poněkud výše nad touto lokalitou ve směru na kótu Homole /317 m/ došlo při likvidaci sadu k porušení archeologických objektů, které obsahovaly popelovité vrstvy. Další nálezy pochází z tratí Dlouhé a Močílky, které leží na pravém břehu jmenovaného potoka. Uvedené pravěké lokality byly snímkovány při archeologické prospekci s pomocí letadla z výšky asi 300 m.

KYJOVICE I /okr. Znojmo/

Nedaleko bývalé kyjovické cihelny asi 150 m severozápadně od obce došlo k narušení pravěkých objektů. Při terénním průzkumu jsme tu získali kolekci zlomků keramiky únětické kultury. Jde pravděpodobně o pokračování pohřebiště, které zde zkoumal již J. Palliardi /1895, 34/.

KYJOVICE II /okr. Znojmo/

Družstevníci JZD Mír se sídlem v Práčích prováděli výkopy pro závlahové sítě také nedaleko areálu JZD asi 150 m západně od jihozápadního okraje obce. Porušili přitom tři pravěké objekty, které rovněž můžeme zařadit do rámce únětické kultury. Šlo zde o charakteristické jámy kónického tvaru, které obsahovaly kromě keramiky množství lastur.

KYJOVICE III /okr. Znojmo/

Pravěká lokalita se nachází přibližně 500 m severozápadně od okraje vesnice v trati Mlynářův kopec. Její rozloha bude asi větší a bude snad zasahovat i do lesa. Jde o výhodnou polohu vybíhající nad hlubší údolí bezejmenného potoka. Povrchovým sběrem jsme tu zachytili doklady osídlení z mladší doby kamenné. Není ale vyloučeno, že půjde o vícenásobně osídlenou lokalitu, mimo jiné lidem kultury s MMK. V souboru nálezů jsou části kamenné broušené industrie, štípané nástroje, čepele, škrabadla, jádra a samozřejmě zlomky keramiky.

KYJOVICE IV /okr. Znojmo/

Poněkud jižněji od lokality Kyjovice III v trati zvané Na špičce zjistil M. Saleta ze Žerotic doklady z doby popelnicových polí. Na okraji zatravněné terénní vyvýšeniny nad zaniklým lomem u okraje lesa zachránil v porušeném profilu zlomky nádob a jedno téměř celé osudí s malým ouškem. Hrdlo a okraj byly vyhlazené, výduť byla zdobena žlábkováním. Při prohlídce místa nálezu jsme zjistili, že to byl porušený žárový hrob, datovaný s největší pravděpodobností do přechodního velaticko-podolského stupně.

NOVÝ LÍSKOVEC /Brno I, okr. Brno-město/

Další výskyt mladopaleolitické štípané industrie zjistil asi 300 m jihozápadně od Nového Lískovce S. Kovárník z Brna. Lokalita se nachází na mírném svahu s jižním sklonem vpravo od silnice do Bosonoh. Při terénních úpravách zde byly nalezeny jak nástroje /drasadlo, retušované úštěpy, jádra/, tak i odpad rohovcové suroviny.

RYBNÍKY /okr. Znojmo/

Nálezy středověké keramiky jsme zjistili v místech staveniště po levé straně silnice, vedoucí do Moravského Krumlova. Dříve tu stával hostinec. Vyskytly se zde také pozůstatky po starých sklepích, tzv. lošich. Zlomky nádob datujeme do 2. poloviny 15. století.

TVOŘIHRÁZ /okr. Znojmo/

Kamenný broušený mlat nalezl 300 m severozápadně od okraje vesnice po pravé straně silnice do Únanova s. Mokrohájský ze Žerotic. Jde o pole se severovýchodním sklonem do údolí Jevišovky.

Ve Tvořihrázi byla při hloubení potoka také nalezena bronzová sekerka s vějířovitým ostřím a poškozeným týlem, kterou získal M. Saleta ze Žerotic.

VÁŽANY n/L. /Slavkov, okr. Vyškov/

Na okraji obce jsme zjistili další archeologickou lokalitu. Zlomky keramiky můžeme zařadit do mladší doby kamenné. Kolekce nálezů obsahuje také štípanou industrii, z níž některé kusy nesou patinu. Během leteckého průzkumu jsme tu určili průběh tmavě zbarvené půdy do tvaru půlkruhu.

VĚMYSLICE /okr. Znojmo/

Ve východní části katastrálního území obce, asi 500 m jihovýchodně od jejího okraje, se nalézá poloha výšinného charakteru, kterou obtéká bezejmenný potok. Lokalita leží při hranicích s katastrem Dobelic a má tratový název Na zámku. Dodnes je tu patrný opevňovací příkop, který přetíná šíji ostrožny. Má poměrně značnou šířku a hloubku. Vlastní opevněná plošina má menší rozměry. Vně příkopu existovalo snad ještě opevněné předhradí. Prozatím jsme tu neprovedli sondážní práce, a tak nemůžeme lokalitu přesně datovat.

VÝROVICE /okr. Znojmo/

Také v katastru obce Výrovic došlo při hloubení rýh pro závlahy k porušení archeologických objektů. Místo nálezu je vzdáleno přibližně 600 m jihovýchodně Výrovic při hranicích s tvořihrázským katastrem. Mimo jiné byl zde získán materiál z pozdní doby kamenné.

Již před časem jsme uvedli, že letecký archeologický průzkum přináší dobré výsledky /Kovárník 1985/. S jeho systematickým uplatněním přišla naše instituce u nás jako první. Dnes můžeme říci, že počet nově objevených nebo ověřených archeologických lokalit za období od roku 1983 je velký. Doporučujeme proto jeho využití také ostatním pracovištím. Je však samozřejmé, že leteckou

prospekci musíme vhodně kombinovat s klasickým terénním průzkumem, geofyzikálním průzkumem a s vlastním výzkumem lokality.

Tímto způsobem jsme postupovali u většiny zmíněných lokalit v tomto soupisu. Některé objekty z uvedeného seznamu jsou dále zkoumány v rámci mezioborové spolupráce za použití geofyzikálních testů. Jejich výsledky jsou připraveny k publikování.

L i t e r a t u r a :

Kovárník, J. 1985: Dosavadní výsledky letecké archeologie na jižní Moravě, PV 1983, 102-105.
Palliardi, J. 1895: Hroby se skrčenými kostrami u Kyjovic na Znojemsku, ČVMSO 12, 34.
Podborský, V. - Vildomec, V. 1972: Pravěk Znojemska. Brno.

B e r i c h t ü b e r a r c h ä o l o g i s c h e B e f u n d e a u s S ü d m ä h r e n / B e z. B r n o - m ě s t o, T ř e b í č , V y š k o v , Z n o j m o / . Im Jahre 1986 stellten wir weitere Belege einer prähistorischen Besiedlung in den genannten Bezirken fest. Dabei wendeten wir die klassische Form einer Terrainerforschung an. Erfolgreich war die Zusammenarbeit mit dem Aktiv freiwilliger Mitarbeiter des Südmährischen Museums in Znojmo. Weitere Lokalitäten haben wir ermittelt, eventuell beglaubigt durch die Luftbildprospektion, welche unsere Institution seit dem Jahre 1983 systematisch als erste in der ČSSR verwendet. Auf besonders interessanten Lokalitäten haben wir geophysikale Teste appliziert, welche uns weiter das Bild über die untersuchten Objekte präzisieren werden.

Funde aus dem jüngeren Paläolithikum stammen vom Kataster der Gemeinde Nový Lískovec /Bez. Brno-město/ und aus Vážany n.L. /Bez. Vyškov/. Eine neolithische Besiedlung haben wir in der Umgebung von Kyjovice erfasst. Der Fund eines geschliffenen Gerätes stammt von Tvořihráz im Znojmoer Raum. Im Verlauf der Luftbildprospektion erfasste der Autor und fotographierte nachher auf der Lokalität bei Vážany n.L. /Bez. Vyškov/ einen Streifen von dunkel verfärbter Erde, der einen halbkreisförmigen Verlauf hatte. Das Objekt wird geophysikalisch vermessen. Die Zahl von Gräbern der Glockenbecherkultur erweiterte in Znojmoer Raum der Fund vom Kataster der Gemeinde Výrovice.

In die ältere Bronzezeit gehört ein gestörtes Grab bei Dobelice, weitere Objekte bei Kyjovice und eine bronzene Axt stammt aus Tvořihráz /Bez. Znojmo/. Im Kataster von Kyjovice wurde auch ein Brandgrab der Urnenfelderkultur geborgen. Keramisches Material der Únětice Kultur brachte die Untersuchung in der Flur Ostrá bei Klobouky /Bez. Břeclav/. Mit Luftbildaufnahmen beglaubigte hier der Verfasser die Existenz eines grossen ungefähr kreisförmigen Objektes, auf welches drei Kreisflächen und Streifen dunkel verfärbter Erde mit Funden von Keramikbruchstücken anschliessen. Bei Jaroměřice n./R. /Bez. Třebíč/ wurde eine weitere in die ältere Eisenzeit datierte, der Horákover-Kultur angehörende Lokalität verzeichnet. Bei der Gemeinde Černín /Bez. Znojmo/ hat man ein völkerwanderungszeitliches Grab gerettet. Slawische Keramik aus der jüngeren Burgwallzeit wurde auf der Sporenlage der Ruine der gotischen Burg Cornštejn /Bez. Znojmo/ gefunden. Mittelalterliche Keramik aus der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts hat man in der Gemeinde Rybníky /Bez. Znojmo/ gerettet. Bisher ist die neu entdeckte Sporenlage im Katastralgebiet von Vémyslice /Bez. Znojmo/ nicht präzis datiert. Im Nacken befindet sich ein grösserer Fortifikationsgraben und auch die Vorburg war befestigt.

Aus der angeführten Übersicht der neu festgestellten Lokalitäten in Südmähren ist ersichtlich, dass es auch weiterhin notwendig sein wird unsere Aufmerksamkeit besonders jenen Gebieten zu widmen, wo irgendeine Bautätigkeit oder Terrainherrichtungen verlaufen. Gerade hier kann eine Menge archäologischer Funde unbeachtet bleiben.

NÁLEZY ZACHRÁNĚNÉ PŘI SLEDOVÁNÍ STAVEBNÍCH AKCÍ NA VYŠKOVSKU /okr. Vyškov/

Ondrej Š e d o , Muzeum Vyškovska Vyškov

Na různých staveništích v širším okolí Vyškova byly v průběhu roku zjišťovány a podle možnosti zachraňovány nálezy a objekty vesměs porušené nebo téměř zničené zemními pracemi.

DRNOVICE

Díky pomoci M. Daňka, spolupracovníka Muzea Vyškovska, byla při výstavbě sportovního areálu za budovami ZŠ v Drnovicích zjištěna kulturní vrstva z pozdní doby římské. Obsahovala množství mazanice, drobné uhlíky a nepočetné střepy. Na severozápadním okraji této vrstvy byl skrývkou porušený objekt, sestávající ze zahloubené části s oválným půdorysem a z vchodového výklenku.

V popelovitém zásypu prostoupeném kusy mazanice byly kromě keramiky vyráběné v ruce střepy z nádob vytáčených na hrnčířském kruhu, dále zlomky mortária a střep se žlutou glazurou na vnějším povrchu.

HOLUBICE

Výkop pro potrubí závlahové soustavy mezi západní částí zástavby Holubic a náspem dálnice porušil nevýraznou kulturní vrstvu. Z jámy kónického tvaru se zúženým ústím bylo získáno větší množství keramiky velatické kultury. Blíže nedatovatelný je zbytek kostry z porušeného hrobu /starší doba bronzová ?/. Výkop zničil také střední část zahloubené chaty s kamennou pecí v severovýchodním rohu. Datování umožňuje jediný střep, snad z 10. století.

LETONICE

Při výstavbě velkokapacitního kravína ve východní části hospodářského dvora JZD v Letonicích byly nalezeny lidské kosti bez průvodního materiálu. Po informaci poskytnuté příslušníky VB byla uskutečněna prohlídka nezastavěných částí plochy. Bylo zjištěno, že v inundaci se nacházejí ojedinělé pravěké /mladší doba bronzová, doba římská/ a středověké střepy. Při úpatí mírného svahu byla zničena jáma s pohozenými kostrami čtyř lidí a dvou zvířat. Další jáma obsahovala zvířecí kosti. Ve vzdálenosti asi 100 m dále k západu, na okraji táhlého návrší, byly bagrováním porušené dva hroby. I když přitom došlo k přemístění částí koster a nálezů, můžeme konstatovat, že k výbavě patřily železné sekery, přezky, ostruhy, ocílka a nůž. Oba hroby jsou datovatelné do 9. století.

LULEČ

Při sledování výkopů pro vodovod v Lulči byla pozornost věnována úseku, který procházel ulicí od horní části návsi směrem k východu. V délce asi 200 m byly v profilech zjištěny četné jámy a hliníky kultury s lineární keramikou. Částečně byla prokopána jáma velatické kultury. Do mladší doby bronzové je možné předběžně datovat jámu, ve které byla nalezena lidská kostra. Z její výplně porušené bagrováním vyzvedl ing. Adamec kosti dalšího jedince. V profilu jedné z jam slezskoplatěnické kultury byla nalezena bronzová jehlice. Další současná jáma byla vyplněna mazanicí a žárem destruovanou keramikou, která byla zčásti rekonstruovatelná. Kulturní vrstva a nepatrný zbytek zahloubené chaty obsahoval časně laténskou keramiku. Dále byla nalezena jáma z mladší doby římské a jámy se středověkou keramikou ze 14. - 16. století.

PODBŘEŽICE

V blízkosti stavby dálnice byla skryta ornice na pravém břehu potoka, přitékajícího od Dražovic ke Komořanům. Podmáčené sprašové podloží místy překrývala kulturní vrstva velatické kultury. Kromě keramiky byl nalezen bronzový kroužek. Ojediněle se vyskytly také středověké střepy z 12. - 13. století.

ROUSÍNOV

Na východ od budov Středního odborného učiliště nábytkářského na Tyršově ulici v Rousínově byla odebrána ornice v místech stavby internátu. Na mírném svahu, který klesá k potoku, přitékajícímu od Královopolských Vážan, byly zničeny dvě mělké jámy s moravskou malovanou keramikou. V malém rozsahu se podařilo ovzorkovat část rozměrného hliníku. Kromě nevýrazných střepů moravské malované keramiky v něm byly nalezeny štípané rohovcové nástroje a zlomky broušených kamenných seker. Pozoruhodný je zlomek držadla hliněné "pokličky", opatřený dvěma zvířecími hlavičkami.

F u n d e , d i e b e i m V e r f o l g e n d e r B a u t ä t i g k e i t i m B e z i r k V y š k o v g e b o r g e n w u r d e n . Auf verschiedenen Bauplätzen in der breiteren Umgebung von Vyškov hat man im Verlaufe des Jahres gesichtet und nach Möglichkeit Funde und gestörte oder bei Erdarbeiten fast vernichtete Objekte gerettet. In Drnovice wurde eine Kulturschicht und ein eingetieftes Objekt aus der späten römischen Kaiserzeit festgestellt, aus welchem auch auf der Drehscheibe hergestellte feine Keramik, Scherben eines Mortariums und provinzialrömischer glasierter Keramik stammt. In Holubice hat man eine Grube der Velaticer Kultur, ein undatierbares Skelettgrab und den Teil einer Hütte ungefähr aus dem 10. Jahrhundert untersucht. In Letonice fand man eine Grube mit durcheinander geworfenen Menschen- und Tierknochen und ferner zwei Skelettgräber aus dem 9. Jahrhundert. Weitere Skelette in einem Siedlungsobjekt beigesetzt /offenbar aus der jüngeren Bronzezeit/ stammen aus Luleč, wo auch weitere Siedlungsfunde der Kultur mit Linearkeramik, der Velaticer-, der Schlesischplatenicer Kultur, aus dem frühen latenezeitlichen Abschnitt, aus der jüngeren römischen Kaiserzeit und aus dem Mittelalter /14. - 16. Jahrhundert/ geborgen wurden. In Podbřežice wurde die Velaticer Kulturschicht verfolgt. Aus der Lehmgrube der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Rousínov wurde ausser anderen Funden das Bruchstück eines Griffes eines tönernen Topfdeckels mit zwei Tierköpfchen geborgen.

ENTDECKUNG EINES BEINHAUSES IN VALTICE /Bez. Břeclav/

Miroslav B á l e k , Miloš Č i ž m á ř , AÚ ČSAV Brno, Jaroslav P e š k a , Regionalmuseum Mikulov

Beim Aushub von Kanalisierungsrinnen vor dem Schloss in Valtice kam es im Jahre 1986 zur Störung einer ein Meter starken Schicht von angehäuften menschlichen Knochen. Diese Schicht war in einer Länge von 8 m beiderseitig von einer steinernen Grundmauer begrenzt. Höchstwahrscheinlich handelt es sich um Reste eines Beinhauses.

POVRCHOVÉ SBĚRY NA HRADIŠTI STARÉ ZÁMKY V BRNĚ-LÍŠNI V LETECH 1984 - 1986 /o. Brno, okr. Brno - město/

Aleš R o m a n o v s k ý , Brno

/Obr. 43, 44/

V letech 1984 - 1986 jsem pokračoval v povrchovém sběru na hradišti Staré Zámky v Brně-Líšni a navázal tím na předchozí terénní průzkum z let 1972 - 1981 /Romanovský 1982; 1983/. V početném souboru nálezů, získaných během posledních tří let, převažuje keramický materiál. Nejsilněji je zastoupeno období eneolitu a období slovanské, méně výrazně pozdní doba bronzová a pozdní doba římská. Lokalita poskytla rovněž bohatou kolekci přeslenů /28 pravěkých a 3 slovanské/, 4 tkalcovská závaží, 6 kostěných šídel, 7 zlomků kamenných hlazených nástrojů, jednu bronzovou čepel nože, 3 železné šipky, železnou přezku a radlici. Prozatím ojedinělé jsou nálezy skleněných předmětů: zlomku laténského náramku, celého přeslenovitého korálu a dvou zlomků korálků.

L i t e r a t u r a :

Romanovský, A. 1982: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně-Líšni v letech 1972-1980, PV 1980, 62.
- 1983: Povrchové sběry na hradišti Staré Zámky v Brně-Líšni v roce 1981, PV 1981, 80.

L e s e f u n d e a u f d e m B u r g w a l l S t a r é Z á m k y i n B r n o - L í š e ň /B e z . B r n o - m ě s t o/. In den Jahren 1984 - 1986 setzte der Autor mit den Geländebegehungen auf der Lokalität fort. Im Fundkomplex ist am stärksten der äneolithische und slawische Zeitabschnitt vertreten, weniger markant die späte Bronzezeit und späte römische Kaiserzeit, vereinzelt die Völkerwanderungszeit /?/.

NEUE FUNDE AUS DER UMGEBUNG VON HORÁKOV, PODOLÍ UND VELATICE /Bez. Brno-venkov /

Petr K o s , Horákov

Der Bericht bringt eine kurze Übersicht der Oberflächefunde von P. Kos aus Horákov, aus den Jahren 1985 und 1986. Das geborgene Material ist im Mährischen Museum in Brno deponiert.

Horákov - "Horákovský hrad". Lage: SW Hang. Kultur: Podoler, Horákover, Burgwallzeit. Funde: Keramik, Schlacke.

"Macocha". Lage: 300 m östlich der Gemeinde, 100 m oberhalb des Zusammenflusses des Mokrský und Roketnický Baches. Kultur: Paläolithikum, Linearband, mährische bemalte, Horákover, Latène- und Jungburgwallzeit. Funde: Keramik, Spaltindustrie, Schliffindustrie, Knochenindustrie.

"Půllány". Lage: SW der Gemeinde oberhalb des Tales des Baches Roketnice. Kultur: mährische bemalte, Velaticer, Podoler, Horákover, Burgwallzeit. Funde: Keramik, Spaltindustrie, Schliffindustrie, Knochenindustrie.

"Remise". Lage: SW der Gemeinde, 300 m vom Hügelgrab Hlásnica. Kultur: Horákover. Funde: Keramik, Spaltindustrie.

"U kříže". Lage: 300 m SO von der Kote 302 m Seehöhe, 100 m von Bach Roketnice. Kultur: Linearband, mährische bemalte, Burgwallzeit. Funde: Keramik.

Velatice - Lage: 700 m N der Gemeinde, oberhalb des Baches Roketnice. Kultur: Paläolithikum. Neolithikum, Velaticer, Horákover, Latènezeit. Funde: Keramik, Spaltindustrie.

Podolí - Lage: NO der Gemeinde, am S Hang. Kultur: Linearband, Únětice, Velaticer, Horákover. Funde: Keramik.

ARCHEOLOGICKÝ PRŮZKUM OKOLÍ RAŠELINNÉHO PROFILU DU - 10 - A, k. ú. MISTŘÍN /o. Svatobořice - Mistřín, okr. Hodonín/

Helena Svobodová, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 10:2-5/

V souvislosti s pyloanalytickým zpracováním rašelinného profilu DU-10-A, položeného 2 km jižně od Mistřína, v trati Zárybnické díly, byl v letech 1982 - 1986 prováděn archeologický průzkum okolí. Na vyvýšené písečné duně severozápadně od slatiniště byly nalézány stopy osídlení z mezolitu a mladší doby bronzové. Lze je srovnat s výsledky pyloanalytického studia profilu /Svobodová 1989, v tisku/. Do mezolitu náleží vícepodstavné mikrojádro z pazourku, reziduum jednopodstavného jádra z radiolaritu, retušovaný odštěpek z rohovce, větší úlomek rohovce a drobný odštěpek rohovce s černou kůrou /podle určení J. Svobody/.

Na stejném místě bylo nalezeno 26 zlomků keramiky, které náležejí do okruhu kultury popelnicových polí. Bližší rozlišení není podle J. Říhovského možné, neboť střepy jsou značně obroušeny, bez charakteristických výzdobných prvků.

Literatura:

Svobodová, H. 1989: Rekonstrukce přírodního prostředí a osídlení v okolí Mistřína. Pyloanalytická studie, PA, v tisku.

Archäologische Untersuchung der Umgebung des Torfprofiles DU - 10 - A / Kat. Gem. Svatobořice - Mistřín, Bez. Hodonín /. Im Zusammenhang mit der pollenanalytischen Bearbeitung des Torfprofiles DU-10-A hat man in den Jahren 1982 - 1986 eine archäologische Untersuchung der Lokalität durchgeführt. Auf der erhöhten Sanddüne wurde eine mesolithische und jungbronzezeitliche Besiedlung festgestellt. Man kann sie zu den Ergebnissen der pollenanalytischen Studie einreihen.

ZUHELNATĚLÉ OBILÍ Z OBJEKTU Č. 79 VE VELEŠOVICÍCH /o. Velešovice-Holubice, okr. Vyškov/

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 41, tab. 12/

Ve Velešovicích prozkoumal M. Geisler množství pravěkých objektů, převážně z neolitu, eneolitu a ze starší doby bronzové, z toho některé i s rostlinnými zbytky. U objektu č. 79 však není možné pro atypické zlomky střepů jednoznačné kulturní označení a M. Geisler předpokládá snad eneolitické stáří /in litt./. V tomto objektu se však zachoval v poměrně velmi dobrém stavu necelý litr zuhelnatělých obilek. Nebyly k nim přimíseny žádné zlomky zuhelnatělého dřeva. Bez uhelného prachu i bez hlinité příměsi činí objem analyzovaného materiálu 852 ccm. Výsledky botanické analýzy jsou následující:

Pšenice dvouzrnka /Triticum dicoccon/ - 312 ccm; bylo proměřeno 50 obilek se zachovanými zárodky; průměr velikosti změřených obilek činí u délky 5,72 mm, u šířky 3,02 mm a u tloušťky 2,55 mm; průměrná hodnota délkošířkového indexu činí 1,88 a u šířkotloušťkového indexu 1,18 /grafické vyhodnocení délky a indexů je na tab. 1/.

Pšenice jednozrnka /Triticum monococcum/ - 92 ccm; bylo proměřeno 50 obilek se zachovanými zárodky; průměrná velikost změřených obilek činí u délky 5,70 mm, u šířky 2,35 mm a u tloušťky

2,85 mm; průměrná hodnota délkošířkového indexu činí 2,46 a u šířkotloušťkového indexu 0,80 /grafické vyhodnocení délky a indexů je na tab. 2/.

Pšenice dvouzrnka/jednozrnka /Triticum dicoccon/monococcum/ - 446 ccm; u větších zlomků je patrno, že převažuje dvouzrnka.

Pšenice obecná/shloučená /Triticum aestivum/compactum/ - 11 obilek, všechny se uchovaly i se zárodky; průměrná délka činí 5,98 mm šířka 3,43 mm, tloušťka 2,74 mm; průměrná hodnota délkošířkového indexu obilek činí 1,74, u šířkotloušťkového indexu 1,24.

Žito seté /Secale cereale/ - 1 obilka těchto rozměrů: délka 6,0 mm, šířka 2,3 mm, tloušťka 1,9 mm; hodnota délkošířkového indexu činí 2,60, u šířkotloušťkového 1,21.

Sveřep stoklasa /Bromus secalinus/ - 151 obilek.

Dobrý stav uchovaných obilek umožnil vybrat pro biometrické posouzení minimálně po 50 obilkách obou hlavních druhů; indexy i grafy jsou sestaveny podle metodiky užité Behrem /cf. Behre 1983 aj./. Srovnání s jinými lokalitami u nás je proto poněkud ztíženo, protože autoři většinou volili jiné indexy a ke grafickému znázornění dosud nepřistoupili. Ale i tak je z délkošířkového indexu a z uvedených průměrných hodnot všech tří rozměrů patrno, že dvouzrnka z Velešovic je poněkud širší, podobně jako v některých nálezech ze střední a mladší doby bronzové /Tempír 1966, p. 53-54/. U celého nálezu je pozoruhodné relativně nízké zaplevelení, a to ještě druhem, který je ozimý podobně jako zjištěné obilniny. Pšenice dvouzrnka má v nálezu největší podíl, jednozrnka je zastoupena podstatně méně, což odpovídá situaci známé z mnoha dalších nálezů nejen z neolitu a eneolitu, ale potom hlavně v době bronzové vůbec /cf. přehledy nálezů Tempír 1966, 1974/. V nálezu z Velešovic je zřejmá velká převaha dvouzrnky nad jednozrnkou i v netříděných zlomcích.

V neolitických i eneolitických nálezech se rovněž řídce vyskytuje též pšenice obecná, respektive shloučená, které nelze v materiálu jednoznačně rozlišit; v nálezech z doby bronzové se vyskytuje pravidelněji, i když v nadpoloviční většině jen málokdy. Ve velešovickém objektu je zajímavý nález obilky žita, které u nás není dosud známo starší než z doby bronzové. K ojedinělým nálezům žita z neolitu a eneolitu v sousedních zemích zaujímá Tempír /1974/ velmi skeptické stanovisko. I tak jen ze starší doby bronzové /převážně z objektů únětické kultury, příp. maďarovské/ máme je z našeho území pouze v několika nálezech:

Rajhrad - 17 obilek /Tempír /1966/, Nitrianský Hrádok - 2 obilky /Tempír 1969/ a příměs /Kühn 1981a/, Šlapanice - 1 obilka /Kühn 1981b/; nejbohatší nález pochází z Nesovic - 98 % /Tempír 1966/, ovšem přiřazení ke kultuře únětické je tam nejisté a nelze jednoznačně vyloučit mladší původ. Z těchto úvah vyplývá nutně, že též velešovický objekt s žitem nemůže být neolitický nebo eneolitický, ale zřejmě pochází až ze starší doby bronzové, z kultury únětické, k níž tam M. Geisler /in litt./ mohl jednoznačně přiřadit jiné objekty.

L i t e r a t u r a :

Behre, K. - E. 1983: Ernährung und Umwelt der wikingerzeitlichen Siedlung Haithabu. Neumünster.

Kühn, F. 1981a: Rozbory nálezů polních plodin, PV 1979, 75-79.

- 1981b: Crops and weed in Šlapanice near Brno from early bronze age to now, ZfA 15, 191-198.

Tempír, Z. 1966: Výsledky paleoetnobotanického studia pěstování zemědělských rostlin na území ČSSR, Věd. Práce Čs. Zeměd. Muz. 1966, 27-144.

- 1969: Archeologické nálezy zemědělských rostlin a plevelů na Slovensku, Agrikultúra 8, 7-66.

- 1974: Příspěvek k počátku pěstování rostlin ve střední Evropě, Věd. práce Zeměděl. muz. 14, 17-27.

V e r k o h l t e s G e t r e i d e a u s O b j e k t N r. 7 9 i n V e l e š o v i c e / B e z. V y š k o v / . Wegen des atypischen Begleitmaterials konnte man den reichen Befund an Emmer und Einkorn-Weizen aus Velešovice kulturell nicht einreihen, wo gemeinsam neolithische, äneolithische und Ûněticer Objekte sind. Eine Beimengung an Roggen ermöglicht die Einreihung des nicht datierten Objektes mit Getreide zur Ûněticer Kultur, denn in den älteren Zeitabschnitten kommt sein Vorkommen nicht in Frage. Auch so ist sein Fund in der älteren Bronzezeit verhältnismässig vereinzelt.

ZUHELNATĚLÉ OBILÍ Z DOBY ŘÍMSKÉ Z DRNHOLCE /okr. Břeclav/

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

Při archeologickém výzkumu sídliště z doby římské v Drnholci prozkoumala D. Jelínková objekt č. 156 se zbytky zásob obilí; nález datuje do 1. - 4. století. Materiál, v němž absolutně převažují zuhelnatělé zbytky, byl rozplaven a vytříděn; výsledky analýzy jsou následující:

A/ Zuhelnatělé zbytky

Acer sp., javor - malý zlomek zuhelnatělého dřeva.
Agrostemma githago L., koukol polní - 1 zlomek semene.
Atriplex sp., lebeda - 1/2 nažky.
Avena sativa L., oves setý - 3 obilky, poněkud poškozené; rozměry 2 nejlépe zachovalých obilek jsou následující, včetně délkošířkového a šířkotloušťkového indexu:

délka	mm	5,5	5,4
šířka	mm	3,4	2,5
tloušťka	mm	1,7	1,8
I D/Š		1,6	2,1
I Š/T		2,0	1,3

cf. Avena sativa L., oves setý ? - 1 zlomek obilky.
Chenopodium album L., merlík bílý - 18 semen.
Chenopodium ficifolium Smith, merlík fíkovníkolistý - 1 semeno.
Chenopodium hybridum L., merlík zvrhlý - 149 celých a 3/2 semen.
Chenopodium sp., merlík - 66 semen se silně poškozeným, zčásti odpadlým osemením.
Fallopia convolvulus /L./ Å. Löwe, svlačcovec popínavý - 36 nažek.
Malva pusilla Smith in Sowerby, sléz nizounký - 1 dílek plodu.
Panicum miliaceum L., proso seté - celkem 203 ccm; vzorek obsahuje několik zuhelnatělých shluků; velké shluky se snadno rozpadaly na menší shluky zpečených pluch a volně se oddělující nahé obilky, vůbec se nepodařilo vypreparovat obilky vcelku s pluchami; rozměry 10 nahých obilek jsou následující:

							ø
délka	mm	2,2	2,0	1,9	1,9	2,0	
šířka	mm	1,6	1,8	1,8	1,8	1,6	
tloušťka	mm	1,6	1,5	1,5	1,5	1,3	
délka	mm	1,8	1,9	1,9	2,0	1,9	1,95
šířka	mm	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,68
tloušťka	mm	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,43

Quercus sp., dub - 12 malých zlomků zuhelnatělého dřeva.
Rubus fruticosus agg., ostružiník křovitý - 24 semen.
Rubus idaeus L., maliník obecný - 65 semen.
Rumex acetosella L., šťovík kyselka - 1 nažka.
Secale cereale L., žito seté - 1 obilka následujících rozměrů /s indexy/:

délka	mm	6,1
šířka	mm	2,3
tloušťka	mm	1,9
I D/Š		2,6
I Š/T		1,2

Setaria glauca /L./ P. Beauv., bér sivý - 4 obilky.
Silene sp., silenka - 2 zlomky semen.
Triticum dicoccon Schrank, pšenice dvouzrnka - 1 obilka následujících rozměrů /s indexy/:

délka	mm	5,4
šířka	mm	3,4
tloušťka	mm	2,6
I D/Š		1,5
I Š/T		1,3

B/ Nezuhelnatělé zbytky

Anthemis arvensis L., rmen rolní - 2 nažky.
Rubus idaeus L., maliník obecný - 1 semeno.

Naprosto převažující proso seté naznačuje, že snad jde o zbytek jeho zásob; odpovídala by tomu i plevelná příměs, především bohatě zastoupený svlačcovec. Za plevelnou příměs již však stě-

ží můžeme považovat další zjištěné obilniny, z nich především žito se vysévá v jiné agrotechnické lhůtě než proso. Rovněž zuhelnatělá semena maliníku a ostružiníku stěží pocházejí z plevelné příměsi. K takovému poměrně nesourodému uložení rostlinných zbytků mohlo dojít např. při požáru komory či špýcharu. Při preparaci prosných obilek z dochovaných shluků se jako bezprostřední plevelnou příměs podařilo dokázat svlačcovec a zcela ojediněle merlík bílý. Nicméně shluky zuhelnatělých obilek prosa setého v římských objektech nejsou v našich nálezech z tohoto období tak zcela běžné. Bohatý nález větších shluků zuhelnatělého prosa /517 g/ pochází z Vraného z 1. - 2. století /Tempír 1961/. Nálezy ze Závisti z doby římské sice nebyly zatím souhrnně publikovány a v informativním přehledu se výsledky Tempírových analýz uvádějí bez udání množství /Motyková 1981, p. 508/. Hajnalová zveřejnila nálezy prosa setého z Devína /4. - 6. století/ a z Nitry-Párovských Hájů /4./5. století, obojí Hajnalová 1975/; shluky zuhelnatělého prosa z Nitry-Párovských Hájů se zabývala ještě samostatně /Hajnalová 1982/ a z ekologicky rozmanitého spektra plevelů obdobně usuzovala na nejednotný původ zjištěných obilnin. Biometrické porovnání obilek prosa z Drnholce je dosti problematické, neboť máme k dispozici pouze nahé obilky, kdežto u citovaných autorů jde pouze o rozměry a indexy obilek pluchatých. Pro recentní nahé obilky uvádí Brecher /1958/ následující rozměry: 2,0 - 2,5 x 1,4 - 2,0 x 1,0 - 1,5 mm. Zuhelnatělé obilky z Drnholce se od recentu nikterak neliší, zvláště došlo-li zuhelnatěním ke smrštění obilek, především u délky - což naznačuje jejich celkem volné uložení ve zuhelnatělých pluchách. Ačkoliv máme proso seté z 1. - 4. století zatím jen z nevelkého počtu nálezů, nelze pochybovat o jeho významu v této době v našich zemích, v nichž se pěstuje nepřetržitě od neolitu. Neméně zajímavý je rovněž nález 2 obilek ovsa setého, který je u nás zatím znám jen z malého počtu lokalit.

Z hlediska převažující plodiny, kterou je pozdní jařina proso seté, odpovídá tomuto i plevelné zastoupení: k typickým plevelům jařin /a také okopanin/ patří svlačcovec popínavý, merlík bílý, m. fíkovníkolistý i m. zvrhlý, bér sivý, což je i kvantitativně převažující skupina. Obvykle jako plevel okopanin, ale i jako ozimý druh se chová sléz nizounký a obdobně i charakteristický průvodce ozimů koukol polní; perenující šťovík kyselka se neváže na určitý porost, neboť je světlomilný a dává přednost spíše písčitým místům. Nicméně je velmi zajímavý vysoký absolutní počet semen merlíku zvrhlého, se kterým se v obilninách setkáváme jen řídce. Je to vyhraněný ruderál, který nejspíše proniká do kultur okopanin. S přihlédnutím k jeho silné vazbě na lidské sídliště a optimální rozvoj v teplejších oblastech můžeme předpokládat, že místa s jeho bohatším výskytem patří ke starému sídelnímu území.

L i t e r a t u r a :

Brecher, J. 1958: Semená poľnohospodárskych rastlín a burín. Bratislava.
Hajnalová, E. 1975: Archeologické nálezy kultúrnych rastlín a burín na Slovensku, SlA XXIII, 227-254.
- 1982: Rastlinné zvyšky z archeologického výskumu v Nitre-Párovských Hájoch, AR XXXIV, 29-35.
Motyková, K. 1981: Osídlení ze starší doby římské u Dolních Břežan, AR XXXIII, 504-533.
Tempír, Z. 1961: Archeologické nálezy obilnin na území Československa, Věd. Práce Výzk. Úst. Čs. Akad. zeměd. věd, 159-200.

V e r k o h l t e s G e t r e i d e a u s d e r r ö m i s c h e n K a i s e r z e i t a u s D r n h o l e c / B e z . B ř e c l a v / . Im Objekt aus dem 1. - 4. Jahrhundert hat man Reste eines Getreidevorrates gefunden, in dem Rispenhirse völlig überwiegt; den Charakter dieses Sommergetreides verdeutlichen auch die charakteristischen zahlreich vertretenen Unkrautarten /Gemeiner Windenknöterich, Weisser Gänsefuss, Feigenblättriger Gänsefuss, Unechter Gänsefuss und Fuchsrote Borstenhirse/.

OKURKA SETÁ /CUCUMIS SATIVUS L./ V NAŠICH ZEMÍCH

Emanuel O p r a v i l , AÚ ČSAV Brno

/Obr. 42/

První fosilní doklady o existenci okurky /Cucumis sativus L./ v našich zemích známe až ze šedesátých let, kdy se rozvinul soustavný paleobotanický výzkum archeologických materiálů. Okurka byla objevena ve vrcholném středověku historických jader měst Opavy a Olomouce /Opravil 1965a, b/ a záhy nato i ve výplni vodního koryta pod palisádami slovanského hradiště v Mikulčicích /Opravil 1967/; poté následovaly nálezy z jiných míst, postupně jak se rozvíjel archeologi-

cký výzkum středověkých objektů. Nálezy z Mikulčic se však týkaly zatím jen střední doby hradištní; neustále nám chyběl materiál z následující mladší doby hradištní, který by překlenul tento časový úsek k vrcholnému středověku. Teprve nedávno byla nalezena 2 semena z 10. - 11. století na Malé Straně v Praze /Opravil 1986/ a nyní byla prokázána ve větším počtu z vrstev z 11. - 12. století na zámeckém vrchu v Přerově. Archeologický výzkum pozůstatků hradiště z 11. - 12. století provedli v letech 1984 - 1985 pracovníci AÚ ČSAV Brno Č. Staňa a R. Procházka. Současně tam bylo odebráno značné množství hlinitého materiálu s rostlinnými makrozbytky z míst na vnitřní straně hradby. První výsledky archeobotanických analýz naznačují, že odebrané vzorky obsahují nesmírně bohatý karpologický materiál. Kromě okurky bylo zatím determinováno žito seté, pšenice obecná, čočka jedlá, hrách setý pravý /tj. zahradní/, vikev setá obvejčitá, konopě setá, proso seté, slíva atd.

Již v padesátých letech byla okurka uváděna v archeologických nálezech v sousedním Polsku. S rozvojem naší archeologie středověku bylo proto možno i u nás předpokládat tyto nálezy, které by vůbec osvětlily dosud málo známý sortiment dřívější zemědělské výroby, k níž se v písemných pramenech víže jen málo údajů. Nicméně se však Jirásek /1958/ o polských nálezech vůbec nezmínil a v souvislosti s pěstováním okurky u nás přejal tradované názory o tom, že do našich končin se dostala až v 16. století. Nepochopitelné ovšem je, že se toto nadále propaguje i v pozdější popularizační literatuře /např. Michalec 1977/, nehledě ani na mylné tvrzení, jak se Evropa dále s okurkou seznamovala - "cesta s římskými vojáky přes Alpy" /o.c., p. 167/. Nález semen okurky seté ve slovanských Mikulčicích v kontextu s nálezy na polském území však záhy naznačil, jak se k nám a vůbec do střední Evropy okurka šířila: Slovani se s ní seznámili v dosahu Východořímské říše v Podunají a stali se pak jejími horlivými propagátory /cf. Opravil 1979a/ ve středověku vůbec. Naznačuje to i síť nálezů ve střední Evropě na připojeném kartogramu. Nálezy z východněji položených míst v evropské části SSSR nejsou pochopitelně zaznamenány.

V dnešní době je okurka setá známa u nás již z celé řady míst od doby hradištní až po vrcholný středověk, jak ukazuje následující chronologicky řazený seznam:

Naleziště:	Počet semen:	Století:	Autor:
Mikulčice	33 + 4/2	8. - 10.	Opravil 1972 et in litt.
Praha - Malá Strana	2	10. - 11.	Opravil 1986
Přerov	7	11. - 12.	Opravil in litt.
Praha -			
Týnský dvůr	23 + 2/2	12./13.	
Kaprová ulice	1	13.	Opravil 1986
Jilská ulice	208	13. /?/	
Těšnov	1	13. /?/	
Praha - Chodov	2 vzorky	13. - 16.	Holý 1973
Pohořelice - Klášterka	1	13. - 15. /?/	Opravil 1980
Most	4	13.	Čulíková 1981
	121	14.	
	26	2. polovina 14.	Opravil 1979b
	8	15.	Čulíková 1981
Plzeň	47	14./15.	Opravil 1966
Opava	47	14./15.	Opravil 1965a, 1968
Olomouc	5	14. - 15.	Opravil 1965b
	9	15. - 16.	Opravil in litt.
Uherský Brod	73+	15. - 16.	Opravil 1975

+U poslední lokality jsou v příměsi i semena melounu.

L i t e r a t u r a :

Čulíková, V. 1981: Rostlinné makrozbytky ze středověkého Mostu, AR XXXIII, 649-675.

Holý, F. 1972: Archeokarpologický výzkum synantropní květeny středověké tvrze v Chodově Praha 4, ČNM - odd. přírod., 141, 18-27.

Jirásek, V. 1958: Rostliny na našem stole.

Michalec, Z. 1977: Člověk a rostliny.

Opravil, E. 1965a: Rostlinné nálezy z archeologického výzkumu středověké Opavy prováděném v roce 1962, ČSIM A 14, 77-83.

- 1965b: Rostliny ze středověkých nálezů v Olomouci, AR XVII, 193-197.

- 1966: Rostliny ze středověkých objektů v Plzni /Solní ulice/, ČNM - odd. přírod., 135, 84-88.

Opravil, E. 1967: Zpráva o zpracování paleobotanického materiálu z Mikulčic-řečiště, 198. Rkp. uložený v archivu AÚ ČSAV Brno.
- 1968: Rostlinné nálezy středověké Opavy z archeologického výzkumu prováděného v roce 1963, ČSlM A 17, 45-48.
- 1972: Rostliny z velkomoravského hradiště v Mikulčicích, StAÚ Brno I/2, 6-31.
- 1976: Archeobotanické nálezy z městského jádra Uherského Brodu, StAÚ Brno III/4, 1-60.
- 1979a: Die Gurke in der Burwallzeit, Rapports IIIe Congres Internat. d'Archeol. Slave 1, 597-598.
- 1979b: Efeu, Hedera helix L., aus der mittelalterlichen Stadt Most /Tschechoslowakei/, Archaeophysika 8, 209-215.
- 1980: Rostlinné zbytky z pravěkého sídliště a zaniklé středověké vsi, in: Unger J. a kol., Pohořelice - Klášterka, StAÚ Brno VIII/2, 96-101.
- 1986: Rostlinné makrozbytky z historického jádra Prahy, ms.

Die Gurke /Cucumis sativus L./ in unseren Ländern. Die ältesten Funde an Samen dieses Fruchtgemüses in der ČSSR stammen aus der mittleren Burgwallzeit in Mikulčice. Nun hat man ihren Samen auch im Material aus der jüngeren Burgwallzeit in Přerov gefunden, wo die archäologische Grabung bisher nicht abgeschlossen ist; aus Böhmen können wir sie von neueren Funden ebenfalls aus dem 10. - 11. Jahrhundert aus Praha-Malá Strana. In der Übersicht ist ein Verzeichnis von allen bisher getätigten Funden an Gurkensamen im Raume der ČSSR aus der Burgwallzeit und aus dem Mittelalter. Auf der Karte /Beilage/ ist die Übersicht der Funde an Gurkensamen in Mitteleuropa in der Burgwallzeit und im hohen Mittelalter, die deutlich den Zusammenhang mit der slawischen Besiedlung beweist.

LETECKÉ SNÍMKOVÁNÍ V ARCHEOLOGII NA MORAVĚ V ROCE 1986

Miroslav Bálek, AÚ ČSAV Brno

/Tab. 13, 14/

V letních a podzimních měsících byly uskutečněny ve spolupráci s Aeroklubem Svazarmu Brno lety za účelem snímkování archeologických lokalit a zájmových prostorů v okresech Blansko, Brno-venkov, Břeclav, Jihlava, Vyškov a Znojmo. Během těchto letů byly pořízeny černobílé i barevné snímky archeologických výzkumů AÚ ČSAV Brno např. v oblasti vodního díla Nové Mlýny - Dolní Věstonice, Mušov, Pavlov /tab. 13:1/ a Strachotín, dále u Velkých Němčic v okrese Břeclav a na Jihlavsku výzkum hradu Rokštejna /tab. 13:2/. Rovněž byly nafotografovány výzkumy Moravského muzea v Brně /Blučina, Vedrovice/ a oddělení archeologie FF UJEP Brno /Těšetice-Kyjovice/.

Dále jsme se zaměřili na dokumentační záběry hradišť u Křepic /o. Znojmo/, Lulče /o. Vyškov/, M. Chlumu /tab. 14:1/ a Svitávky /o. Blansko/. V prostoru Malé Hané se podařilo získat snímky, na nichž jsou zachyceny barevné změny vegetace /dozrávající obilí/, které mohou signalizovat přítomnost archeologických objektů.

V letošním roce bylo realizováno 10 letů v délce 15 letových hodin a bylo pořízeno celkem 330 černobílých a 1100 barevných diapositivů. Technická kvalita snímků se zlepšila, protože díky pomoci a pochopení náčelníka Aeroklubu M. Minaříka byla ve výrobním závodě Moravan v Otrokovicích provedena úprava kabiny letounu Z-43 /tab. 14:2/. Nyní lze fotografovat kruhovým průzorem ve skle kabiny a ne přes sklo, jak tomu bylo doposud.

Pro detailní snímkování vybraných lokalit bylo použito rovněž modelu letadla ovládaného radiem, který vlastní Geografický ústav ČSAV Brno. Takto byly snímkovány archeologické výzkumy Mušov /o. Břeclav/ a Vedrovice /o. Znojmo/ a lokality Němčičky /o. Znojmo/ a Rašovice /o. Vyškov/.

Ověření poznatků z leteckého snímkování.

Vedrovice /o. Znojmo/ - v poloze "Za dvorem" v prostoru, nacházejícím se jižně od příkopu kultury s lineární keramikou, bylo na základě leteckého snímku z roku 1985 uskutečněno rozsáhlé geofyzikální měření. Pracovníkům z n.p. Geofyzika Brno pod vedením dr. V. Haška, CSc., se podařilo magnetometrickým měřením vysledovat celý průběh struktury přibližně oválného tvaru o rozměrech 170 x 150 m /viz Výroční zpráva úkolu Geofyzikální příprava terénního archeologického výzkumu, etapa 1986/.

Získáváme tak opět důkaz velice vhodného spojení těchto dvou prospekčních metod - leteckého průzkumu a geofyzikálního měření.

L u f t b i l d a r c h ä o l o g i e i n M ä h r e n i m J a h r e 1 9 8 6 . In den Sommer- und Herbstmonaten hat man die Grabungen des AI ČSAV Brno in Dolní Věstonice, Mušov, Pavlov, Strachotín und Velké Němčice, Bez. Břeclav, im Jihlavaer Raum die Burg Rokštejn; die Grabungen des Mährischen Museums in Brno - Blučina, Bez. Brno-venkov, Vedrovice, Bez. Znojmo und der Abteilung für Archäologie der FF UJEP Brno in Těšetice-Kyjovice fotographiert. Ferner wurden Aufnahmen der Burgwälle bei Křepice /Bez. Znojmo/, Luleč /Bez. Vyškov/, Krhov, M. Chlum und Svitávka /Bez. Blansko/ hergestellt.

Die archäologischen Grabungen in Mušov, Bez. Břeclav und Vedrovice, Bez. Znojmo und die Lokalitäten Němčičky, Bez. Znojmo und Rašovice, Bez. Vyškov hat man von einem ferngelenkten Flugzeugmodell aufgenommen.

In Vedrovice hat man aufgrund einer Luftbildaufnahme eine geophysikale Messung vorgenommen. Es gelang den Verlauf einer Struktur ovaler Form im Ausmasse von 170 x 150 m zu verfolgen.

VÝZKUMY A ZÁCHRANNÉ AKCE NA MORAVĚ V ROCE 1986

/Tab. 17/

1. Alojzov /o. Určice, okr. Prostějov/ : kultura nálevkovitých pohárů, kultura s kanelovanou keramikou
2. Bílavsko /o. Bystřice pod Hostýnem, okr. Kroměříž/ : kultura lužická, doba římská
3. Bítov /o. Bílovec, okr. Nový Jičín/ : středověk
4. Bítov /okr. Znojmo/ : doba hradištní, středověk
5. Blatec /o. Kožušany, okr. Olomouc/ : kultura lužická
6. Blučina /okr. Brno - venkov/ : kultura lineární, věteřovská skupina, kultura velatická, kultura horákovská
7. Bojkovice /okr. Uherské Hradiště/ : doba hradištní
8. Boňkov /o. Hranice, okr. Přerov/ : středověk
9. Borotice /okr. Znojmo/ : věteřovská skupina, doba laténská
10. Bořitov /okr. Blansko/ : kultura lineární, doba laténská, doba hradištní
11. Branka /o. Hradec nad Moravicí, okr. Opava/ : paleolit
12. Brno - město /okr. Brno - město/ : středověk, novověk
13. Brno - Líšeň /okr. Brno - město/ : eneolit, pozdní doba bronzová, doba římská, doba hradištní
14. Brno - Nový Lískovec /okr. Brno - město/ : paleolit
15. Brno - Slatina /okr. Brno - město/ : paleolit
16. Brno - Žebětín /okr. Brno - město/ : kultura lineární, moravská malovaná keramika
17. Brtnice /okr. Jihlava/ : středověk
18. Brumovice /okr. Břeclav/ : kultura zvoncovitých pohárů, středověk
19. Břeclav - Pohansko /okr. Břeclav/ : doba hradištní
20. Budkovice /o. Ivančice, okr. Brno - venkov/ : věteřovská skupina
21. Buchlov /o. Buchlovice, okr. Uherské Hradiště/ : středověk
22. Čejkovice /okr. Hodonín/ : středověk
23. Černín /okr. Znojmo/ : doba stěhování národů
24. Česká /okr. Brno - venkov/ : kultura lineární
25. Dědice /o. Vyškov, okr. Vyškov/ : středověk
26. Deštná - Roubanina /okr. Blansko/ : středověk
27. Dobelice /o. Moravský Krumlov, okr. Znojmo/ : kultura únětická
28. Dobrochov /okr. Prostějov/ : novověk
29. Dolní Věstonice /okr. Břeclav/ : paleolit, doba hradištní
30. Drahanovice /okr. Olomouc/ : kultura lužická, doba hradištní
31. Drnovice /okr. Vyškov/ : paleolit, doba římská
32. Držkovice /o. Opava, okr. Opava/ : eneolit
33. Hájov /o. Příbor, okr. Nový Jičín/ : kultura lineární, neolit, eneolit, moravská malovaná keramika, kultura slezská
34. Heršpice /o. Heršpice-Nížkovice, okr. Vyškov/ : středověk
35. Hlinsko /okr. Přerov/ : kultura s kanelovanou keramikou
36. Holasovice /okr. Opava/ : kultura lineární, moravská malovaná keramika, kultura nálevkovitých pohárů, s kanelovanou keramikou, kulovitých amfor, šňůrová, se zvoncovitými poháry, popelnicová pole, doba laténská, stěhování národů, hradištní, středověk
37. Holubice /o. Velešovice-Holubice, okr. Vyškov/ : starší doba bronzová, kultura velatická, doba hradištní /?/
38. Horákov /o. Mokrá-Horákov, okr. Brno - venkov/ : paleolit, kultura lineární, moravská malovaná keramika, kultura velatická, podolská, horákovská, doba laténská, hradištní
39. Horní Věstonice /okr. Břeclav/ : kultura lineární, se zvoncovitými poháry, věteřovská skupina, kultura velatická, doba římská, hradištní
40. Hradčany /o. Tišnov, okr. Brno - venkov/ : kultura velatická, horákovská
41. Hradec nad Moravicí /okr. Opava/ : středověk
42. Hradiště /o. Znojmo, okr. Znojmo/ : pravěk, kultura velatická, doba hradištní
43. Charvátská Nová Ves /okr. Břeclav/ : doba římská
44. Chotěbuz /o. Český Těšín, okr. Karviná/ : doba halštatská, doba hradištní
45. Jaroměřice nad Rokytnou /okr. Třebíč/ : kultura horákovská
46. Javorník /okr. Šumperk/ : středověk
47. Jevíčko /okr. Svitavy/ : doba římská /?/, hradištní
48. Ježkovice /okr. Vyškov/ : paleolit

49. Ježov /okr. Hodonín/ : kultura lužická
50. Jindřichov /okr. Šumperk/ : středověk
51. Klobouky /okr. Břeclav/ : mladší doba bronzová
52. Kokory /okr. Přerov/ : věteřovská skupina, doba halštatská
53. Komňa /o. Bojkovice, okr. Uherské Hradiště/ : středověk
54. Křižanovice /okr. Vyškov/ : kultura horákovská, doba římská
55. Kvítkovice /o. Otrokovice, okr. Gottwaldov/ : skupina Chlopice - Veselé
56. Kyjovice /okr. Znojmo/ : neolit, kultura únětická, popelnicová pole
57. Lanžhot /okr. Břeclav/ : kultura horákovská, doba laténská, hradištní
58. Lelekovice /okr. Brno - venkov/ : středověk
59. Letonice /okr. Vyškov/ : kultura šňůrová, mladší doba bronzová, doba římská, hradištní, středověk
60. Lipina /o. Frýdek-Místek, okr. Frýdek-Místek/ : středověk
61. Litenčice /okr. Kroměříž/ : doba hradištní
62. Luleč /okr. Vyškov/ : kultura lineární, velatická, slezskoplatěnická, doba laténská, římská, středověk
63. Lužice /o. Hodonín, okr. Hodonín/ : doba stěhování národů
64. Malenovice /o. Gottwaldov, okr. Gottwaldov/ : moravská malovaná keramika
65. Malé Hradisko /okr. Prostějov/ : doba laténská
66. Mikulčice /okr. Hodonín/ : doba hradištní
67. Mokrá /o. Mokrá-Horákov, okr. Brno - venkov/ : paleolit
68. Moravský Beroun /okr. Bruntál/ : středověk
69. Mouchnice /okr. Vyškov/ : neolit, kultura lineární, mladší a pozdní doba bronzová
70. Mušov /o. Pasohlávky, okr. Břeclav/ : pravěk, doba římská
71. Nejdek /o. Lednice, okr. Břeclav/ : doba hradištní
72. Neplachovice /o. Holasovice, okr. Opava/ : moravská malovaná keramika, kultura s kanelovanou keramikou, doba stěhování národů, doba hradištní
73. Olbramovice /okr. Znojmo/ : pozdní doba bronzová
74. Opatovice /o. Vyškov, okr. Vyškov/ : paleolit
75. Opava - Jaktař /okr. Opava/ : neolit, mladší doba bronzová, doba hradištní
76. Opava - Kateřinky /okr. Opava/ : středověk
77. Ostrožská Nová Ves /okr. Uherské Hradiště/ : kultura lineární, velatická, lužická, slezská, doba laténská, římská, hradištní
78. Osvětimany /okr. Uherské Hradiště/ : moravská malovaná keramika, doba hradištní
79. Pavlov /okr. Břeclav/ : moravská malovaná keramika, kultura šňůrová, protoúnětická, věteřovská skupina, kultura velatická, doba hradištní
80. Podbřežice /o. Komořany-Podbřežice, okr. Vyškov/ : kultura velatická, středověk
81. Podolí /okr. Brno - venkov/ : kultura lineární, únětická, velatická, horákovská
82. Pouzdřany /okr. Břeclav/ : doba laténská, doba hradištní
83. Prasklice /o. Uhřice-Prasklice, okr. Kroměříž/ : kultura únětická
84. Prostějov /okr. Prostějov/ : novověk
85. Předklášteří /o. Tišnov, okr. Brno - venkov/ : středověk
86. Přerov /okr. Přerov/ : doba hradištní
87. Račice - Pístovice /okr. Vyškov/ : paleolit
88. Radkovice u Hrotovic /okr. Třebíč/ : středověk
89. Radslavice /okr. Přerov/ : kultura šňůrová
90. Rajhrad /okr. Brno - venkov/ : doba hradištní
91. Rakvice /okr. Břeclav/ : kultura velatická, doba laténská, doba římská
92. Rostěnice - Zvonovice /okr. Vyškov/ : paleolit
93. Roštín /okr. Kroměříž/ : pozdní doba bronzová
94. Rousínov /okr. Vyškov/ : moravská malovaná keramika
95. Rožnov pod Radhoštěm /okr. Vsetín/ : středověk
96. Rybníky /o. Moravský Krumlov, okr. Znojmo/ : středověk
97. Rýmařov /okr. Bruntál/ : středověk
98. Sedlec /okr. Břeclav/ : doba hradištní
99. Slavkov u Brna /okr. Vyškov/ : novověk
100. Služovice /okr. Opava/ : hornoslezská lengyelská skupina, kultura nálevkovitých pohárů
101. Stonava /okr. Karviná/ : středověk
102. Strachotín /okr. Břeclav/ : doba hradištní, středověk
103. Sušice - Kudlov /okr. Přerov/ : paleolit
104. Svinošice /okr. Blansko/ : středověk
105. Svitávka /okr. Blansko/ : kultura jevišovická, věteřovská skupina, mladší doba bronzová, středověk

106. Štěpán /o. Brumov-Bylnice, okr. Gottwaldov/ :novověk
107. Tetčice /o. Rosice, okr. Brno - venkov/ : kultura lužická
108. Těšetice - Kyjovice /okr. Znojmo/ : kultura lineární, moravská malovaná keramika
109. Troubsko /okr. Brno - venkov/ : kultura horákovská
110. Tvořihráz /okr. Znojmo/ : eneolit, doba bronzová
111. Týn nad Bečvou /o. Lipník nad Bečvou, okr. Přerov/ : kultura lužická
112. Uherský Brod /okr. Uherské Hradiště/ : novověk
113. Určice /okr. Prostějov/ : kultura lužická
114. Úsov /okr. Šumperk/ : středověk
115. Ústín /o. Těšetice, okr. Olomouc/ : eneolit, věteřovská skupina, kultura středodunajská mohylová, pozdní doba bronzová, doba halštatská, laténská, hradištní, středověk
116. Valtice /okr. Břeclav/ : neuvedeno
117. Vávrovice /o. Opava, okr. Opava/ : neolit, popelnicová pole
118. Vážany /okr. Vyškov/ : neolit
119. Velatice /okr. Brno - venkov/ : paleolit, neolit, kultura velatická, horákovská, doba laténská
120. Velešovice /o. Velešovice-Holubice, okr. Vyškov/ : kultura šňůrová, únětická
121. Velké Hostěrádky /okr. Břeclav/ : doba hradištní
122. Velké Hoštice /okr. Opava/ : kultura lineární, popelnicová pole, novověk
123. Velké Němčice /okr. Břeclav/ : doba stěhování národů
124. Velké Pavlovice /okr. Břeclav/ : středověk
125. Vémyslice /okr. Znojmo/ : nedatováno
126. Vyškov /okr. Vyškov/ : paleolit, kultura únětická, velatická, horákovská, doba hradištní
127. Výrovice /okr. Znojmo/ : neuvedeno
128. Zdounky /okr. Kroměříž/ : středověk
129. Žádovice /okr. Hodonín/ : kultura lineární, kultura nálevkovitých pohárů, kultura s kanelovanou keramikou, kultura zvoncovitých pohárů

SEZNAM HLÁŠENÍ O VÝZKUMECH PROVEDENÝCH NA MORAVĚ V ROCE 1986 A EVIDOVANÝCH V ARCHIVU NÁLEZOVÝCH ZPRÁV ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU ČSAV V BRNĚ

/Stav k 31.3.1987/

1. Nedakonice, o. Uherské Hradiště, pohřebiště, kultura středohradištní, výzkum: 1984, J. Novotný, SM Uherské Hradiště, čj. 459/86.
2. Bučovice, o. Vyškov, sídliště, kultura halštatská, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 519/86.
3. Vícemilice, o. Vyškov, sídliště, kultura velatická, doba římská, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 518/86.
4. Holubice, o. Vyškov, hrob, sídlištní jáma, pec, pravěk, kultura podolská, hradištní, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 906/86.
5. Letonice, o. Vyškov, ojedinělé nálezy, pravěk, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 907/86.
6. Letonice, o. Vyškov, sběr, pravěk, doba římská, kultura slovanská, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 908/86.
7. Rousínov, o. Vyškov, sídliště, kultura moravská malovaná, výzkum: 1986, O. Šedo, Muzeum Vyškovska, čj. 905/86.
8. Dobromilice, o. Prostějov, zaniklá středověká osada, výzkum: 1985, A. Prudká, Muzeum Prostějovska, čj. 1009/86.
9. Slatinky, o. Prostějov, hradisko, eneolit, výzkum: 1985, A. Prudká, Muzeum Prostějovska, čj. 1008/86.
10. Určice, o. Prostějov, žárový hrob, kultura lužická, výzkum: 1985, A. Prudká, Muzeum Prostějovska, čj. 1007/86.
11. Brumovice, o. Břeclav, ojedinělé nálezy, kultura zvonc. pohárů, výzkum: 1986, J. Peška, RM Mikulov, čj. 742/87.
12. Charvátská Nová Ves, o. Břeclav, sídliště, doba římská, výzkum: 1986, J. Peška, RM Mikulov, čj. 741/87.
13. Sedlec u Mikulova, o. Břeclav, sídliště, kultura středohradištní, mladohradištní, výzkum: 1986, J. Peška, RM Mikulov, čj. 743/87.
14. Valtice, o. Břeclav, kostnice, novověk ?, výzkum: 1986, J. Peška, RM Mikulov, čj. 740/87.
15. Velké Hostěrádky, o. Břeclav, pohřebiště, kultura středohradištní, výzkum: 1986, J. Peška, RM Mikulov, čj. 744/87.

NÁLEZOVÉ ZPRÁVY Z MIMOÚSTAVNÍCH ARCHEOLOGICKÝCH PRACOVIŠŤ ODEVZDANÉ DO ARCHIVU AÚ ČSAV V BRNĚ

/Stav k 31.3.1987/

1. Brno - Slatina, o. Brno - město, sídliště, kultura únětická, velatická, výzkum: 1984 - 1986, M. Salaš, MM Brno, čj. 1062/86.
2. Brno - Židenice, o. Brno - město, sídlištní objekty, kultura únětická, výzkum: 1986, M. Salaš, MM Brno, čj. 639/86.
3. Olomučany, o. Blansko, hutnická dílna, kultura mladohradištní, výzkum: 1985, V. Souchopová, OM Blansko, čj. 481/86.
4. Horní Věstonice, o. Břeclav, sídlištní jáma, kultura únětická, výzkum: 1985, J. Peška, RM Mikulov, čj. 739/87.
5. Uherské Hradiště, o. Uherské Hradiště, sídliště, pohřebiště, kultura středohradištní až 10. století, výzkum: 1986, R. Snášil, SM Uherské Hradiště, čj. 420/87.

KOVÁŘSKÁ PRODUKCE VELKOMORAVSKÝCH MIKULČIC

/autoreferát kandidátské disertace/

Bohuslav K l í m a , jr., AÚ ČSAV Brno

Školitelé: PhDr. Zdeněk Klanica, CSc.
Doc. dr. Radomír Pleiner, DrSc.

Oponenti: Akademik Josef Poulík
PhDr. Alexander Ruttkay, CSc.
PhDr. Miroslav Štěpánek, CSc.

Práce byla obhájena dne 17.3.1986 v AÚ ČSAV Brno.

1. Přehled současného stavu problematiky

Železné výkovky staroslovanských kovářů stály při hodnocení materiální kultury zpravidla stranou. Zájem badatelů se soustřeďoval jenom na ty z nich, které měly větší výpovědní sílu, a které byly soustředěny buď v hrobech, depotech či výrobních objektech. Prosté výkovky ze sídlištního prostředí byly často zastiňovány ostatními nálezy, zejména hojnou keramikou. Teprve s rozvojem intenzívního a všestranného studia pramenů pravěkých i středověkých dějin se i tyto předměty postupně dostávají do popředí zájmu u nás i v zahraničí. Téma a celou šíři problematiky slovanského kovářství otevřela základní studie J. Eisnera /1948/, která uplatnila ve slovanském prostředí i některé postřehy starší zahraniční literatury /Ohlhaver/ a navázala i na souborná díla o slovanských starožitnostech /Niederle/.

Současný výzkum je poznamenán uplatňováním různých technických metod, především metalografie a RTG. Přinášejí poznatky o vyspělé technologii výroby a prokazují vysokou úroveň zpracování železné suroviny a výrobu nejrozmanitějších nástrojů, nářadí, zbraní a ostatních předmětů denní potřeby jednou na špičkové, podruhé na prosté úrovni. Jejich průkopníkem se stal B. A. Kolčin /1955; 1959/, který položil spolehlivé základy specializovaného oboru o technologii výroby jednotlivých druhů kovářských výkovků. Na Kolčinovy práce navázal v široce pojatém díle o starém evropském kovářství R. Pleiner /1962/. Z jeho závěrů vyplynul požadavek soustředěného studia kovářské produkce, které dokresluje obraz a význam "černého řemesla", jež se značnou měrou podílelo na tvorbě vyspělé hospodářské základny Velké Moravy a mělo také rozhodný dopad i na rozvoj společenskoekonomických a politických vztahů uvnitř tohoto státního útvaru. Takovému studiu se posléze dostalo i pevné publikační formy, která se pravidelně odráží na stránkách Archeologických rozhledů zprávami a rešeršemi ustanoveného mezinárodního Comité pour la sidérurgie ancienne.

Některé z kategorií kovářských výrobků jsou dnes již v odborné literatuře zpracovány dosti podrobně. Tak je třeba hodnotit výkovky používané v zemědělství, kterým se dlouhodobě věnuje M. Beranová, či militaria, naposledy obšírně zpracovaná A. Ruttkayem. Jiné však zase zůstávaly částečně přehlíženy.

Pramenná základna pro zpracování kovářské produkce je v Mikulčicích neobyčejně široká. V jednotlivých dílech se jí věnovali J. Poulík /1957; 1975/ a také některým specializovaným odvětvím Z. Klanica /1972; 1974/. Touto cestou však mohly být zpracovány jen omezené okruhy nálezů a dílčí poznatky /Tejral 1965; Vaclová 1976/. Souhrnný obraz o veškeré kovářské produkci z tohoto ústředního velkomoravského centra je a teprve bude postupně vykreslován.

2. Cíl disertační práce

V průběhu úspěšného třicetiletého archeologického bádání v areálu velkomoravského mocenského ústředí v Mikulčicích se podařilo nashromáždit velké množství nálezů železných předmětů, které jsou dosud zpracovány jen z poměrně nepatrné části. Většinou se tak stalo pouze v rámci nejvýznamnějších hrobových nebo sídlištních celků, v jejichž kontextu nabývaly podstatně větší výpovědní síly. Soustředěnější pozornosti dosud unikalo značné množství předmětů volně rozptýlených v sídlištní kulturní vrstvě, které také z řady hledisek mohou doplnit pohled na významnou složku materiální kultury velkomoravského období. Na potřebu studia a postupného zpracování všech kovářských výrobků mikulčického centra již vícekráte upozornil akademik J. Poulík, kte-

rý vytyčil naléhavý a potřebný úkol: dlouhodobě se věnovat kovářské produkci velkomoravských Mikulčic. V rámci tohoto programu, zasazeného též do státního plánu základního výzkumu, byly nejprve utříděny rozsáhlé materiálové fondy a tak získán ucelený obraz o současném stavu železných výkovků, z nichž mnohé i přes značné úsilí konzervátorů postupně podléhají zkáze. Pro splnění daného úkolu bylo třeba především vytvořit úplný přehled kovářských produktů, roztřídit je podle příslušnosti řemeslné výroby do jednotlivých oblastí, sestavit typologické celky, druhové řady, provést jejich tvarovou analýzu a rozbor nálezových okolností a pokusit se stanovit i chronologické vztahy a závislosti.

Komplexní zhodnocení kovářské produkce má přispět k objasňování společenskoekonomických vztahů uvnitř velkomoravské společnosti a vykreslit živý obraz o úrovni produkce kovářských dílen v Mikulčicích. Práce chce současně i upozornit na cesty a způsoby pokračujícího výzkumu.

3. Zvolená metodika zpracování

Postup práce byl v rámci zadaného tématu soustředěn do dvou základních etap. Prvou představovaly průběžné, dlouhodobé terénní výzkumy. Soustředily se hlavně do prostoru podhradí, kde některé nálezové okolnosti dovolovaly předpokládat existenci rozsáhlejších výrobních okrsků. V průběhu tříletého výzkumu zde mohla být na otevřené ploše o celkové rozloze 875 m^2 rozpoznána prostorná nadzemní kovárna i se sídlištním zázemím /Klíma 1985/. Nálezové okolnosti se v jejím dosahu jevily v natolik pozoruhodných souvislostech, že si rozhodně vyžádají pokračování terénního výzkumu. Z několika nápadných soustředění nálezů, především pak odpadní strusky, lze předpokládat přítomnost dalších, snad i specializovaných výrobních objektů.

Nejpřednějším a také časově nejnáročnějším úkolem bylo postupné tvarové seřazení i funkční utřídění všech železných výkovků a jejich všestranný rozbor. Vyloučeny zůstaly jen některé předměty ozdobného charakteru a většina železných výkovků získaných z hrobů. Úkol také současně vyžadoval zpřesnění a doplnění kartotéky nálezů a vytvoření spolehlivých statistických přehledů o všech studovaných předmětech. Navíc bylo nutno se pokusit o klasifikaci alespoň některých z početné řady zvláště zlomkovitých výkovků, které po prvotním laboratorním ošetření nesly jen pomocné pracovní označení předmětů neznámého určení. Část z nich prošla znovu procesem překonzervování a možné rekonstrukce. Přitom se mnohdy ukázalo, že povrchové, původně zafixované korozívní vrstvy skrývaly překvapivé výrobní detaily a výzdobné prvky /např. čepele nožů, zdobené rytými ornamenty a plátováním v krevních rýhách/. Při takovém pečlivém ošetření se v mnoha případech posléze dospělo i k upřesnění původní podoby nálezů a ke stanovení jejich skutečného stavu a významu. Někdy zase povrchové železné oxydy překrývaly dříve přehlédnuté a již značně setřelé výrobní detaily, jako např. tordování části předmětů nebo zoubkování čepelí srpů. Opakovaně se zjišťovalo, že během dlouhodobého uložení, i přes původní konzervační ošetření, došlo k tak výraznému porušení korozí a rozkladu některých předmětů, které způsobily i zásadní tvarové změny.

Při vlastním studiu jednotlivých výkovků se postupovalo se snahou o co nejpřesnější a nejnázornější posouzení a zachycení daného stavu předmětů. Nejprve docházelo k jejich roztřídění a v rámci jednotného popisu k doplnění a upřesnění nomenklatury, stanovení základní orientace, na níž navazoval též způsob zobrazování a konečně i výklad funkce a další úvahy. U vědomí špatného stavu předmětů byla snaha podchytit studovaný materiál v jeho současné podobě co nejpodrobněji a nejvěrněji. Proto se upustilo od zdlouhavých popisů a slovního výkladu a volila se raději cesta přesné obrazové dokumentace technickou kresbou. Z této snahy vyplývá skutečnost, že na přiložených 252 tabulích /III svazek práce/ je zachyceno celkem 1 851 předmětů. Právě se zřetelem k postupným změnám podoby i základních tvarů představují kresby trvalou hodnotu a výchozí, nenahraditelnou pramennou základnu i pro budoucí výzkum, který již studované prameny patrně zastihne tvarově značně pozměněné. Technická kresba jednoduchou šrafurou dokáže zvýraznit a dobře vyjádřit i drobné odchylky a výrobní detaily, které jsou při posuzování velmi důležité.

Výčet jednotlivých skupin železných výkovků je značně výmluvný. Dosud však stále zaráží hojný počet blíže neklasifikovaných kusů, zlomků a torz deformovaných předmětů, který čeká na podrobnější zpracování. Při jeho studiu bylo třeba hledat analogické tvary, jež by spolu s výmluvnými nálezovými okolnostmi umožnily spolehlivější výklad jejich pravděpodobného využití. Přitom bylo třeba se uchylovat ke staršímu, především římskému materiálu, ale i železným předmětům mladšího, středověkého období. Závažné informace v tomto směru dokázaly konečně poskytnout též živé paralely etnografické.

Neodmyslitelným požadavkem současného výzkumu je komplexnost a při jeho vyhodnocování, zvláště pak u otázek slovanského kovářství, spolupráce s příbuznými, především technickými disciplínami. Zde hraje významnou roli v prvé řadě metalografie a RTG, při terénním výzkumu pak geofyzika a konečně i přímé experimentální metody. Proto je také důležitou složkou vlastního textu rozsáhlejší pojednání o metalografickém výzkumu vybraných železných výkovků. Původně se počítalo

s podstatně širším souborem, který se však průběžně, a za ztížených podmínek, stále ještě zpracovává a vyhodnocuje. Dosavadní zkušenosti ukazují, že širší uplatnění těchto podmínek a metod, především metalografie, ale i RTG a experimentu, by předpokládalo alespoň základní příslušné vybavení přímo na pracovišti.

4. Výsledky disertační práce

Kovářství, jako nosné a základní řemeslo v období vznikajících a rozvíjejících se feudálních vztahů raného středověku, nabylo vlastní výrobou velmi významnou a spolehlivou výpovědní sílu pro posuzování všech jevů společenského vývoje. Tato síla je dále umocňována vnitřními souvislostmi a vztahy, které vyplývají z již samotného statistického výčtu jednotlivých kategorií, druhů a typů výkovků.

Pro potřeby předložené práce byly zatím využity především sídlištní nálezy. Železné výkovky z pohřebišť byly zahrnuty pouze do statistických souborných přehledů, ale do řešení úkolu pouze příležitostně. A to jen v některých pasážích hodnocení, jako dokreslující materiál z chronologicky průkaznějších celků. Teprve v budoucnu se při rozpracování daného úkolu soustředí pozornost a snaha o pečlivé a podrobné zpracování i na jejich soubor. I když je možno největší část nálezů pokládat za produkty 9. - poč. 10. století, přece se také otevírala možnost porovnávat materiál velkomoravský s předvelkomoravským, ale také s mladším, časně středověkým. Takto vymezený široký prostor již sám nabízel možnosti chronologického postižení vývoje výrobních procesů i tvarů předmětů. V několika případech se podařilo tyto závislosti skutečně také vysledovat. Téma práce navíc není prostorně jen časově, ale i obsahově: Vždyť jen některé ze zahrnutých skupin kovářských výrobků, např. militaria, zemědělské nástroje nebo stavební kování i jiné výkovky jsou tvarově natolik obsažné a rozmanité, že by mohly vytvořit náplň samostatného díla. U některých z nich bylo možno upravit nebo i stanovit obecněji platná typologická schémata. Podrobný a úplný rozbor se podařilo proto dopracovat pouze u určitých druhů kovářských výkovků /nože, šipky, nůžky a d./. V některých dalších kategoriích mohla být daná problematika pojednána spíše jen přehledově. To ovšem se záměrem postupně se vracet k jednotlivým řadám kovářských výrobků samostatným a hlubším pojednáním. Dosavadní zkušenosti ukazují, že je bude nutno podrobit všestrannému rozboru a srovnání, zejména pak také z hlediska technologie, výroby a chronologie, a samostatně je také zveřejnit, jako prameny značné výpovědní síly pro poznání studovaného období. Tvarová pestrost a různorodost materiálu sama vysvítá již z pouhého výčtu jednotlivých kategorií, druhů a typů a nutně vede především k jejich typologickému vyčlenění. To však neznamená, že by tato stránka měla být dominantní částí práce a že by snad ostatní oblasti rozboru, zvláště pak také otázky chronologické, zůstaly poněkud opomíjeny. Dosažené závěry a obecné poznatky naopak ukazují, že i cestou typologického utřídění a rozboru může být dosaženo významných poznatků. Jen na jejich základě se mnohdy jeví nejen kovářská produkce, ale samotné mikulčické velkomoravské mocenské centrum do určité míry v novém, dosud nepoznaném světle. To především proto, že již právě prokazovaná početnost a funkční i tvarová rozmanitost výkovků zcela jasně prokazují nečekaně vysokou úroveň kovářské výroby v celé řadě jejich specializovaných odvětví.

Při postupném zpracovávání studovaného materiálu bylo zapotřebí přihlížet rovněž k celkové stavbě a sídlištní struktuře velkomoravského mocenského centra. Tedy k té skutečnosti, že rozebírané výkovky pocházejí nejen z kulturní vrstvy a objektů vlastního areálu ústředního hradu, ale také ze samostatného opevněného sídliště na předhradí, z výrobního okrsku na podhradí i z několika neopevněných satelitních sídlišť. Pouze ke srovnání, s výjimkou mečů, byly ojediněle využity i některé výkovky z řady pohřebišť soustředěných k jednotlivým církevním stavbám. Již sama výše naznačená skutečnost vede k tomu, že se materiál mohl vzájemně odlišovat proveniencí, dílnami z nichž vzešel a konečně i časově.

O postavení, zručnosti a profesionálním mistrovství velkomoravských kovářů v Mikulčicích se dovídáme zprostředkovaně, především studiem jejich výrobků. Zatím existuje jen velmi málo přímých dokladů o vlastních pracovištích - dílnách, jejich vybavenosti a také o pracovních nástrojích kovářského řemesla. To ze zcela pochopitelných důvodů. Kovářské výrobní nástroje mistři přenášeli na nová pracoviště. Tyto věci, které představovaly značné jmění, pečlivě opatrovali, dědili a předávali si je v rodinách a kolektivech. Nálezy velkých nástrojů, jako kleští, kovadlin, kladiv jsou proto pouze ojedinělé. Tak je tomu i v Mikulčicích.

Ve zdejším nálezovém materiálu byly však rozpoznány jiné, velmi vzácné drobnější předměty, které tvořily důležitý inventář kovářských dílen. Patří mezi ně nůžky na plech, hlavičkáře nýtů, průvlaky na drát, hřebovky, pilníky, různé průbojníky, sekáče a malé kovadlinky /šperkařské/. Některé z těchto mikulčických exemplářů představují výjimečné, ba téměř unikátní předměty a pracovní pomůcky velkomoravského období. Bývají společně s poloprodukty /hřivnami/, depoty i odpadní kovářskou struskou soustředěny v blízkosti výrobních objektů. Na základě jejich nálezových okolností bylo možno vysledovat a prozkoumat velkou kovárnu na podhradí v Mikulčicích, která by-

la patrně součástí většího výrobního okrsku. Soubor výkovků, produkovaných zdejším mistrem, byl velmi široký. K nejpozoruhodnějším objevům v dosahu kovárny patřila unikátní poklice cementační pícky a hlavice meče typu X. V souvislosti s přímým vztahem k dílenskému objektu lze v tomto případě vážit možnost, že zde zůstala zachována jako významný a zatím vůbec jediný přímý doklad výroby těchto honosných zbraní na velkomoravských hradištích vůbec. Nejpočetnější složku železného kovářského zboží v Mikulčicích představují potřeby domácnosti. Patří k nim jak užitkové nástroje pro obstarávání a přípravu potravy, předměty užívané k provádění každodenních prací, tak i výrobky sloužící k výstavbě a vybavenosti vnějšího i vnitřního zařízení příbytků. Nejpodstatnějšími z nich byly nože. Za těmito, jakoby univerzálními pracovními prostředky se mnohdy skrývají i zvláštní a speciální nástroje, válečné nože, dýky a ještě i jiné typy /lékařské, kožařské/, které nalézaly široké funkční uplatnění. Již proto jim byla věnována zvýšená pozornost typologického utřídění i vlastního rozboru. Čepele nožů byly také sledovány z hlediska technologického. Výsledky metalografických analýz znovu potvrdily závěry R. Pleinera o velmi rozličných úpravách a technologickém zpracování těchto předmětů. Vedle vynikajících výkovků byly některé zcela prosté a jednoduché. Důležitým faktorem však v případech jednoduchých výkovků byl i stav zachování a tedy případná možnost odkorodování např. navařeného ocelového břitu. Především čepele nožů byly také podrobovány překonzervování a podrobnému makroskopickému studiu. Podařilo se tak doložit řadu jedinečných, a dosud málo známých výzdobných prvků, provedených rytím a plátováním, které umožňují vytvořit lepší představu o estetickém cítění jak výrobců, tak také majitelů zdánlivě prostých výkovků.

Vedle nožů byly významnou domácí pomůckou také ocílky. V Mikulčicích jejich soubor o 69 kusech představuje jedinečnou kolekci, na jejímž základě bylo možno postřehnout tvarový vývoj a určité časové návaznosti.

Ve výstavbě příbytků a jiných objektů i v jejich vnitřním zařízení a vybavenosti převažovaly zase drobnější prvky stavebního kování. Nejčastěji nalézané hřeby dosahovaly různých tvarových úprav. V sídlištních objektech je doprovázely skoby i další železné součástky, především klíče a kování zámků, ale i zabezpečovací prvky - háčky, petlice, oka. Nálezové okolnosti i drobné tvarové detaily většiny mikulčických "osníků" dovolily tyto předměty interpretovat jako závory dřevěných zámků. Všechny tyto skutečnosti neklamně nasvědčují dobré hospodářské situaci úspěšně se rozvíjejícího sídlištního a mocenského centra. Za jeho hradbami i v jednotlivých budovách a příbytcích byly uchovávány hodnoty, k nimž nebyl a ani nemohl být poskytován volný přístup a jež musely být uzavřeny.

Na mikulčickém hradisku se vedle kovářství úspěšně rozvíjela i další řemesla, jako zlatnictví, šperkařství, pasířství a ostatní druhy kovovýroby, ale také ta odvětví, která v hojné míře využívala snadno zpracovatelný a dostupný materiál - dřevo. I pro ostatní řemeslníky /tesaře, truhláře a d./ zhotovovali zruční kováři rozmanité nástroje a součásti dílenského zařízení. Ve svém celku tyto předměty výmluvně dokládají zdejší velkou koncentraci různých řemesel, i speciálních výrobních odvětví. Současně také potvrzují, že mikulčické hradisko bylo významným hospodářským a produkčním střediskem Velké Moravy.

Skupina železných kovářských výkovků z kategorie militárií není příliš početná, byť by se zastoupení v důsledku známých dějinných událostí, provázených četnými válečnými střety té doby, dalo očekávat v hojnější míře. Určitou roli zde hraje skutečnost, že zbraně v osobním vlastnictví byly ukládány do hrobů, k jejichž obsahu však nemohlo být v předložené práci v plném rozsahu přihlíženo. O pohnutých událostech doby však přesvědčivě vypovídají spíše obranné systémy obývaného prostoru v podobě dokonale promyšlených a mohutně vybudovaných opevnění mocenského centra. I tak však dochovalá a do kandidátské disertace zahrnutá zbrojní kovářská produkce, alespoň v určitých druzích, podává v dostatečné míře spolehlivý obraz o celkovém charakteru výzbroje a vybavenosti vojska. Z militarií byla největší pozornost věnována hrotům šípů, které představovaly hojný nálezový materiál z kulturní vrstvy i z velkomoravských objektů. Podrobné studium tohoto souboru spolu s vynesením všech nálezových okolností poskytlo řadu zajímavých poznatků. Nejdůležitějším byla kumulace hrotů střel u obou hlavních bran hradiska a v prostoru akropole. Zde všude, především na přístupových cestách, by bylo možno ze soustředění nálezů usuzovat na bojové střety. Také typologický rozbor železných hrotů šípů není bez zajímavosti. Ostatní druhy zbraní dokládají, že mikulčické kovářské dílny dokázaly v době nutné potřeby samy produkovat jak jednoduché, tak i výrobně náročné, těžké válečné zbraně včetně mečů a rozmanitou výstroj i výzbroj pěších a jízdních bojovníků.

Početně nikterak výrazně není zastoupena kategorie předmětů potřebných pro zemědělskou výrobu. Tato skutečnost je ovšem snadno vysvětlitelná a pochopitelná. Sídlištní centrum hospodářské a politické moci pro sebe samo nezajišťovalo potraviny a výživu. Tu obstarávalo jeho zemědělské zázemí. Počet radlic, krojidel, kos a ostatních druhů této řady je proto zastoupen minimálně a spíše jen ukázkově. Těmito několika málo zde objevenými kusy by nebylo možno zabezpe-

čovat plynulou rostlinnou výrobu a výživu pro obyvatele mocenského centra. Přitom lze mnohé z nich pokládat za nově vyrobené výkovky zdejších kovářských dílen, určené pro obchodní výměnu a vybavení zemědělských osad v širším zázemí hradiska. Takový význam si přisvojují zejména zemědělské nástroje uložené v depotech.

Jinak je nutno posuzovat výkovky používané k lovu. Ten výrazně doplňoval patrně málo pestrou skladbu jídel. Ještě více se na ní podílel rybolov. Napovídají tomu, vedle příhodného přírodního prostředí, také některé výkovky rybářských potřeb. Ty se mohly ovšem pro vyžadovanou jemnost zachovat jen v nejpříznivějších podmínkách. Byly rozhodně ve výbavě sídlištních objektů hradiska zastoupeny v podstatně větším množství, ale nedochovaly se. O tom svědčí i ta okolnost, že řada objevených železných háčků rybářských udic byla doplňována ještě i stejnými tvary z bronzu.

Ostatní vztahy a relace mezi jednotlivými kategoriemi a druhy kovářské produkce, které by snad bylo možno ještě z podaného statistického přehledu postihnout, však neumožňují spolehlivě domýšlet všechny hospodářské a společenské důsledky. Ty by zatím stejně nevyjadřovaly skutečný stav a pravý obraz o mikulčickém velkomoravském kovářství. To především proto, že z celkové plochy mocenského centra jsou zatím archeologicky prozkoumány především areály zděných destrukcí a jen omezené prostory jeho jednotlivých sídlištních součástí. Z těch stál v popředí zájmu a pozornosti především hlavní hrad, zatímco o produkci železných předmětů by přesvědčivěji vypovídaly vlastní kovářské dílny. Zvláště pak ty, které pracovaly v samostatném výrobním okrsku na podhradí.

Výše zmíněné skutečnosti přesvědčivěji dokládají i zvláštní postavení producentů kovářských výkovků, které zaujímali nejen na vlastním sídlišti, ale v tehdejší společnosti vůbec. Bylo výjimečné a zřetelně prioritní. Příslušelo mistrům všeobecného kovářství, někdy i specializujícím se představitelům prudce se rozvíjejících řemeslnických oborů, zpracovávajících kujné železo.

Ze všestranného rozboru železných výkovků vyplývají však i některé další závažné poznatky, které vedou k rozvaze o kvalitativní povaze a významu kovářských výrobků mikulčického centra. Železné předměty a nástroje byly ve studované epoše obecně značně náročné jak pro dostupnost a dopravu potřebných surovin, tak i pro cesty jejich dalšího zpracovávání. Kujné železo nebylo v žádané kvalitě a v dostatečném množství všude a vždy k dispozici. Venkovské prostředí si proto rozhodně vypomáhalo nejrůznějšími předměty ze dřeva i z jiných organických látek. Samotné železné výkovky lze do určité míry pokládat za projevy vyšší hospodářské úrovně a některé z nich i za luxusní zboží a za předměty nejnaléhavějších potřeb doby. Na ně se již tehdy přednostně zaměřoval technický pokrok, který zákonitě v každé fázi vývoje společnosti ve svých důsledcích napomáhá zvyšování životní úrovně lidu i upevňování a rozvoji politické moci.

Předložená práce podává průkazné a přesvědčivé svědectví o nečekaně početné a tvarově rozvinuté kovářské produkci železných výkovků, získaných dlouhodobými výzkumy mikulčického centra. Studovaný pramenný materiál tvoří nedílnou součást vyspělé materiální kultury Velké Moravy. Z jeho poznání je zřejmé, že železo bylo důležitou a ceněnou surovinou, se kterou se hospodařilo nejvýše šetrně a s racionálním přístupem. Nalezené řady výkovků jsou i přesto tak početné a variabilní, že dovolují oprávněně usuzovat na to, že hmotná kultura Velké Moravy byla ve všech formách velmi bohatá a všestranná, a že k ní lze přistupovat jako ke spolehlivému pramenu poznání historického vývoje, který podstatně posunuje znalosti o kovářské výrobě tohoto období. Ten dosahoval v mnohém směru nejméně stejně vysoké úrovně jako v některých dalších vyspělých evropských oblastech. Tuto skutečnost plně podporují i výsledky metalografických analýz, které podaly průkazná svědectví o velmi dobré profesionální výrobě předmětů a používání různých technologických postupů.

Po Eisnerově prvém přehledu /1948/ a Pleinerově technologickém zaměření výzkumu /1962, 1967/, dále po dílčích zpracováních některých okruhů výroby, jako jsou zemědělské nástroje M. Beranové /1975, 1980/, nebo Ruttkayově vyčerpávajícím zhodnocení slovanských militárií na Slovensku /1975, 1976/ a po některých dalších úžeji zaměřených pojednáních, přistupuje práce ke komplexnímu posouzení všech odvětví kovářské produkce jen z jediného naleziště. Materiálové fondy mikulčického centra si to však vyžadují a plně zasluhují. Pro poznání raného středověku jsou opravdu natolik bohaté, tvarově pestré a významné, že samy překonávají všechny ostatní obdobné prameny velkomoravského období. Právě s ohledem na tuto skutečnost nemohly být některé pasáže propracovány tak, jak by si to jejich význam jistě vyžadoval.

Kandidátská disertace klade i přesto spolehlivý základ pro další soustředěné studium. Svými závěry prokazuje, že mikulčická kovářská produkce může zcela novým světlem odhalit mnohé okolnosti nejen v obecné řemeslné výrobě Velké Moravy, ale železářskou práci slovanského světa vůbec.

5. Význam disertační práce pro společenskou praxi a další rozvoj vědní disciplíny

Předložená disertační práce podává úplný přehled o všech kategoriích a druzích velkomoravské

kovářské produkce mocenského centra v Mikulčicích. Zahrnuje i poznatky technologické výroby jednotlivých postupů kovářských mistrů a zpracovávání železné suroviny i jejího zušlechťování. Vykresluje tedy pestrý obraz o vysoké úrovni kovářského řemesla v období 9. - 10. století a tím i podstatnou část hospodářské základny a výrobních sil všech složek tehdejší společnosti. Zpracované prameny jsou natolik početně rozsáhlé a tvarově rozmanité, jako na žádném jiném nalezišti tohoto období ve střední Evropě, a podaný obraz je směrodatný nejenom pro zkoumané hradiště, ale i pro společensko-ekonomické a politické poměry celého státního útvaru. Výsledky práce najdou uplatnění i v celé řadě současných řemeslných odvětví, neboť osvětlují samotné jejich počátky a postupný rozvoj. Obsáhlá kresebná část práce představuje současně také trvalou hodnotu, neboť zachycuje současný stav důležitých památek, jejichž podoba se mnohdy v důsledku pokračující koroze mění. V těch pasážích, v nichž se práce opírá o poznatky specializovaných oborů dosažené novými metodami, zvýrazňuje cesty dalšího, kvalitativně náročnějšího směru studia.

Výběr základní literatury:

Bialeková, D. 1965: Stav remeslnej výroby na Slovensku v 9. - 11. stor. O počiatkoch slovenských dejín 81-93. Bratislava.
- 1981: Dávné slovanské kováčstvo. Bratislava.
Dostál, B. 1975: Břeclav - Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec, Brno.
Eisner, J. 1948: Základy kovářství v době hradištní v Československu. SlAnt I, 367-369. Poznaň.
Hensel, W. 1956: Słowiańczyzna Wszesnośredniowieczna, Warszawa.
Hampel, J. 1895: Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn I-III. Braunschweig.
Chropovský, B. 1977: Zur Entwicklung der specialisierten Handwerkproduktion im 8. - 9. Jh. auf dem Gebiet der Slowakei. In: La formation et le développement des métiers au moyen age 47-54. Budapest.
Kirpičnikov, A. N. 1966: Drevněrusskoe oružie I, II. Archeologija SSSR. Svod. arch. Istočnikov E 1-36, Moskva.
Klanica, Z. 1972: Velkomoravské řemeslo. Liberec.
- 1974: Práce klenotníků na slovanských hradištích. Studie AÚ ČSAV Brno II/6. Praha.
Kolčin, B. A. 1953: Čornaja metallurgia i metalloobrabotka v drevnej Rusi. MIA SSSR 32. Moskva.
- 1959: Železoobrabatyvajuščeje remeslo Novgoroda Velikovo. Trudy novgorodskoj arch. expedicii II, MIA 65, 7-120. Moskva.
Müller, R. 1975: Die Datierung der mittelalterlichen Eisengerätfunde in Ungarn. AHung 27, 59-102. Budapest.
Niederle, L. 1911-1925: ŽSS. Slovanské starožitnosti, oddíl kulturní 1-3. Praha.
Ohlhaver, H. 1939: Der Germanische Schmied und sein Werkzeug. Leipzig.
Piaskowski, J. 1959: Metaloznawcze badania wczesnosredniowiecznych wyrobow żelaznych na przykladzie zabytkow archeologicznych z Leczycy, Czerchowa i Buczka, Studia SGH III, 7-102.
Pleiner, R. 1961: Slovanské sekerovité hřivny, SlA IX, 405-450. Bratislava.
- 1962: Staré evropské kovářství. Praha.
- 1967: Die Technologie des Schmiedes in der Grossmährischen Kultur, SlA XV-1, 77-188. Bratislava.
- 1971: Zur Schmiedetechnik des grossmährischen Reiches, Acta Arch. Carpatica 12, 107-125.
Pleiner, R., Plzák, F., Quadrat, O. 1956: Poznámky k výrobní technice staroslovanských čepelí, PA XLVII, 313-334. Praha.
Poulík, J. 1957: Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti v Mikulčicích, PA XLVIII, 241-388. Praha.
- 1963: Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích. Praha.
- 1975: Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských. Praha.
Ruttkay, A. 1975; 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrh. in der Slowakei I, II. SlA 23, 119-216; SlA 24, 245-395. Bratislava.
Rybakov, B. A. 1948: Remeslo drevnej Rusi. Moskva.
Slivka, M. 1978; 1981: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku I, II. Historica Carpatica IX, 217-263; XI, 218-295. Košice.
Točík, A. 1983: Velkomoravský železný depot z Čeboviec, ŠZ AÚ ČSAV 20, 207-230. Nitra.
Vendtová, V. 1969: Slovanské osídlení Pobedima a okolia. SlA 17, 119-232. Bratislava.

Das Schmiedehandwerk des grossmährischen Mikulčice.

Im Verlaufe der erfolgreichen dreissigjährigen archäologischen Forschung im Areal des grossmährischen Machtzentrums in Mikulčice gelang es eine grosse Menge an Funden von eisernen Gegenständen aufzusammeln, von denen bisher nur ein verhältnismässig kleiner Teil bearbeitet worden war. Meistens geschah dies bloss im Rahmen bedeutendsten Grab- oder Siedlungskomplexe,

in deren Kontext sie an einer wesentlich grösseren Aussagekraft gewannen. Einer konzentrierteren Aufmerksamkeit entging bisher die ziemliche Menge von Gegenständen, die in der Siedlungskulturschicht lose verstreut waren und welche auch von einer Reihe an Aspekten das Bild auf einen bedeutenden Bestandteil der materiellen Kultur des grossmährischen Zeitabschnittes ergänzen können. Diese wurden zum Gegenstand des Studiums der Kandidaten-Dissertation.

Der Arbeitsvorgang konzentrierte sich in zwei Grundetappen. Die erste stellten längerdauernde Terrainuntersuchungen an den Stellen der Vorburg vor, wo man die Existenz von ausgedehnteren Produktionsbereichen voraussetzte. Hier wurde dann auch eine geräumige Schmiede samt Siedlungshinterland erkannt /Klíma 1985/. Die zweite grundsätzliche Aufgabe war die allmähliche Formeneinreihung, die funktionelle Klassifizierung aller eisernen Schmiedestücke und ihre allseitige Analyse. Mit Rücksicht auf den ungünstigen Erhaltungsstand der Gegenstände hat man das untersuchte Material in seiner gegenwärtigen Gestalt womöglich minuziös und getreu erfasst. Anstatt der langwierigen Beschreibungen hat man den Weg einer präzisen Bilddokumentation in Form der technischen Zeichnung gewählt. Aus diesem Bestreben geht die Tatsache hervor, dass auf den beigefügten 252 Tafeln /Band III/ insgesamt 1851 Gegenstände erfasst sind. Gerade mit Rücksicht auf die allmählichen Veränderungen der Gestalt stellen diese Zeichnungen einen dauerhaften Wert und eine unersetzliche Ausgangs- , Quellenbasis auch für die künftige Forschung vor.

Den zahlreichsten Bestandteil der eisernen Ware in Mikulčice bilden Gegenstände des Haushaltsbedarfes. Dazu gehören sowohl Gebrauchs-Werkzeuge zur Beschaffung und Herrichtung der Nahrungsmittel, Gegenstände, die zur Durchführung alltäglicher Arbeiten dienten, als auch Produkte, die man zum Aufbau und Ausstattung der äusseren sowie inneren Einrichtung der Wohnbauten benützte. Zahlreich waren Baubeschlag-Elemente sowie Werkzeuge weiterer, hauptsächlich holzbearbeitenden Gewerbe. Die Gruppe von Militaria belegt, dass die Mikulčicer Schmiedewerkstätten nötigenfalls im Stande waren, sowohl einfache, als auch herstellungsgemäss anspruchsvolle schwere Kriegswaffen, inklusive Schwerter und verschiedenartige Ausrüstungen des Fuss- und Reitervolkes zu erzeugen. Ausdruckslos ist die Kategorie an Gebrauchsgegenständen für die landwirtschaftliche Produktion vertreten, was belegt, dass das Siedlungszentrum der wirtschaftlichen und politischen Macht Lebensmittel aus seinem landwirtschaftlichen Hinterland schöpfte. Die Gerätefunde können wir in vielen Fällen als neue, für den Tauschhandel und für die Ausstattung der landwirtschaftlichen Niederlassungen bestimmte Produkte betrachten.

Die Dissertationsarbeit bringt eine komplette Übersicht über alle Kategorien und Gattungen der grossmährischen Schmiedeproduktion des Machtzentrums in Mikulčice. Sie fasst auch Erkenntnisse der technologischen Produktion und Bearbeitung des Eisenrohstoffes zusammen. Sie zeichnet ein buntes Bild von dem hohen Niveau des Schmiedehandwerkes im Zeitabschnitt des 9. - 10. Jahrhunderts auf. Die bearbeiteten Quellen sind insofern zahlreich, umfangreich und formlich verschiedenartig, wie auf keinem anderen Fundort dieses Zeitabschnittes in Mitteleuropa. Die Arbeit beweist durch ihre Schlussfolgerungen, dass die Mikulčicer Schmiedeproduktion somit in einem ganz neuen Licht viele Umstände nicht nur in der allgemeinen handwerklichen Produktion Grossmährens, sondern der Eisenverhüttungsarbeit der slawischen Welt überhaupt, enthüllen kann.

Ústředí vědeckých informací ... Praha
Základní Katalogus

Tab. 1.

Prasklice /okr. Kroměříž/. Depot bronzových předmětů. - Depot der bronzenen Gegenstände.

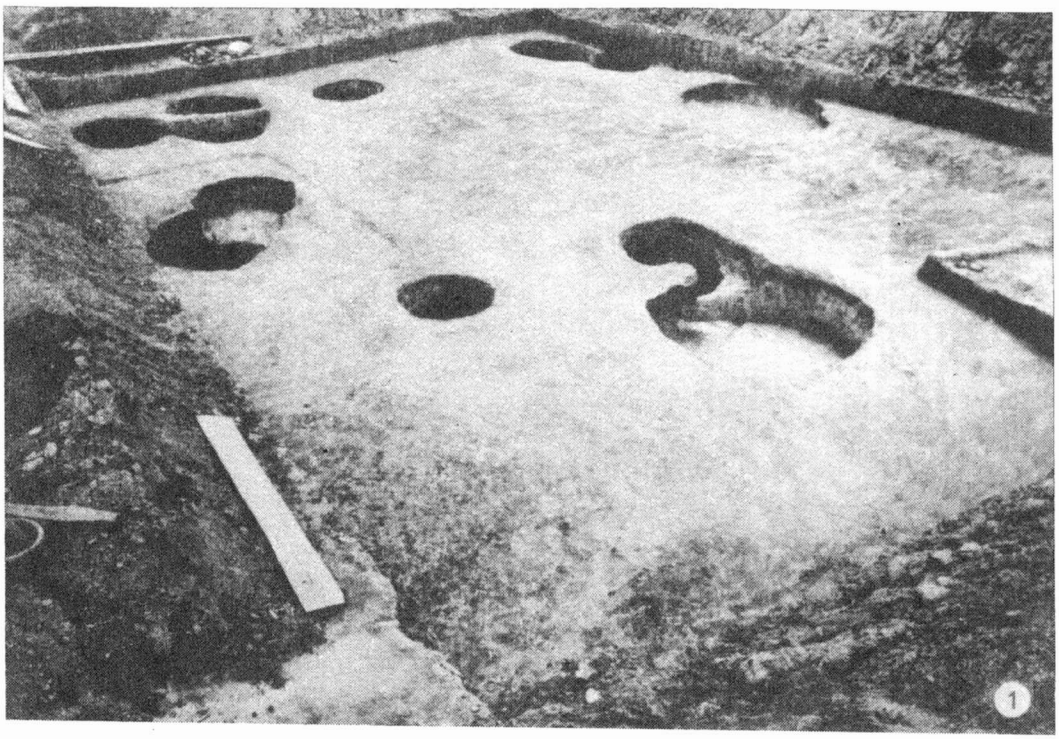

Tab. 2.

Budkovice /okr. Brno - venkov/. 1 celkový pohled na zkoumanou plochu; 2 objekt č. 29 s pohřbem muže s kostěným předmětem u pravého ramene. - 1 Gesamtansicht auf die untersuchte Fläche; 2 Objekt Nr. 29 mit der Bestattung eines Mannes mit einem beinernen Gegenstand beim rechten Arm.

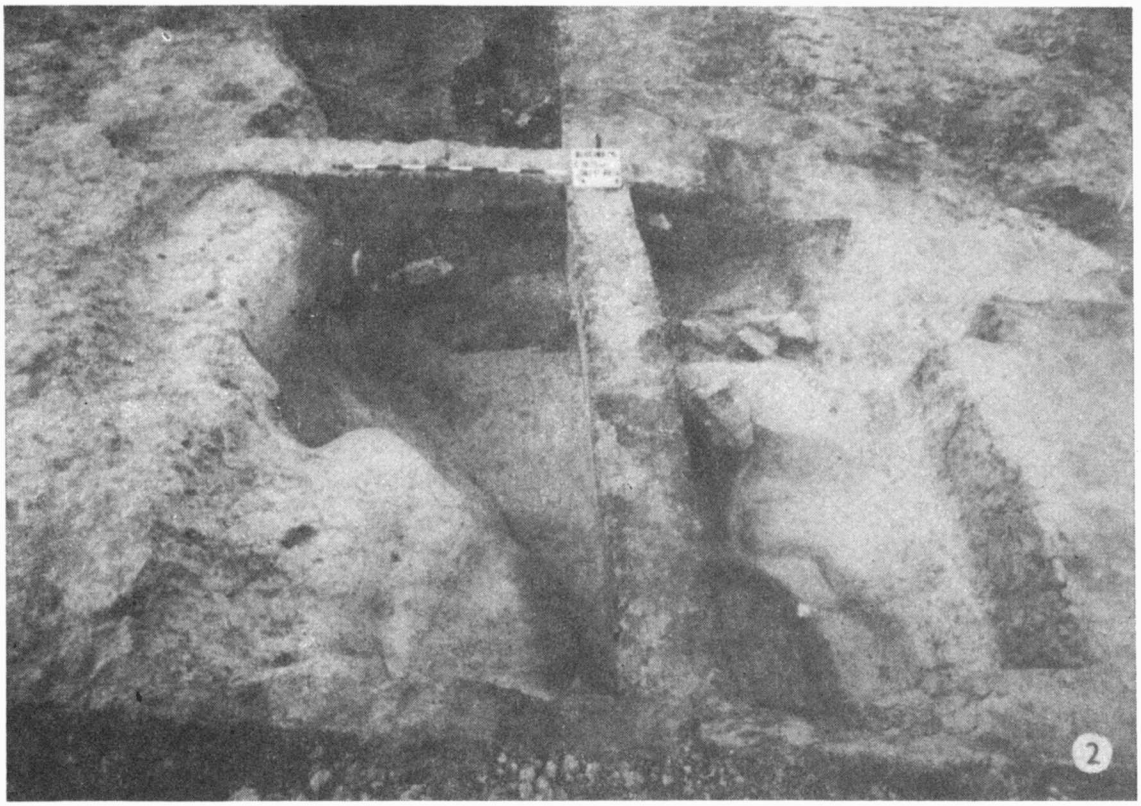

Tab. 3.

Blučina /okr. Brno - venkov/, Cezavy. 1 pohled od severovýchodu; 2 severní část objektu č. 17 po vytěžení. - 1 Ansicht von Nordost; 2 Nordteil des Objektes Nr. 17 nach der Ausgrabung.

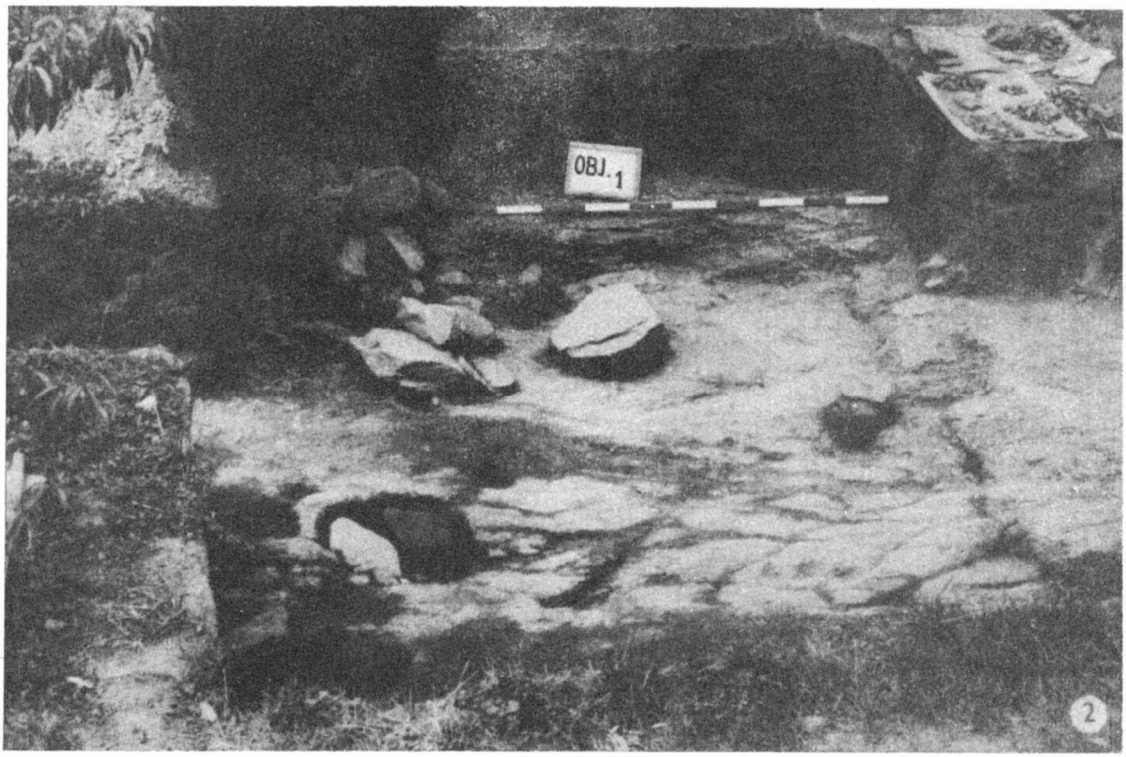

Tab. 4.

Znojmo - Hradiště /okr. Znojmo/. Sonda v jižní části zahrady V. Havlíčka. 1 celkový pohled; 2 zahloubený velkomoravský dům /objekt č. 1/ s kamennou pecí v jihozápadním rohu. - Sonde im Südteil des Gartens von V. Havlíček. 1 Gesamtansicht; 2 eingetieftes grossmährisches Haus /Objekt Nr. 1/ mit steinernem Ofen in der Südostecke.

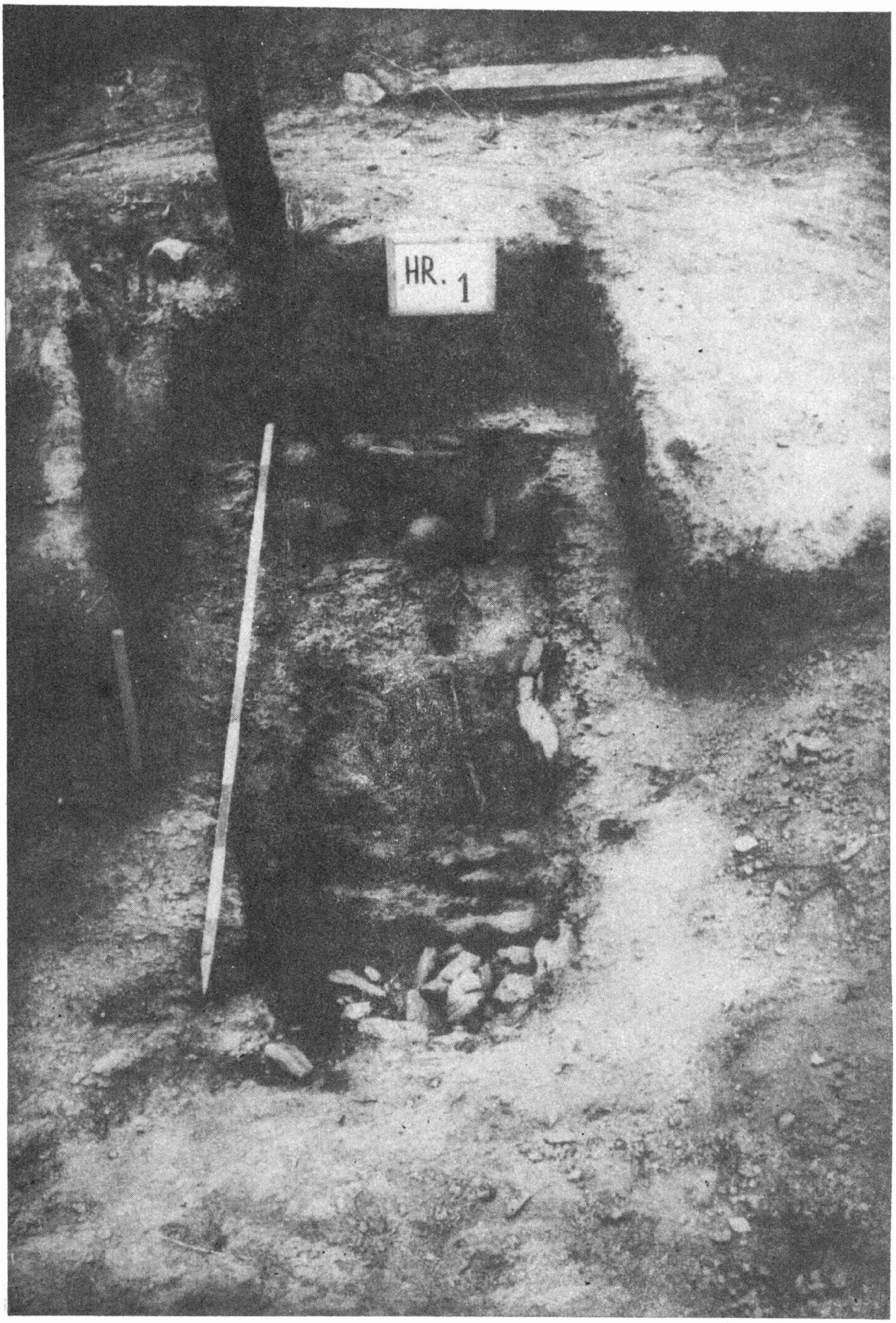

Tab. 5.

Znojmo - Hradiště /okr. Znojmo/. Hrob č. 1, velkomoravský pohřeb chlapce s ostruhami a nožem.
- Grab Nr. 1, grossmährisches Begräbnis eines Knaben mit Sporen und Messer.

Tab. 6.

Strachotín /okr. Břeclav/, Petrova louka. 1 průběh valu v severozápadní části hradiště, pohled od severu; 2 celkový pohled na zkoumanou plochu mladohradištního pohřebiště od severozápadu. - 1 Verlauf des Walles im Nordwestteil des Burgwalles, Ansicht von Norden; 2 Gesamtansicht auf die untersuchte Fläche des jungburgwallzeitlichen Gräberfeldes von Nordwest.

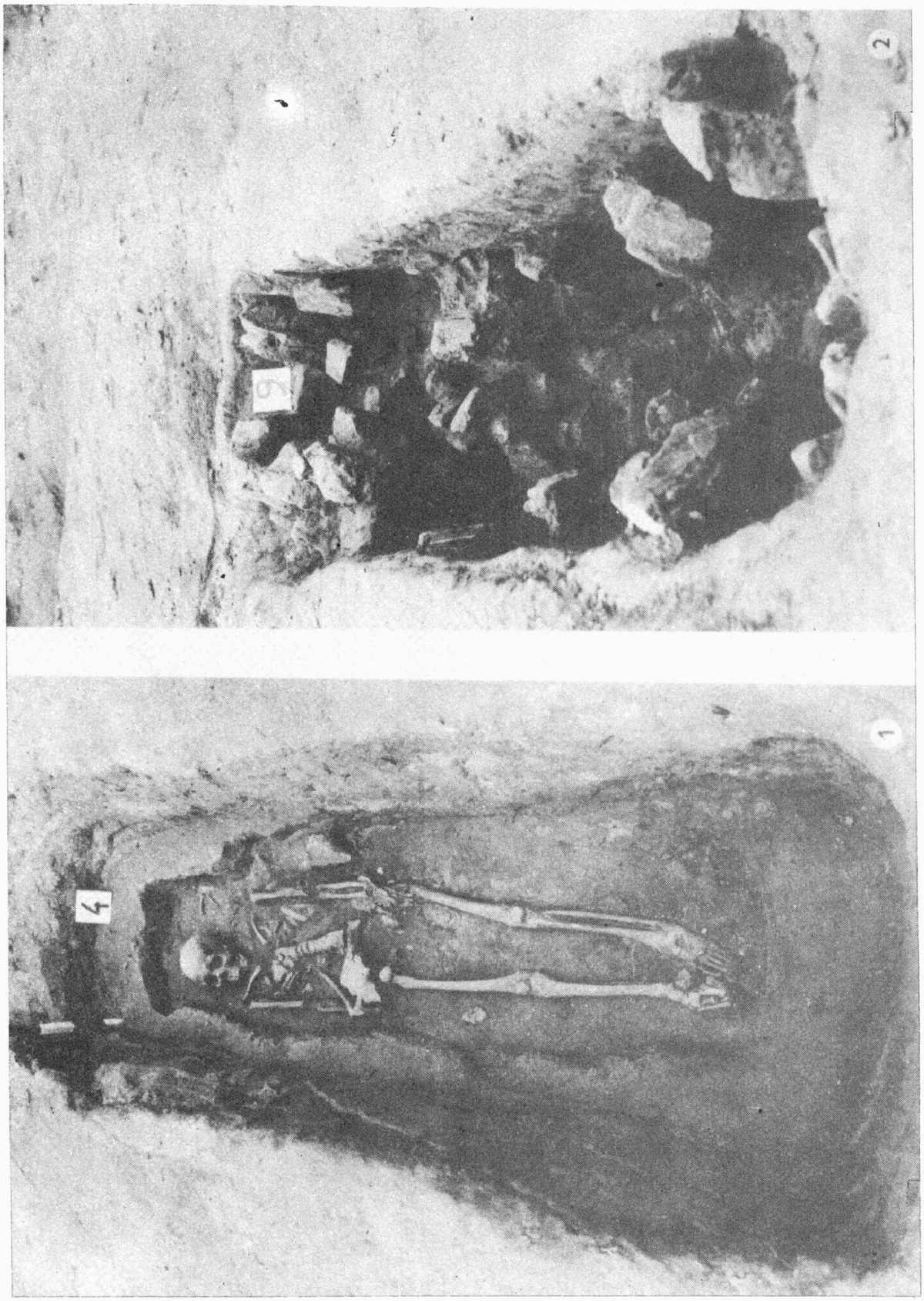

Tab. 7.

Litenčice /okr. Kroměříž/. Středohradištní kostrové hroby. 1 hrob č. 4 s dřevěnou úpravou; kamenný zával hrobu č. 9. - Mittelburgwallzeitliche Skelettgräber. 1 Grab Nr. 4 mit Holzherrichtung; 2 steinerne Verschüttung des Grabes Nr. 9.

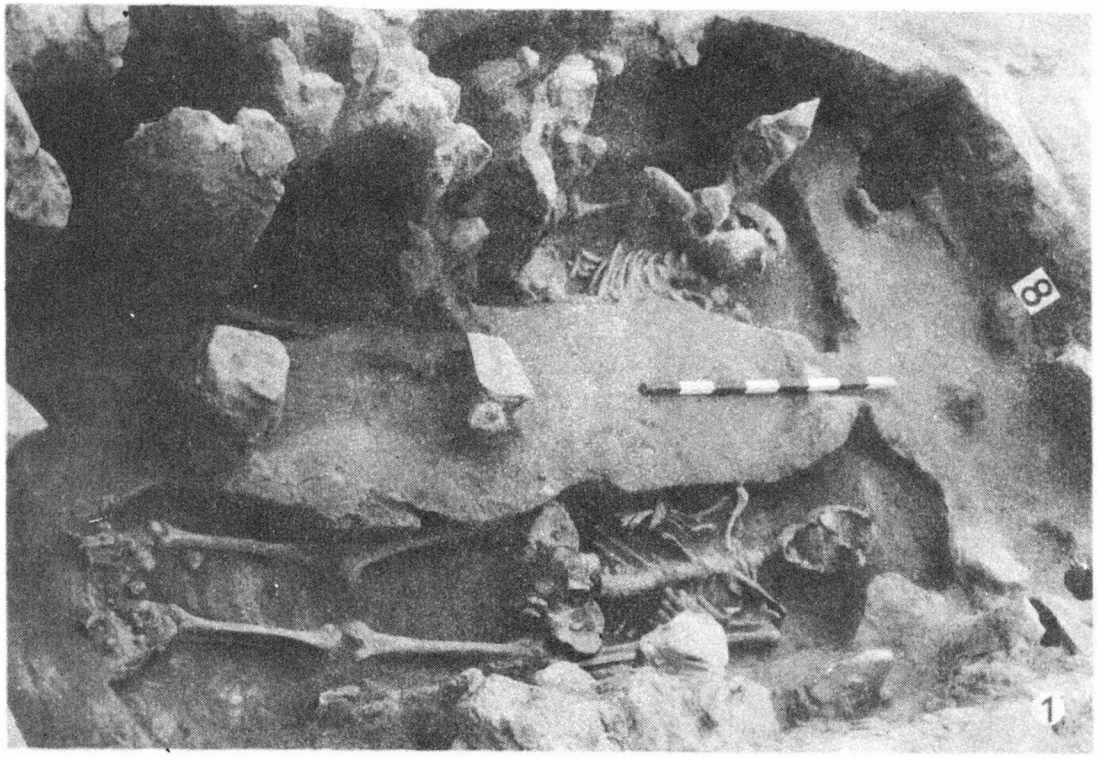

Tab. 8.

Litenčice /okr. Kroměříž/. Středohradištní kostrové hroby. 1 komorový hrob s dřevěnou a kamennou úpravou, obsahující pohřby dvou jedinců; 2 - 3 keramika z hrobů. - Mittelburgwallzeitliche Skelettgräber. 1 Kammergrab mit hölzerner und steinerner Herrichtung, zwei Begräbnisse beinhaltend; 2 - 3 Keramik aus den Gräbern.

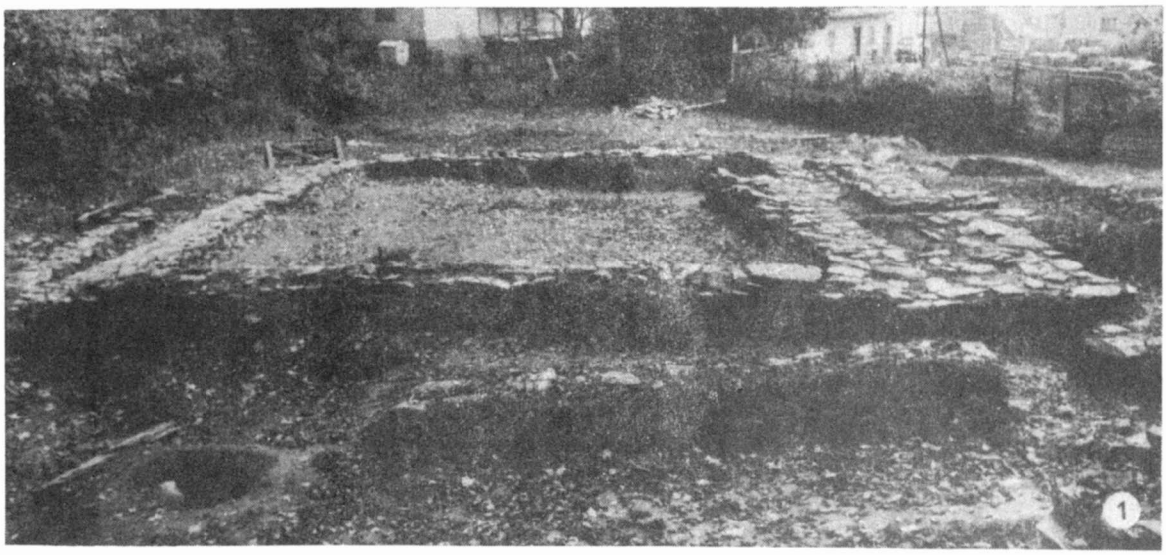

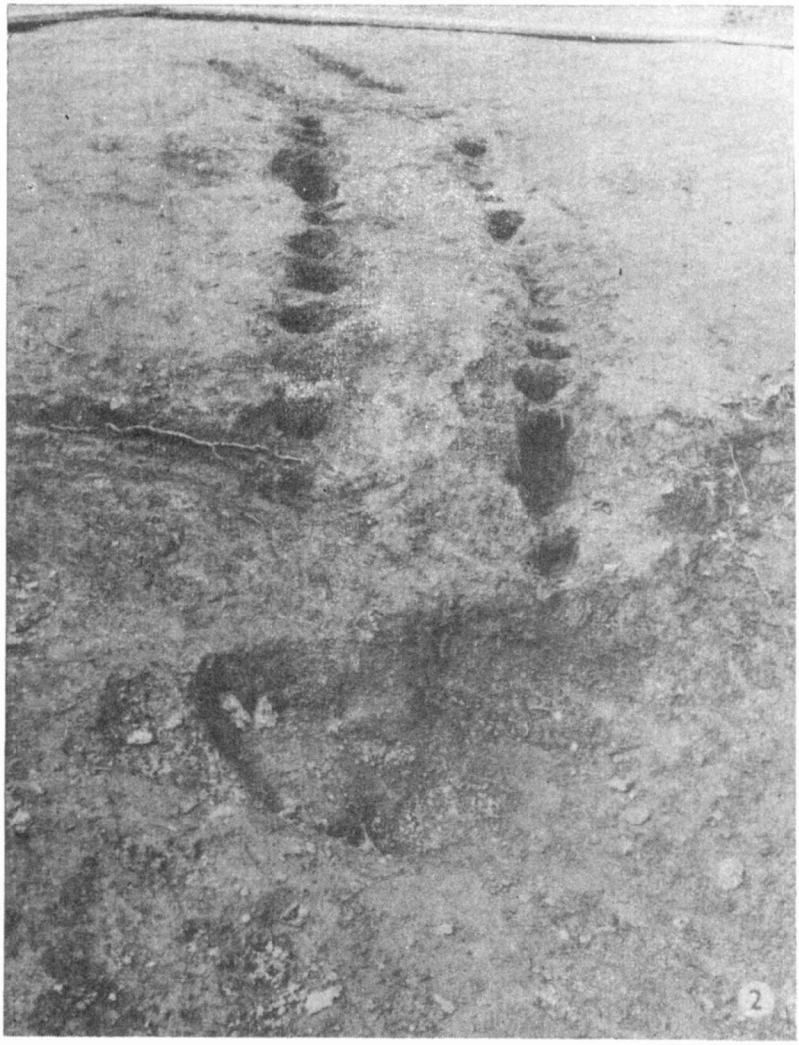

Tab. 9.

Rýmařov /okr. Bruntál/: 1 I. horizont, srub s věží a palisádou; 2 podezdívka centrální stavby II. horizontu, v pravé části snímku přístavba tavírny zlata z konce 13. století. - 1 I. Horizont, Blockhaus mit Turm und Palisade; 2 Untermauer des zentralen Baues des II. Horizontes, in der rechten Seite der Aufnahme Anbau der Goldschmelzerei aus dem Ende des 13. Jahrhundert.

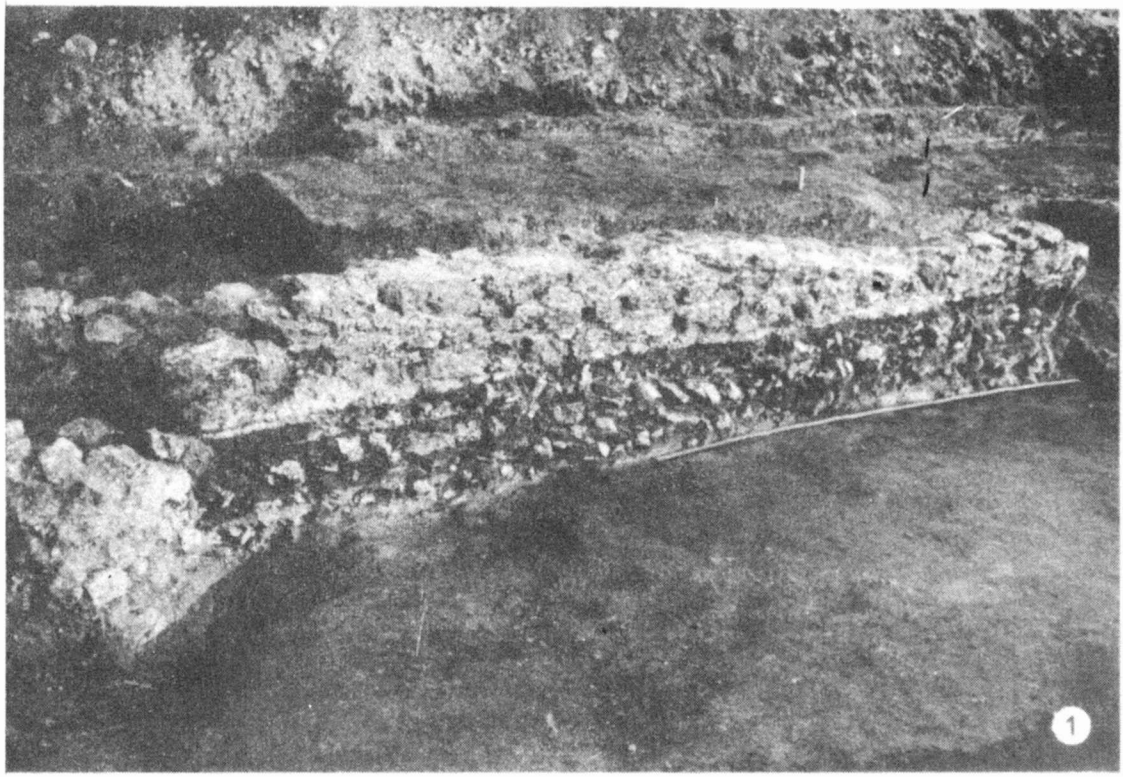

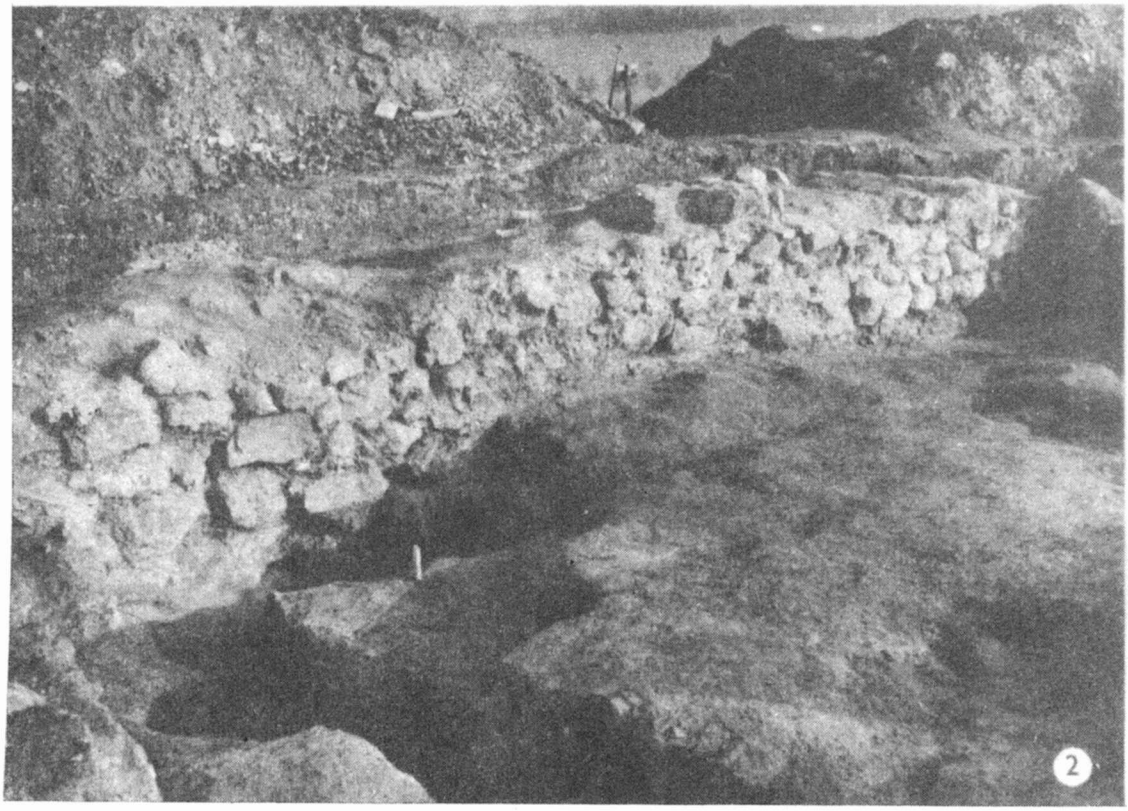

Tab. 10.

Brumovice /okr. Břeclav/, zaniklá ves Divice. 1 základové a nadzemní zdivo starší fáze kostela; 2 zdivo mladší fáze kostela v severní části lodi. - Dorfwüstung Divice. 1 Grund- und oberirdisches Gemäuer der älteren Kirchenphase; 2 Gemäuer der jüngeren Kirchenphase im Nordteil des Schiffes.

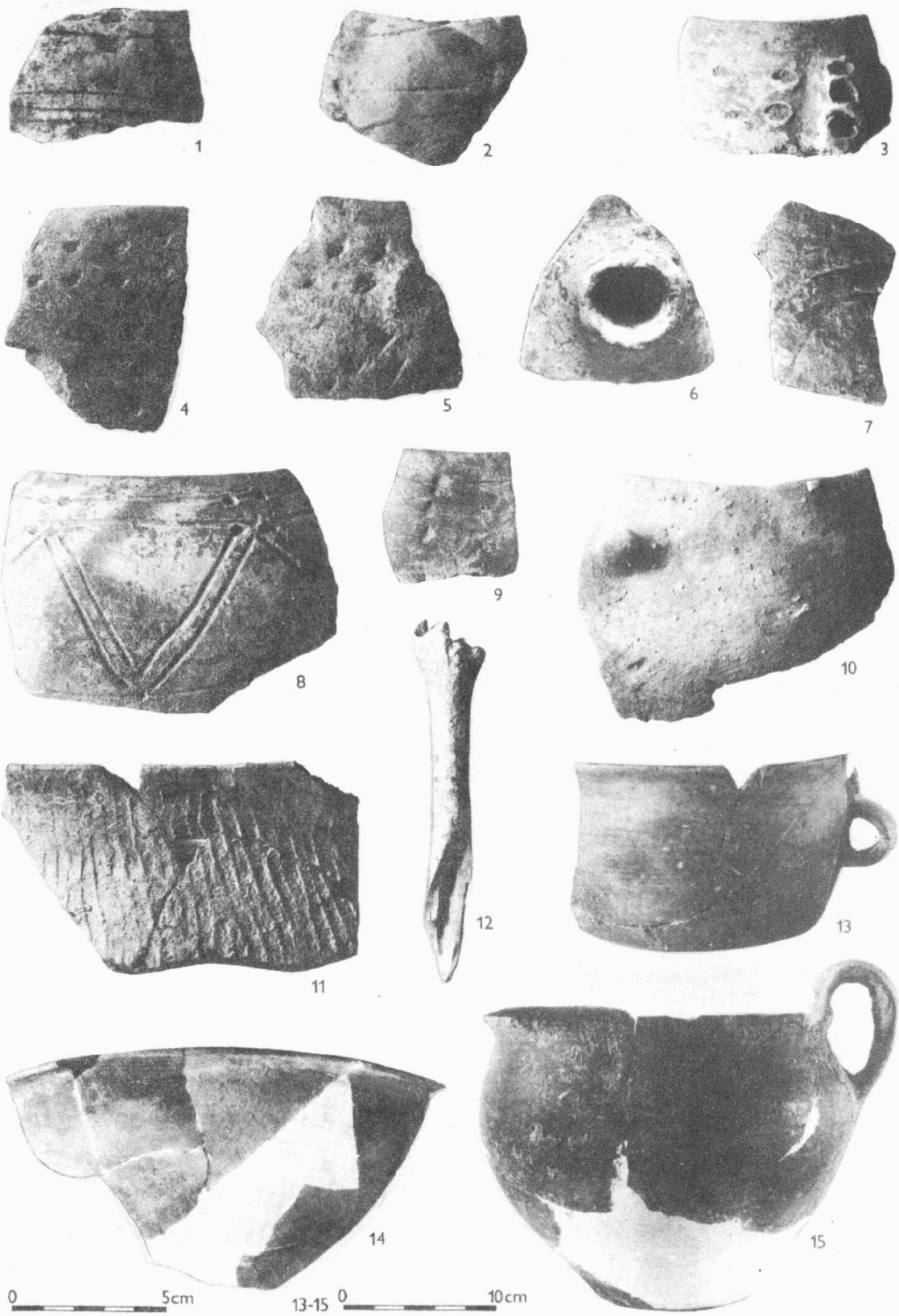

Tab. 11.

Ostrožská Nová Ves /okr. Uherské Hradiště/. 1, 4, 5, 7 - 9, 11 - 15 "Rybníky"; 2, 3, 6, 10 "Padělky".

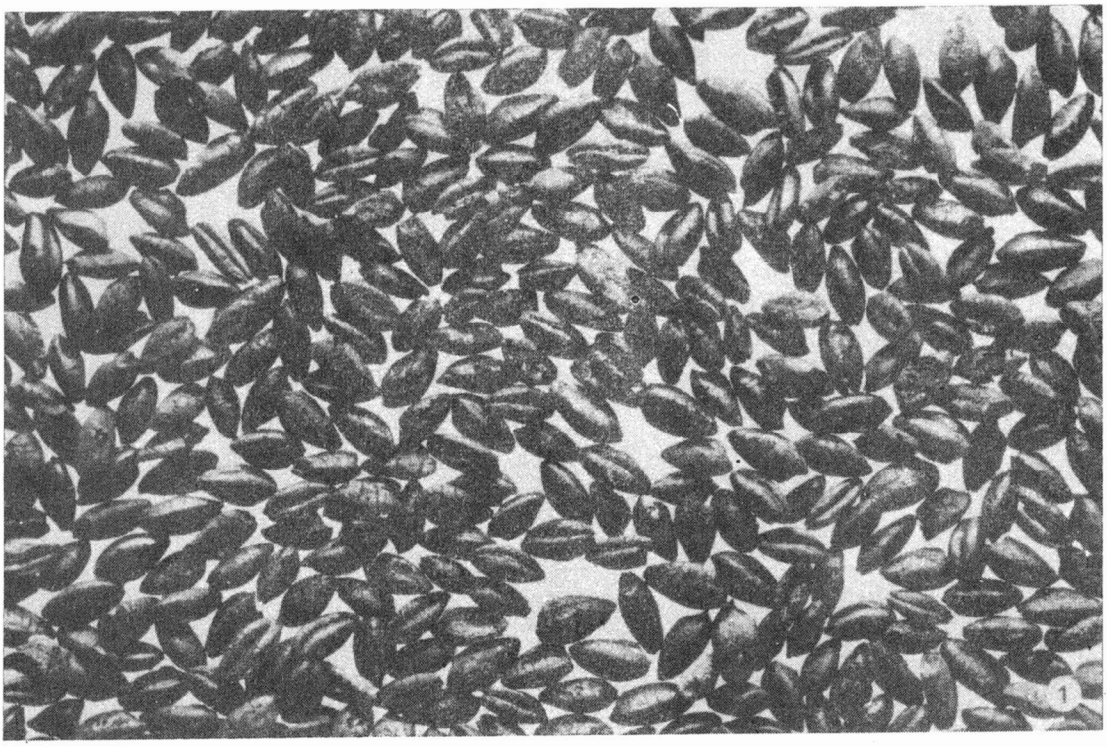

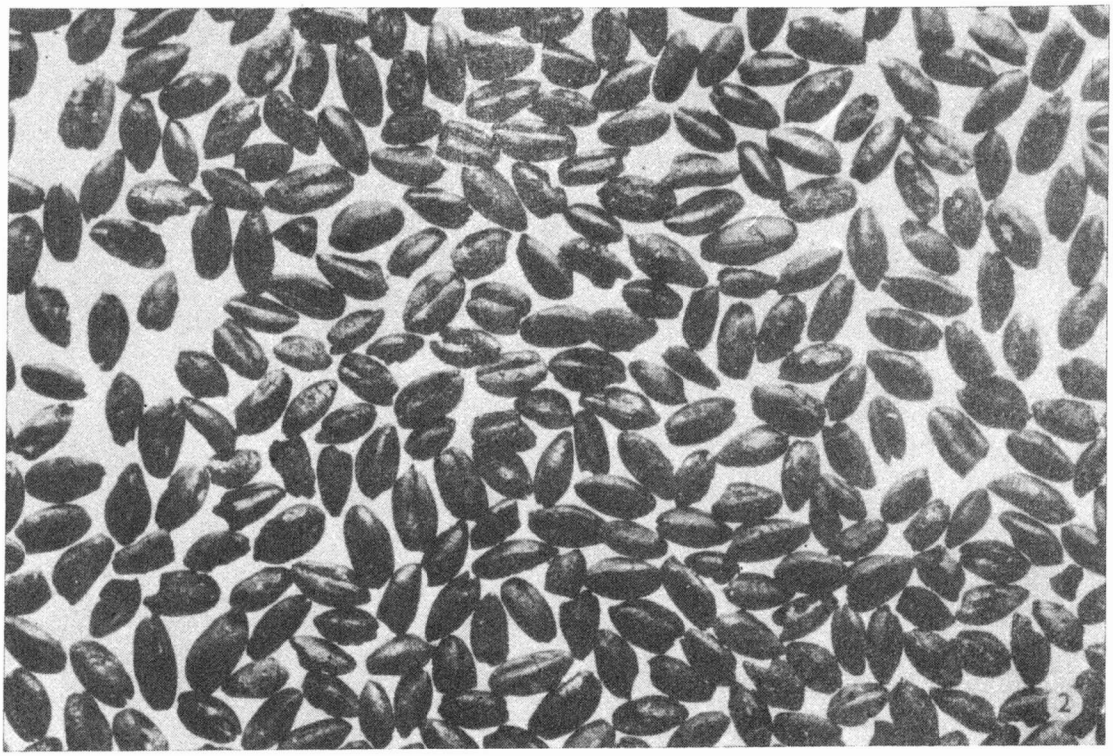

Tab. 12.

Velešovice /okr. Vyškov/. 1 pšenice jednozrnka /Triticum monococcum/; 2 pšenice dvouzrnka /Triticum dicoccon/.

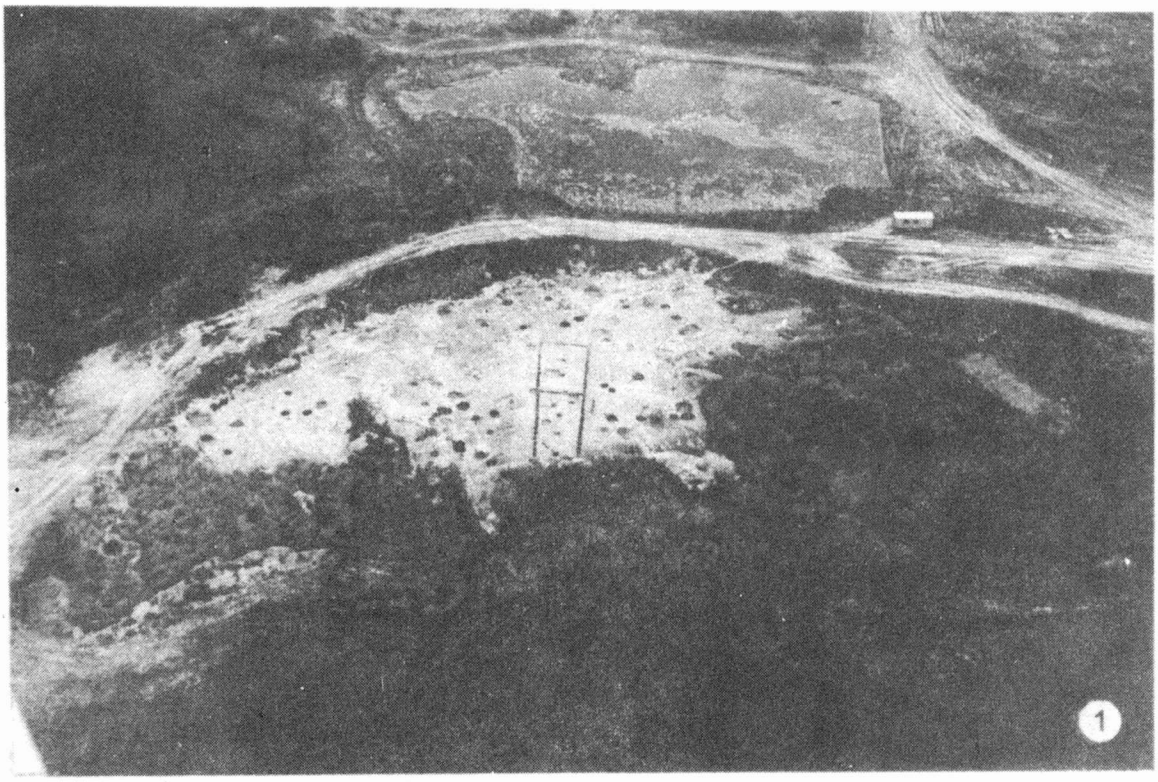

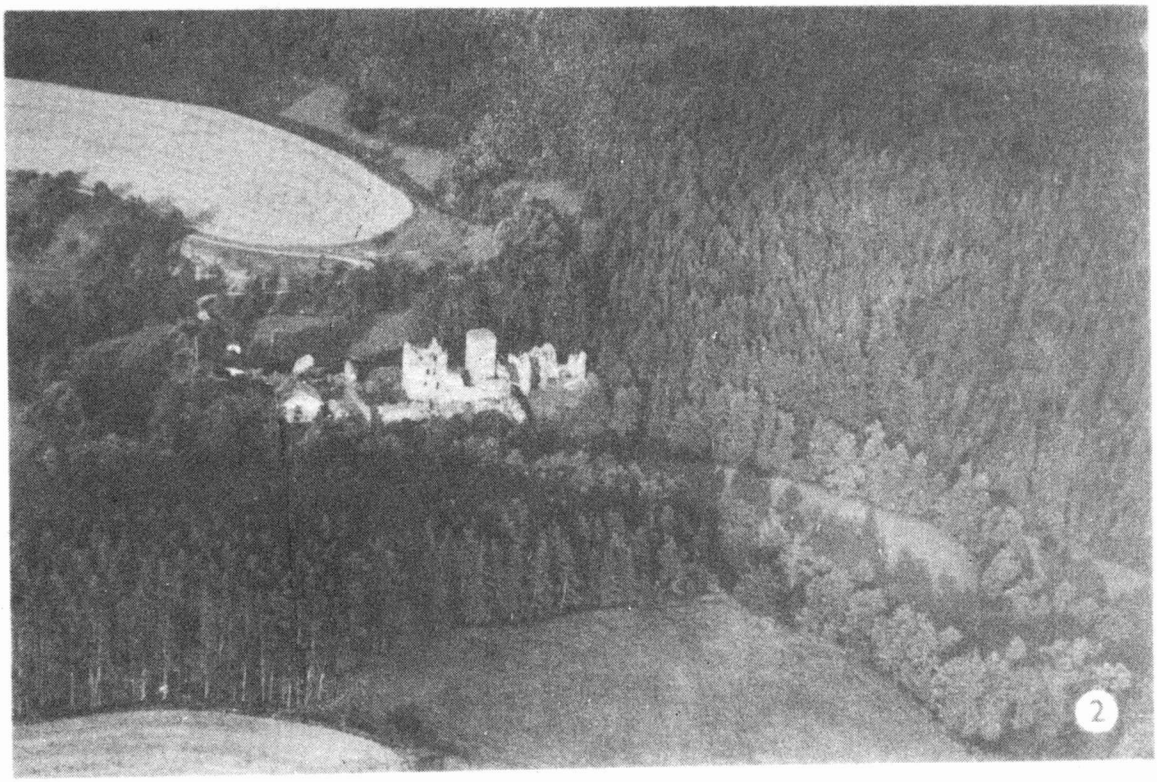

Tab. 13.

1 Pavlov /okr. Břeclav/, "Horní pole"; 2 Brtnice /okr. Jihlava/, hrad /Burg/ Rokštejn.

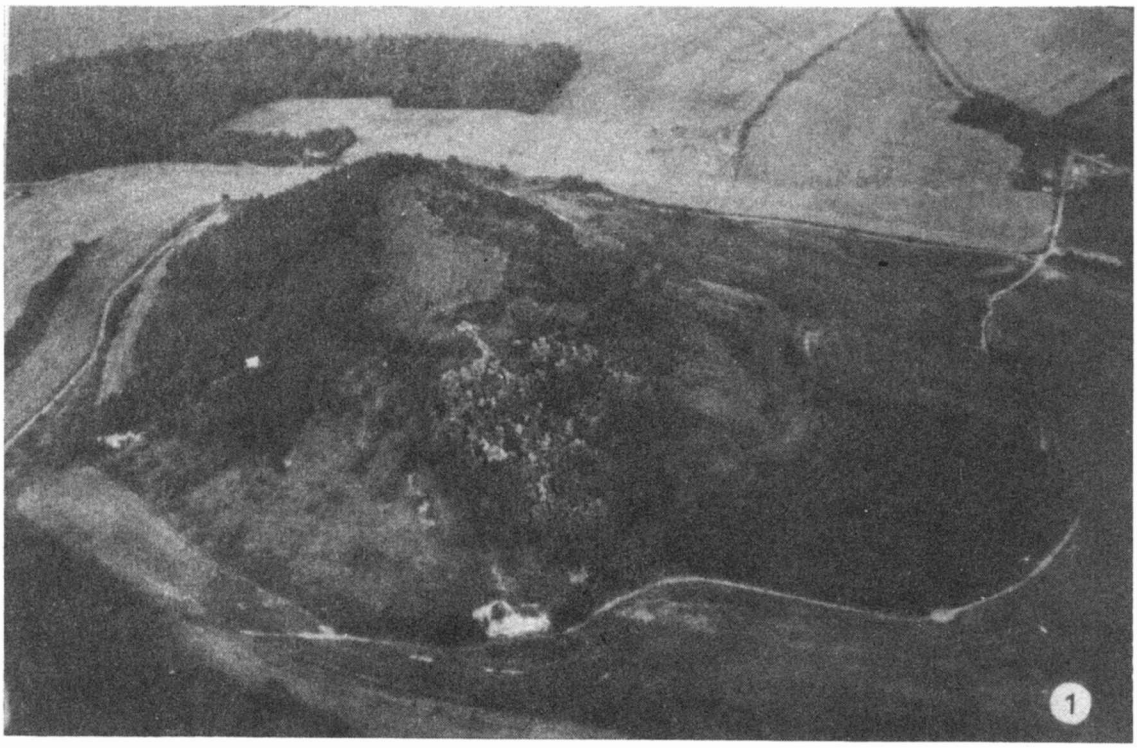

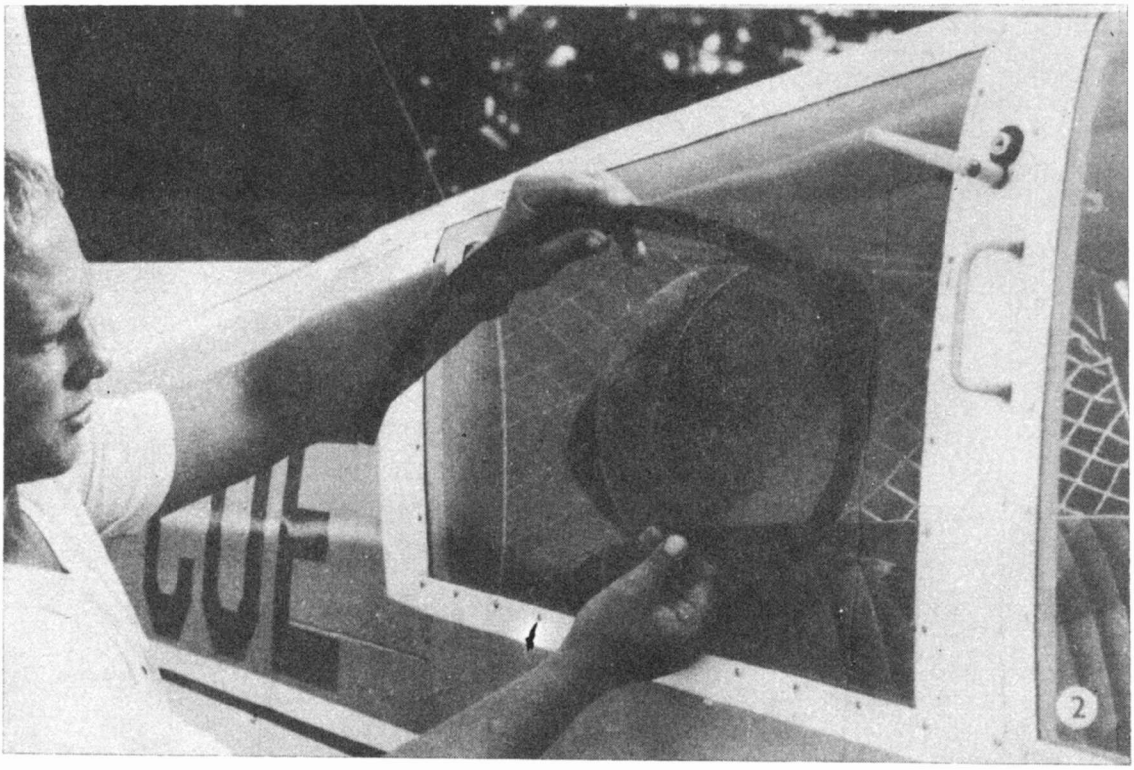

Tab. 14.

1 Krhov /okr. Blansko, hradisko Malý Chlum; 2 detail úpravy bočního okna letounu Z 43.
1 Krhov / Bez. Blansko/, Burgwall Malý Chlum, 2 Detail der Einrichtung des Seitenfensters des Flugzeugs Z 43.

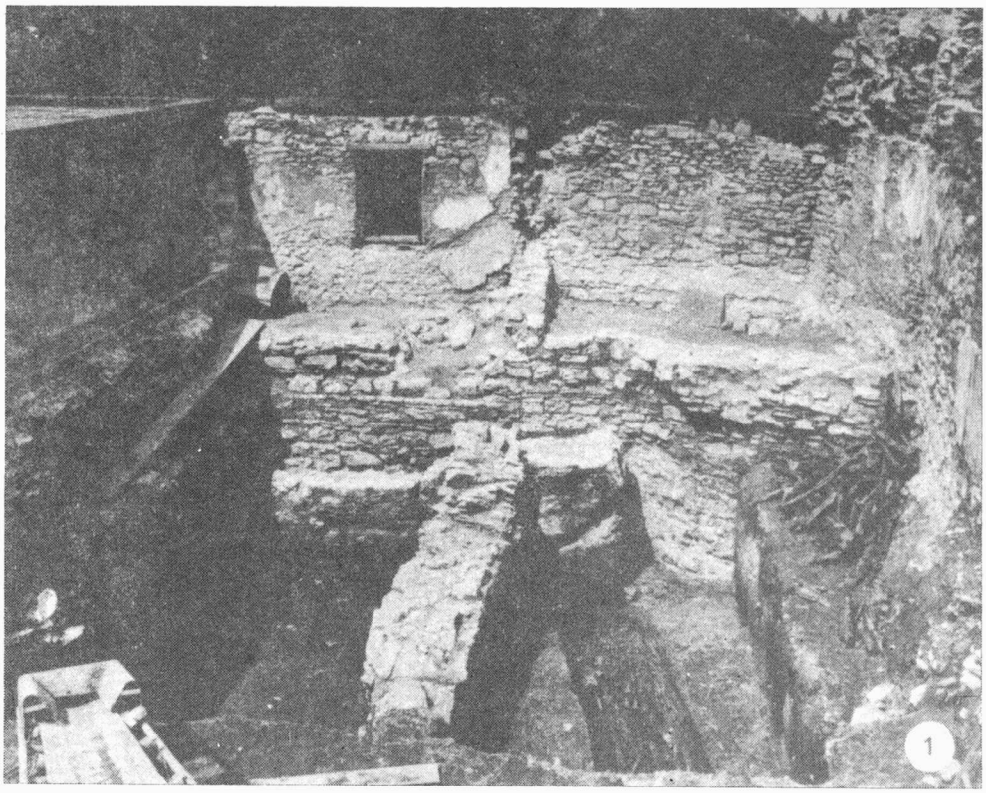

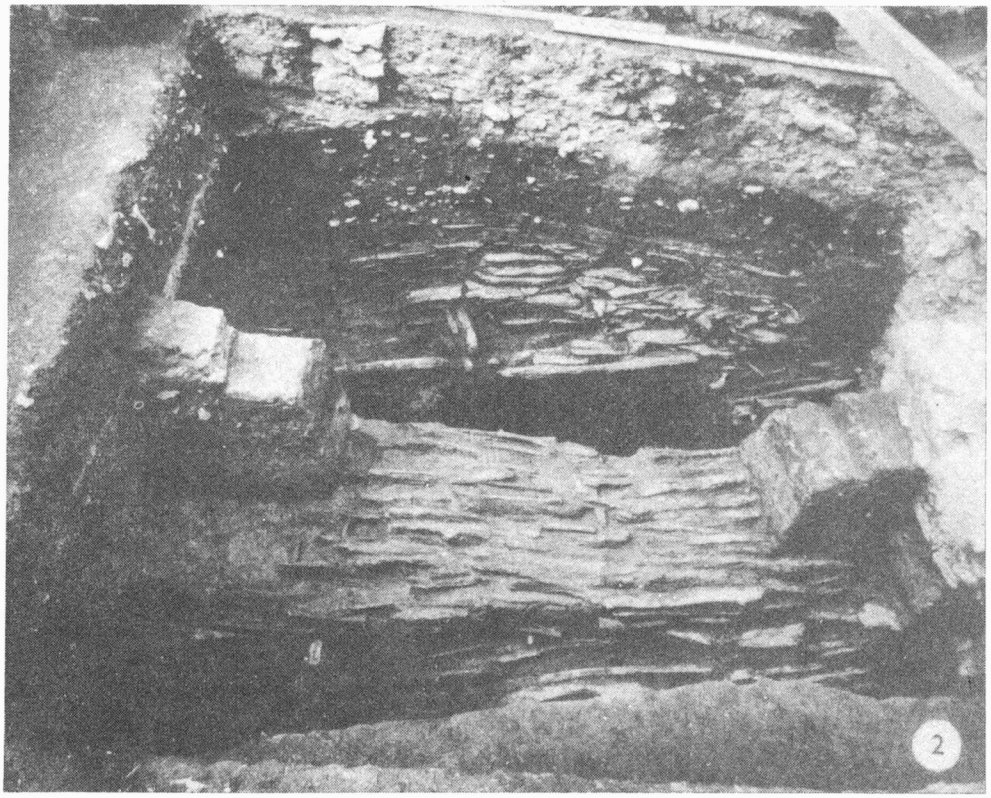

Tab. 15.

Přerov /okr. Přerov/, Horní nám. 21. 1 výzkum severní poloviny dvora, uzavřeného vzadu kamennou zdí fortifikace z přelomu 15. a 16. století. Při hradbě a uprostřed základy první novověké zástavby, v průkopu vpravo dřeva fortifikace z počátku 11. století; 2 průkop fortifikací z počátku 11. století, pohled od východu. - 1 Grabung der nördlichen Hälfte des Hofes, der hinten mit einer Steinmauer der Fortifikation aus der Wende 15. und 16. Jahrhundert abgeschlossen ist. Bei der Stadtmauer und inmitten die Fundamente der ersten neuzeitlichen Verbauung, in dem Aushub rechts Hölzer der Fortifikation aus dem Anfang des 11. Jahrhunderts; 2 Schnitt durch die Fortifikation aus dem Anfang des 11. Jahrhunderts, Ansicht von Osten.

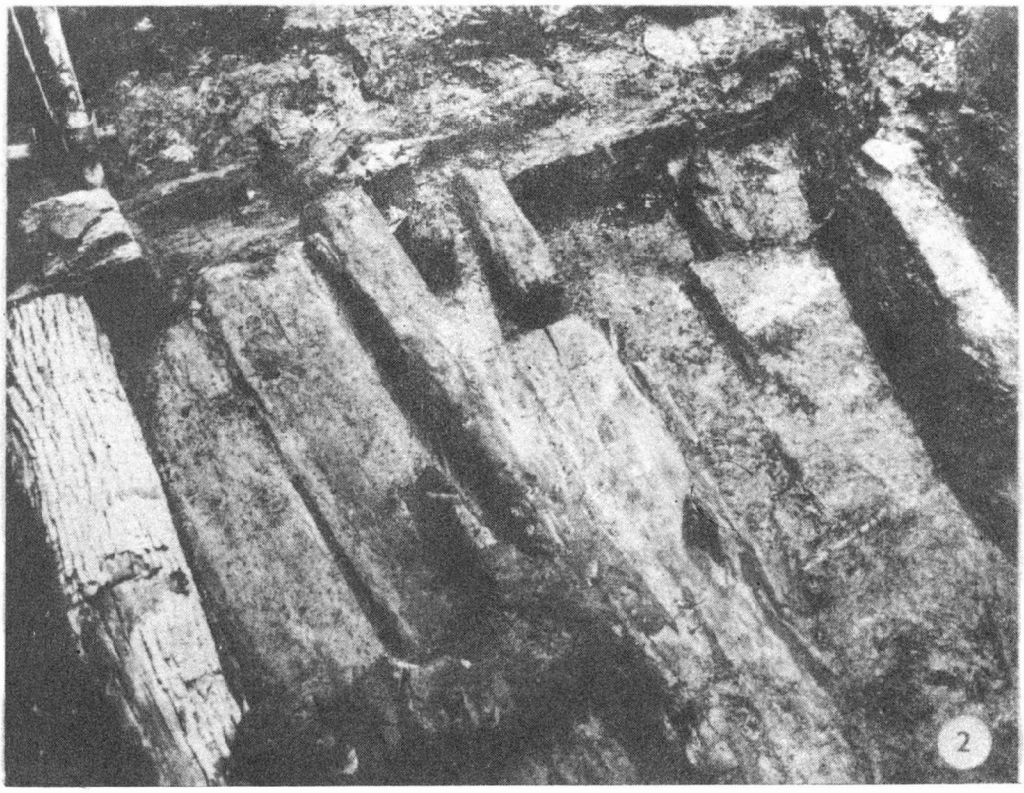

Tab. 16.

Přerov /okr. Přerov/, Horní nám. 8 - vedle kostela sv. Jiří. 1 dřevěné konstrukce alespoň tří horizontů staveb z 1. poloviny 11. století; vpravo stěna základů kostela; 2 - superpozice dvou srubů a pod nimi podlaha chaty s pletenými stěnami, vše těsně vedle vnitřního podélného trámu s háky z fortifikace z počátku 11. století. - Neben der St. Georgs-Kirche. 1 Holzkonstruktionen von mindestens drei Bauhorizonten der 1. Hälfte des 11. Jahrhunderts, rechts Fundamentmauer der Kirche; 2 Superposition von zwei Blockhäusern und unter ihnen Fussboden einer Hütte mit geflochtenen Wänden, alles dicht neben dem inneren Längsbalken mit Haken von der Fortifikation aus dem Anfang des 11. Jahrhunderts.

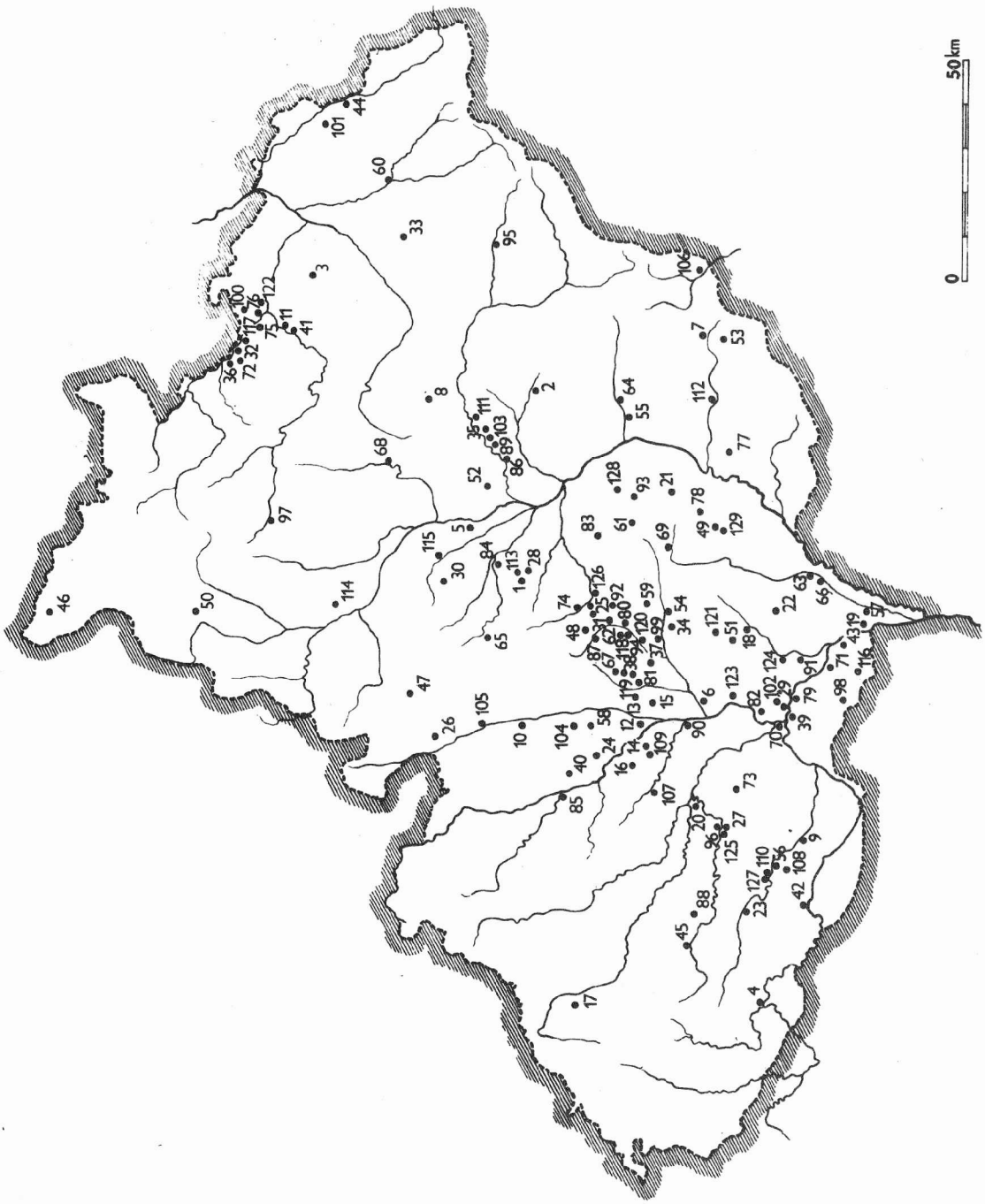

Tab. 17.

Výzkumy a záchranné akce na Moravě v roce 1986. - Grabungen und Rettungsaktionen in Mähren im Jahre 1986,

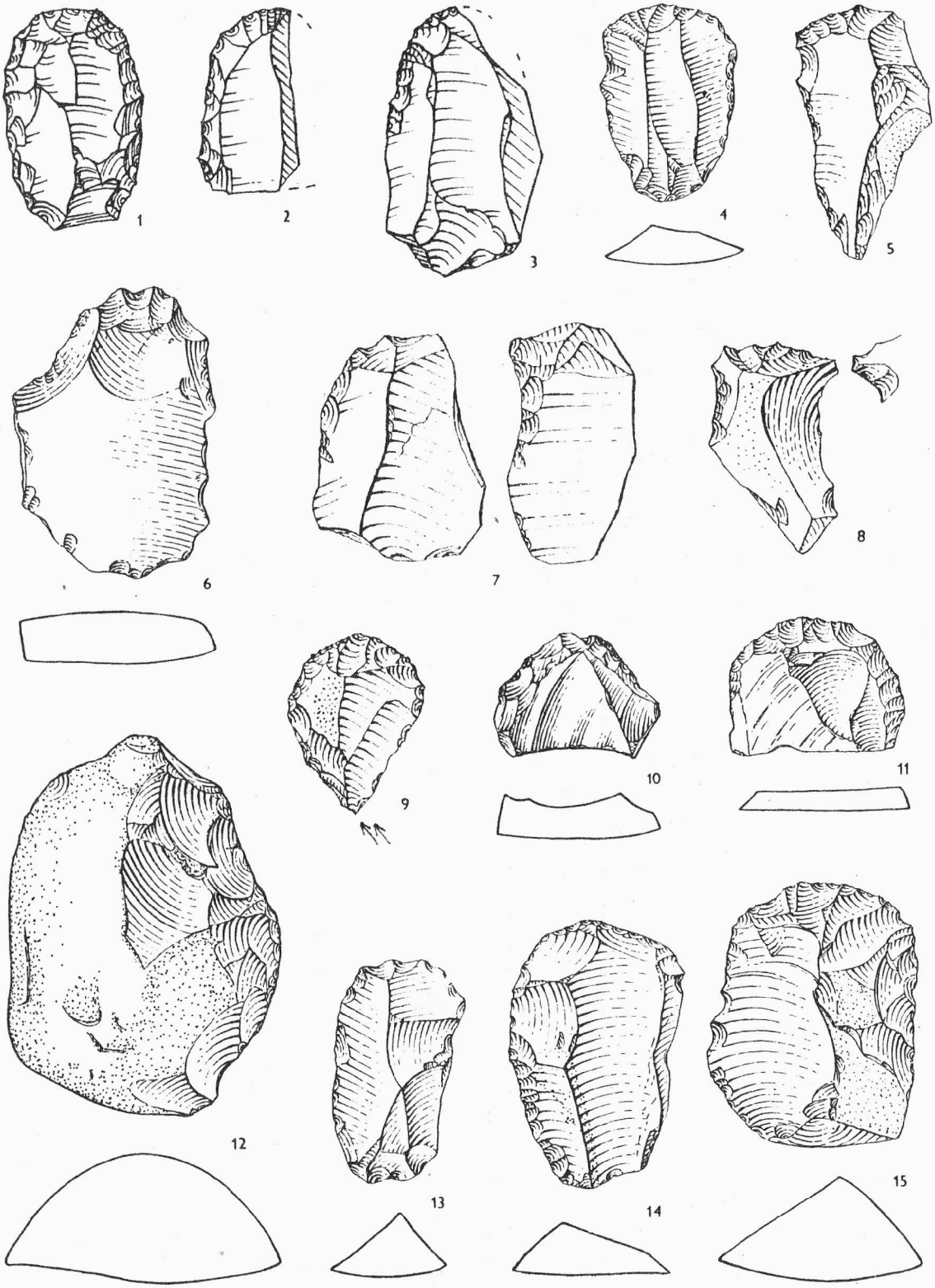

Obr. 1.

Drnovice /okr. Vyškov/. 1 - 11, 13 - 15 škrabadla; 12 drasadlo. - 1 - 11 Kratzer; 12 Schaber.

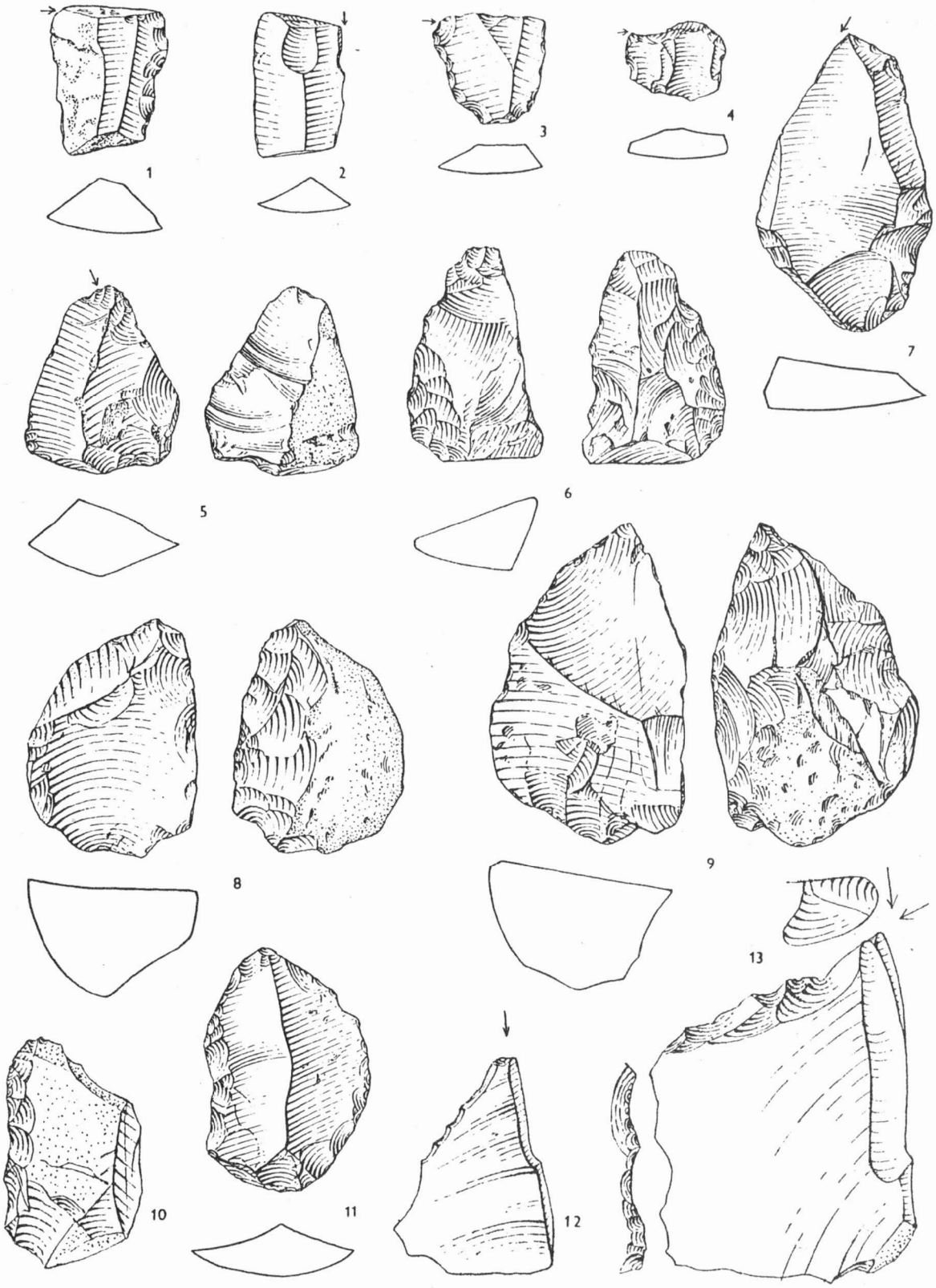

Obr. 2.

Drnovice /okr. Vyškov/. 1 - 5, 7, 12, 13 rydla; 6, 8 - 11 drasadla. - 1 - 5, 7, 12, 13 Stichel; 6, 8 - 11 Schaber.

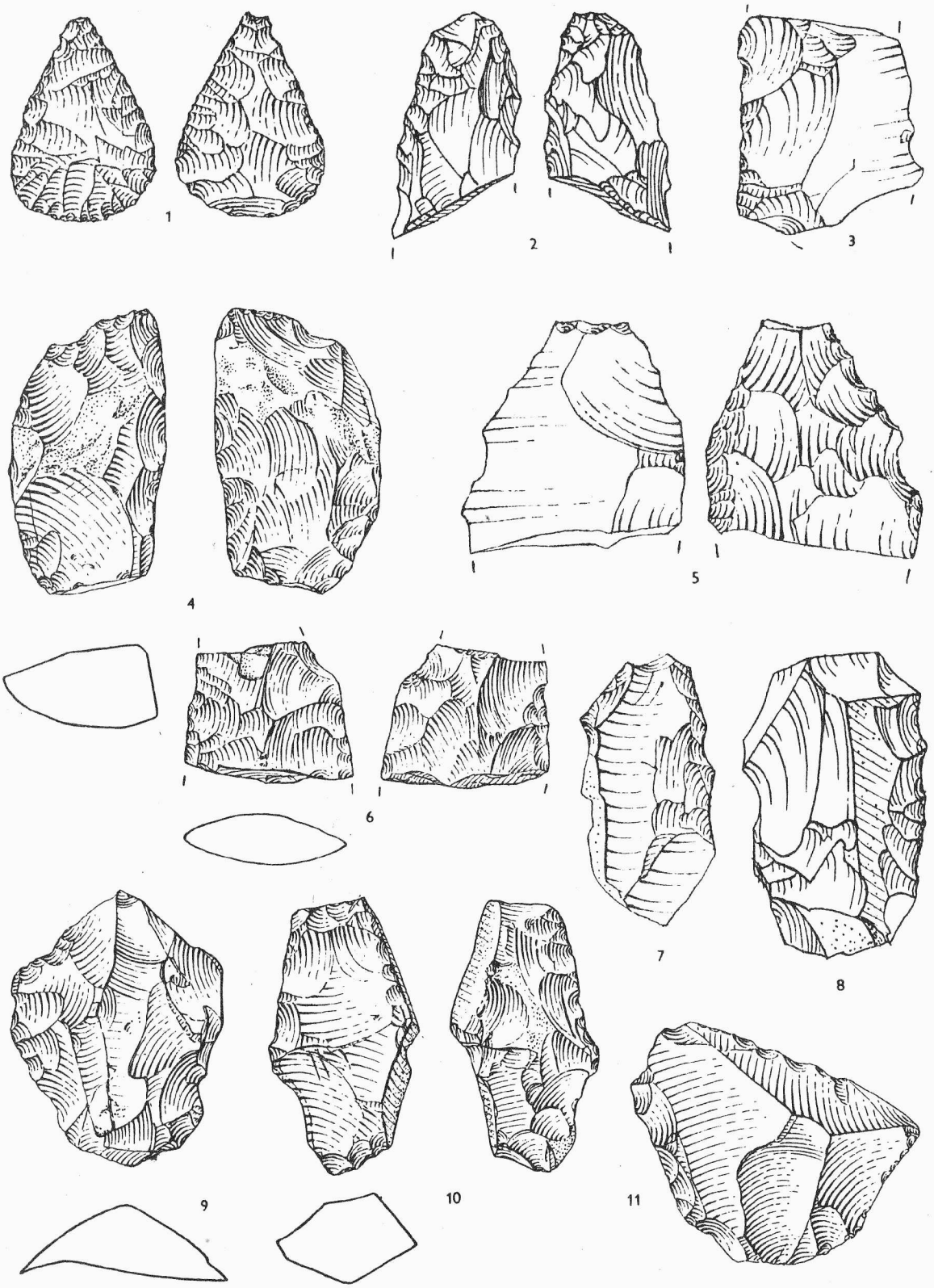

Obr. 3.

Drnovice /okr. Vyškov/. 1, 2, 6 listovité hroty; 3 - 5, 7 - 11 drasadla. - 1, 2, 6 Blattspitzen; 3 - 5, 7 - 11 Schaber.

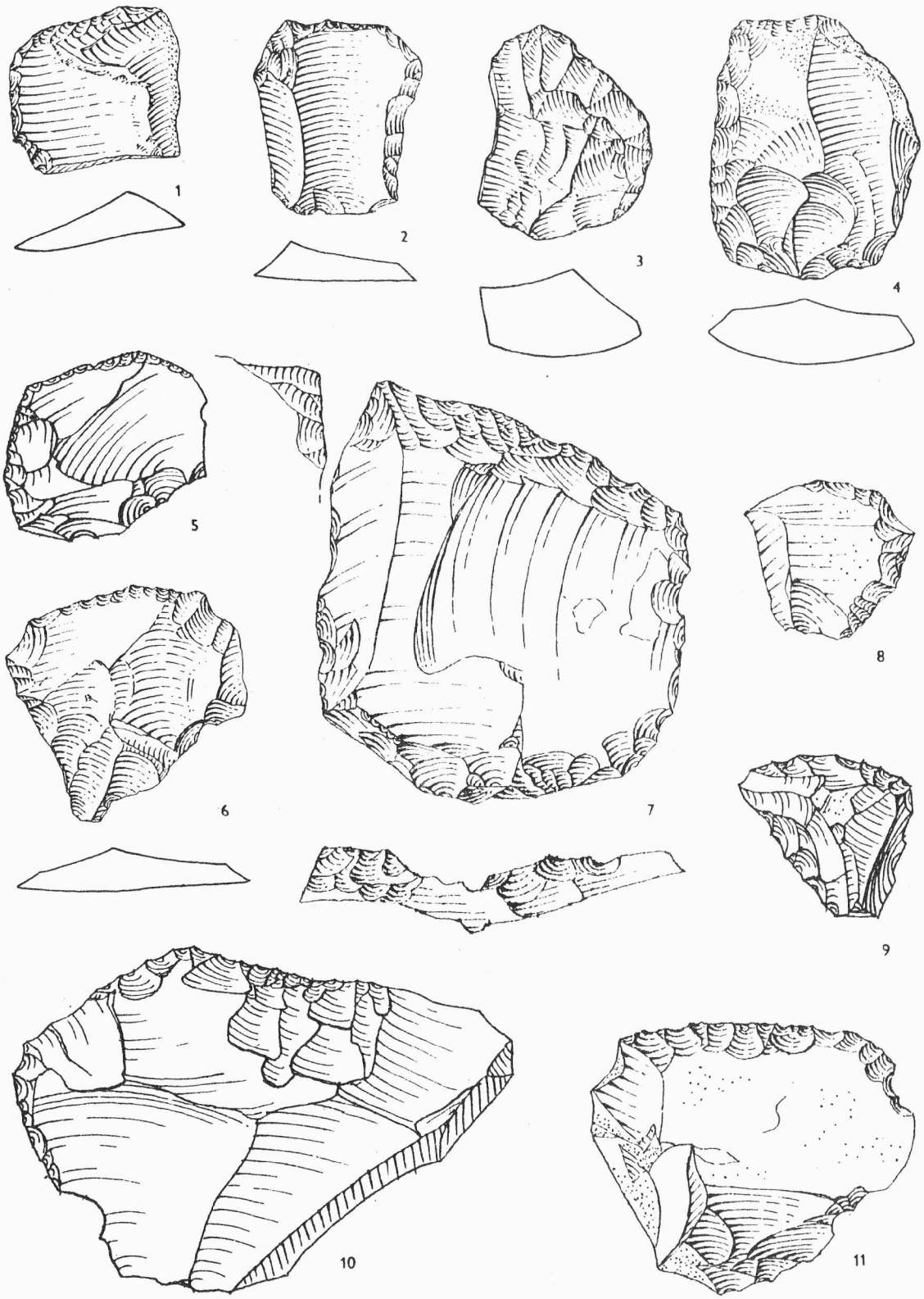

Obr. 4.

Drnovice /okr. Vyškov/. 2 - 4, 6 - 11 drasadla; 1, 5 oškrabovač. - 2 - 4, 6 - 11 Schaber; 1, 5 "raclette".

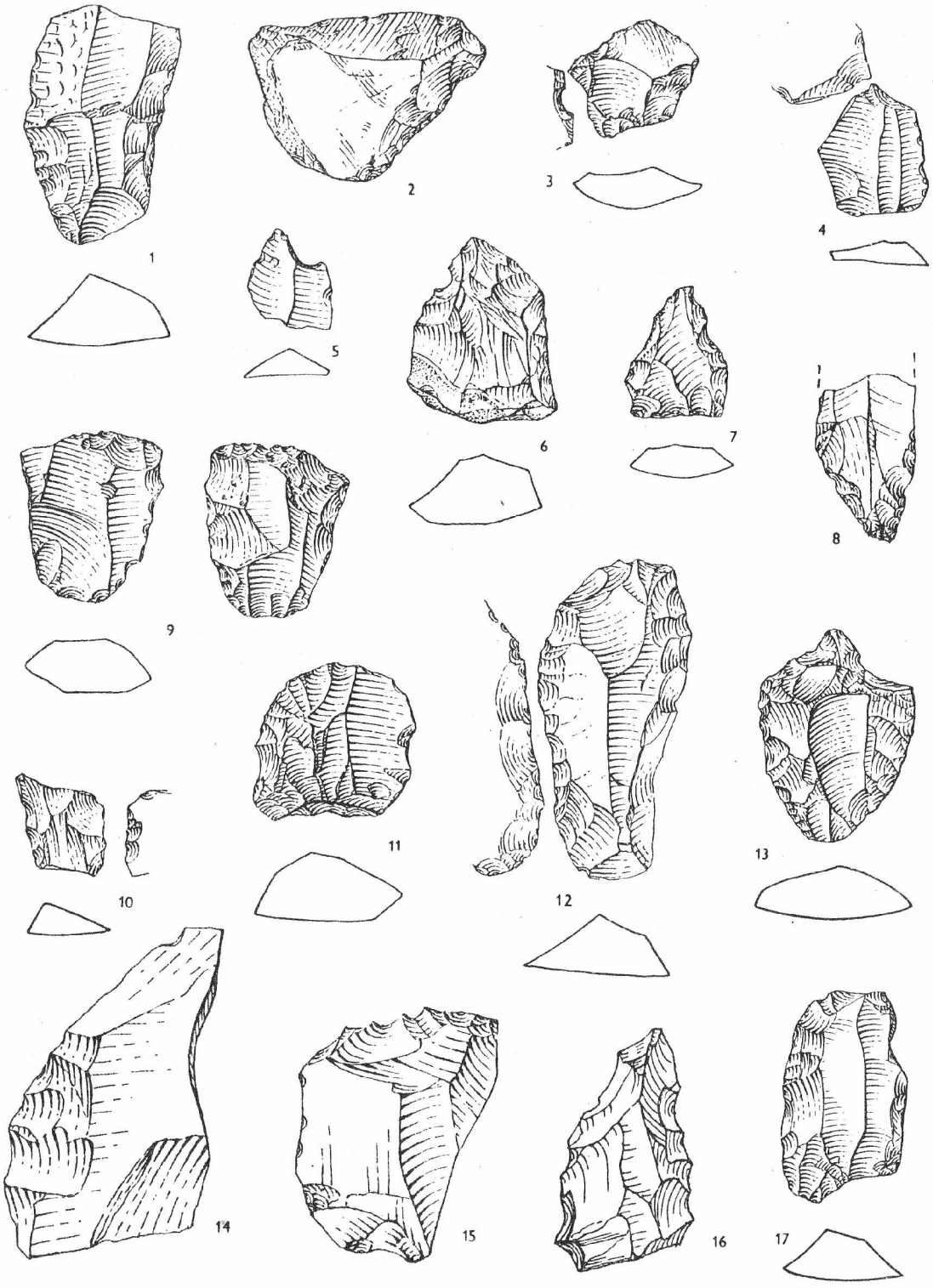

Obr. 5.

Drnovice /okr. Vyškov/. 1, 8, 17 retušované čepele; 2, 6 drasadla; 3, 4 zobce; 5 vrub; 7 hrot; 9 odštěpovač; 10, 13 vrtáky; 11, 12 škrabadla; 14, 15 zoubkované nástroje; 16 hrot typu Tayac. - 1, 8, 17 retuschierte Absplisse; 2, 6 Schaber; 3, 4 Zinken; 5 Kerbe; 7 Spitze; 9 ausgesplittertes Stück; 10, 13 Bohrer; 11, 12 Kratzer; 14, 15 gezahnte Werkzeuge; 16 Tayac - Spitze.

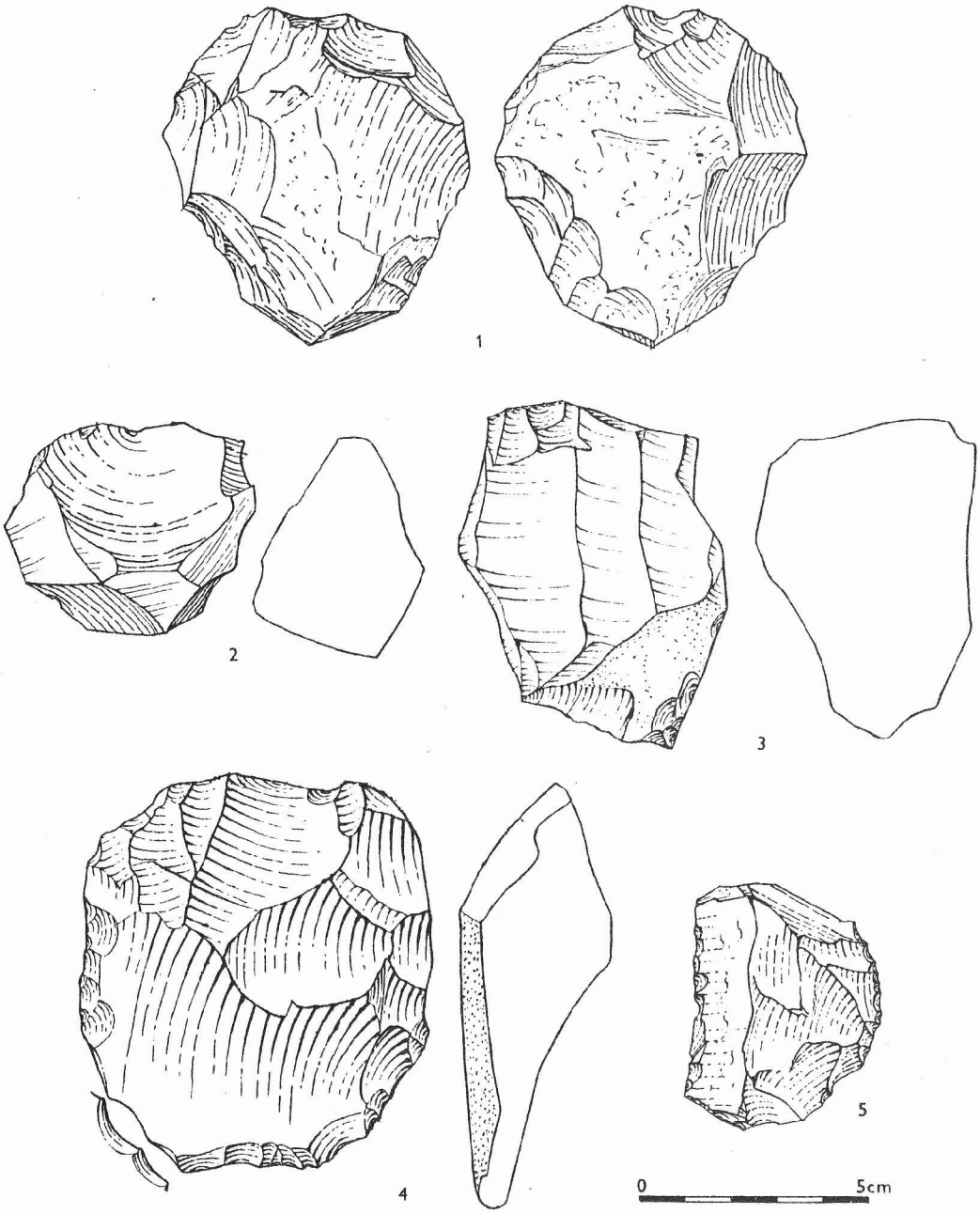

Obr. 6.

Drnovice /okr. Vyškov/. 1, 2, 4, 5 křemencová industrie; 3 rohovcové jádro. - 1, 2, 4, 5 Quarzitindustrie; 3 Hornsteinkern.

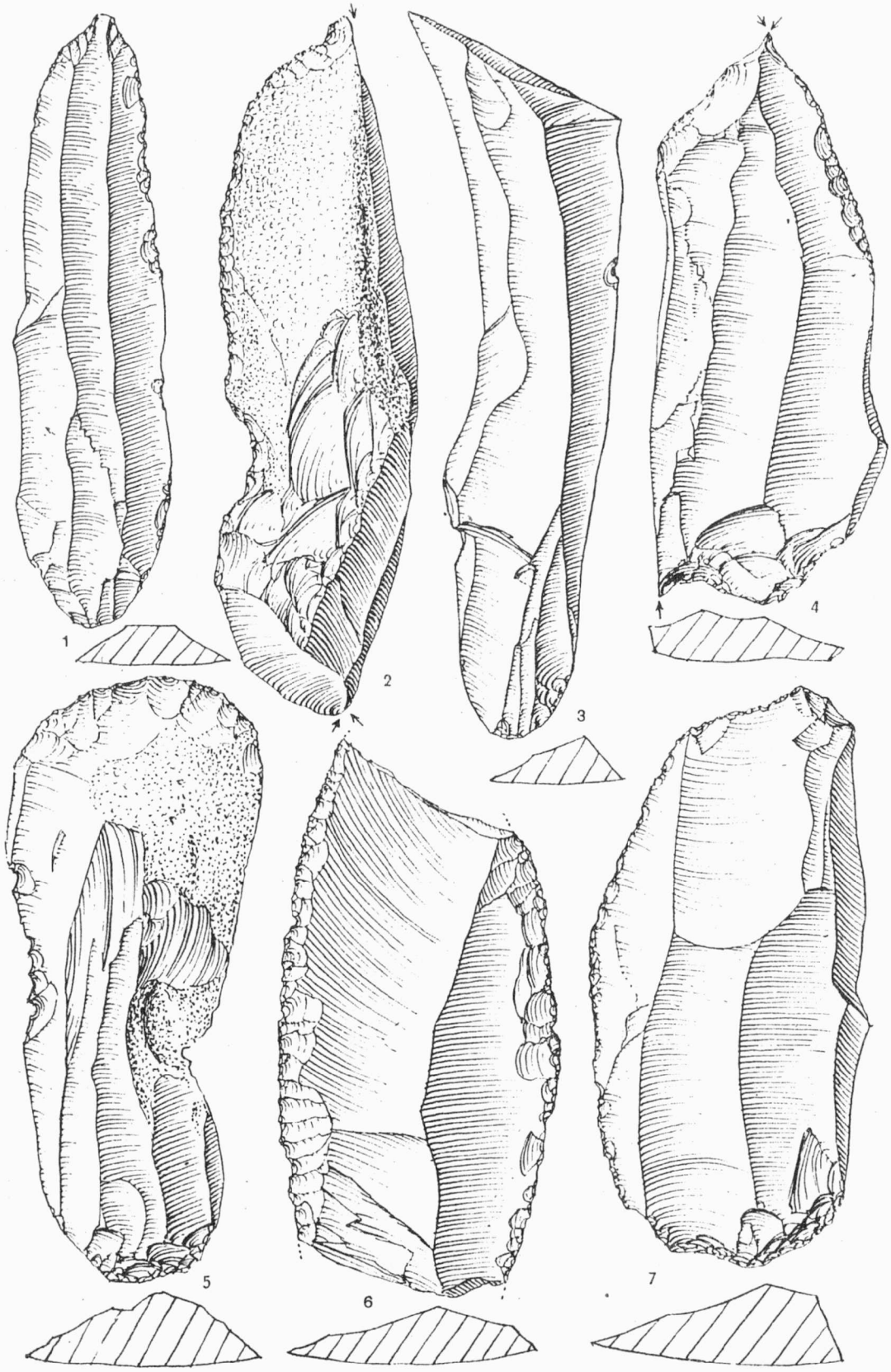

Obr. 7.

Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Kamenné nástroje velkých tvarů z paleolitické stanice nad cihelnou /pavlovien/. - Steinwerkzeuge grosser Formen aus der paläolithischen Station oberhalb der Ziegelei /pavlovien/.

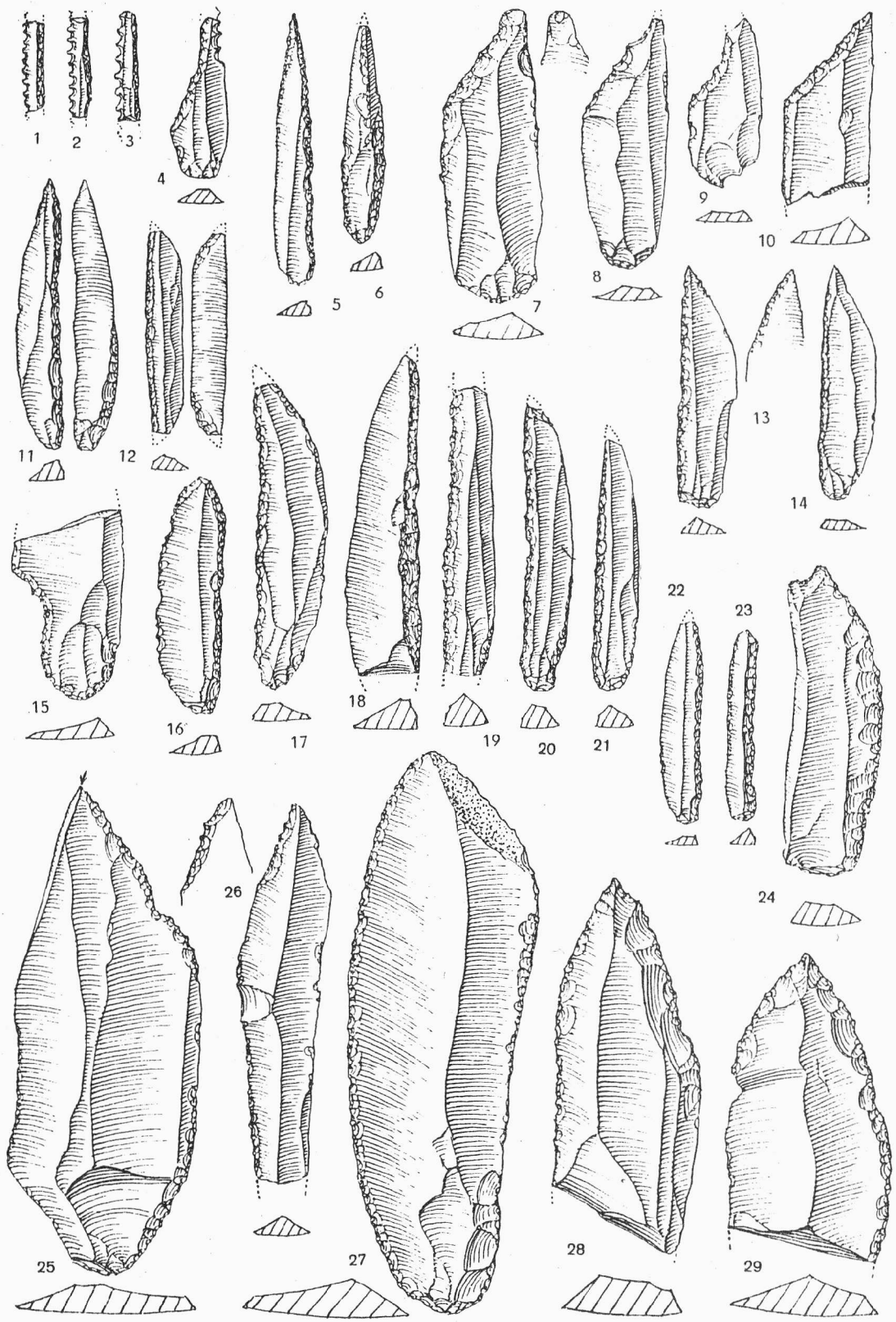

Obr. 8.

Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Výběr kamenné industrie /pavlovien/ z paleolitické stanice nad cihelnou. - Auswahl an Steinindustrie /pavlovien/ aus der paläolithischen Station oberhalb der Ziegelei.

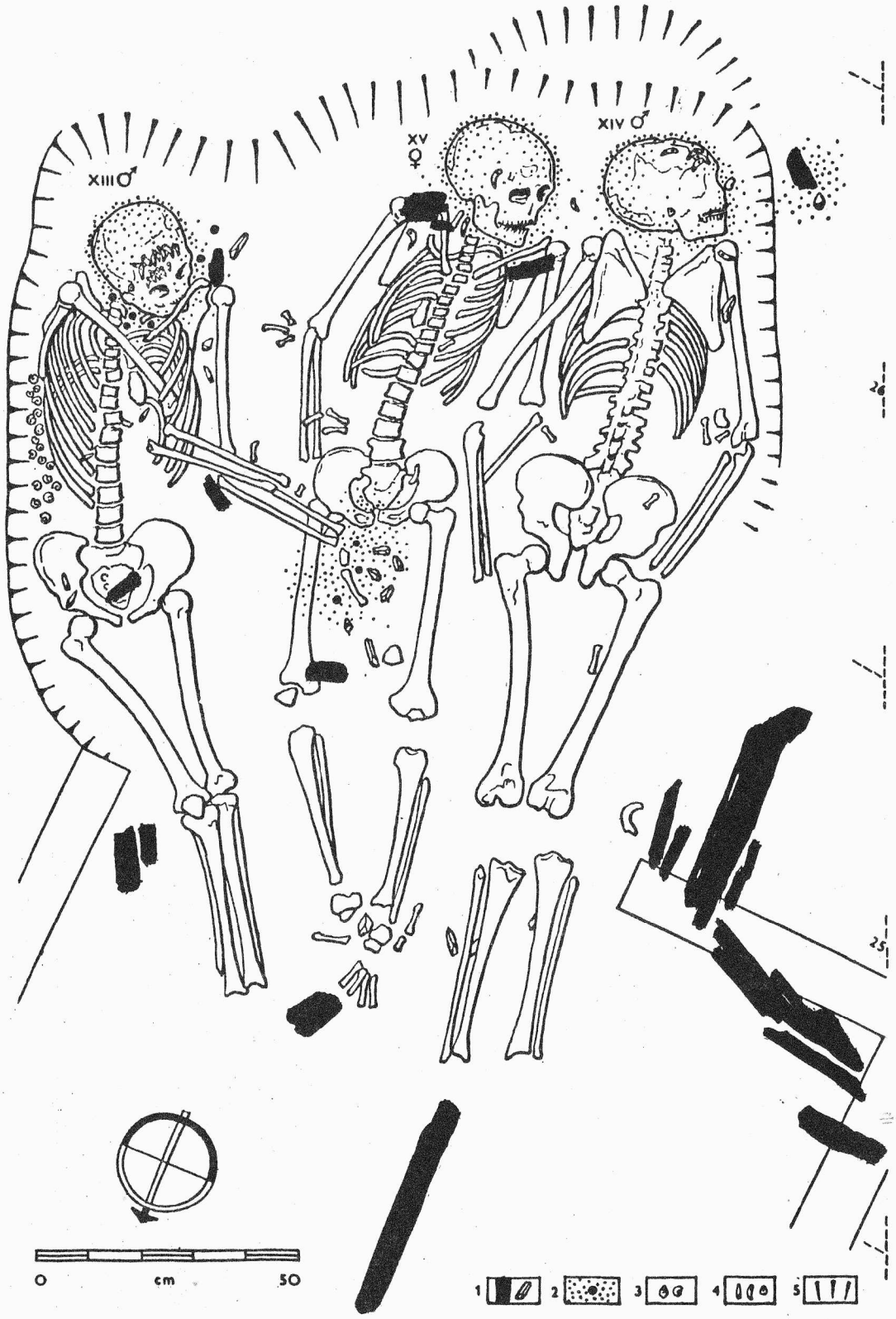

Obr. 9.

Dolní Věstonice /okr. Břeclav/. Paleolitický trojhrob. 1 zuhelnatělá dřeva, kamenné nástroje; 2 červené barvivo; 3 lastury třetihorních mlžů /Melanopsis/, schránky pleistocenního plže Arianta arbustorum; 4 uvolněné lidské zuby, zvířecí zoubky se závěsným otvorem, kapkovité závěsky z mamutoviny; 5 zahloubení hrobového lůžka. - Paläolithisches Dreigrab. 1 verkohlte Hölzer, steinerne Werkzeuge; 2 roter Farbstoff; 3 tertiäre Muscheln /Melanopsis/ und pleistozäne Schnekken Arianta arbustorum; 4 lose Menschenzähne, Tierzähnchen mit Offnung zum Aufhängen, tropfenförmige Anhänger aus Mammutelfenbein; 5 Eintiefung des Grabbettes.

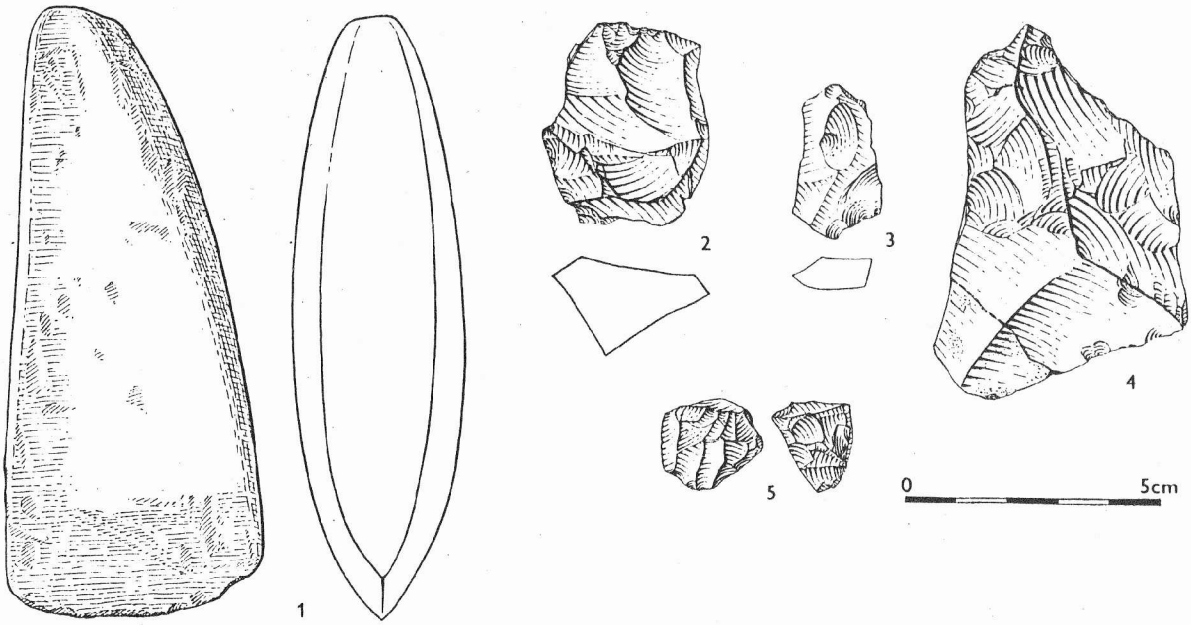

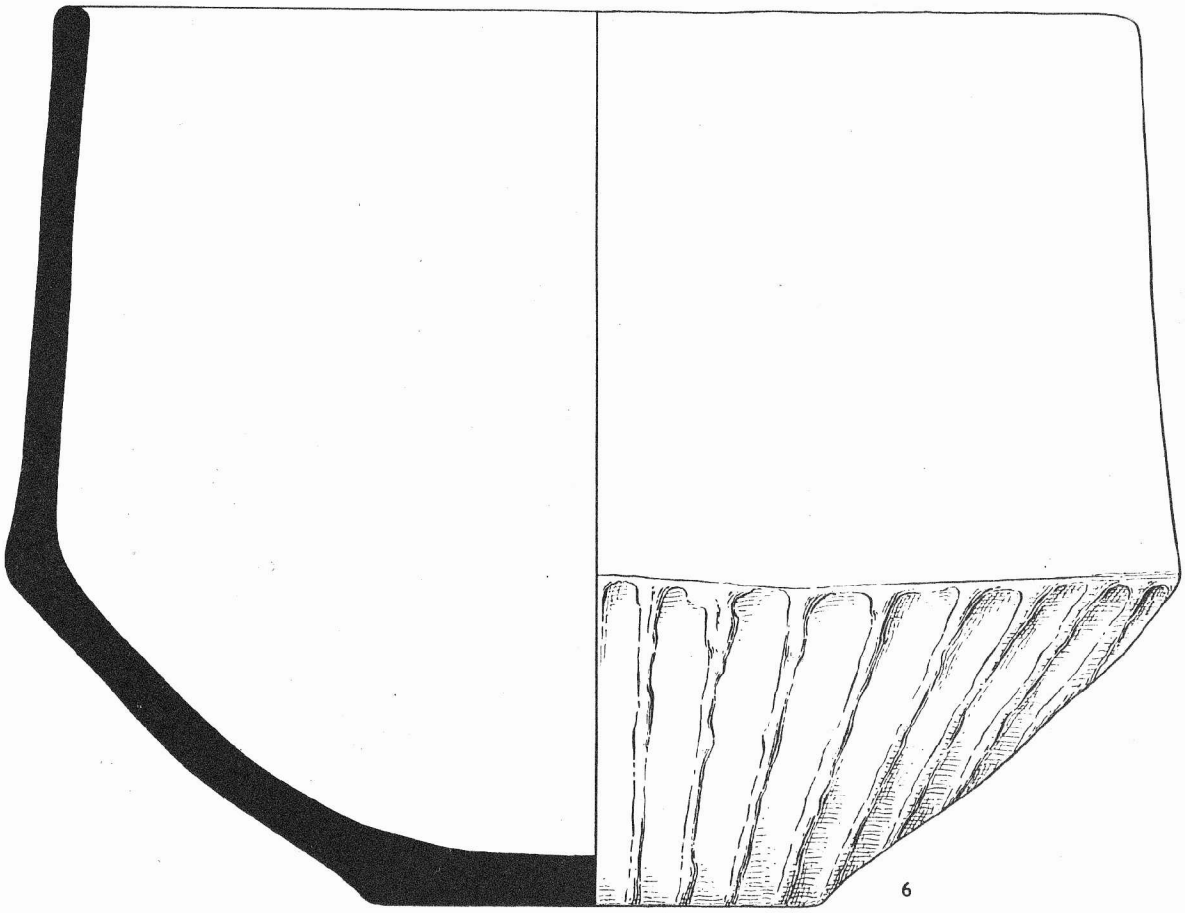

Obr. 10.

1 Mouchnice /okr. Vyškov/; 2 - 5 Svatobořice - Mistřín /okr. Hodonín/; Ježov /okr. Hodonín/.

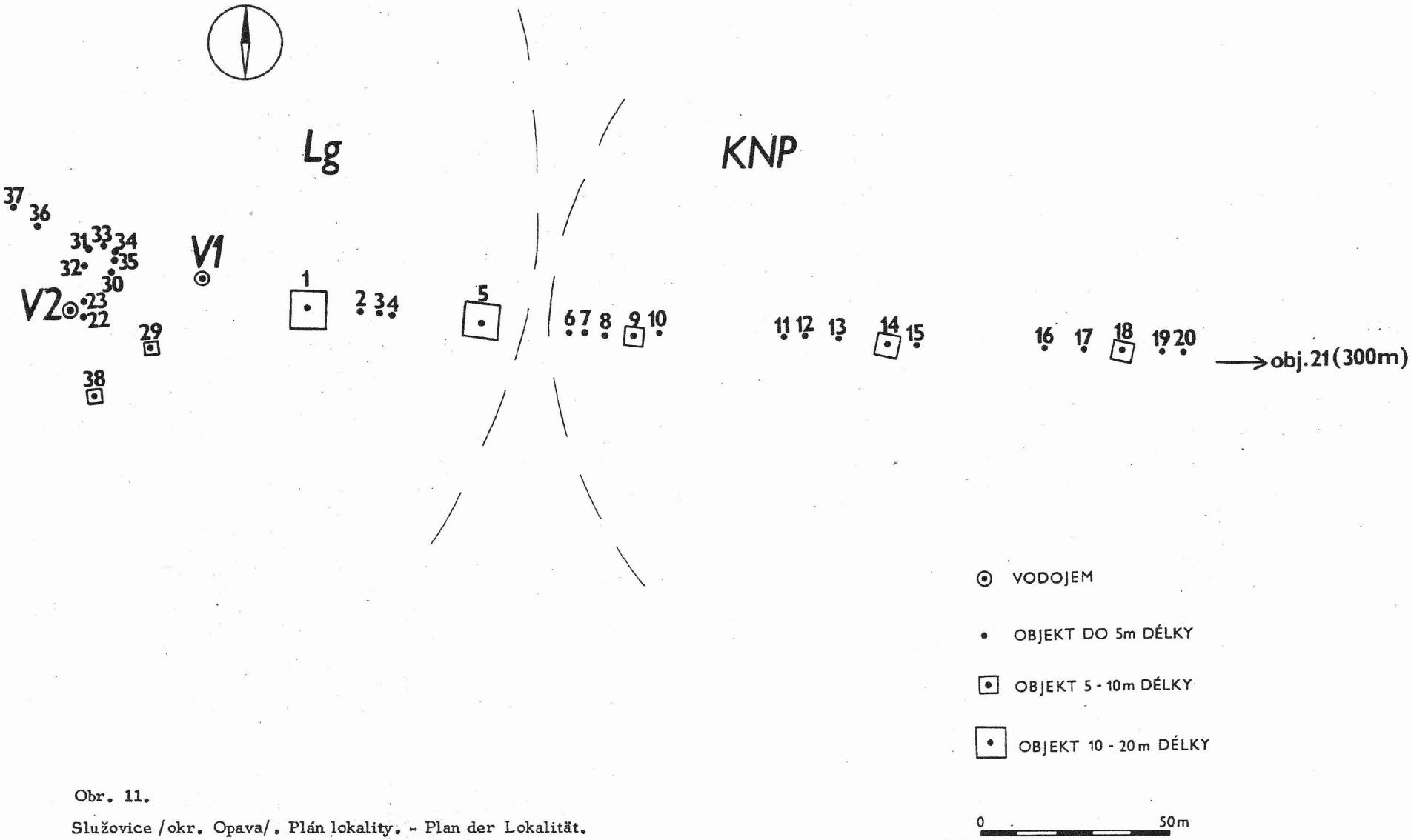

Obr. 11.

Služovice /okr. Opava/. Plán lokality. - Plan der Lokalität.

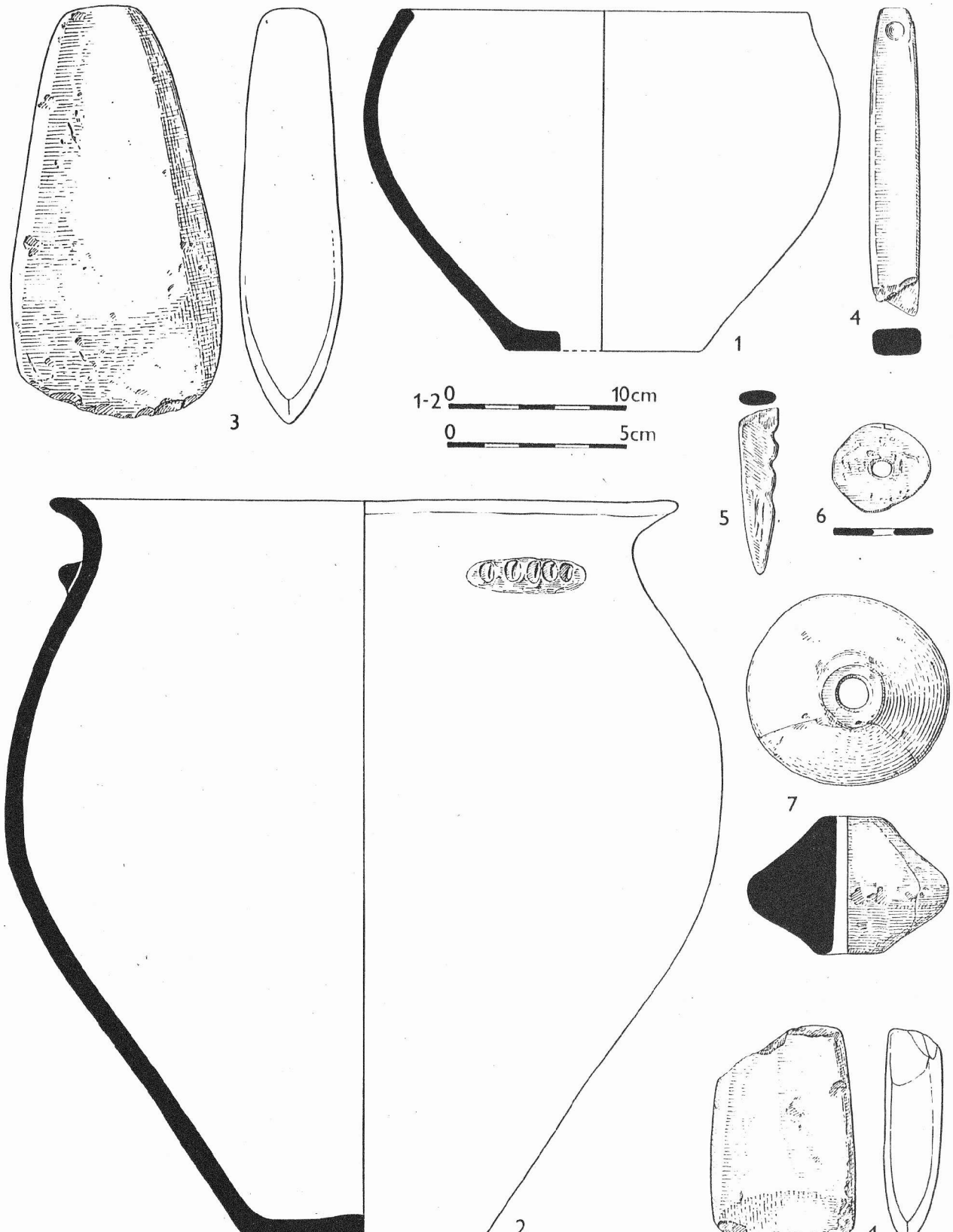

Obr. 12.

Budkovice /okr. Brno - venkov/. Výběr nálezů z výšinného sídliště věteřovské skupiny. - Auswahl an Funden aus der Höhensiedlung der Věteřov Gruppe.

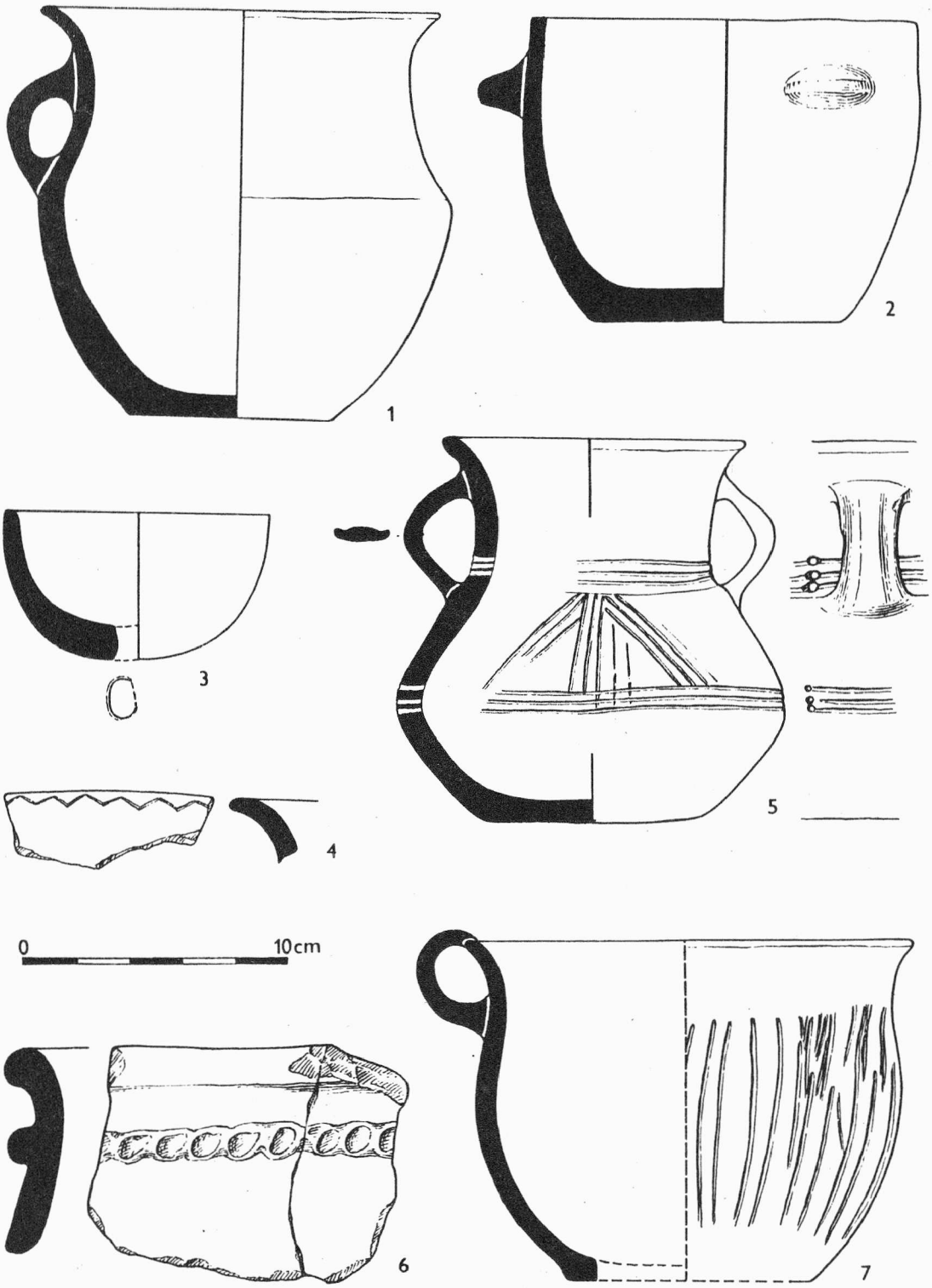

Obr. 13.

Budkovice /okr. Brno - venkov/. Výběr nálezů z výšinného sídliště věteřovské skupiny. - Auswahl an Funden aus der Höhensiedlung der Věteřov Gruppe.

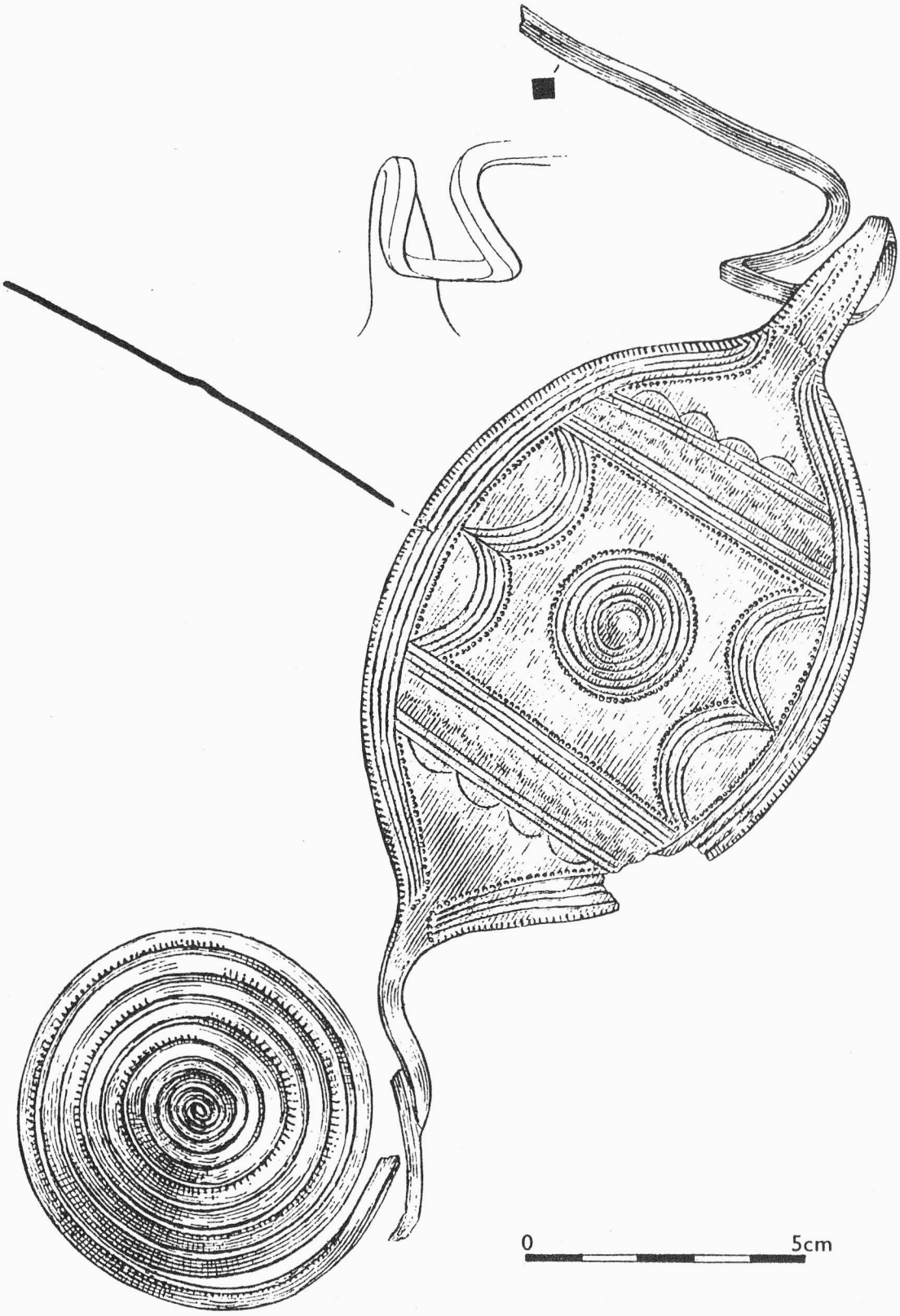

Obr. 14.

Týn nad Bečvou /okr. Přerov/. Lužická štítková spona. - Lausitzer Scheibenfibel.

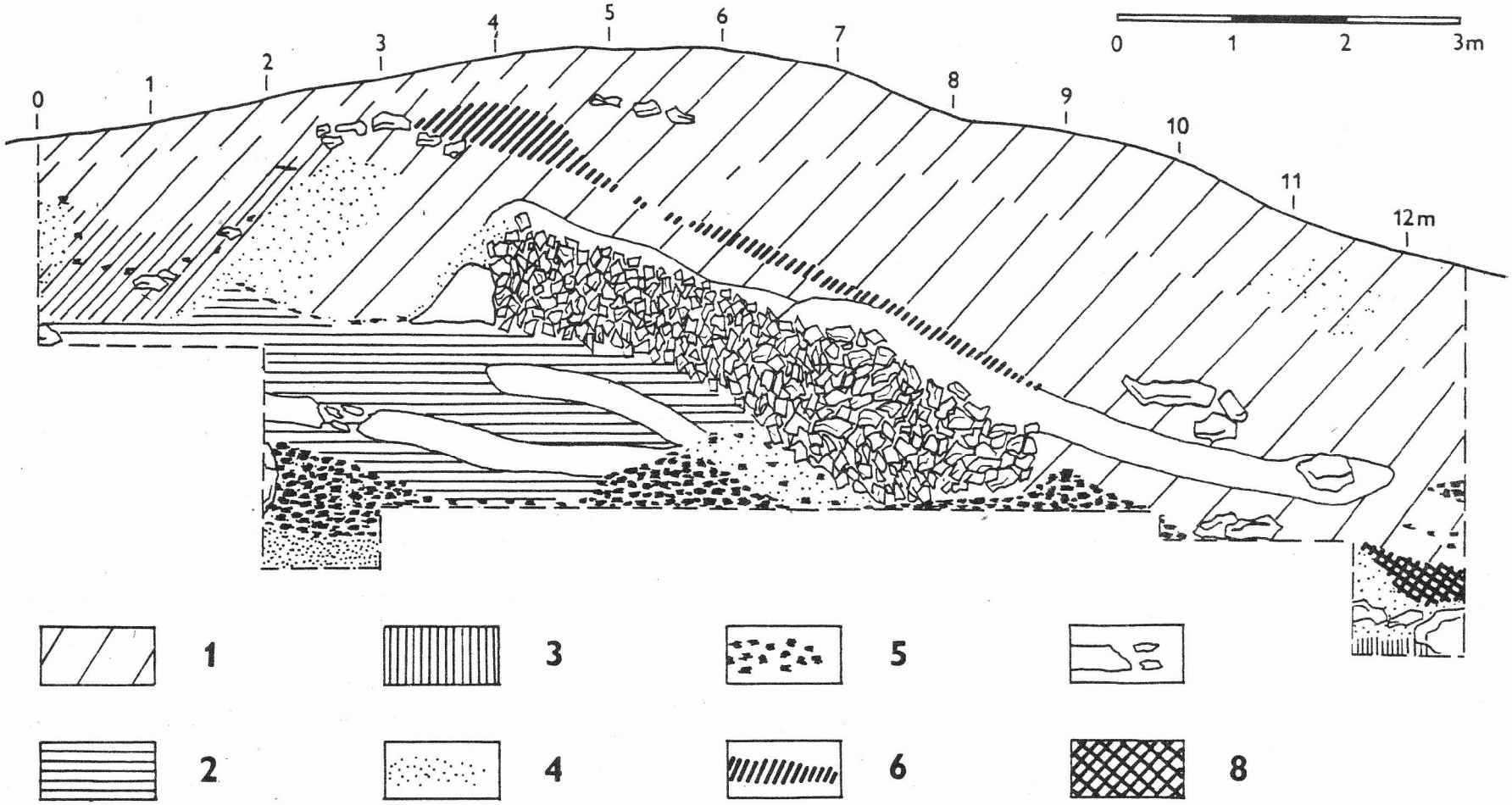

Obr. 15.

Roštín /okr. Kroměříž/, "Hradisko". Jižní profil. - Südprofil.

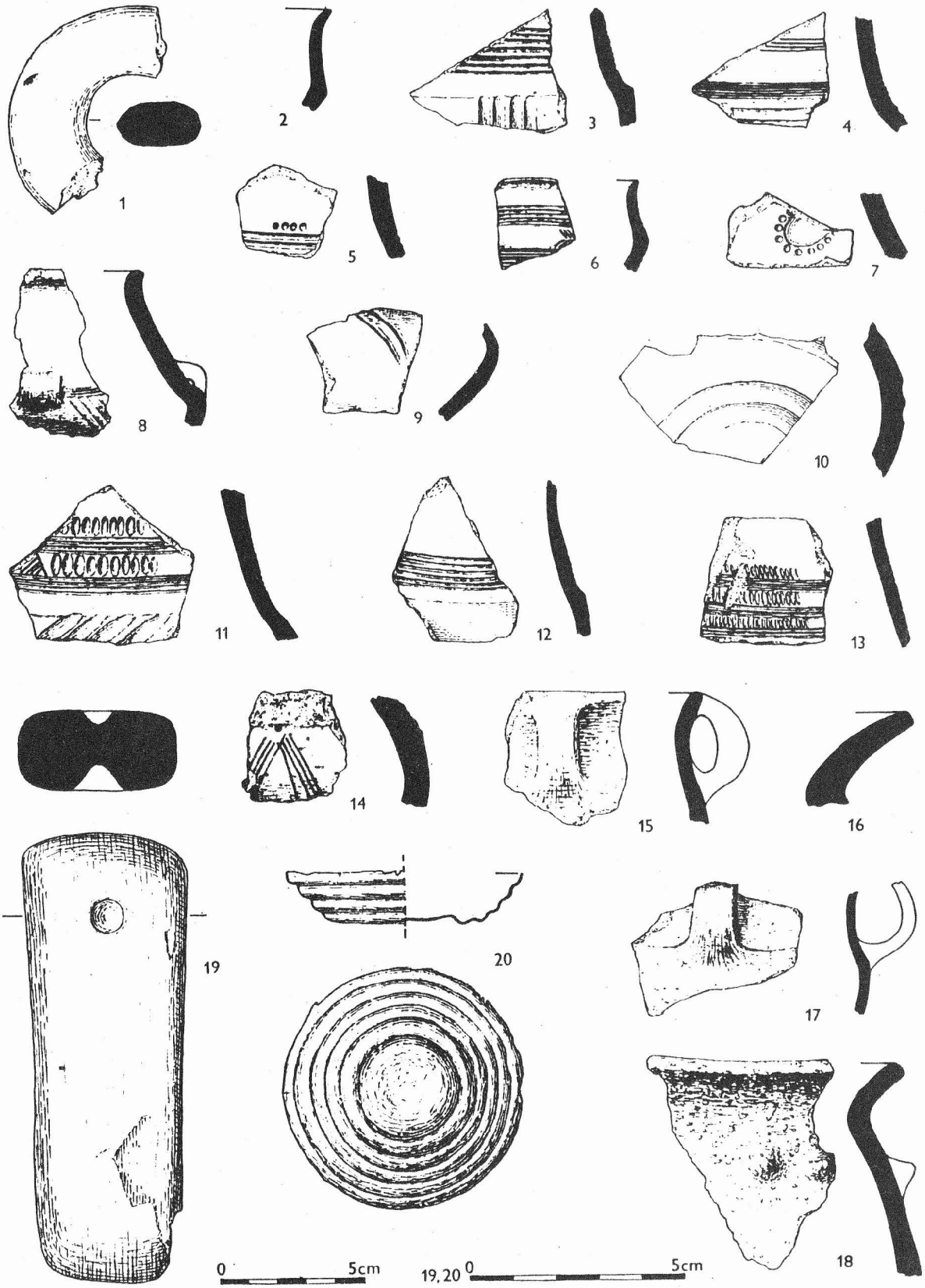

Obr. 16.

1 - 3 Roštín /okr. Kroměříž/, "Hradisko"; 14 - 18 Kokory /okr. Přerov/, "Hradisko"; 19 - 20 Ústín /okr. Olomouc/.

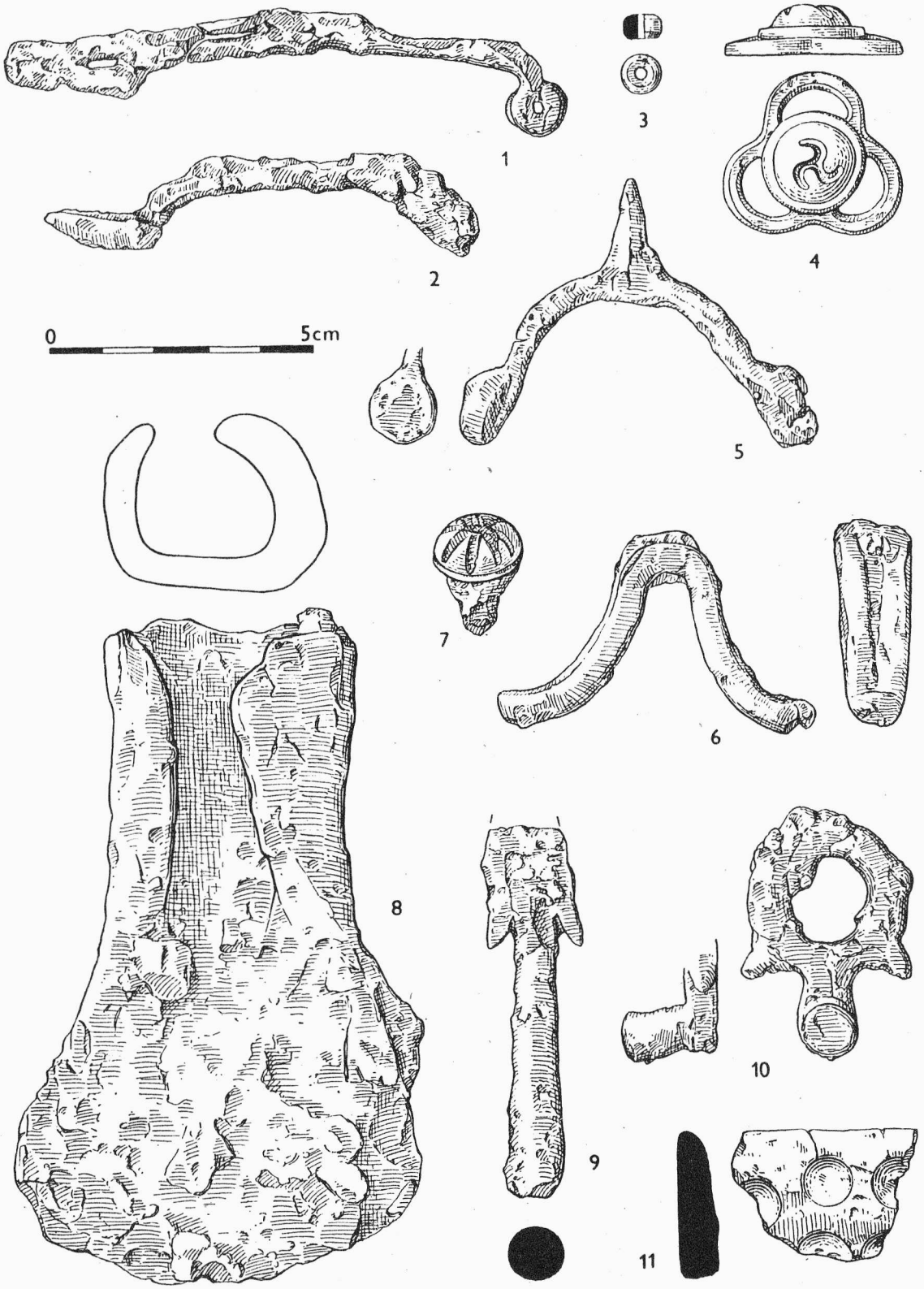

Obr. 17.

Malé Hradisko /okr. Prostějov/, Staré Hradisko. Výběr drobných nálezů. - Auswahl an Kleinfunden.

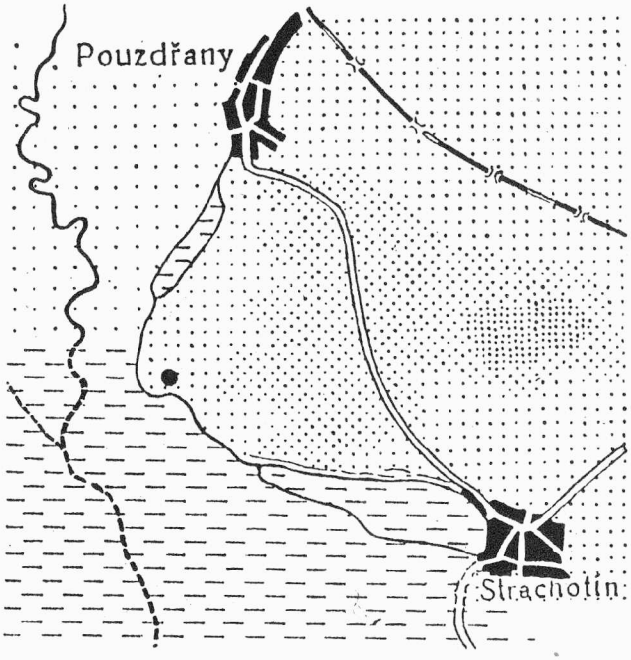

1

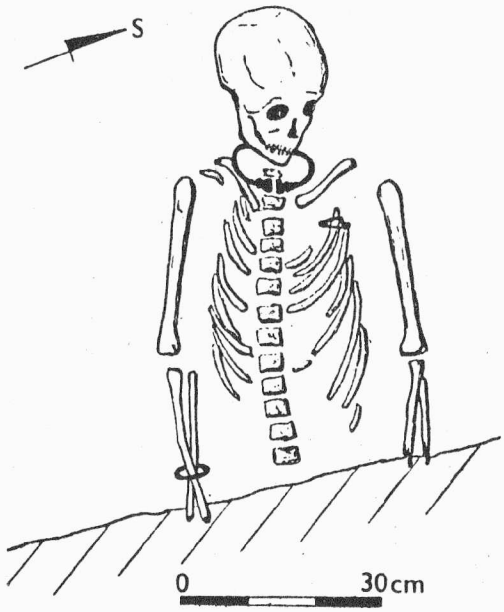

2

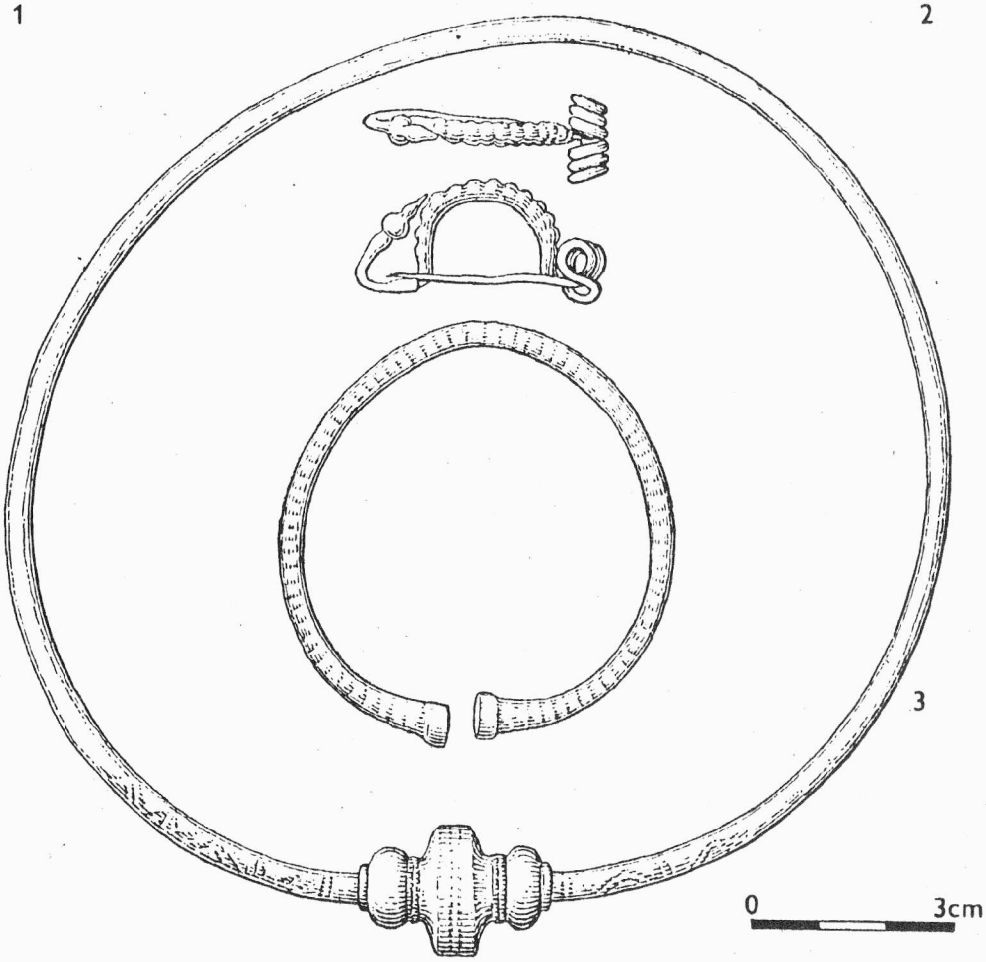

Obr. 18.

Pouzdřany /okr. Břeclav/. 1 lokalizace naleziště /a místo nálezu, b vodní plochy, c terén/; 2 hrob ženy; 3 bronzové předměty z porušeného laténského hrobu. - 1 Lage des Fundortes /a Lage des Fundes, b Wasserflächen, c Terrain/; 2 Frauengrab; 3 bronzene Gegenstände aus dem beschädigten latènezeitlichen Grab.

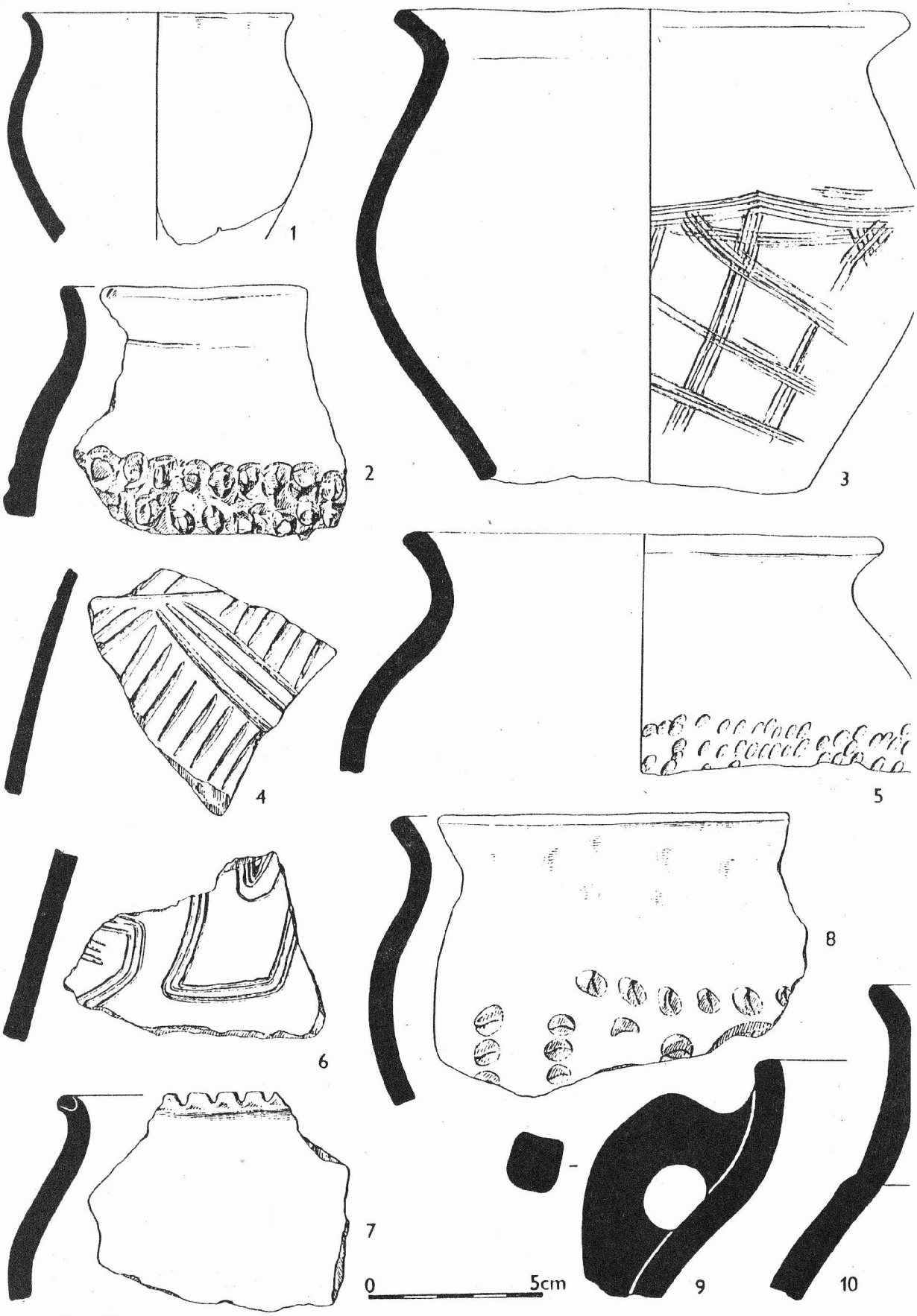

Obr. 19.

Křižanovice /okr. Vyškov/, Pihléky. Výběr nálezů z římské chaty. - Auswahl an Funden aus der römischen Hütte.

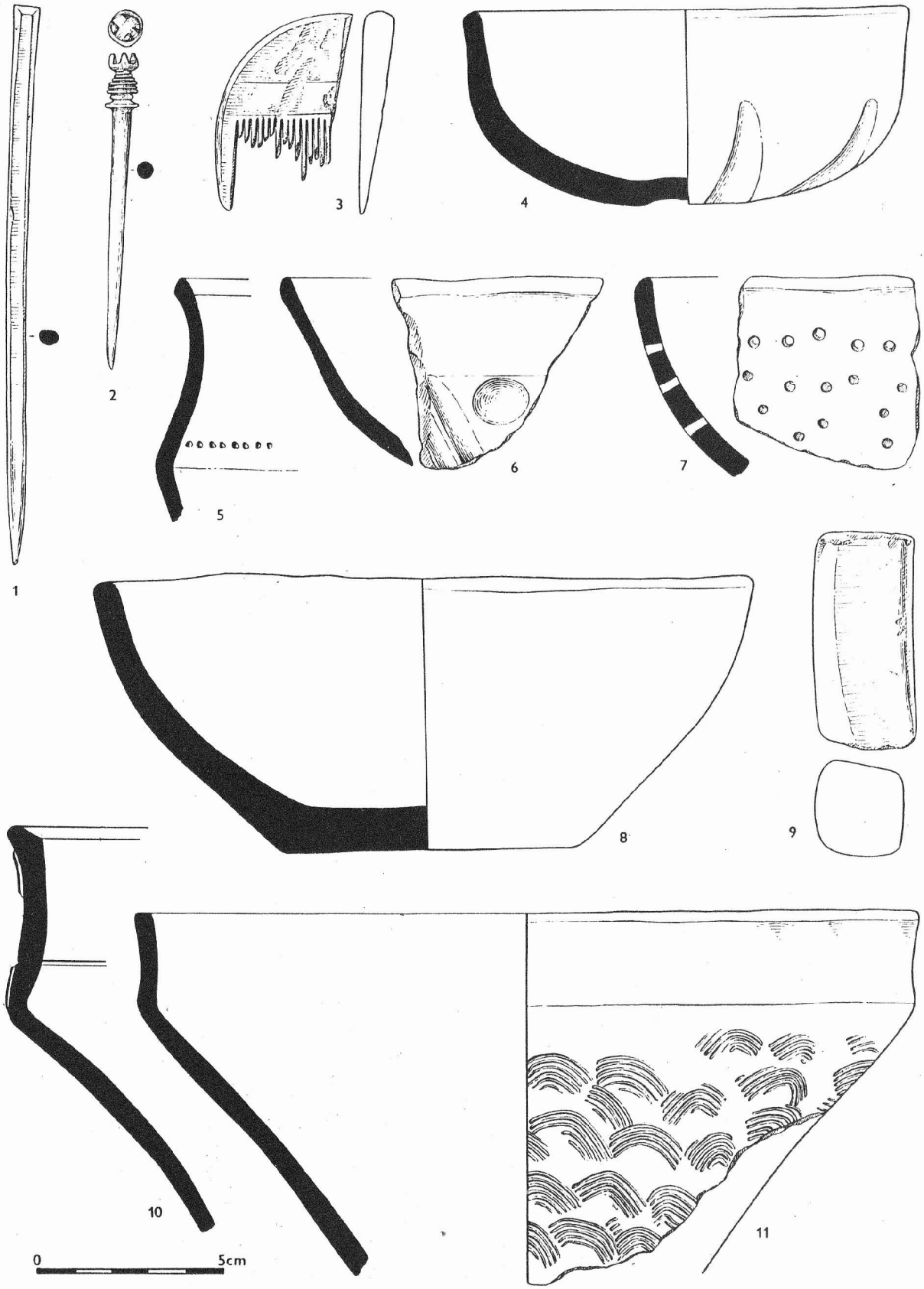

Obr. 20.

Křižanovice /okr. Vyškov/, Pihléky. Výběr nálezů z římské chaty. - Auswahl an Funden aus der römischen Hütte.

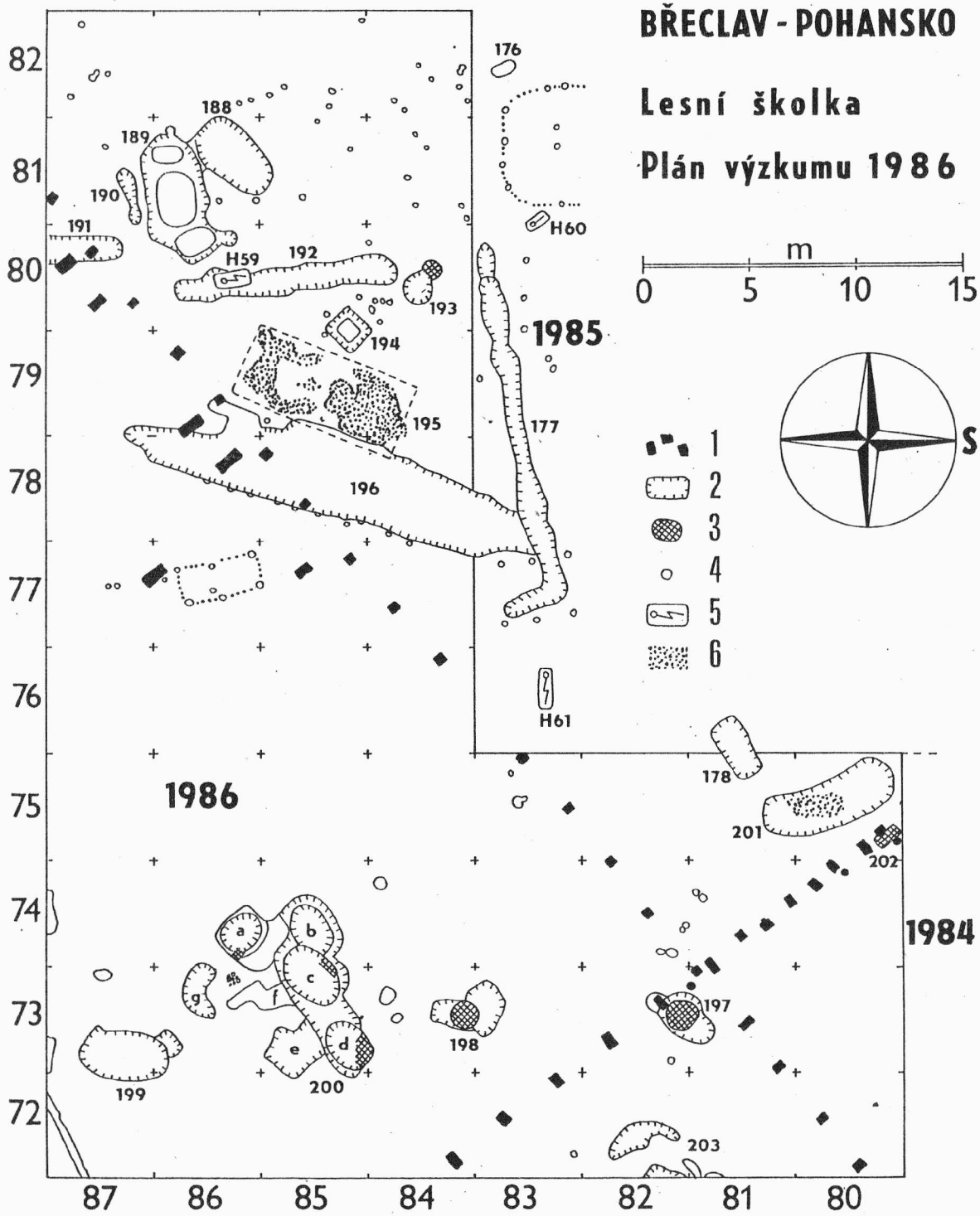

Obr. 21.

Břeclav - Pohansko /okr. Břeclav/. Lesní školka. Plán výzkumu z roku 1986. 1 recentní zásah /jámy po sloupcích oplocení školky/; 2 zahloubené sídlištní objekty; 3 vypálené plochy /topeniště pecí/; 4 kůlové jamky; 5 hrobové jámy s označením polohy kostry; 6 kameny. - Waldbaumschule. Plan der Grabung aus dem Jahre 1986. 1 rezente Eingriffe /Pfostengruben von der Baumschulumzäunung/; 2 eingetiefte Siedlungsobjekte; 3 ausgebrannte Flächen /die Feuerstellen der Ofen/; 4 Pfostengrübchen; 5 - Grabgruben mit eingezeichneter Lage des Skelettes; 6 Steine.

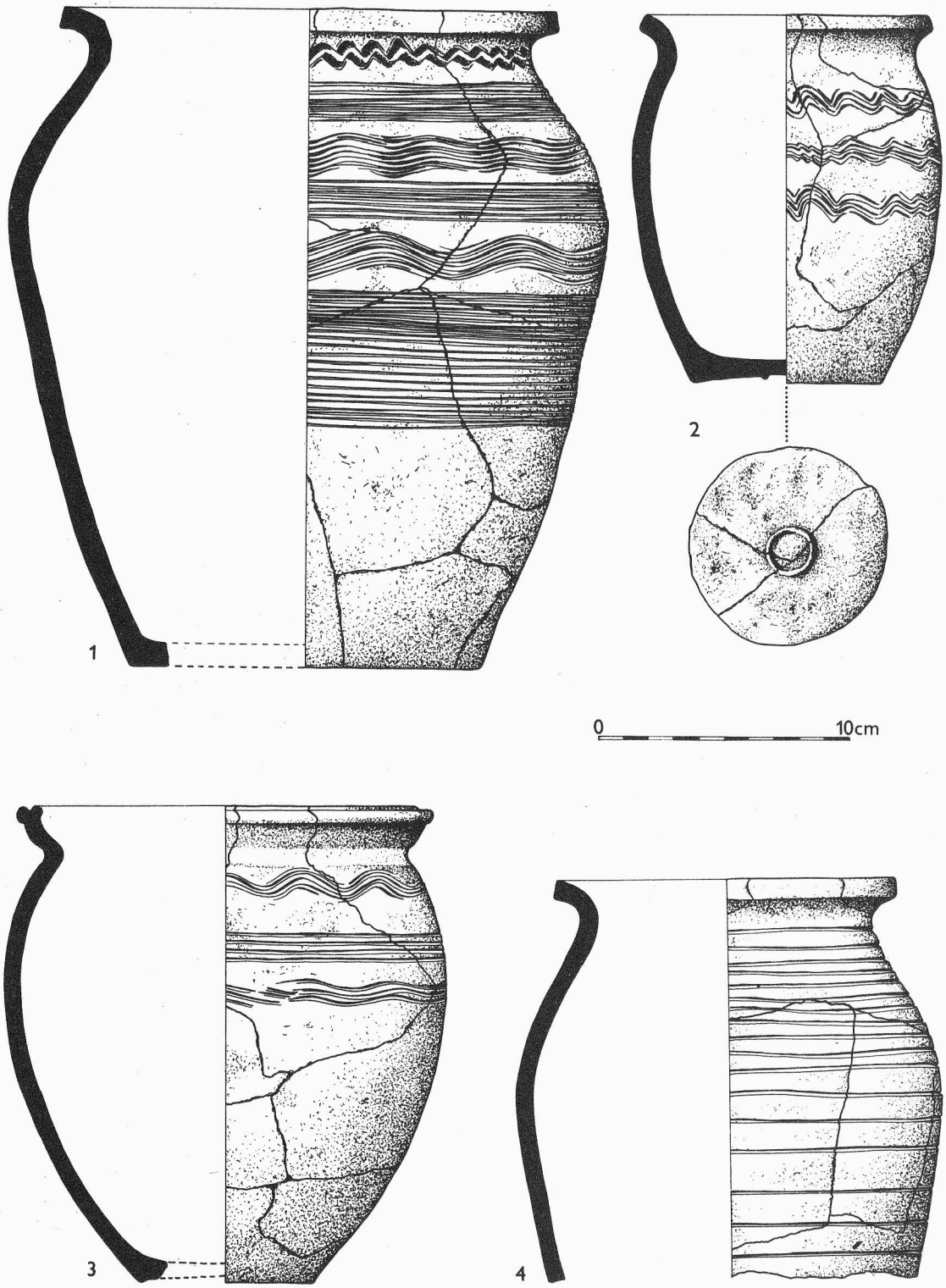

Obr. 22.

Břeclav - Pohansko /okr. Břeclav/. Lesní školka. Ukázky keramiky z objektu č. 144 /2/, 190 /3/, 196 /4/ a 200 /1/. - Waldbaumschule. Keramikauswahl aus den Objekten Nr. 144 /2/, 190 /3/, 196 /4/ und 200 /1/.

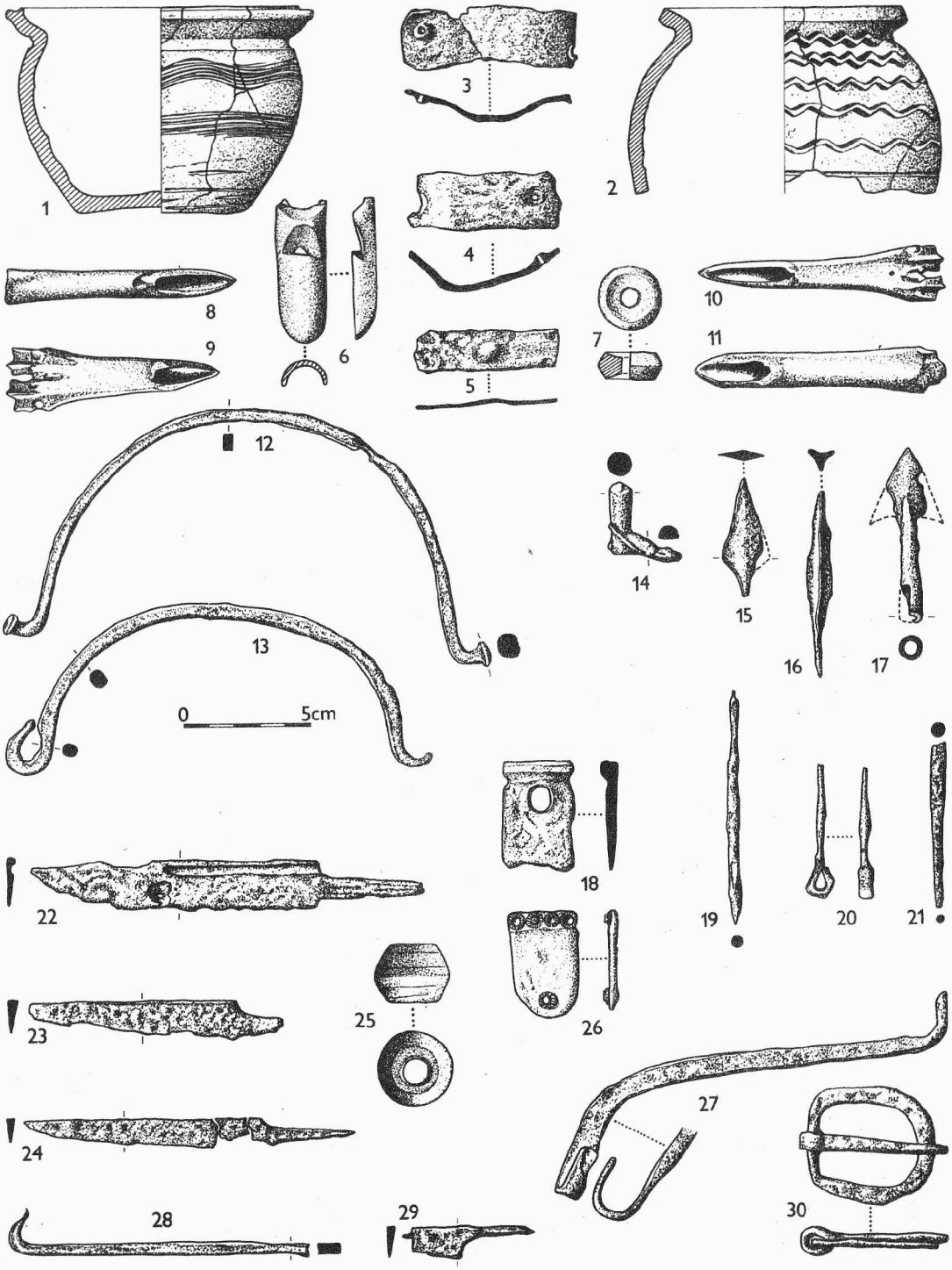

Obr. 23.

Břeclav - Pohansko /okr. Břeclav/. Lesní školka. Ukázky nálezů z obj. - Waldbaumschule. Auswahl an Funden aus Obj. 183 /1/, 187 /6, 26/, 188 /2, 8, 16, 21, 25/, 189 /5, 10/, 192 /3, 4, 9, 15, 24, 29/, 194 /18/, 195 /12/, 196 /7, 14, 23, 27, 30/, 198 /22/, 199 /11, 13, 17/, 200 /19, 20, 28/. Keramika /1, 2/, přesleny /11, 25/, proplétáčky /7 - 10/, kostěný obklad luku /6/, zlomek bronzové ostruhy /14/, rukojeti věder /12, 13/, ataše vědra /18/, železné nákončí /26/, zlomek pořízu /27/, šídla /19, 21/, železný háček /28/, nože /22, 23, 24, 29/, šipky /15 - 17/, přezka /30/ a trn z přezky /20/. - Keramik /1, 2/., Spinnwirtel /11, 25/, Flechtnadeln /7 - 10/, beinerner Bogenbelag /6/, Fragment des bronzenen Sporns /14/, Henkel der Eimer /12, 13/, Attache des Eimers /18/, eisernes Riemenende /26/, Bruchstück des Schnitzmessers /27/, Ahlen /19, 21/, eisernes Häckchen /28/, Messer /22, 23, 24, 29/, Pfeilspitzen /15 - 17/, Schnalle /30/ und Schnallendorn /20/.

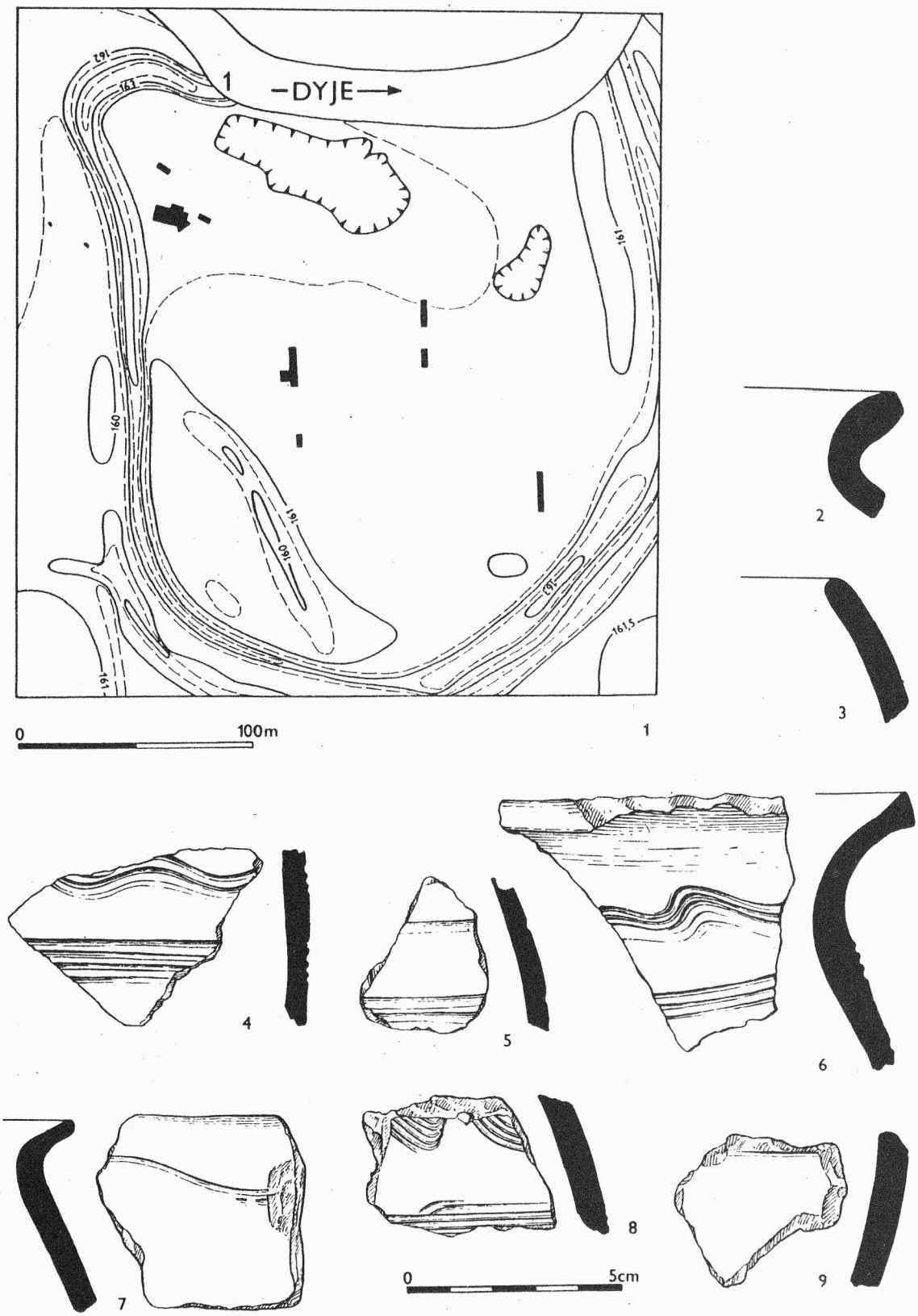

Obr. 24.

Nejdek /okr. Břeclav/. 1 akropole slovanského hradiště, 1 dokumentovaný profil v porušeném opevnění; 2, 3 pravěká keramika; 4 - 9 středohradištní keramika z tělesa valu. - 1 Akropolis des slawischen Burgwalles, 1 dokumentiertes Profil in der gestörten Befestigung; 2, 3 vorgeschichtliche Keramik; 4 - 9 mittelburgwallzeitliche Keramik aus dem Wallkörper.

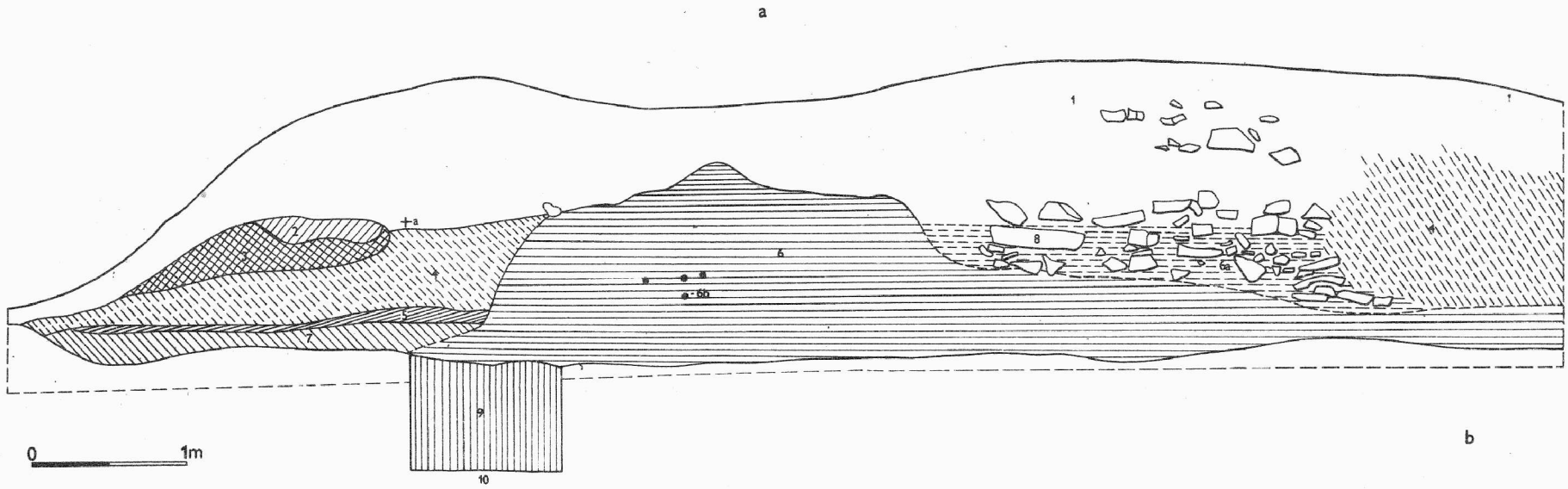

Obr. 25.

Nejdek /okr. Břeclav/. Jihozápadní profil porušeného valu na akropoli. 1 černá hlinitá s uhlíky, hrudkami písku; 2 žlutá hlína; 3 červená vypálená hlína; 4 černá s uhlíky a písčitojílovitými proplástky, destrukce; 5 šedá jílovitá; 6 černá hlinitá s hrudkami jílu; 6 a černá hlinitá se slaběji zřetelnou šedou jílovitou; 6 b uhlíky; 7 černá hlinitá s hrudkami jílu; 8 kameny; 9 černý hlinitý půdní horizont; 10 žluté písčitojílovité podloží; + nález pozdních železných předmětů. - Südwestliches Profil des gestörten Walles auf der Akropolis: 1 schwarze lehmige mit Holzkohlen und Sandbrocken; 2 gelber Lehm; 3 roter gebrannter Lehm; 4 schwarze mit Holzkohlen und sandig-lehmigen Flözen, Destruktion; 5 graue lehmige; 6 schwarze lehmige mit Lehmbrocken; 6 a schwarze lehmige mit schwächer deutlichen grauen lehmigen; 6 b Holzkohlen; 7 schwarze lehmige mit Lehmbrocken; 8 Steine; 9 schwarzer lehmiger Bodenhorizont; 10 gelbes sandig-lehmiges Liegenden; + Fund von späten eisernen Gegenständen.

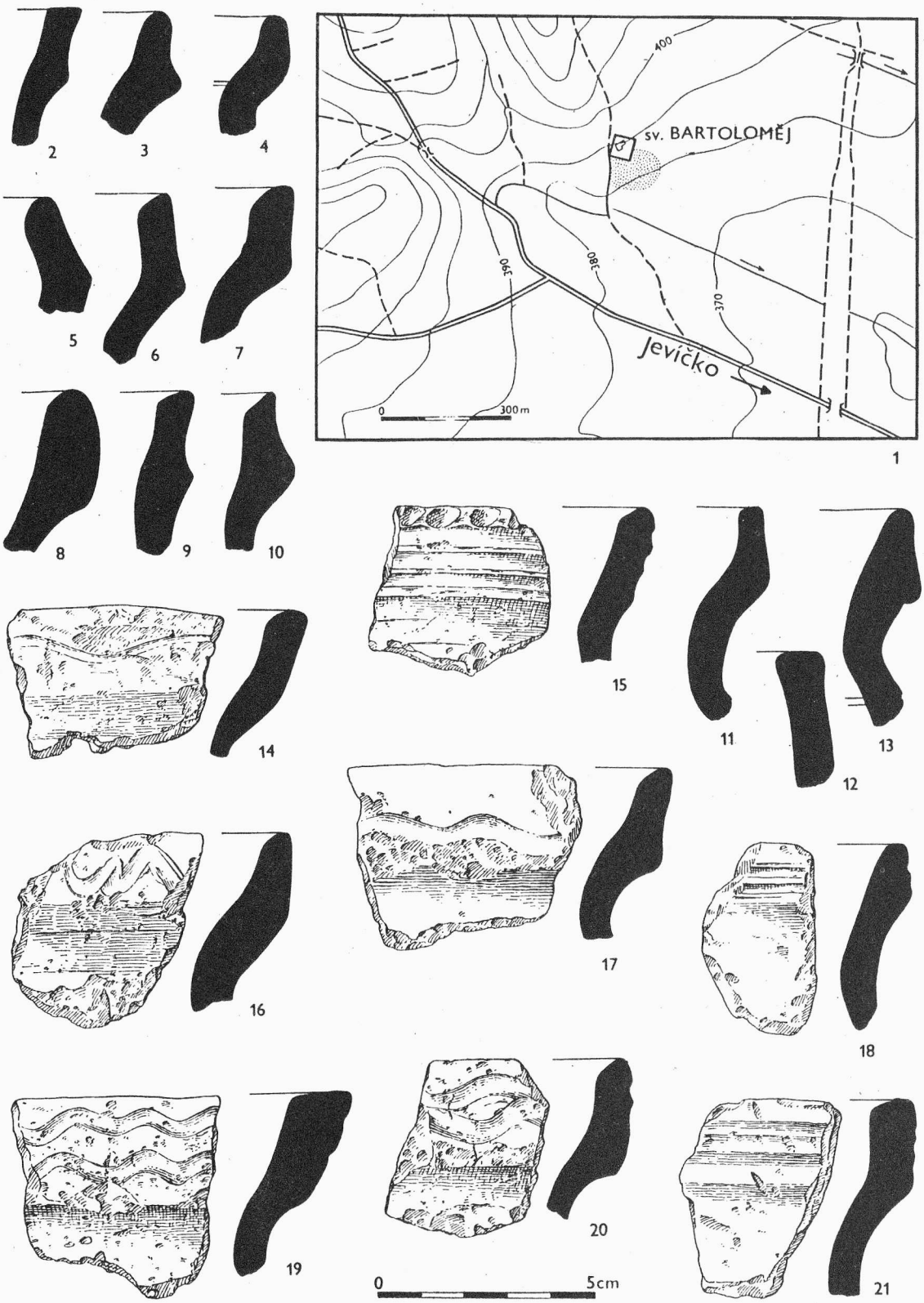

Obr. 26.

Jevíčko /okr. Svitavy/. Mladohradištní sídliště u kostela sv. Bartoloměje. - Jungburgwallzeitliche Siedlung bei der St. Batholomäus-Kirche.

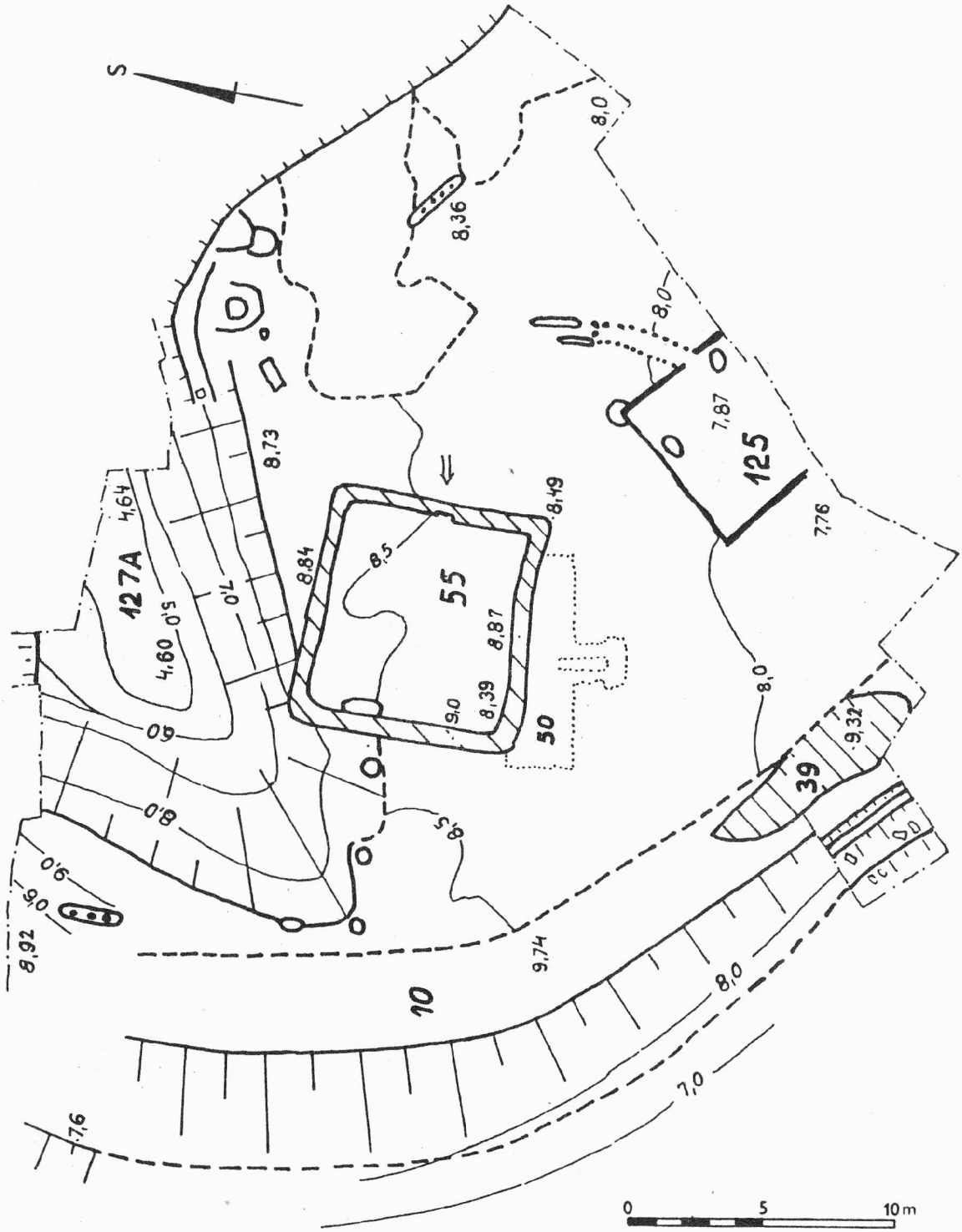

Obr. 27.

Rýmařov /okr. Bruntál/. Nálezová situace I. a II. horizontu "hrádku". - Fundsituation des I. und II. Horizontes des "Hausbergs".

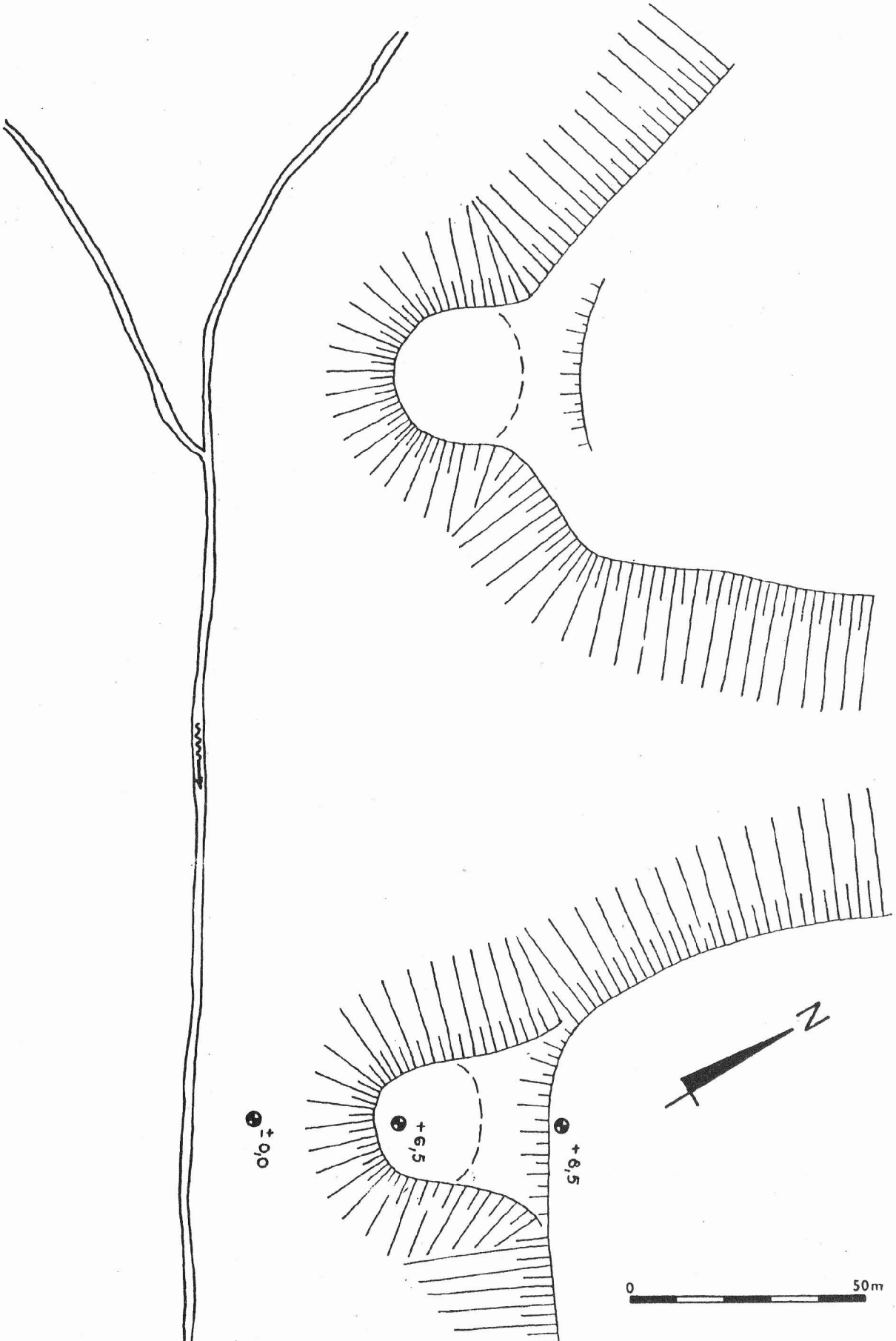

Obr. 28.

Čejkovice /okr. Hodonín/. Půdorysná dispozice dochovaných zbytků tvrzišť. - Grundrissdisposition der erhaltenen Überreste der Festen.

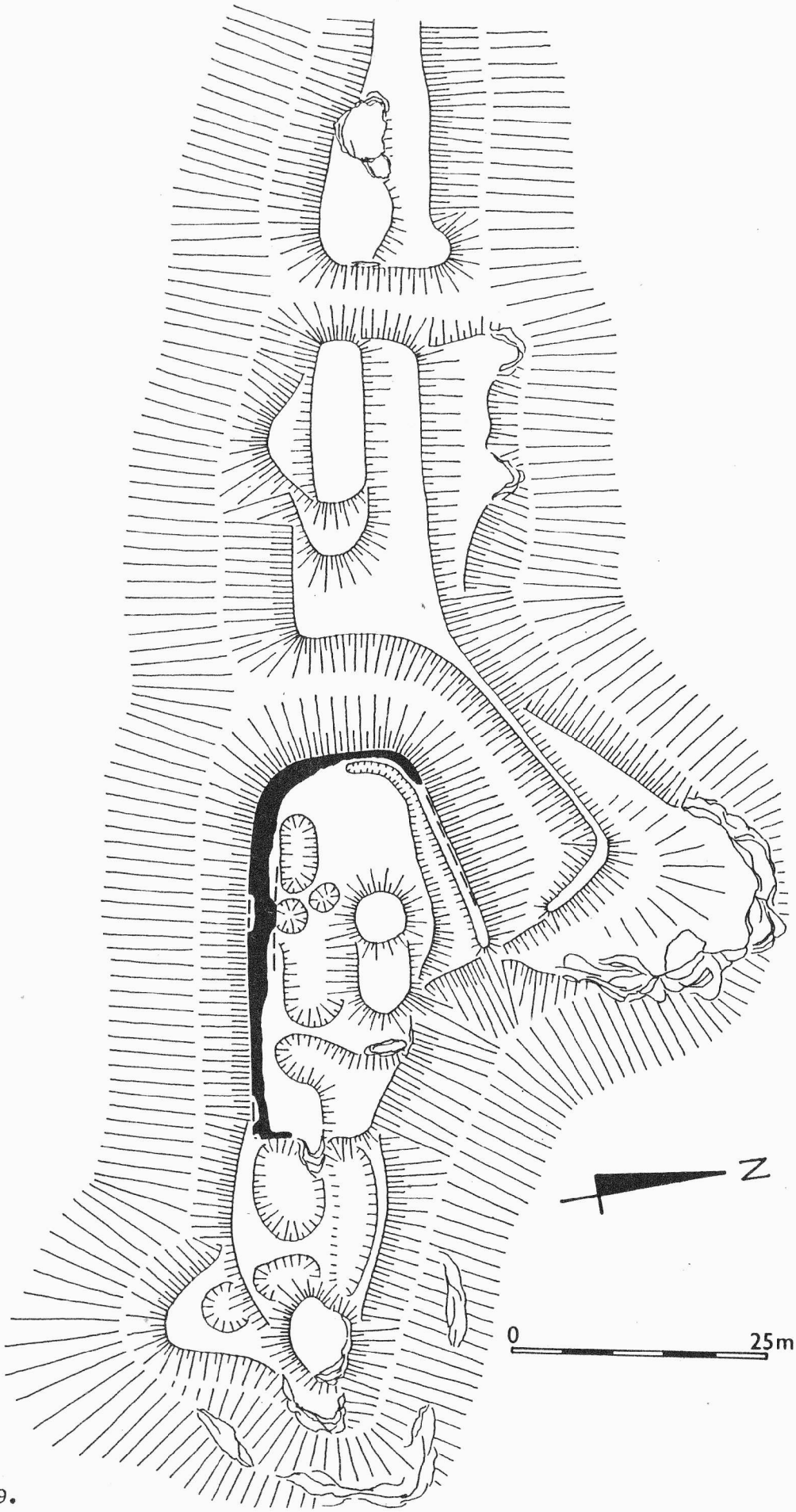

Obr. 29.

Jindřichov /okr. Šumperk/. Půdorysná dispozice dochovaných zbytků hradu. - Grundrissdisposition der erhaltenen Burgüberreste.

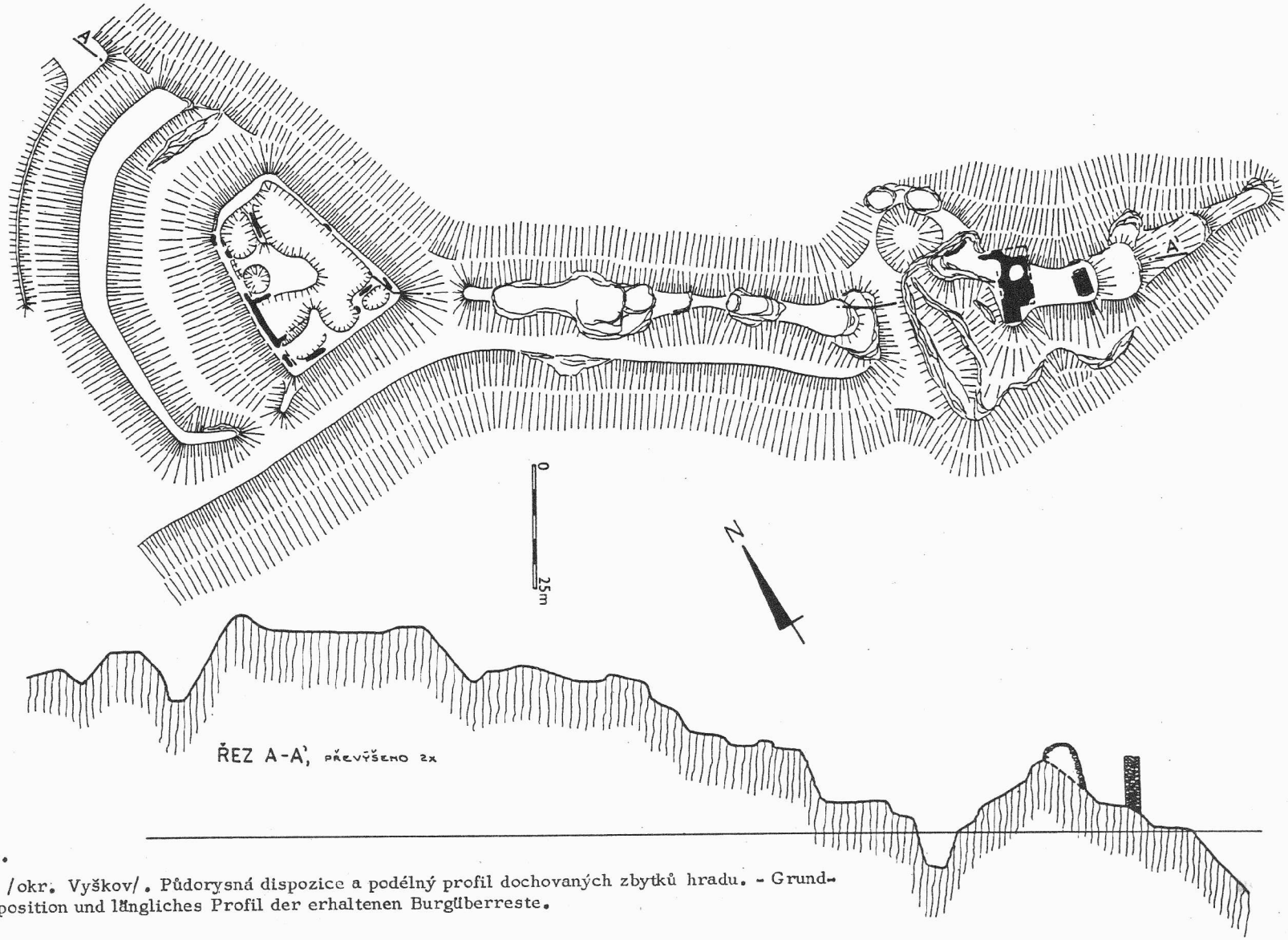

Obr. 30.

Boňkov /okr. Vyškov/. Půdorysná dispozice a podélný profil dochovaných zbytků hradu. - Grundrissdisposition und längliches Profil der erhaltenen Burgüberreste.

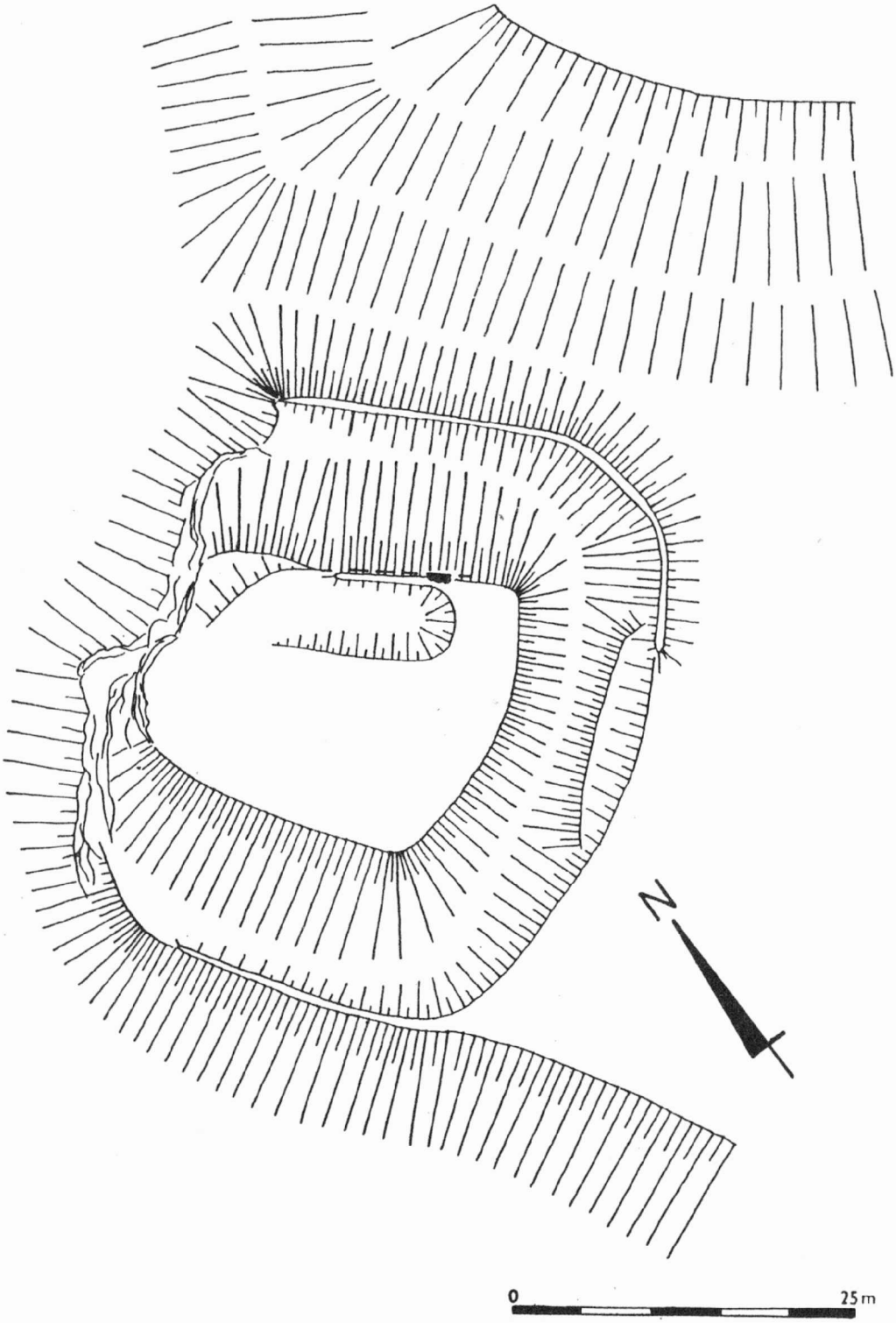

Obr. 31.

Radkovice /okr. Třebíč/. Půdorysná dispozice dochovaných zbytků hrádku. - Grundrissdisposition der Überreste des befestigten Sitzes.

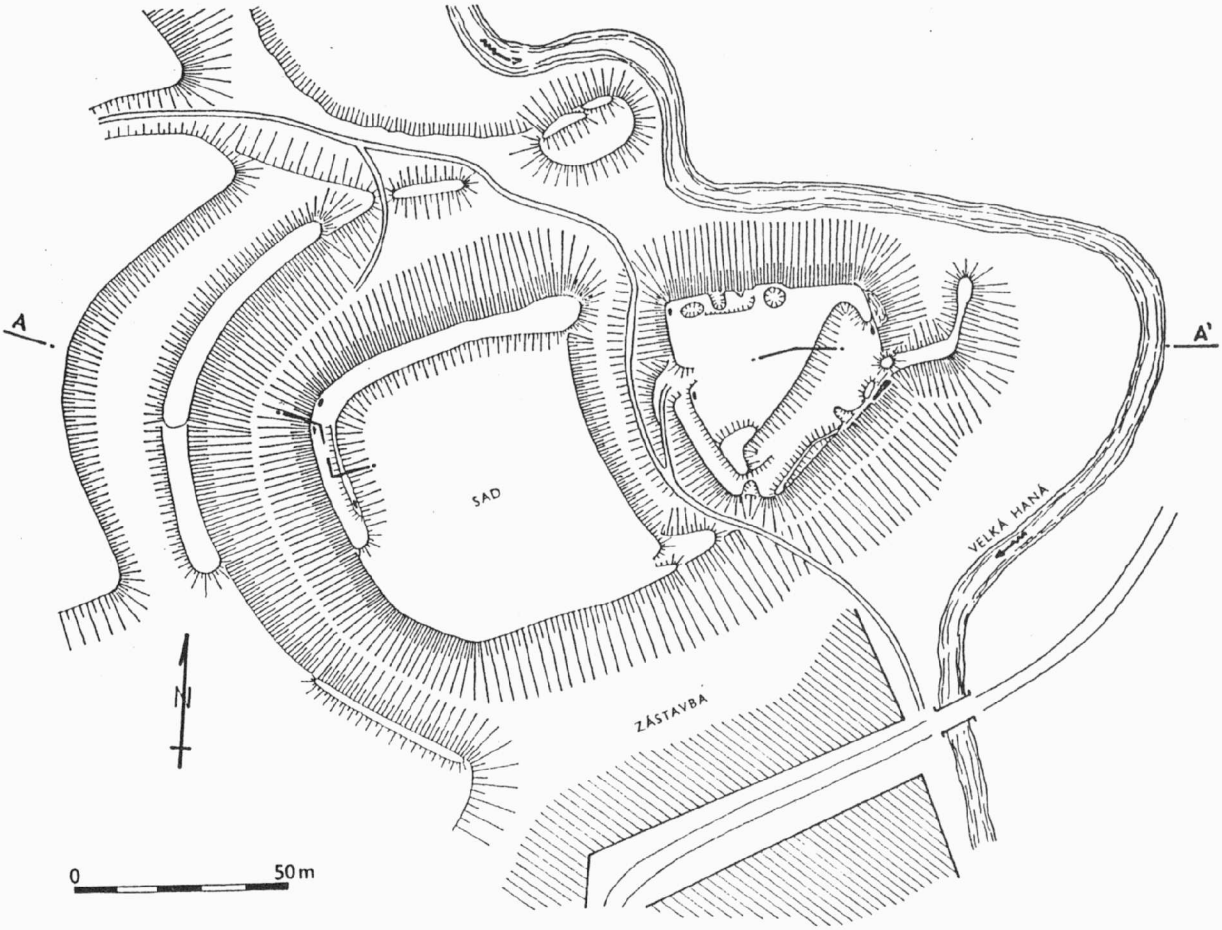

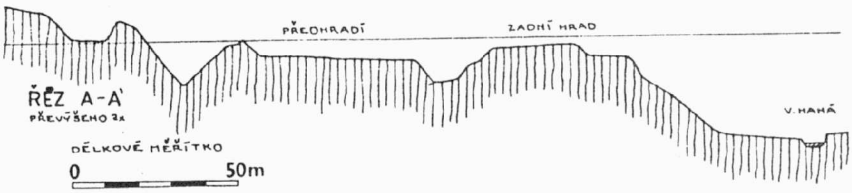

Obr. 32.

Dědice /okr. Vyškov/. Terénní náčrt a řez lokalitou. - Terrainskizze und Schnitt.

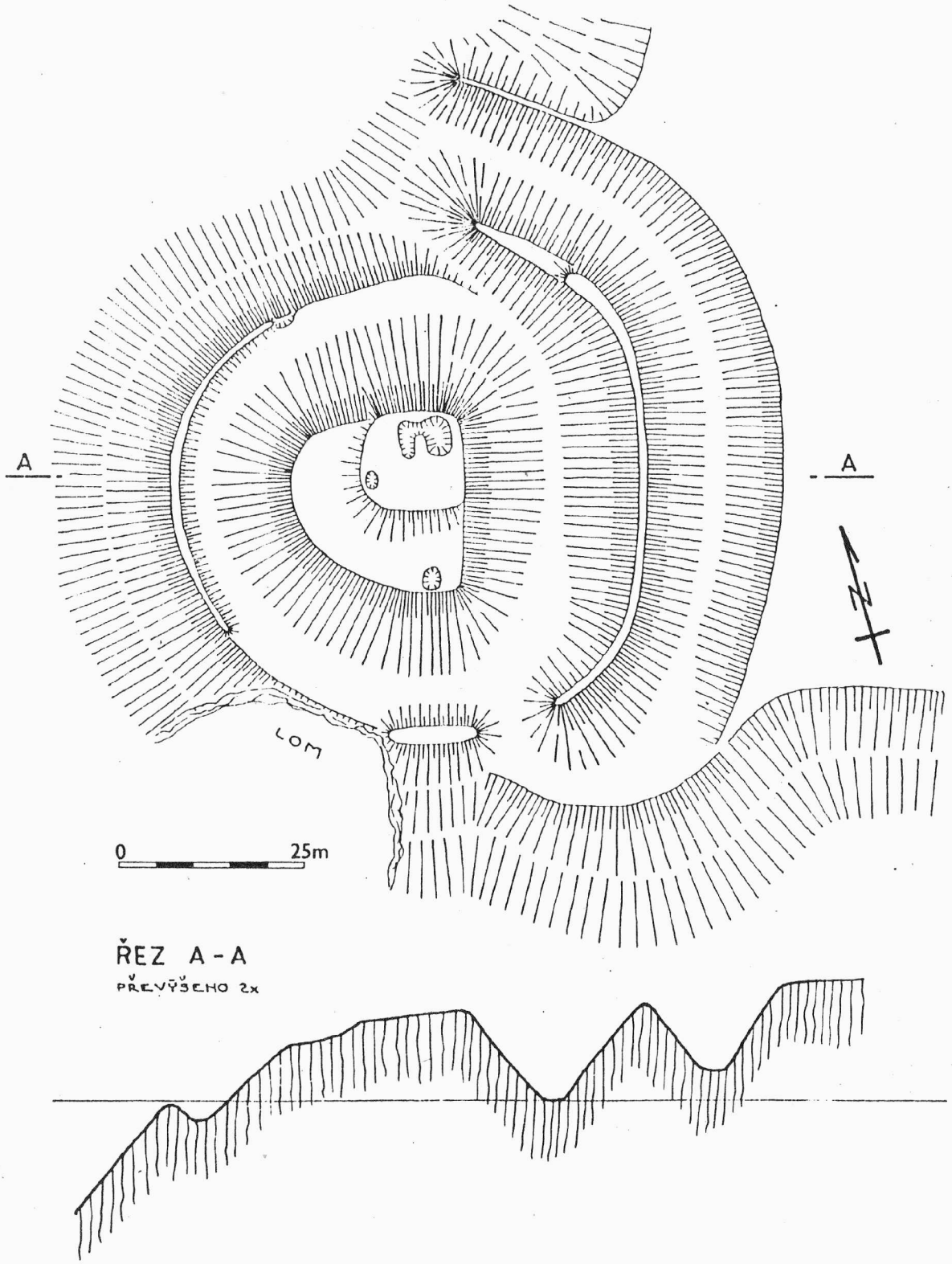

Obr. 33.

Rumberk /okr. Blansko/. Terénní náčrt a řez lokalitou. - Terrainskizze und Schnitt.

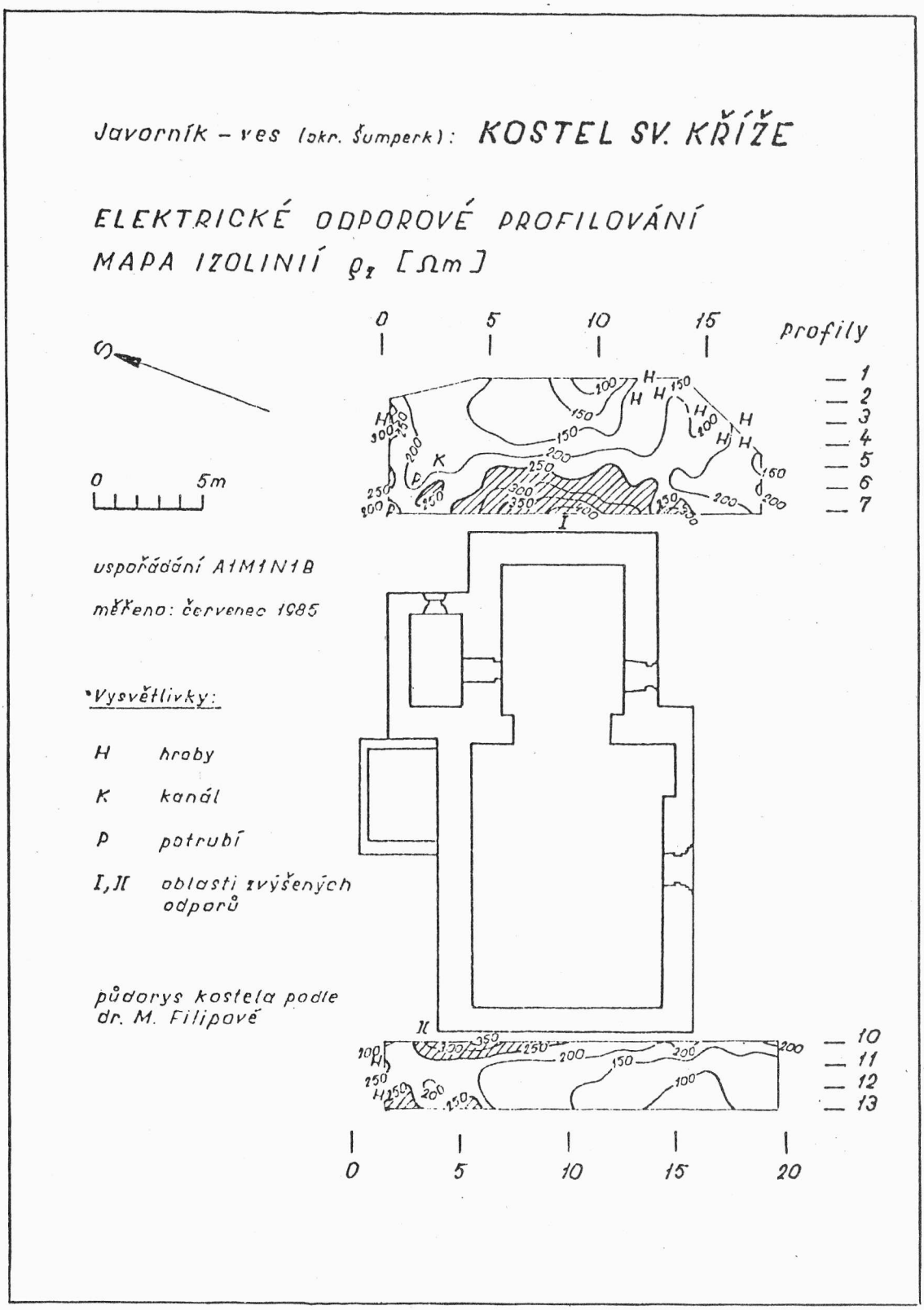

Obr. 34.

Javorník /okr. Šumperk/. Mapa izolinií elektrického odporového profilování na lokalitě kostelík sv. Kříže. - Karte der Isolinien der elektrischen Widerstandsprofilierung auf der Lokalität der Kirche des Hl. Kreuzes.

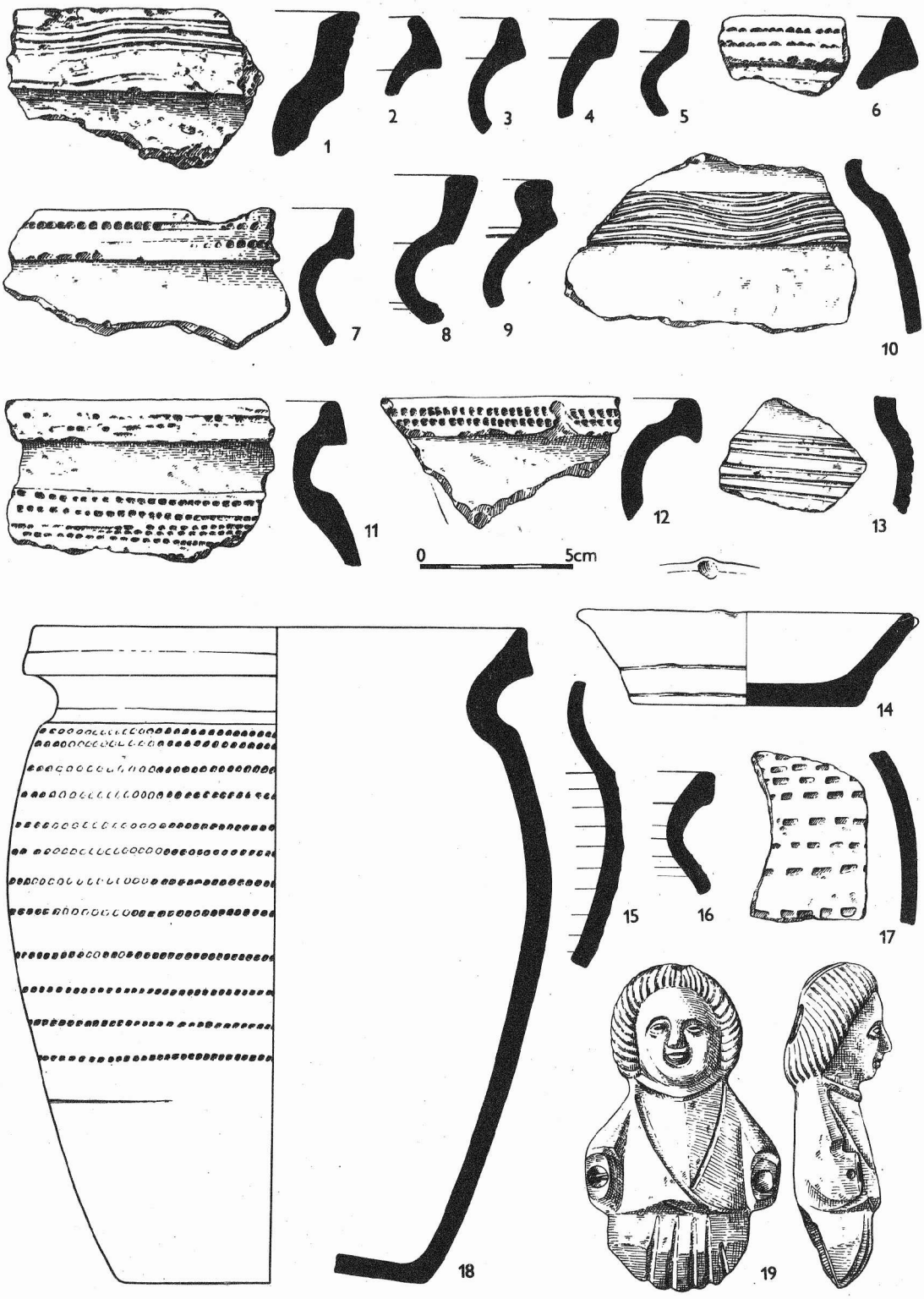

Obr. 35.

Brno /okr. Brno - město/, Kozí ul. 1. 1 - 18 nálezy z jímky č. 10 ze 13. století; 19 bronzová plastika z 1. poloviny 16. století z jímky č. 4. - Kozí Gasse 1. 1 - 18 Funde aus der Abfallgrube Nr. 10 aus dem 13. Jahrhundert; 19 bronzene Plastik aus der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts aus der Abfallgrube Nr. 4.

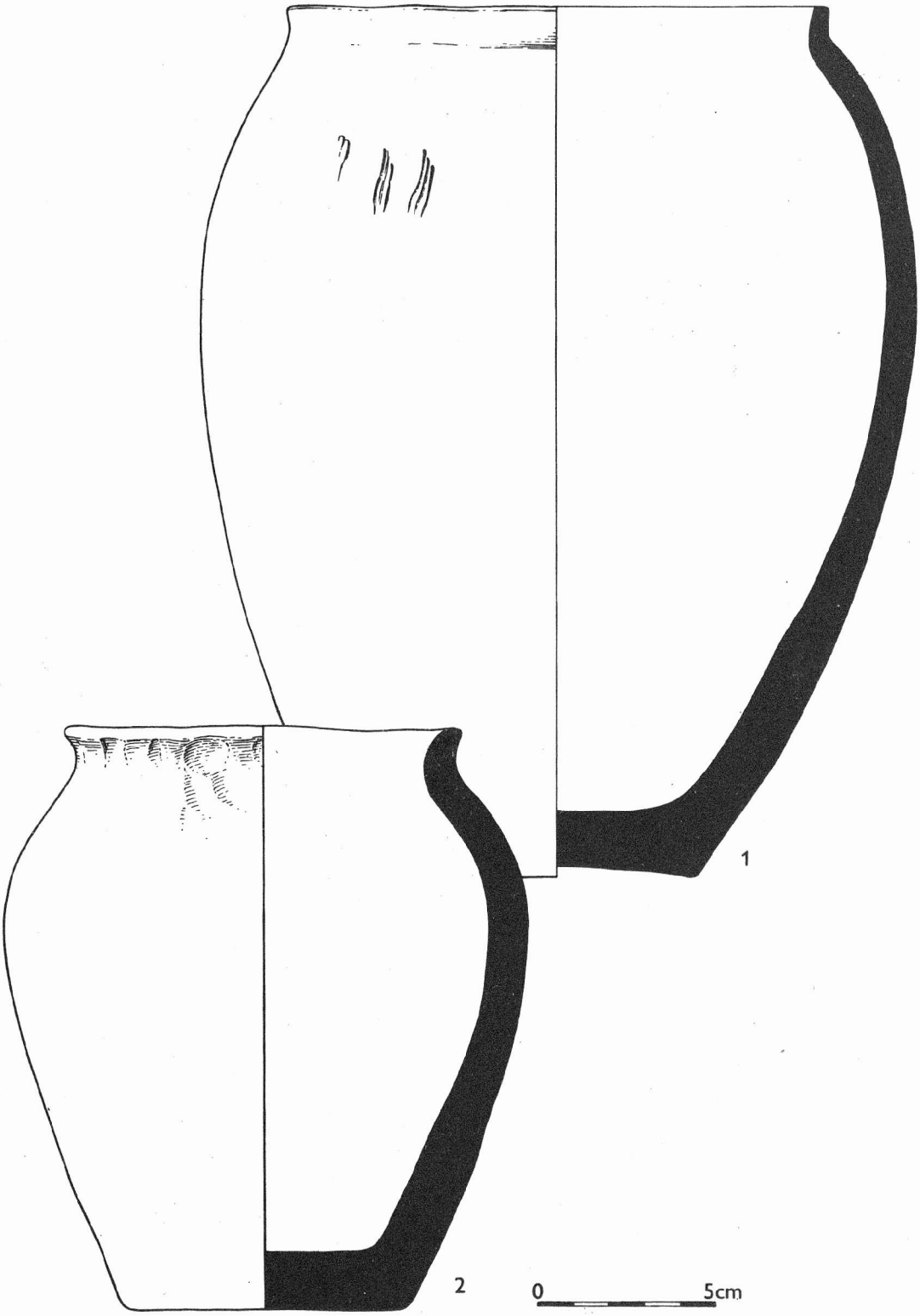

Obr. 36.

Pavlov /okr. Břeclav/. Ukazky časně slovanské keramiky. - Auswahl an frühslawischer Keramik.

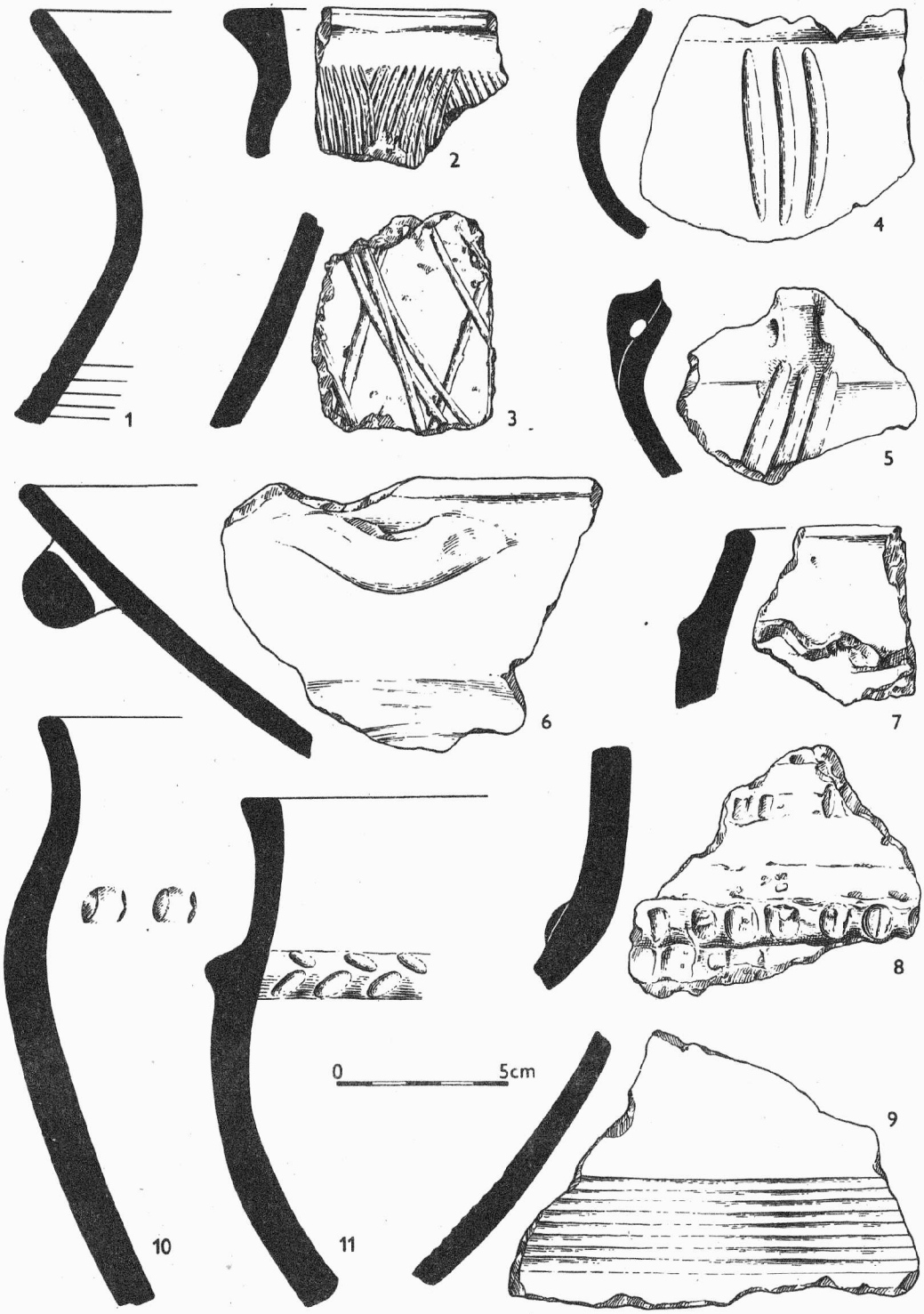

Obr. 37.

Mouchnice /okr. Vyškov/. Výběr materiálu z lokality. - Materialauswahl von der Lokalität.

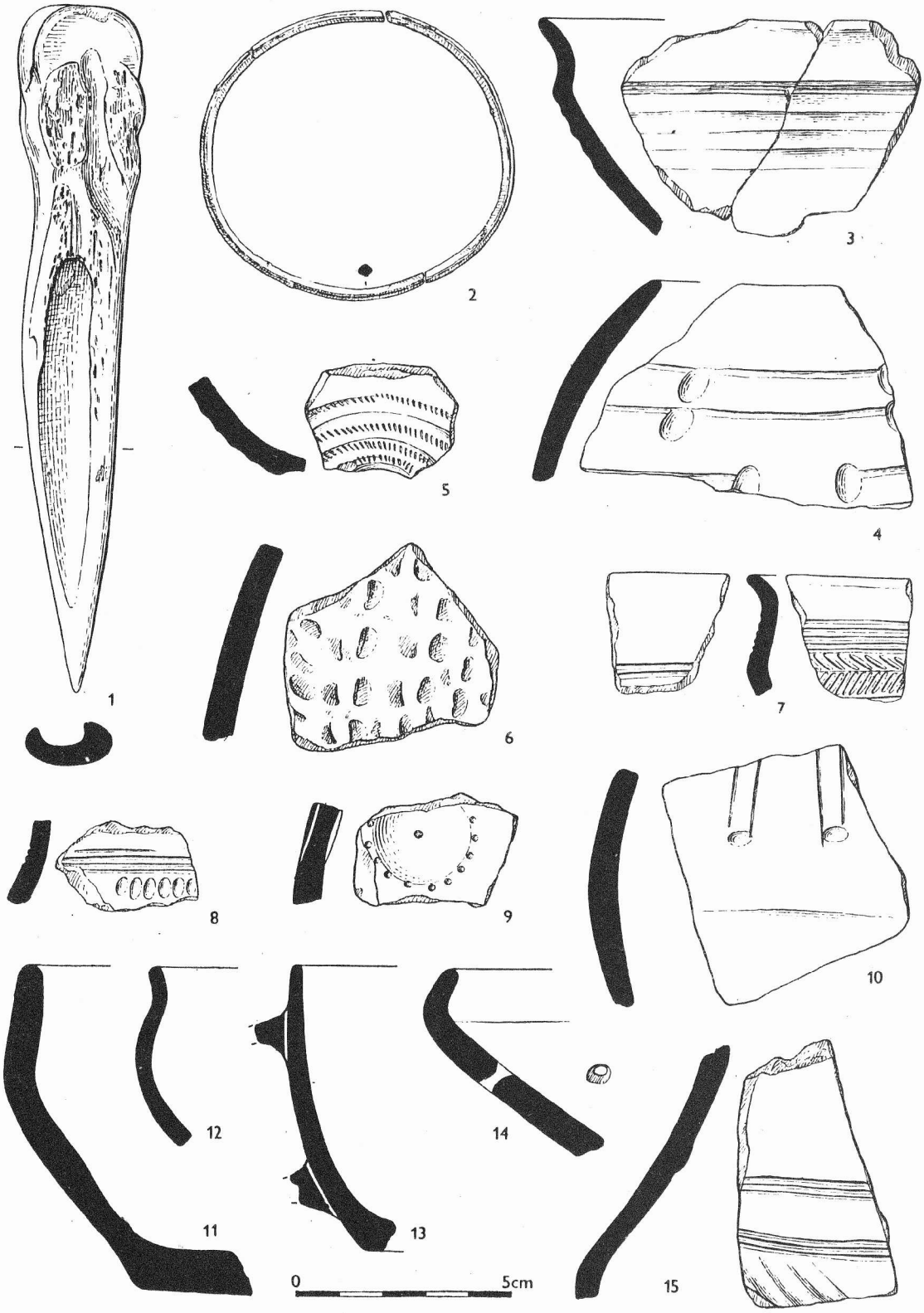

Obr. 38.

Mouchnice /okr. Vyškov/. Výběr materiálu z lokality. - Materialauswahl von der Lokalität.

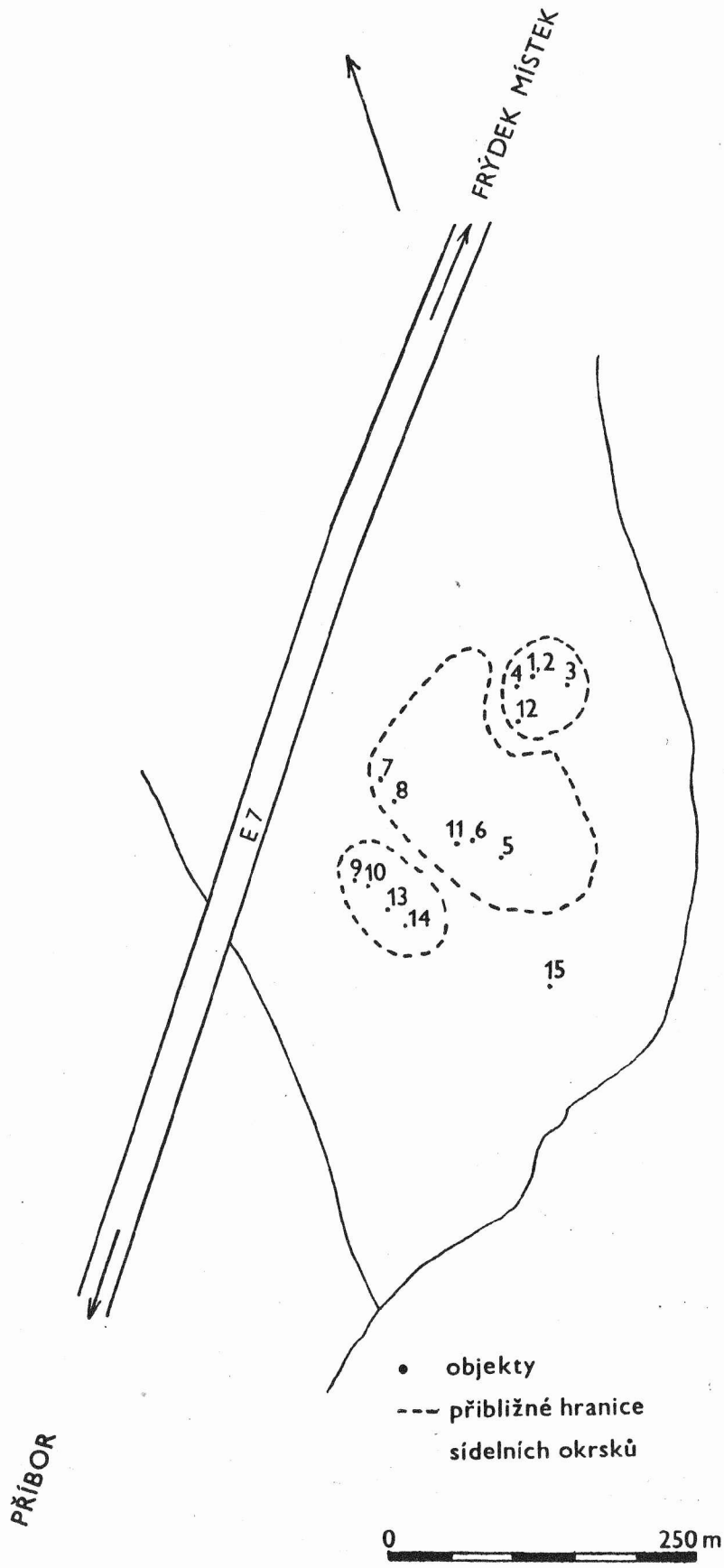

Obr. 39.

Hájov /okr. Nový Jičín/. Plán lokality. - Plan der Lokalität.

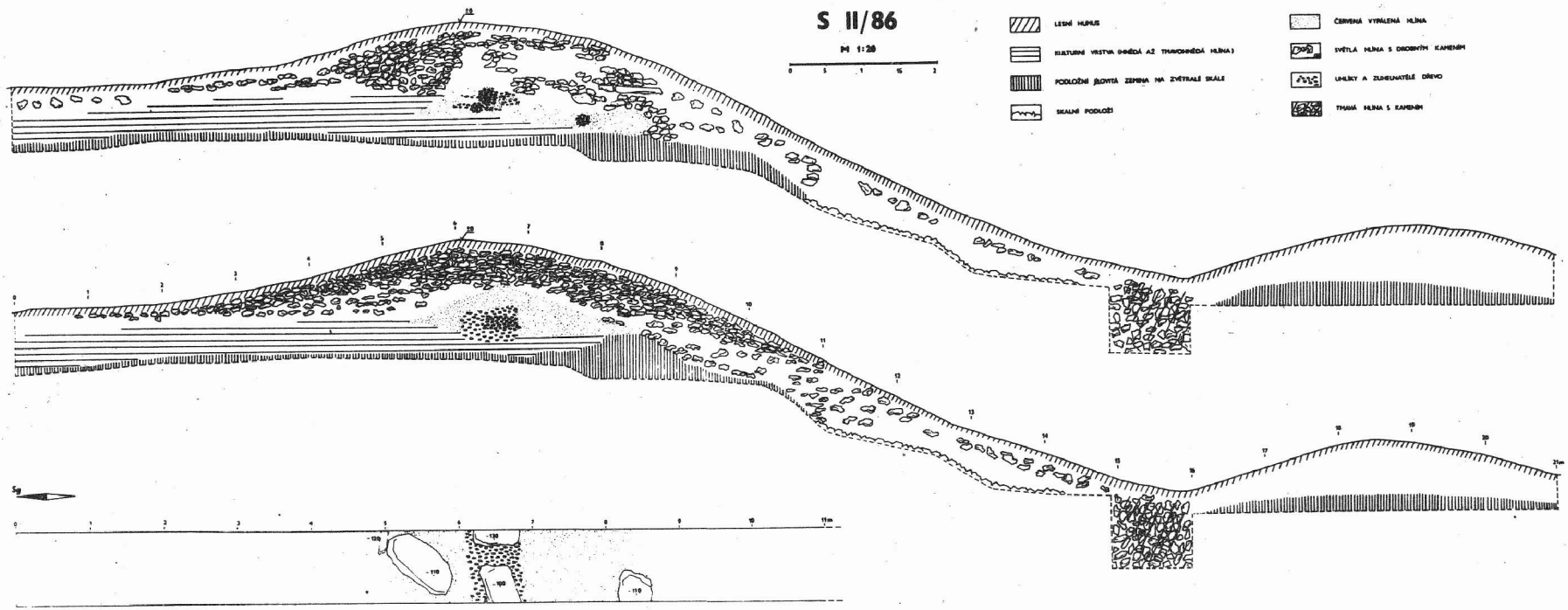

Obr. 40.

Kokory /okr. Přerov/. Řez opevněním. - Schnitt durch die Befestigung.

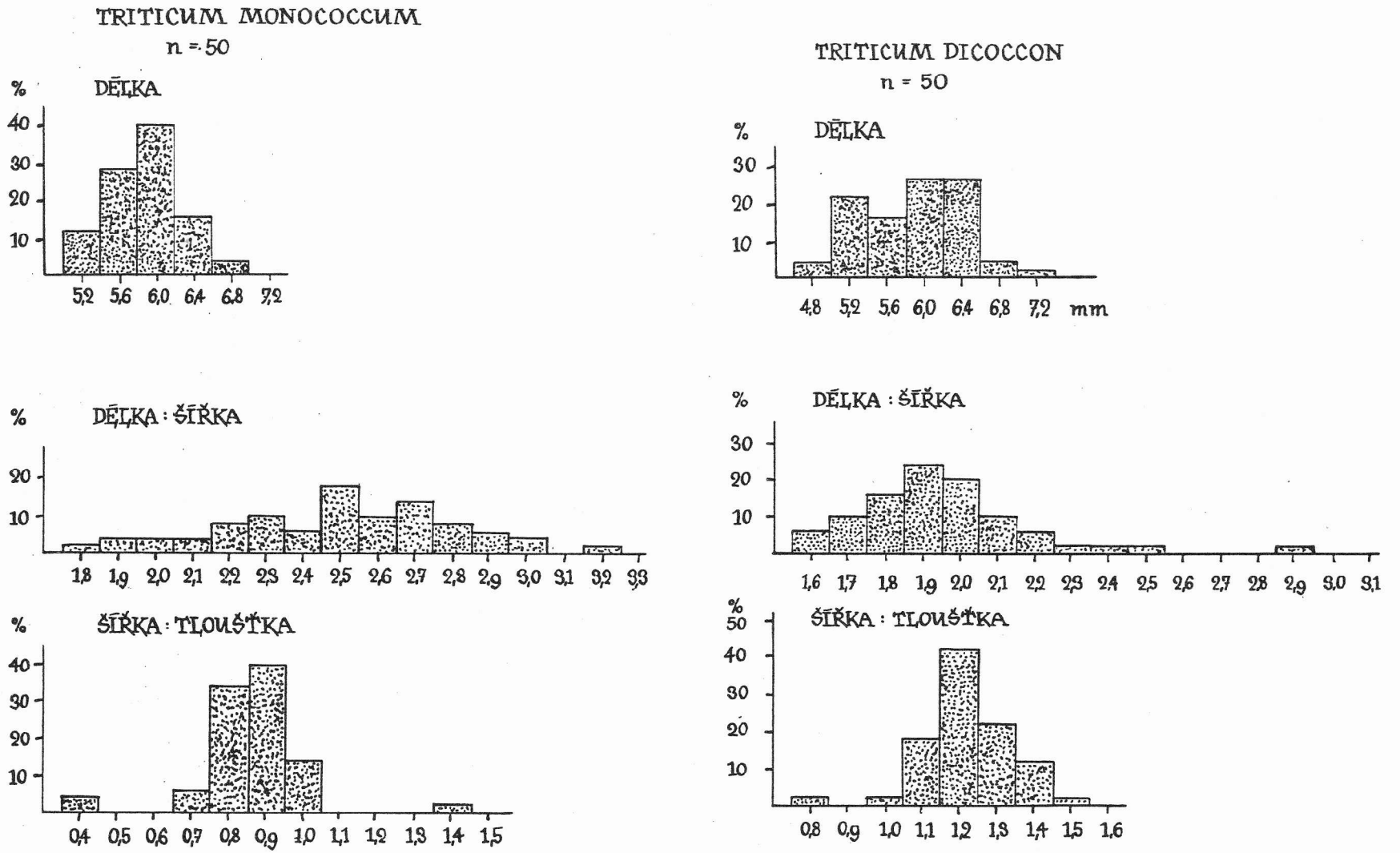

Obr. 41.

Velešovice /okr. Vyškov/, objekt č. 79. 1 pšenice jednozrnka /Triticum monococcum/, 2 pšenice dvouzrnka /Triticum dicoccon/. – Objekt Nr. 79.

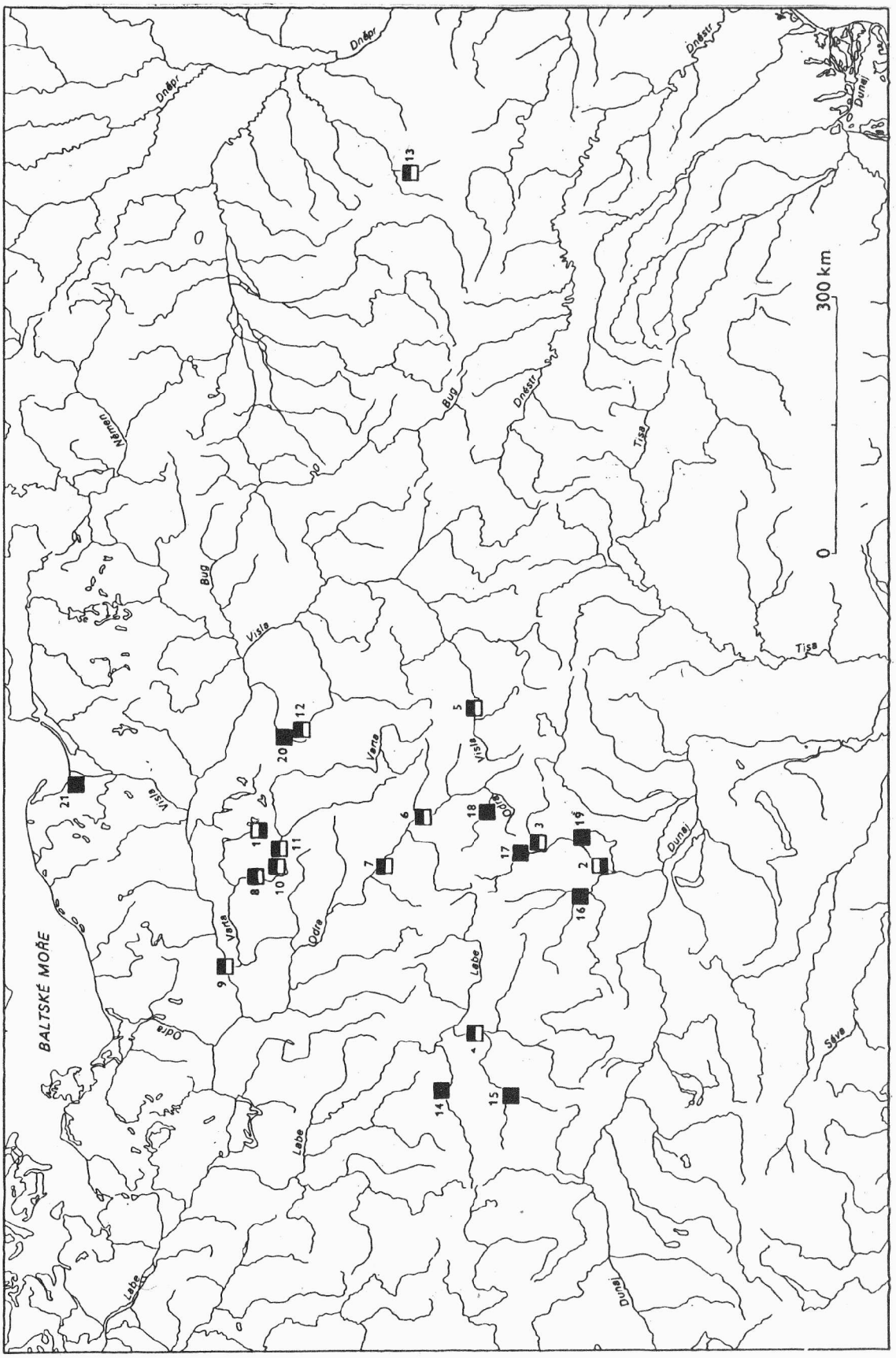

Obr. 42.

Nejstarší nálezy okurky seté /Cucumis sativus L./ ve střední Evropě. - Älteste Funde der Gurke /Cucumis sativus/ in Mitteleuropa.
800 - 950: 1 Gniezno, 2 Mikulčice; 950 - 1200: 3 Přerov, 4 Praha, 5 Kraków, 6 Opole, 7 Wrocław, 8 Poznań, 9 Santok, 10 Bnin, 11 Giecz, 12 Tum, 13 Rajki; 1200 - 1500: 14 Most, 15 Plzeň, 16 Pohořelice-Klášterka, 17 Olomouc, 18 Opava, 19 Uherský Brod, 20 Łęczyca, 21 Gdańsk.

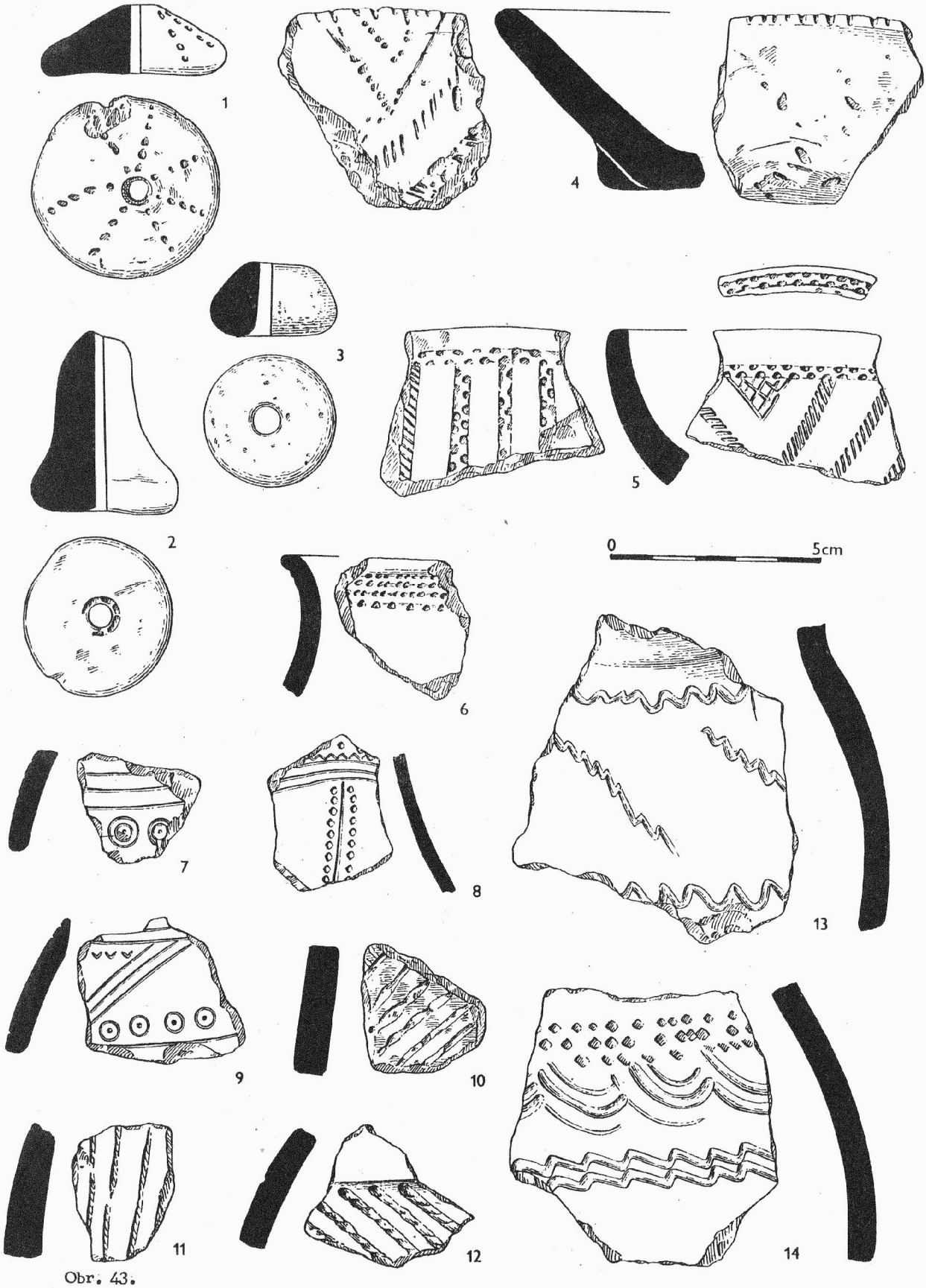

Obr. 43.

Brno - Líšeň /okr. Brno - město/. Výběr materiálu z povrchových sběrů.
1, 2, 4 - 6, 10 - 12 eneolit; 7 - 9 podolská kultura; 3 doba stěhování národů /?/; 13, 14 doba hradištní. - Materialauswahl aus Lesefunden. 1, 2, 4 - 6, 10 - 12 Äneolithikum; 7 - 9 Podoler Kultur; 3 Völkerwanderungszeit /?/; 13, 14 Burgwallzeit.

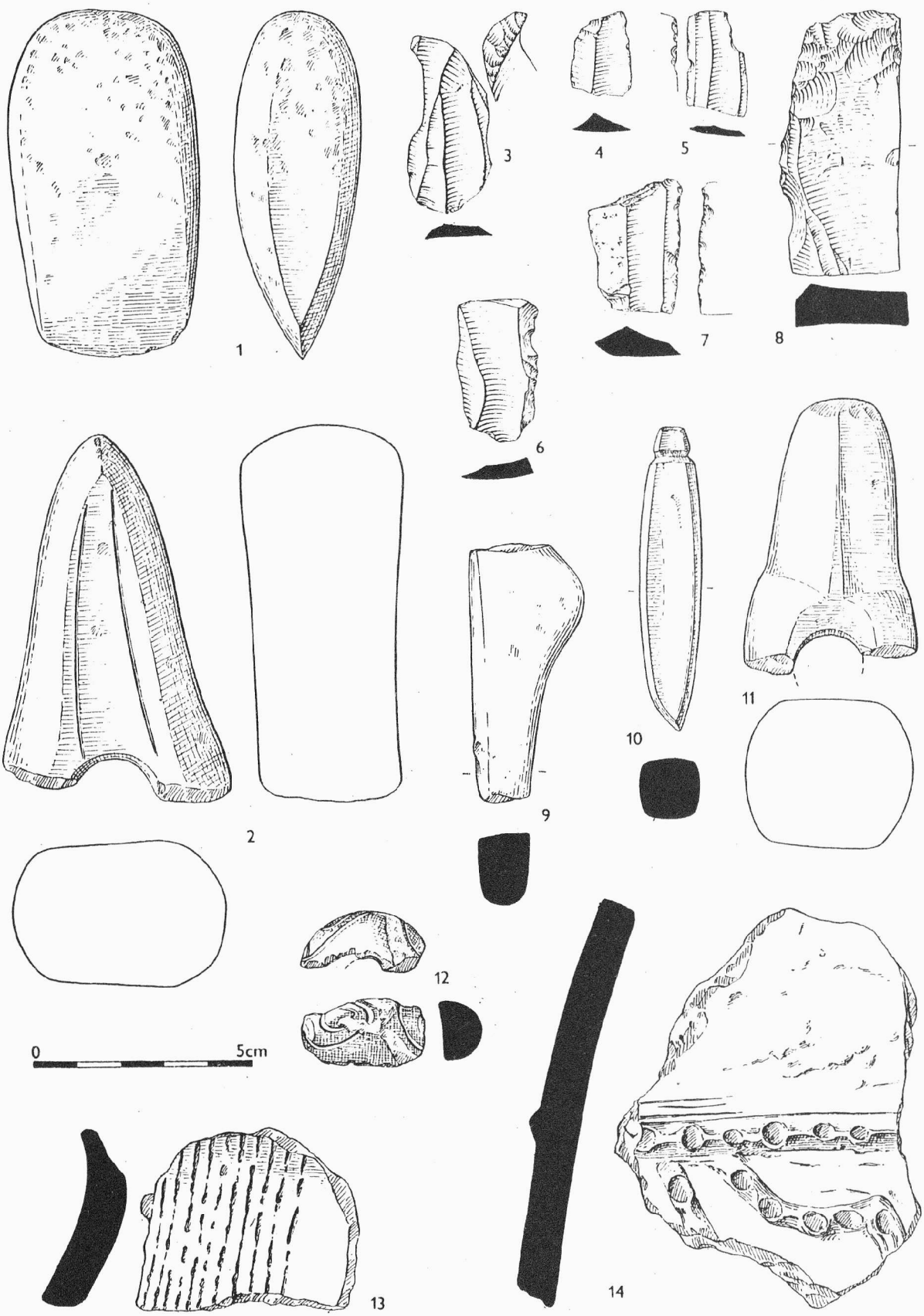

Obr. 44.

Brno - Líšeň /okr. Brno - město/. Výběr materiálu z povrchových sběrů.
9 zlomek neolitické antropomorfní plastiky; 1 - 8, 10 - 14 eneolit; 12 doba stěhování národů /?/.
- Materialauswahl aus Lesefunden. 9 Fragment der neolithischen anthropomorphen Plastik; 1 - 8, 10 - 14 Äneolithikum; 12 Völkerwanderungszeit /?/.

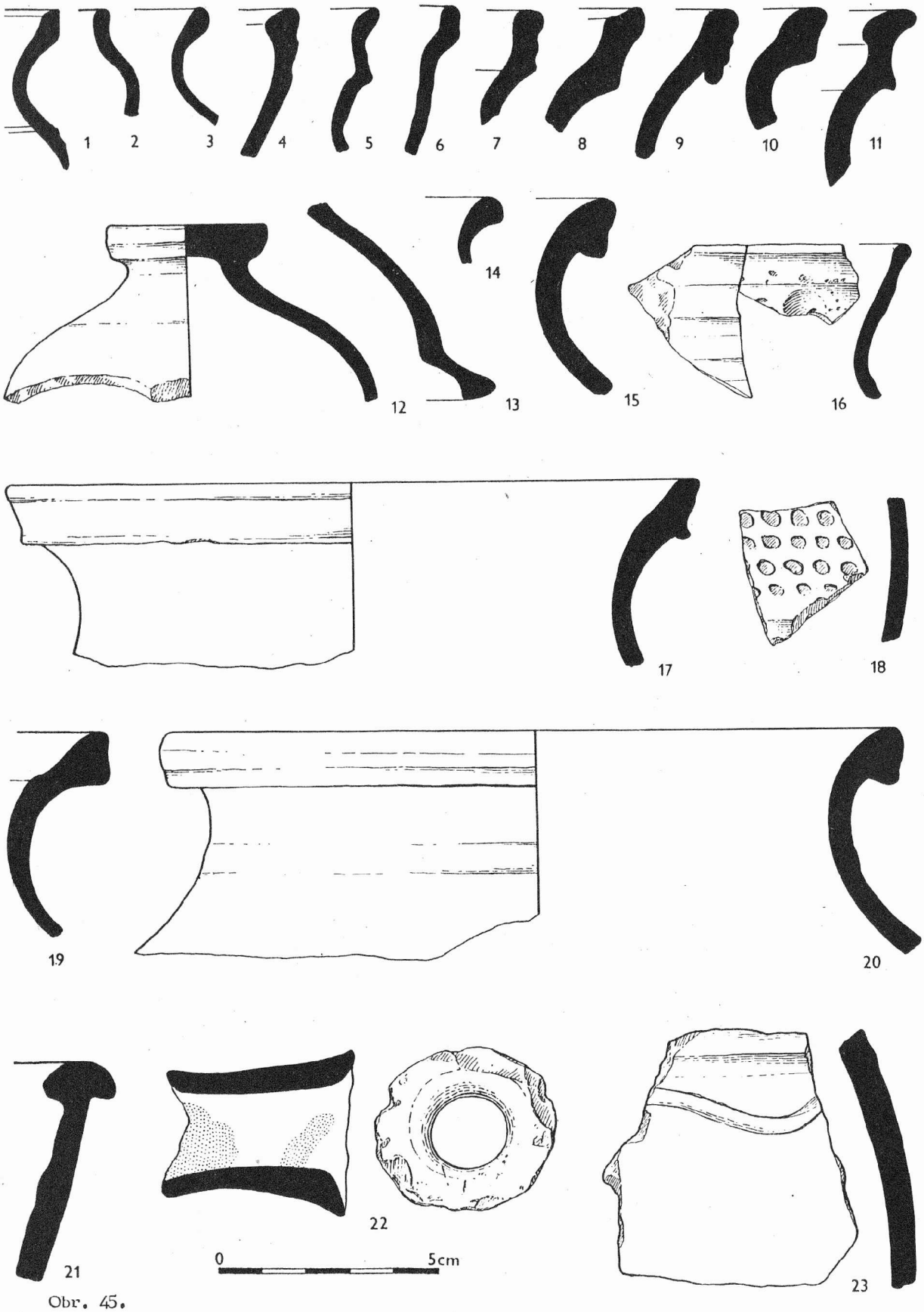

Obr. 45.

Svinošice /okr. Blansko/, zaniklá ves Srnávka. Výběr středověké keramiky. - Dorfwüstung Srnávka. Auswahl an mittelalterlicher Keramik.

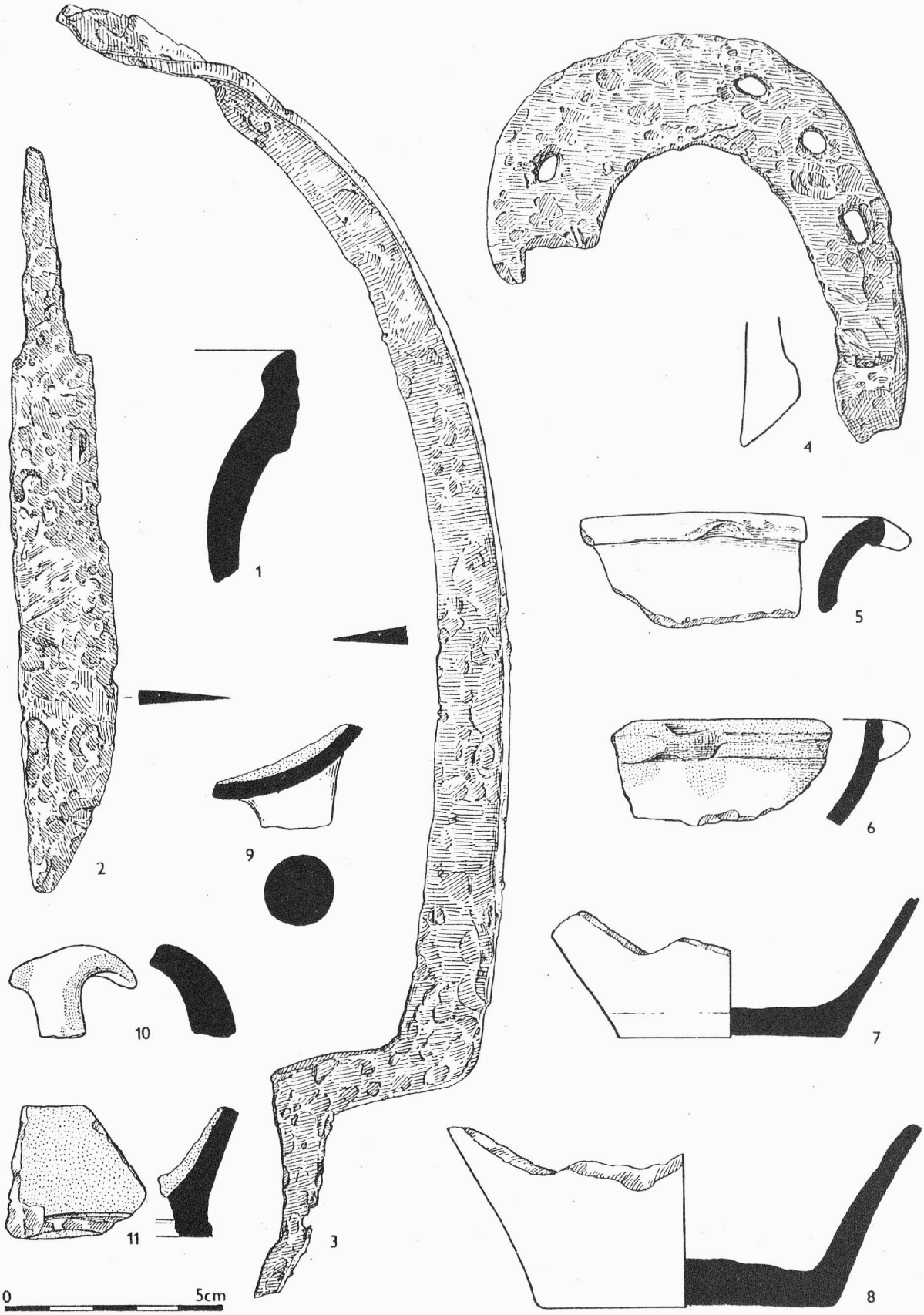

Obr. 46.

Svinošice /okr. Blansko/, zaniklá ves Srnávka. Výběr středověké keramiky a železných předmětů. - Dorfwüstung Srnávka. Auswahl an mittelalterlicher Keramik und eisernen Gegenständen.

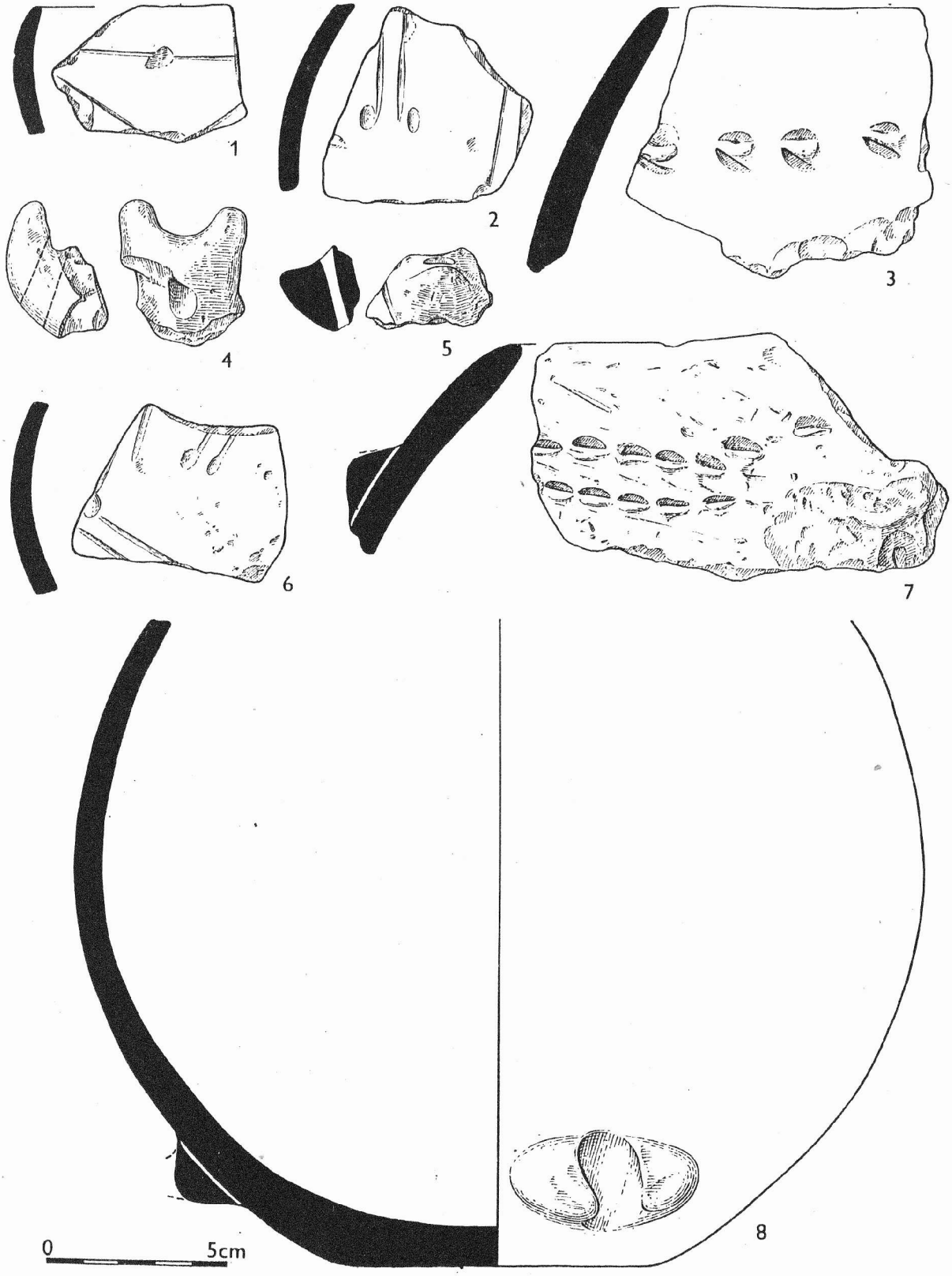

Obr. 47.

Brno - Žebětín /okr. Brno - město/, "Na drdi". Keramika z objektů s kulturou lineární. - Keramik aus Objekten der Kultur mit Linearbandkeramik.

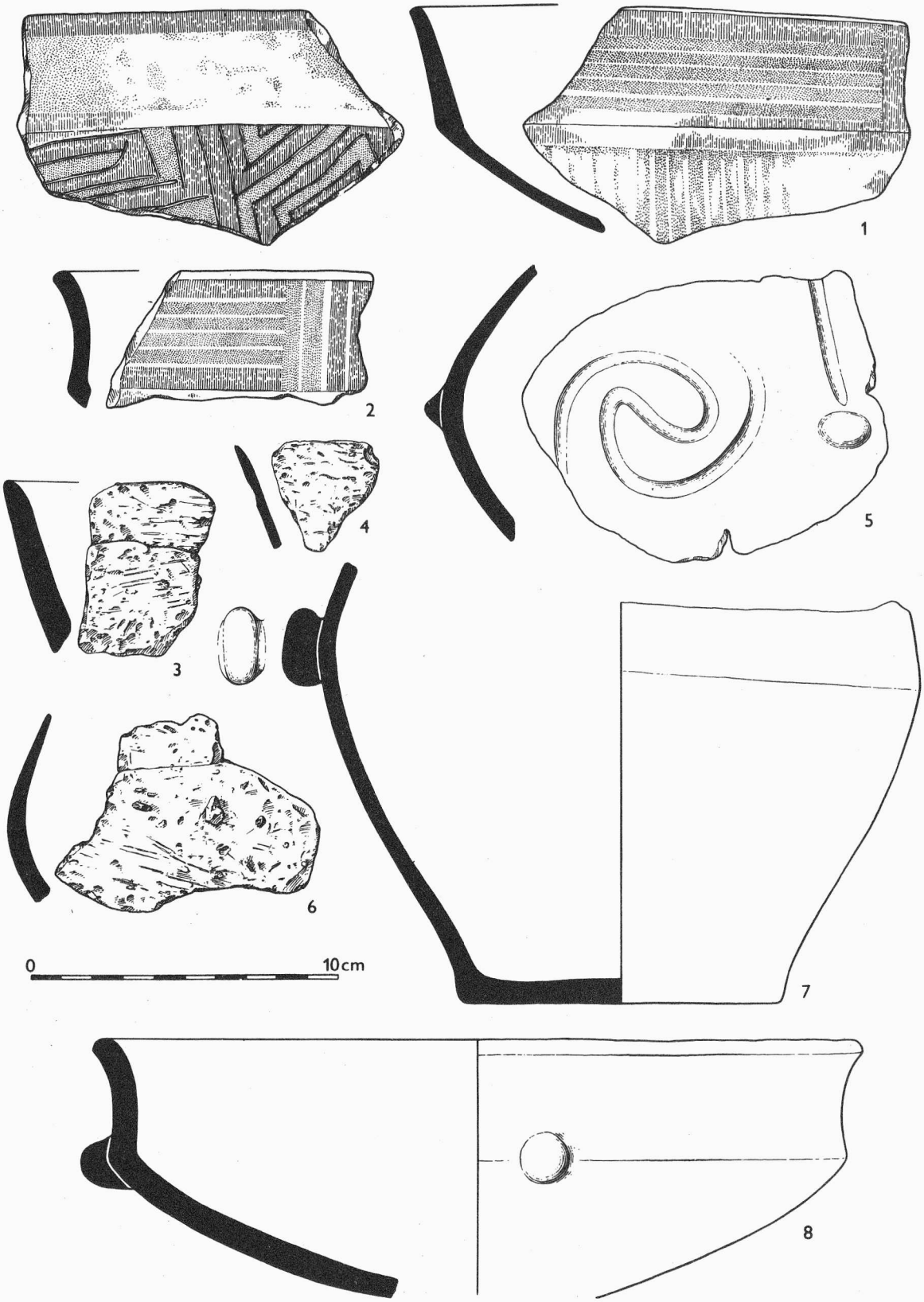

Obr. 48.

Brno - Žebětín /okr. Brno - město/. 1, 2, 7, 8 "Na drdi", materiál z objektů s moravskou malovanou keramikou; 3 - 6 "Kamechy", keramika ze sídliště kultury lineární. - 1, 2, 7, 8 "Na drdi", Material aus Objekten mit mährischer bemalter Keramik; 3 - 6 "Kamechy", Keramik aus der Siedlung der Kultur mit Linearbandkeramik.

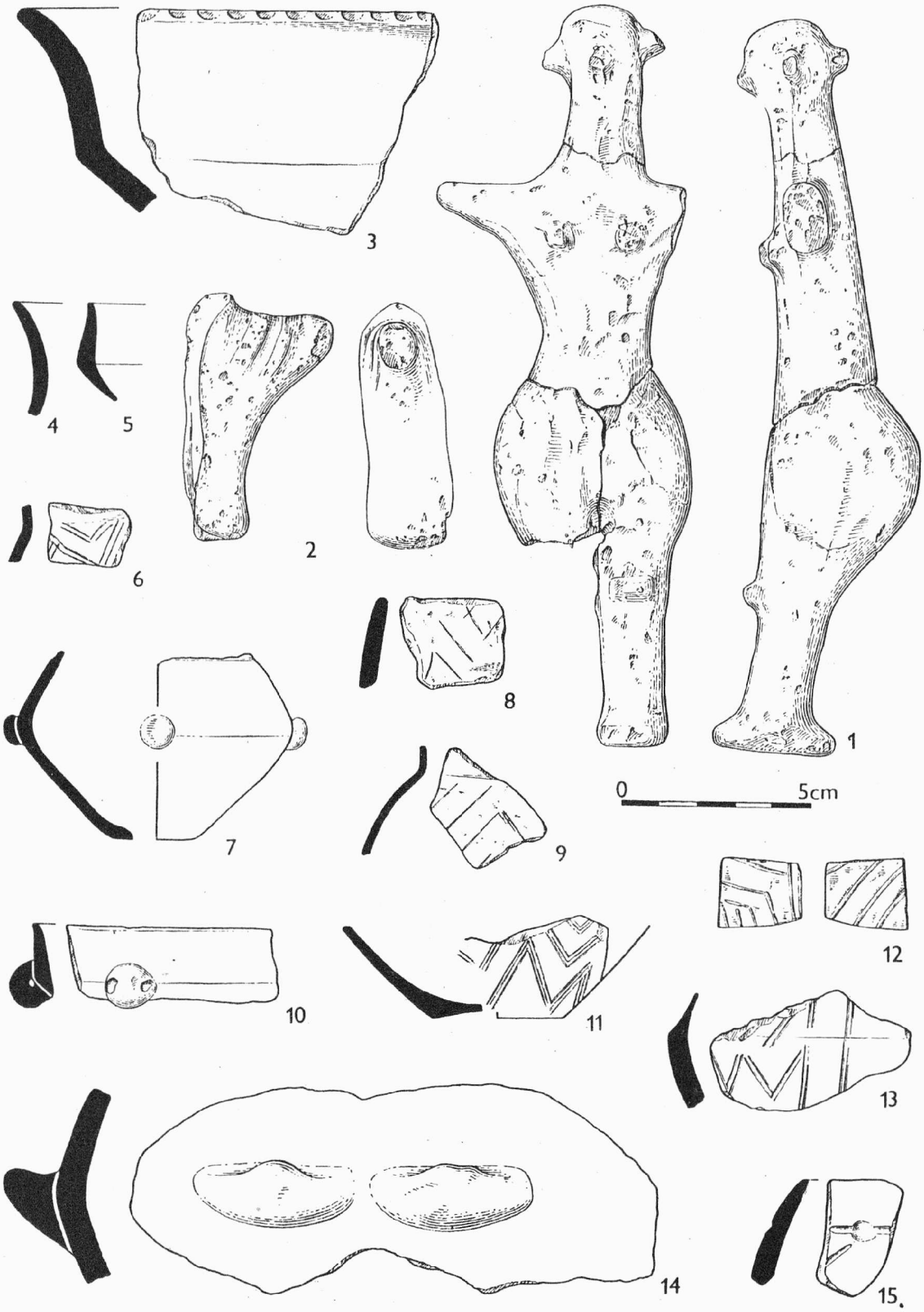

Obr. 49.

Brno - Žebětín /okr. Brno - město/, "Na drdi". Materiál z objektů s moravskou malovanou keramikou. - Material aus Objekten mit mährischer bemalter Keramik.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

Vydává :	Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor :	akademik Josef Poulík
Redaktoři :	Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková, Dr. J. Unger
Překlady :	Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby :	A. Krechlerová
Na titulním listě :	bronzová plastika z Brna - Kozí ul.
Tisk :	Oblastní ediční středisko Jihomoravské základny pracovišť ČSAV v Brně
Evidenční číslo :	ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis :	450 kusů - neprodejné

PD1520
1986.